Mushrooms, Myth & Mithras

THE DRUG CULT THAT CIVILIZED EUROPE

Carl A. P. Ruck, Mark A. Hoffman,
Jose Alfredo González Celdrán

Ciupercile, mitul și Mithras

Cultul drogurilor care a civilizat Europa

de

Carl A. P. Ruck
Mark A. Hoffman
Jose Alfredo Gonzalez Celdran

City Lights Books - San Francisco

CUPRINS

Preludiu: Prima cină: Entheogenii și originea religiei
Prefață: Așa grăit-a Zarathustra
Unu: Euharistia enteogenă a lui Mithras
Doi: A deveni una cu Dumnezeu
Trei: Miracolul apei
Patru: Moartea prin sânge de taur
Cinci: Ciuperci, Gorgone și Izvorul lui Perseu
Șase: Attis sub aceeași căciulă
Șapte: Pater, Magister Sacrorum
Opt: Un zeu pentru sfârșitul timpului
Nouă: Pâinea cerului
Zece: Drama din cer
Unsprezece: Francmasoneria și supraviețuirea frăției euharistice
Mesaj
Apendice: Ciuperca Mirgia la yezidiții mitraici

Nimic nu este atât de mare, nimic nu este mai mare decât Taurul care poartă Cerul şi Pământul. Ca un arbore, el străpunge locuinţa Pământului şi împrăştie fiinţele vii aşa cum vântul împrăştie norii; împodobit ca Varuna şi Mitra, el face ca lumina să curgă din pădure.

-Rig Veda 10.31

Prima cină: Entheogenii și originea religiei

Cele mai mari binecuvântări ne vin pe calea nebuniei, cu condiţia ca nebunia să ne fie dăruită prin intermediul unui dar divin.

-Socrate, Phaedrus

Diverse tradiţii amintesc de „Prima cină”. În tradiţia iudeo-creştină, povestea se desfăşoară într-o grădină numită Eden. În această versiune a mitului, un şarpe îi convinge pe oameni să mănânce fructul unui copac sacru al cunoaşterii, aducându-i astfel pe om şi pe Dumnezeu împreună. În cadrul reformei patriarhale a iudaismului, cu teama sa morbidă faţă de puterea zeiţei, povestea primei cine a fost revizuită. Dar chiar şi acolo, zeul gelos observă că mâncarea i-a făcut pe oameni mai asemănători cu El însuşi, înzestraţi cu cunoaşterea binelui şi răului şi cu înţelepciunea îngerilor.

Astfel de substanţe sunt denumite în prezent ***entheogeni***. Combinând adjectivul grecesc antic *entheos* („inspirat, animat de divinitate”) şi rădăcina verbală din *genesis* („devenire”), înseamnă *„**ceva care face ca divinul să locuiască în cineva**”*. Atunci când sunt utilizate în ritualuri, substanţele *entheogene* pot fi considerate substanţe sacramentale a căror ingestie asigură o comuniune şi o existenţă comună între uman şi divin. În contextul ceremoniei şi al ritualului, individul devine „una cu Dumnezeu”.

Înainte de recenta renaştere a interesului pentru plantele şi compuşii psihoactivi, nevoia unui cuvânt nou pentru aceşti mediatori botanici l-a determinat pe psihiatrul Humphry Osmond să inventeze termenul *psihedelic*, „**pentru a pătrunde în iad sau a zbura angelic**”, după cum l-a descris într-o scrisoare către Aldous Huxley. Cu toate acestea, în doar câţiva ani, reacţia conservatoare faţă de contracultura anilor 1960 a contaminat cuvântul cu percepţia de criminalitate, imprudenţă şi abuz. Termenul a fost derivat din cuvintele greceşti *psyche*, pentru „mintea, sufletul sau spiritul uman”, şi *delos*, „clar, manifest”. De fapt, experimentele timpurii cu astfel de substanţe în Occidentul modern au sugerat similitudinea cu stările psihotice, aşa cum se subînţelege din cuvintele *psihomimetic* şi *psihotropic*.

Un entheogen este orice substanţă care, atunci când este ingerată, catalizează sau generează o stare alterată de conştiinţă considerată a avea o semnificaţie spirituală. Surogatele simbolice, cărora le lipseşte chimia adecvată a plantelor şi compuşilor psihoactivi, pot induce o experienţă similară prin îndoctrinare şi sugestie culturală sau subiectivitate personală şi ar putea fi, de asemenea, denumite *entheogeni*. Ca şi şamanismul în sine, spiritualitatea *entheogenă* depinde de şi este definită de stările de conştiinţă experimentate. În multe culturi, accesul la astfel de stări este considerat esenţial din punct de vedere cultural pentru perpetuarea interconexiunii naturale şi spirituale fundamentale a unei societăţi cu cosmosul. Stările modificate de conştienţă sunt adesea considerate inutile pentru practicile şamanice de bază, cum ar fi diagnosticarea afecţiunilor, vindecarea, recuperarea sufletului şi comunicarea cu strămoşii decedaţi.

În mituri, transformările conştiinţei sunt un element integral al poveştii de bază a eroului sau eroinei care întâlneşte căi de comunicare între om şi un tărâm altfel invizibil, iar astfel de experienţe sunt privite ca parte a reînnoirii continue a bunăstării spirituale a comunităţii. Aceste transformări stau chiar la baza filosofiilor semishamanice ale *Gnosis* în lumea clasică antică. Printre alte popoare, ele asigură un contact perpetuu cu înţelepciunea şi bunăvoinţa lumilor spirituale.

Totuși, în general, studiul *entheogenilor* este un fenomen relativ recent, la fel ca și recunoașterea lor ca influență formativă asupra modelării atât a culturilor șamanice, cât și a așa-numitelor culturi dezvoltate. În prezent, specialiștii sunt pe deplin de acord că *entheogenii* și etnofarmacologia surselor lor vegetale reprezintă unul dintre cele mai directe, puternice, fiabile și chiar străvechi mijloace de inducere a stărilor de conștiință șamanice „autentice”. *Enteogenii* pot fi, de fapt, cea mai fiabilă modalitate de a induce o alterare profundă și susținută a conștiinței, asociată în mod obișnuit cu stările extatice, șamanice. De aceea, ele se află în centrul unor ceremonii fiabile și repetabile precum ritualurile de inițiere și alte mistere religioase.

Atunci când substanța *entheogenă* este consumată în contextul ceremoniilor șamanice sacre ale unei societăți, tradițiile mitopoetice ale culturii sunt adesea retrăite și reinfuzate cu o imediatețe și o putere profunde, amplificând sentimentul spiritual de conexiune.

Epifania *enteogenă* este descrisă în mod obișnuit ca o stare în care oamenii simt că distincțiile lor individuale se dizolvă într-o comuniune mistică, consubstanțială, cu o forță cu un profund sens sacru. Această experiență extatică este interpretată ca o conștiință pură și primordială și uneori descrisă ca contactul direct cu rădăcina neobscurată a ființei. Deoarece spiritualitatea șamanică este în mod inerent practică, ea acordă cea mai mare importanță accesului regulat la astfel de stări transcendentale; acest punct de contact asigură continuarea neperturbată a ciclurilor naturale și contribuie la menținerea perpetuă a sentimentului de centrare, echilibru și cumpătare al unei societăți. Din perspectivă șamanică, contactul extatic protejează, de asemenea, împotriva pericolelor potențiale ale zeilor sau spiritelor neîmpăcate sau neglijate. Experiența *entheogenică*, deși cu totul ciudată, diferită și inexplicabilă în limbajul mundan, este adesea descrisă ca fiind mai reală și mai vibrantă decât conștiința obișnuită.

Unele dintre plantele folosite pentru ritualurile șamanice au produs medicamente importante, deoarece șamanii sunt vindecători tradiționali, adesea numiți „înțelepți”. Alte substanțe deschid căi către lumi altfel nevăzute, spiritul plantei având rolul de ghid pentru a repara dezechilibrul invizibil care este cauza bolilor și a ciumei. Cuvântul medicament are cognați în toate limbile indo-europene și este înrudit cu *meditat* și *mediu*, implicând rolul inițial al medicului de mediator entuziast.

Cel mai probabil derivat din termenul olandez mediu *droge vate* („cuvă uscată”), plantele și substanțele folosite au fost numite în cele din urmă „*drogues*” în engleza medie, deoarece erau de obicei uscate atunci când erau găsite în *apothecaries*, care erau și magazine pentru otrăvuri. Cuvântul a fost aplicat narcoticelor și opiaceelor spre sfârșitul secolului al XIX-lea. Acest lucru a dat „drogului” o conotație peiorativă nefericită pe care grupurile religioase dominante o folosesc adesea pentru a descrie substanțele utilizate de alte comunități spirituale. La fel de peiorativă este și referirea la experiența *entheogenică* ca fiind „halucinantă”, care a însemnat odată „rătăcire onirică”, dar care a ajuns să implice iluzie și deconectare de la realitate, mai degrabă decât un acces sporit la aceasta.

Fosilele arată că, în urmă cu aproximativ 1,5 milioane de ani, a apărut o evoluție bruscă și derutantă din punct de vedere științific în neocortexul protouman. S-a speculat că explozia dimensiunii creierului, condiție prealabilă pentru evoluția oamenilor moderni, a avut loc atunci când strămoșii noștri hominizi au început să consume în mod intenționat și regulat alimente care modificau conștiința. Un astfel de ajutor adaptiv important ar fi fost foarte potrivit pentru predispoziția noastră „șmecheră” pentru gândirea creativă. Astfel, în conformitate cu miturile din vechime, sugerăm că poate specia noastră a devenit într-adevăr cu adevărat umană atunci când am mâncat pentru prima dată din acele alimente euharistice sacre - inițial individual și apoi ritualic, în grup, în ceea ce poate fi considerat Prima Cină.

Omenirea timpurie a lăsat mărturii convingătoare ale tradițiilor sale *entheogene* în înregistrările arheologice. În peștera Shanidar din Irak, există dovezi că, în urmă cu aproximativ 60 000 de ani, cultura Neanderthal avea cunoștințe specializate despre plantele medicinale și le-a încorporat în înmormântarea unui șaman aparent lider.

În prezent, șamanismul este recunoscut ca fiind sistemul de credințe primare și universale care datează din cea mai profundă antichitate, o practică care supraviețuiește intactă în multe culturi din întreaga lume. Cu toate acestea, influența sa asupra apariției istorice a civilizației occidentale a

fost aproape ignorată. Istoricii datoriei Europei față de tradiția greco-romană au fost în mare măsură orbi față de aceasta în propria lor curte, în afară de a admite, de exemplu, că druizii ar fi putut fi șamani și că șamanismul a fost probabil religia arhaică, animistă a „Europei vechi” paleolitice. O proveniență șamanică și mai redusă este atribuită tradiției clasice, marele izvor al civilizației occidentale.

Cu toate acestea, au existat șamani în Grecia și Roma antică, iar cercetările în curs continuă să atribuie elemente *entheogene* centrale celor mai importante și influente rituri religioase antice din punct de vedere istoric. La început, s-a presupus că tehnicile șamanice erau un import străin imitat de acele popoare de pe țărmul Mării Negre din regiunile Scythia și Tracia care, la rândul lor, ar fi adoptat practicile de la vecinii lor, poporul Tungus din Siberia. Acolo, printre triburile siberiene, șamanismul a fost pentru prima dată recunoscut și descris de cercetătorii occidentali ca o practică sacerdotală.

Încă din secolul al VI-lea î.Hr., mai mulți greci sunt descriși ca având călătorii în mod magic către ținuturile mitologice ale hiperboreenilor, care locuiau dincolo de Vântul de Nord. Folosind mijloace inovatoare, cum ar fi toxinele săgeților lor sau metamorfozarea în păsări, ei au făcut călătoria pentru a-l vizita pe zeul Apollo, în timp ce trupurile lor păreau fără viață. La întoarcere, se credea că aceste preotese și preoți greci aveau capacitatea de a alunga molimele și de a prezice cutremurele. Unul dintre acești călători este considerat fondatorul marelui sanctuar al lui Apollo de la Delphi. Aici, profetul fermecat al zeului era consultat chiar și de conducătorii națiunilor, validitatea sa incontestabilă fiind de așa natură încât Socrate și-a dedicat viața pentru a înțelege sensul celebrei sale declarații ironice conform căreia *cel care știa doar că nu știe nimic era cel mai înțelept om din Atena*. Cum altfel ar putea fi numită această preoteasă de renume mondial decât șaman? Și nici nu a fost singura; experiențele și credințele multor filosofi importanți (precum și ale altor greci și romani foarte influenți) îi califică drept șamani. De exemplu, marele matematician Pitagora, care a trăit în sudul Italiei, a înființat o comunitate religioasă dedicată practicilor dietetice și spirituale, inclusiv coborârea în peșteri care ar induce viziunea relațiilor matematice subiacente pe care se bazează această lume a aparențelor.

Avem un martor ocular al șamanismului lui Empedocle, contemporanul lui Pitagora, precum și pretențiile sale *entheogene*. Empedocle a declarat că știa despre toate drogurile și că le putea învăța pe inițiații săi, deoarece a băut foc dintr-o „poțiune nemuritoare” și acum putea să calmeze sau să convoace furtuni după bunul său plac și să conducă sufletele celor decedați înapoi din Hades, tărâmul vieții de apoi.

Astfel de aptitudini șamanice sunt descrise și în rândul comunităților religioase gnostice orfice, care susțineau că fondatorul lor avea un regim alimentar unic și un „fum” extatic special (referindu-se probabil la inhalarea de tămâie sacră). Orfeu, un preot al lui Apollo Hiperboreanul, putea invoca fiare și se pare că era considerat o întruchipare a zeului său deoarece, la moarte, era transformat într-o poțiune amețitoare de către devotatele sale extatice, în timp ce capul său fără trup continua să profețească. Adepții săi credeau că trupul (soma) este un mormânt (sema), că această viață este o încarnare asemănătoare morții a sufletului care va fi eliberat la moarte (așa cum este temporar în timpul transelor extatice), judecat și reciclat printr-un program astrologic-planetar înainte de a se reîncarna pentru o serie de alte încercări pe Pământ. Acest proces continuă până când sufletul atinge în cele din urmă „perfecțiunea”, o condiție descrisă ca un fel de actualizare celestă.

Această idee șamanică de bază a unui suflet detașabil, limitată la doctrina orfică, stă la baza literaturii epocii clasice, în care sufletul este considerat cel mai alert și liber în somn, vise și transe, unde poate dobândi o parte din cunoștințele pe care le va dobândi la eliberarea finală a morții. Această teologie a răscumpărării este în concordanță cu metafizica lui Empedocle și cu multe alte modele antice, inclusiv cea a mitraismului roman analizată în lucrarea de față.

Parmenide a relatat despre călătoria sufletului său până la poarta dintre noapte și zi, unde a întâlnit o zeiță care i-a împărtășit învățătura viziunii gnostice. Se spune că el a elaborat legile orașului său după o căutare a viziunii într-o peșteră. El și Pitagora nu au fost singurii care au dobândit cunoștințe vizionare.

Platon susține în mod explicit că dialogurile sale sunt doar pregătirea pentru o viziune a Idealului sau a arhetipului realității care apare doar după un regim extins de practici spirituale, pentru care a folosit celebra metaforă a Peșterii și a inițierii în Misterii. Platon, ca și Aristotel după el, a fost inițiat în venerabilele Mistere *entheogenice* de la Eleusis, a căror experiență a colorat cu siguranță modelul său de comunitate vizionară, iar revelația rezultată se crede că i-a influențat profund Doctrina formelor.

Astfel, șamanismul *entheogenic* se află, de asemenea, în centrul a ceea ce am ajuns să numim filosofia greacă. Sofiștii și filosofii erau probabil toți preoți șamani, cel puțin în mentalul comun; un sofist, la urma urmei, nu este altceva decât un *sabio* sau sabia. De la o astfel de „femeie înțeleaptă", faimoasa Diotima, care era, de asemenea, expertă în alungarea ciumei, a învățat Socrate natura metafizică a iubirii pe care o expune în *Simpozion*. Aristofan l-a parodiat pe Socrate ca sofist-șaman, mai întâi în *Nori*, unde comunitatea sa de discipoli era prezentată dezgropând rădăcini speciale într-o profanare a unei inițieri la Taine și halucinând pe nori de fum de canabis. Iar mai târziu, după scandalul propriu-zis al Profanărilor, când s-a descoperit că anumiți atenieni proeminenți au folosit *poțiunea eleusină* în scopuri recreative la petrecerile lor cu băutură, el a fost arătat în *Păsări* profanând din nou Misteriul într-un ritual șamanic de necromanție, în timp ce chema spiritele morților prin intermediul unei însoțitoare entuziasmate.

După cum reiese clar din comunitățile monahale ale „înțelepților" precum Pitagora, Platon și orfanii, șamanismul a ajuns să fie practicat ca o experiență de grup. Marele Mister Eleusinian era de acest tip, o inițiere șamanică în care participanții călătoreau în lumea cealaltă pentru a experimenta personal calea deschisă între tărâmuri. Agentul psihoactiv pentru poțiunea mixtă sau **kykeon** era derivat din **ergot**, o ciupercă care crește pe cereale. Misterul a fost înfăptuit timp de aproape două milenii și majoritatea celor mai mari personaje ale lumii greco-romane au fost inițiate. Cicero a mărturisit că aceasta a fost cea mai importantă contribuție a Atenei la lumea civilizată. Ceremonia eleusină a fost doar cea mai cunoscută dintre misterele similare, cum ar fi cea a Kabeiroi, desfășurată în diverse alte locuri.

Un astfel de șamanism comunitar a stat, de asemenea, la baza maenadismului femeilor devotate lui Dionysos. Periodic, femeile din oraș își părăseau casele pentru o petrecere pe munte, unde puneau în scenă ritualuri naturiste și își provocau un extaz care a devenit exemplul de referință al extazului. Bărbații provocau ceva similar în cadrul petrecerilor de băutură sau simpozioanelor, unde vinul era îmbogățit cu aditivi care modificau conștiința.

Cel mai durabil dar al lui Dionysos a fost patronarea teatrului. Teatrul a început ca o experiență șamanică, cu un narator entuziasmat care evoca spiritul unui strămoș decedat din mormântul său pentru a-i personifica povestea. Pe măsură ce s-a dezvoltat în secolele al VI-lea și al V-lea î.Hr. la Atena, a devenit o experiență comună de posesiune șamanică care se răspândește de la actori la publicul din jur. Pentru a-i plasa într-o stare de receptivitate adecvată, se oferea o licoare vinicolă specială pe parcursul celor câteva zile de reprezentații. Marii dramaturgi înșiși par să își fi compus dramele într-o stare de transă și posedare șamanică.

În plus, riturile indiene și persane Soma au persistat printre primii imigranți indo-europeni în Mesopotamia și au fost asimilate de semitici și de alte popoare, elemente fiind încorporate în iudaismul antic și în misterele egiptene.

În perioada elenistică, ritualuri entheogene similare și derivate erau bine stabilite în rândul comunităților spirituale precum *Therapeutai*, un grup evreiesc mistic cu asemănări atât de pronunțate cu creștinismul, încât s-a crezut cândva că este cea mai veche comunitate monahală documentată a sectei. De pe malurile Mării Moarte, frăția esenienilor este un alt grup care a influențat practica creștină timpurie, fiind expusă rutelor comerciale cu Orientul care au facilitat amestecul de idei între marile civilizații ale Eurasiei. Magii persani au fost vizitatori ai multor orașe antice, îndeplinindu-și ritualurile șamanice din piața atenian până în Iudeea antică și nu numai. Mai mult, orașele portuare precum Peiraieus din Atena și Ostia romană aveau populații multietnice cu sanctuare ale riturilor lor străine.

Călătorind în direcția opusă, șamanul Apollonius din Tyana, un contemporan al lui Iisus și, de asemenea, declarat zeu, a fost de fapt inițiat într-un ritual Soma de către brahmani în India.

Versiunea creştină a ritului a fost suprimată de Biserica dominantă sau rezervată elitei sale, dar a persistat cel puţin până în secolul al XVII-lea în diferite secte gnostice, în special printre adepţii lui Mani din Orient, condamnaţi ca eretici, deşi chiar şi în Europa maniheismul şi misterele oculte precum alchimia au persistat sau au fost reintroduse în mod repetat de către călătorii din Ţările Sfinte ale Orientului Mijlociu.

Astfel, după cum se poate observa chiar şi din această abordare sumară, multe dintre cele mai semnificative evoluţii ale culturii occidentale au fost inspirate de un impuls spiritual şi extatic central, care de cele mai multe ori, dacă nu întotdeauna, a inclus accesul la stări modificate prin utilizarea de substanţe *entheogene*. Aşa cum Platon a documentat în mod elocvent, „*Cele mai mari binecuvântări ne vin pe calea nebuniei, cu condiţia ca nebunia să ne fie oferită prin intermediul unui dar divin*”.

În această ordine de idei, analizăm acum semnificaţia durabilă a tradiţiei *entheogenice* mitraice, aşa cum a existat - şi a persistat - în întreaga Eurasie, modul în care armata romană a adaptat şi a adus cu ea în Europa tradiţiile vedice şi persane mai vechi, precum şi influenţa „civilizatoare” pe care a avut-o chiar şi în epoca modernă.

Așa grăit-a Zarathustra

Când Zarathustra a împlinit treizeci de ani, şi-a părăsit casa şi lacul casei sale şi s-a dus în munţi. Acolo s-a bucurat de spiritul său şi de singurătatea sa, şi timp de zece ani nu s-a plictisit de ea. Dar, în cele din urmă, inima i s-a schimbat - şi, ridicându-se într-o dimineaţă cu zorii roz, s-a dus în faţa soarelui şi i-a vorbit astfel:

> *Tu, mare stea! Care ar fi fericirea ta dacă nu i-ai avea pe cei pentru care străluceşti! Timp de zece ani ai urcat până la peştera mea; ai fi obosit de lumina ta şi de călătorie, dacă nu aş fi fost eu, vulturul meu şi şarpele meu.*
>
> *Iată, eu sunt obosit de înţelepciunea mea, ca albina care a adunat prea multă miere; am nevoie de mâini întinse pentru a o lua. Mi-ar plăcea să dau şi să împart, până când înţelepţii vor deveni din nou fericiţi în nebunia lor, iar săracii fericiţi în bogăţiile lor.*
>
> *De aceea trebuie să cobor în adânc: aşa cum faci tu seara, când te duci în spatele mării şi dai lumină şi lumii de jos, stea exuberantă!*
>
> *Binecuvântează cupa care este pe cale să se reverse, ca apa să curgă aurie din ea şi să ducă pretutindeni reflexia fericirii tale! Iată, această cupă se va goli din nou, iar Zarathustra va fi din nou om.*
>
> *Astfel a început coborârea lui Zarathustra*.
>
> -Friedrich Nietzsche, Prologul lui Zarathustra, Aşa grăit-a Zarathustra

Poemul simfonic al lui Richard Strauss, *Opus 30*, 1896, a fost inspirat de parabola lirică a lui Nietzsche despre profetul persan cvasi-mitologic cunoscut grecilor sub numele de Zoroastru, un posibil contemporan al lui Moise şi al faraonului eretic Akenaton. Muzica extatică „*Dawn Fanfare*” a fost folosită în filmul lui Stanley Kubrick din 1968, 2001: *A Space Odyssey.*

Aceasta este tot ceea ce ştiu majoritatea oamenilor despre o religie care a apărut în Iranul de acum 3.000 - 3.500 de ani. Credinţa lui Zarathustra într-un singur zeu solar, Ahura Mazda, a devenit religia Persiei până când musulmanii arabi au invadat-o în 650 d.Hr., iar zoroastrienii, în cea mai mare parte, au fugit. În prezent, numărul lor a scăzut la aproximativ 200 000 de adepţi, majoritatea în India, deşi câţiva s-au stabilit în Australia, Statele Unite şi în alte părţi. Reticenţi în a face prozelitism în general şi interzişi în mod special în fosta lor patrie şi în majoritatea ţărilor musulmane, ei menţin un profil scăzut în lumea modernă. Zoroastrienii venerează Soarele şi puterea purificatoare a focului, fiind puţin conştienţi, cel puţin în public, de propriile lor tradiţii străvechi. În

India, mai ales în Bombay, ei sunt cunoscuți sub numele de **Parsis** (sau Farsis), ceea ce înseamnă pur și simplu persani; în fosta lor patrie iraniană, sunt numiți **Gabars**, ceea ce înseamnă „necredincioși”. Zoroastrismul a supraviețuit, de asemenea, în simbolismul alchimic medieval, iar tradițiile sale au fuzionat chiar cu islamul în teologia mistică musulmană a sufiților.

Este posibil ca Zarathustra să fi inventat monoteismul sau, cel puțin, să fi fost probabil cel mai timpuriu susținător al acestuia. Deși este adesea datat în secolul al VII-lea î.Hr., estimările îl plasează uneori cu aproape un mileniu mai devreme, prefigurând iudaismul și cultul solar al faraonului egiptean Akenaton, o tradiție care a continuat în creștinism și islam. Akenaten a redus celelalte zeități la aspecte ale Dumnezeului unic, reformând o religie încă mai veche, care opunea forțele luminii și ale întunericului, ale binelui și ale răului.

În religia reformată, Mithras, care era inițial una dintre cele patru mari zeități, a devenit un intermediar cu Dumnezeul Unic, la fel ca Hristos cu Tatăl. Religia originală era mult mai veche; era religia magilor, vrăjitori șamani, pe care perșii i-au adus acasă cu ei din stepele Asiei Centrale. Era strâns legată de religia invadatorilor arieni din India. Astfel, cele mai vechi texte ale zoroastrismului și cele ale hinduismului prezintă o similitudine extraordinară de limbaj și idei.

Textul său sacru este *Vendidad*. Cea mai veche parte a acestuia este o colecție de imnuri numite *Gathas*, unele dintre ele se presupune că au fost scrise chiar de Zarathustra. Pe parcursul mileniilor, au fost adăugate și alte texte. Întreaga scriere se numește *Avesta*, la care au fost adăugate comentarii cunoscute sub numele de **Zand**, astfel încât întregul text sacru se numește **Zand Avesta**. Diferitele texte au fost transmise oral și au fost probabil codificate și păstrate în cele din urmă în biblioteca palatului persanului Darius și a dinastiei achemenide (648-330 î.Hr.). *Avesta* persană este comparabilă cu sanscrita *Rig Veda*, un text sacru al hinduismului care a apărut aproximativ în aceeași perioadă și care a fost păstrat pe cale orală până când a fost consemnat în scris în Antichitatea târzie sau la începutul Evului Mediu.

Teologia reformată nu era atât o luptă între bine și rău, cât o evocare a potențialului superior din om (ceea ce Nietzsche numea *Übermensche* sau Omul Superior) printr-o luptă purtată de interese conflictuale în sufletul fiecărui individ, deși interpretarea lui Nietzsche era îndreptată spre eliberarea omului de toate formele de ipocrizie teologică.

Cu toate acestea, credința anterioară într-o luptă cosmică nu a dispărut niciodată. Dualismul de bază al universului a ieșit la suprafață în erezia creștină medievală albigensiană *Cathar* din Provence și Pirinei, precum și în *Bogamils* din Bulgaria și Bosnia, aceștia din urmă fiind probabil influențați direct de surse persane. Chiar și mai devreme, dualismul a fost implicat în numeroasele secte gnostice ale creștinismului, printre care maniheismul, care a derivat de la unul dintre ultimii profeți ai zoroastrismului, Mani, care se vedea pe sine ca un urmaș al lui Hristos și care, tipic pentru sincretismul lumii antice, a combinat idei din budism și alte religii din Asia Centrală.

O versiune a religiei persane a devenit populară în Imperiul Roman începând cu secolul I î.Hr., având în centru pe Mithras, care este aproape imposibil de distins de eroul grec Perseu. (Primul a sacrificat un taur, în timp ce al doilea este cunoscut pentru decapitarea Gorgonei Medusa). Mithraismul a devenit una dintre religiile dominante ale Imperiului Roman. Deși derivată din zoroastrismul monarhilor achemenizi, aceasta a asimilat multe elemente suplimentare pe măsură ce a trecut prin Orientul Mijlociu, inclusiv anumite metafore astrologice și încorporând cele mai recente descoperiri în astronomie. De asemenea, a absorbit simbolismul cultelor fertilității agricole din Mesopotamia, deși rădăcinile sale culturale cele mai vechi aparțineau popoarelor de vânători nomazi din stepele asiatice. Cu toate acestea, chiar înainte de apariția sa în Occident, mulți oaspeți proeminenți ai elitei persane au avut, se pare, ocazia de a fi inițiați în ceva care pare foarte asemănător cu versiunea greco-romană și, chiar și în originalul său persan, era o frăție de războinici cimentată de o Euharistie vizionară.

Mithraismul își iniția membrii prin șapte etape de transcendență, culminând cu o viziune extatică în care se călătorea într-un tărâm sacru unde se experimenta întregul model al Universului, o experiență care era exprimată în sistemul filosofic roman predominant cunoscut sub numele de stoicism.

Mithraismul a fost un concurent acerb al creştinismului, la fel ca şi mai vechea religie a misterelor Eleusis. Odată cu convertirea Imperiului Roman sub Constantin şi persecuţiile ulterioare ale lui Theodosius, sanctuarele în care se practicau ritualurile secrete ale lui Mithra au fost demolate. Părinţii Bisericii erau conştienţi de asemănările dintre cele două religii şi au susţinut cu disperare că Satana trebuie să fi avut cunoştinţe avansate despre venirea lui Hristos şi şi-a bătut joc preventiv de ritualurile creştine. Într-adevăr, fiind prima dintre aceste religii populare romane, mitraismul a avut o influenţă largă şi formativă asupra cultului creştin în devenire. În ciuda pierderii patronajului imperial, a căderii Imperiului Roman şi a eforturilor Bisericii Triumfătoare de a le relega în uitare, tradiţiile mithraice au supravieţuit şi chiar au prosperat în curenţii ezoterici subterani ai civilizaţiei occidentale şi o fac până în prezent.

Pentru a înţelege moştenirea clasică a Greciei antice şi răspândirea culturii greco-romane în Europa, este esenţial să acceptăm faptul că civilizaţia occidentală a fost profund influenţată de o practică spirituală secretă care se învârtea în jurul utilizării plantelor şi ciupercilor *entheogenice* pentru a introduce stări transcendente de conştiinţă.

Euharistia enteogenă a lui Mithras

Fundaţia imperiului

În Roma antică şi în cea mai mare parte a vastului său imperiu, care se întindea din Asia Mică şi nordul Africii până în Insula Britanică, începând undeva în jurul a ceea ce avea să fie cunoscut sub numele de era creştină şi până la triumful Bisericii Dominante, grupuri de elită formate din douăzeci până la treizeci de bărbaţi se adunau în camere mici, boltite, fără ferestre, decorate cu fresce religioase şi sculpturi în piatră, pentru a-l celebra pe zeul lor Mithras.[1]

Acolo, ei iniţiau noi membri în religia lor secretă printr-o masă sacramentală pe care creştinii o considerau echivalentul propriei lor Euharistii. Membrii erau exclusiv bărbaţi[2] şi includeau soldaţi, comercianţi şi funcţionari de la cele mai înalte niveluri birocratice ale guvernului; chiar şi împăraţi precum Nero, Diocleţian şi Iulian au fost iniţiaţi. Ritualurile mitraice trebuie să fi jucat un rol esenţial în formarea legăturilor sociale care uneau bărbaţii din armata romană şi, prin urmare, au fost fundamentale pentru structura puterii politice şi militare a Imperiului Roman.

Se pare că Nero a fost primul împărat roman care a fost iniţiat cu substanţe entheogene, adică o „cină magică” (*cenis magicis*)[3] în anul 66 d.Hr., când Tiridates I, regele Armeniei proaspăt proclamat şi sponsorizat de romani, a călătorit pe uscat spre Roma. El a refuzat, ca un scrupul al religiei sale, să polueze elementul sacru al apei printr-o călătorie navală, călătorind în schimb însoţit de preoţii săi magi şi de 3 000 de călăreţi parţi. (Aceasta este aproximativ aceeaşi perioadă în care *Evanghelia după Matei* a consemnat călătoria celor trei magi la Ierusalim pentru a autentifica divinitatea pruncului evreu, Iisus). La intrarea triumfătoare în oraş, regele i-a declarat lui Nero că a venit să se ofere ca sclav închinat divinităţii sale ca întruchipare a zeului Mithras.

Pentru festivităţile în onoarea lui Tiridates, o copertină purpurie a fost întinsă peste Teatrul lui Pompei din Campus Martius, pe care Nero a fost reprezentat într-un car solar înconjurat de stele aurii. De asemenea, el a instalat în Casa sa de Aur o statuie enormă a sa ca Zeu al Soarelui. Ceea ce este surprinzător este că, deşi iniţierea mithraică a fost întotdeauna o ceremonie de banchet, nimeni nu s-a deranjat să se intereseze cu ce l-a servit Tiridates pe Nero.

Magul zoroastrian Tiridates a venit să sărbătorească cucerirea Armeniei de către Nero şi a adus cu el alţi magi. Şi chiar a mers până acolo încât l-a iniţiat pe împărat în mesele meşteşugarilor, dar chiar dacă a primit de la el o împărăţie, nu a fost în stare să-l facă pe Nero mag.

-Pliniu, *Istoria naturală*, 3.6.

În opinia lui Pliniu, inițierea lui Nero nu a fost un succes. El speculează cinic că, deși Nero nu a găsit nimic mai satisfăcător decât sacrificarea oamenilor pentru a obține arta magilor, eșecul s-ar putea să se fi datorat pistruilor săi! El nu era un specimen fizic perfect, în ciuda părului său roșu aprins. Citatul trebuie luat în serios, oricât de preconceput și de deformat ar fi, deoarece oferă dovezi inestimabile despre inițierea împăratului. Este clar că Pliniu are o părere proastă despre magie și arta magilor, deși trădează că aceasta are o umbră de adevăr, prea adesea poluată, după cum spune el, de folosirea otrăvurilor sau a drogurilor. Acest lucru indică faptul că magii, și ceea ce a fost servit la cină, a implicat, cel mai probabil, expertiză farmaceutică.

În acest context farmacologic, Pliniu continuă să discute despre Apion, un gramatician egiptean neopitagoreic elenizat, pe care l-a întâlnit când era tânăr. Apion avea, de asemenea, expertiză farmaceutică. El susținea că o plantă egipteană numită după Osiris avea proprietăți divinatorii și că el însuși o folosise pentru a chema înapoi spiritul lui Homer. Deși din punct de vedere tehnic este un gramatician, în calitate de neopitagoreic, Apion ar putea fi numit mai degrabă șaman sau magician, în special având în vedere conversațiile sale cu poetul Homer, mort de mult. După toate probabilitățile, cina inițiatică a lui Tiridates includea substanțe entheogene sau chiar o succesiune a acestora. Banchetele mithraice erau, în mod tradițional, o secvență de șapte grade de inițiere, cea mai înaltă dintre acestea fiind, se pare, cea la care ajunsese Nero în identitatea sa solară. În plus, cultul trebuie să fi prins deja rădăcini în orașul Roma, astfel încât pentru dineurile de inițiere ale lui Nero erau disponibile spații adecvate sub forma unui fel de templu.

Este probabil ca, încă de la Augustus, armata să fi inclus inițiați. În anul 45 î.Hr., Augustus însuși l-a întâlnit pe marele filosof stoic Athenodorus Cananites din Tarsul anatolian, un focar de mitraism. L-a adus la Roma, unde a rămas în calitate de consilier până în anul 15 î.Hr., când filosoful s-a întors în orașul său natal pentru a-i reforma constituția. Ar fi foarte puțin probabil ca cei doi să nu fi discutat niciodată despre filosofie sau religie. De fapt, Augustus se autointitula fiul presupus al lui Apollo[4] și a oficiat odată o masă sacramentală îmbrăcat ca Soarele, alături de doisprezece dintre colegii săi costumați în semnele zodiacului[5].

Există o tradiție despre Pontius Pilate care indică faptul că și el ar fi participat la ritualurile entheogenice. În jurul anului 10 î.Hr., Augustus a trimis soli în ținuturile muntoase scoțiene, aflate la granița nordică a imperiului său. Unul dintre soldați a avut un fiu acolo. Copilul s-a întors la Roma împreună cu tatăl său și a luat numele de familie Pontii, iar când a ajuns la vârsta adultă, a fost eliberat din sclavie. Ca semn obișnuit al eliberării, i s-a acordat șapca frigiană din pâslă roșie numită *pileus* sau (*pilos* în greacă). Pileatus înseamnă acoperit cu această caschetă și este un epitet al lui Mithras. Pilatus este fie o corupere a acestui titlu, fie îl descrie ca fiind înarmat cu suliță sau *pilum*. A urcat în rândurile armatei prin nepotism, fiind soțul unei fiice nelegitime a viitorului împărat Tiberius.[6]

Ca evreu elenizat din Tars și soldat, este probabil ca Pavel să fi fost și un inițiat. Nu putem decât să ne întrebăm în ce măsură versiunea sa a practicii creștine a fost derivată din modelul unei religii a misterelor, cu numeroasele sale asemănări cu mithraismul.[7]

Cultul imperial

Curtea imperială romană a continuat practica oficială a mithraismului timp de 300 de ani. Toți împărații au fost, cel mai probabil, adepți ai cultului, însă aflăm detalii doar atunci când acestea apar ca evenimente anecdotice. Astfel, Commodus (180-192) a comandat un bust al său cu o căciulă persană în chipul lui Mithras[8] și ni se spune că a efectuat inițierea mitraică printr-un sacrificiu uman real, în timp ce ritualul era menit doar să intimideze intens candidatul.[9] Pliniu era conștient de această cerință a inițierii, afirmând că Nero nu ar fi ezitat să facă același lucru pentru a deveni un Magus deplin. Septimius Severus (193-211) și împărăteasa sa siriană Julia Domna, care a promovat, de asemenea, divinitatea lui Apollonius de Tyana (un grec capadocian contemporan cu Hristos) au adăugat un Mithraeum casei lui Traian (98-117). Celebrele băi romane ale fiului lor Caracalla (211-217) includeau un Mithraeum subteran. Fiecare din succesiunea de cezari care au fost creați prin sprijinul armatelor lor în secolul al III-lea a fost obligat să sprijine religia mitraică a soldaților lor.

Valerian (253-260) a curățat fără milă imperiul de creștini și a declarat 25 decembrie festivalul Soarelui Necuprins, deoarece zilele încep să se lungească simțitor după solstițiul de iarnă. Creștinii vor adopta în cele din urmă această dată pentru nașterea zeului lor. Fiul și coregentul lui Valerian, Gallienus, s-a înfățișat ca *Sol Invictus* (Soarele Invincibil) pe monedele sale. Dioclețian (284-305), după retragerea sa, a dedicat un mare altar lui Mithras la Carnutum Mithraeum, pe Dunăre, în anul 307, și a plasat întregul imperiu sub protectoratul divin al zeului. Curtea lui Dioclețian era văzută în mod obișnuit ca o imitație a dinastiei sasanide care îi înlocuise pe parți și era văzută ca al doilea Imperiu Persan (226-651). Clericii mitraici de la curtea sa au fost suspectați că ar fi instigat la persecuția creștinilor în 303, sub conducerea ginerelui său Galerius Maximianus.

Iulian Apostatul (361-363), în încercarea sa de a inversa conversia la creștinism și de a reînvia vechile religii păgâne, a fost el însuși inițiat de filozoful Maximus din Efes, probabil și cu un sacrificiu uman (cel puțin conform detractorilor săi.) El a ridicat un Mithraeum în palatul său din Constantinopol. La fel ca Nero, el se considera întruchiparea zeului Mithras. Încă din copilărie, a nutrit o devoțiune secretă față de zeul Helios ca tată spiritual. A murit în timpul expediției sale împotriva perșilor, aparent dorind să cucerească țara care îi dăduse religia sa, asigurat că zeitatea sa tutelară îi va acorda victoria.

În 361, adepții religiilor păgâne restaurate pentru scurt timp l-au linșat pe Gheorghe Arianul, episcop de Alexandria (devenit mai târziu Sfântul Gheorghe), când acesta a încercat să construiască o biserică creștină deasupra unuia dintre sanctuarele lor subterane. Conform legendei, mitracienii l-au legat de o cămilă, l-au sfâșiat în bucăți și apoi l-au ars împreună cu animalul.

> *A fost descoperit un adytum de mare adâncime care a dezvăluit natura riturilor lor păgâne: pentru că acolo au fost găsite craniile multor persoane din toate vârstele, despre care se spune că au fost imolate în scopul de a ghici prin inspectarea măruntaielor, atunci când păgânii efectuau aceste și alte asemenea arte magice prin care fermecau sufletele oamenilo*r.
>
> -Socrate Scolasticus-Sozomen, Ecclesiastical History, 3.2[10]

Până în 312, convertirea lui Constantin, care ca soldat și adorator al Soarelui era probabil un inițiat mithraic, a dat o lovitură serioasă cultului. Viziunea care i-a precipitat convertirea a indicat superioritatea lui Hristos, deoarece el a văzut o cruce strălucind deasupra fostului său zeu, Soarele. Cu toate acestea, interpretarea stindardului său imperial este ambiguă și poate fi considerată cu ușurință drept mithraică, iar el s-a prezentat ca un avatar al lui Mithra. Cu toate acestea, el a instituit o politică de toleranță religioasă, care a pus bazele libertății uzurpate din cauza intoleranței radicale.[11]

> *El a spus că în jurul prânzului, când ziua începea deja să scadă, a văzut cu ochii săi trofeul unei cruci de lumină în ceruri, deasupra soarelui, și purtând inscripția: CUCEREȘTE PRIN ACEASTA.*
>
> -Eusebiu, Convertirea lui Constantin, 28

Ulterior, creștinii dominanți au încercat să eradicheze religia cu toată fervoarea persecuției pe care ei înșiși o suferiseră recent, profanând sanctuarele și chiar ucigând preoții mitraici. În Mithraeum Saarburg a fost găsit scheletul unui bărbat întins cu fața în jos, cu încheieturile legate cu un lanț de fier la spate, probabil un preot ucis și blestemat ritualic. Înmormântarea sa în sanctuar era menită să îl profaneze pentru eternitate.

Camera de banchet a Mithraeumului

Camerele dreptunghiulare sau alungite, numite Mithraea, măsurau, de obicei, douăzeci și cinci pe șaptezeci de picioare și erau împărțite de un culoar larg, de o parte și de alta căruia se afla o platformă largă de piatră ridicată, care nu era atât de folositoare pentru a sta jos, ci pentru a fi

acoperită cu pături pentru a se întinde în timp ce membrii asistau la diferitele spectacole puse în scenă în spațiul central. Aceste ritualuri îi pregăteau pentru gradele crescânde de inițiere, iar Mithraea era „decorul și locul” pentru Misteriu. La fel ca în cazul Euharistiei creștine originale din primele săli de agape[12], Mithraea nu erau săli de banchet, iar sacramentul mithraic nu era mâncare obișnuită, ci, așa cum îl numea Pliniu cel Bătrân, magică, adică entheogenă.

> *Inițiatul devenea divinizat (entheoi) în misterele eleusine prin participarea la o masă care reprezenta trupul zeului. În misterele lui Attis, o masă din pâine și lichid, reprezentând trupul zeului, îi permitea inițiatului să participe la patima și învierea acestuia.... Astfel de idei erau omniprezente în lumea păgână*.
>
> -Hyam MacCoby, Paul and Hellenism.[13]

Deși alte elemente ale ritualului mithraic au variat de-a lungul istoriei îndelungate a religiei în diferitele sale locații, masa sacramentală a fost întotdeauna esențială, iar designul Mithraea a fost invariabil destinat să o găzduiască.

Mithraea au fost păstrate intenționat mici[14] și, atunci când numărul membrilor depășea capacitatea lor modestă, în loc să se mărească camera, se construiau adesea săli suplimentare în imediata vecinătate. Această tradiție de a menține comunități mici pentru ritual persistă și astăzi în rândul kurzilor în versiunea lor a banchetului mitraic, pe care îl sărbătoresc bând pe acoperișuri un vin care provoacă extaz.

Deși taurul sacrificat era o reprezentare mitologică a unei mese euharistice, este de neconceput ca o creatură atât de amenințătoare și periculoasă să poată fi măcelărită într-un spațiu atât de restrâns. Potopul de sânge ar fi făcut camera cu totul insuportabilă, mai ales că nu existau prevederi pentru scurgerea acestuia sau pentru curățarea camerei.

Euharistie mitraică. Fragment de basorelief, Konjica, Bosnia, Muzej grada, Sarajevo. Cei doi inițiați de cel mai înalt grad sunt întinși în centru, cu membrii celorlalte cinci ordine - Corbul, Persanul și Leul în stânga, iar Soldatul și Mireasa în dreapta. Un trepied cu patru pâini circulare marcate cu o cruce, reprezentând cele patru sferturi ale universului, se află în fața mesei de banchet, drapată cu o piele de taur. Persanul (Perses) prezintă cornul de băutură, a cărui poțiune intoxicantă conferă nemurirea. Calcar, 37x27 cm. Museo Civito Archeologico Bologna.

De fapt, sacrificarea efectivă a unui taur pe un grătar, deasupra unui inițiat care urma să fie spălat cu sângele său, era un ritual în religia lui Attis și a Cybelei și, în mod logic, avea loc afară. Vaticanul este construit deasupra rămășițelor unui astfel de sit. Iar sacrificarea taurului are loc astăzi, în sărbătoarea musulmană a sacrificiului (*Eid al-Adha*), când străzile curg literalmente cu torente de sânge. Simbolismul mistic al acestui sacrificiu al taurilor persistă în tradiția spaniolă a luptei cu tauri, a cărei semnificație interioară l-a inspirat pe Picasso cu seria sa de reprezentări ale Minotaurului.

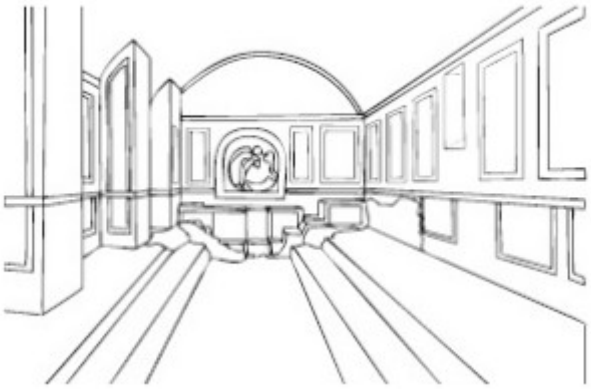

Camera de banchet, reconstrucție, Ostia Mithraeum.

Nici Mithraea subterane, chiar și cu vestibulul lor, nu oferă facilități pentru prăjirea cărnii animalului, care cu siguranță nu putea avea loc fără sufocare într-o cameră subterană închisă și îngustă. Desigur, sacrificarea și gătitul ar fi putut avea loc la suprafață, în aer liber, dar, poate cel mai important, un taur sacrificat ar fi oferit hrană pentru sute de persoane, nu doar pentru treizeci. În timpul *Eid al-Adha*, carnea este distribuită membrilor săraci ai întregii familii extinse. În plus, sacrificarea comemorează un eveniment mitic eroic, în timp ce sacrificarea efectivă ar fi trebuit să fie efectuată de un măcelar profesionist, de obicei o persoană dintr-o clasă inferioară, și pare puțin probabil ca fiecare comunitate mitraică să includă unul dintre membrii săi.

În mod semnificativ, au fost găsite câteva gropi funerare Mithraea sau gropi de gunoi cu rămășițe ale diferitelor animale sacrificate, dar acestea nu includ tauri. Unde sunt rămășițele taurilor? Dovezile artistice ale banchetului nu pot fi folosite pentru a descrie evenimentul ritual. Astfel, Mithraeum Santa Prisca descrie o procesiune cu tineri care conduc un taur, un berbec și un porc în timp ce țin în mână cocoși, cratere de vin și pâine; ceea ce cu siguranță ar fi fost prea multă mâncare pentru o comunitate mică, mai ales că doar două persoane împart ospățul final. Presupusul meniu pentru acest banchet este simbolic sau mitic, deoarece totul este adus lui Sol şi Mithras într-o peșteră, Peștera Cosmică, și nu în Mithraeum.[15] În mod similar, reprezentările ultimei cine prezintă adesea o varietate de alimente pe masă, deși elementele sacramentale celebrate în Euharistie sunt doar pâinea și vinul.[16]

Iustin Martirul, de fapt, confirmă că masa sacramentală nu era pâine şi băutură obişnuite, ci o comuniune simbolică cu divinitatea.

> *Iar această mâncare este numită la noi Euharistie... pe care diavolii cei răi au imitat-o în misterele lui Mithra, poruncind să se facă acelaşi lucru. Pâinea și paharul cu apă sunt transformate în carne și sânge cu anumite incantații ale celui care este inițiat*.
>
> -Justin Martirul, Prima apologie

Ultimul element inițiatic, mâncarea sacră mithraică, era un lichid care modifica conștiința, servit într-un **rhyton**, un vas de băut în formă de corn de animal, care îi furniza identitatea taurină. Șamanul grec antic Epimenide din Creta a inventat celebrul paradox despre cretanii mincinoși. Se presupune că el ar fi adormit timp de cincizeci și șapte de ani într-o peșteră, timp în care a fost liber să rătăcească în afara corpului său. Aceste fapte miraculoase ale șamanismului au fost realizate cu ajutorul unui compus special pe bază de plante pe care îl ținea depozitat, în lipsă de ceva mai bun, într-o „copită de taur”.[17] Sacramentul taurului este atunci, în mod evident, o metaforă pentru mâncarea reală a mesei euharistice, la fel ca pâinea și vinul transsubstanțiate ale comuniunii creștine, Sângele și Trupul Domnului lor.[18]

Mit și realitate

Ca un exemplu clasic al religiilor de mistere care erau atât de comune în viața spirituală antică, străinii știau puține despre detaliile inițierii mitraice sau despre punctele fine ale exegezei lor mitologice. Acestea erau în primul rând orale, centrate pe un mit fundamental care transmitea un sens și o semnificație profunde printr-un proces complex de inițiere. Dacă există o constantă unificatoare între aceste religii, aceasta este că, aproape fără excepție, ele ritualizau o masă sacră (sau o poțiune, ca în cazul Eleusis) care inducea o experiență spirituală intensă pentru inițiați. Printre religiile vedice, mazdeene, isaianice, orfice, elene, creștine etc., Misterul central revelat și experimentat de sărbătoritul pregătit era *mythos*-ul, un fel de îndoctrinare care îl ghida pe *mystai* printr-o transă spirituală profundă în timpul căreia „povestea” devenea realitate.

Miturile și icoanele acestor culte conțineau propriile lor mistere care puteau fi dezvăluite liturgic sau prin înțelegere adeptului. Astfel de opere de artă, deși adesea considerate grosolane sau de amatori de către critici, reprezintă grafic Misteriul pentru cei care au „ochi să vadă”. Povestea apocaliptică, de exemplu, este în mod clar concepută ca o versiune exoterică simplă a Revelației entheogene centrale a religiei. Această Apocalipsă și-a găsit o dezvoltare mult mai complexă, subtilă și secretă în cadrul cultului, care a fost împărtășită în cursul inițierii prin etapele progresive ale Misteriului.

Deși foarte puține surse scrise au supraviețuit ravagiilor timpului și suprimării religioase zeloase, referințele sporadice la Mithra și Mithraism sunt frecvente în textele antice. Există, de asemenea, aproximativ șase sute de inscripții scurte și graffiti, dintre care multe sunt simple dedicații sau fragmentare și deteriorate. Mithraismul este, de asemenea, menționat ocazional în scrierile Părinților creștini, inclusiv în Faptele martirilor. Toate acestea oferă o bază pentru descoperirea a ceea ce s-a trăit de fapt în sălile de banchet subterane.

Similitudinile din înregistrările arheologice indică în mod clar că aceste sanctuare subterane, cu congregațiile lor restrânse de inițiați de elită, nu erau potrivite pentru un banchet obișnuit. O secvență de diverse alimente magice programa etapele ascendente ale acceptării inițiatului în confraternitatea membrilor. Iconografia și tradițiile mitice ale Mithraismului identifică una dintre acestea ca fiind sacramentul botanic primar și final.

A deveni una cu Dumnezeu

Tauroctonia

Peretele frontal sau nișa altarului de vizavi de intrarea în Mithraeum-ul tipic, orientat spre est, spre soarele care răsare,[19] înfățișa în mod obișnuit fapta eroică centrală a lui Mithra, uciderea taurului, așa-numita *tauroctonie*. Evenimentul are loc într-o peșteră, iar plasarea tauroctoniei în nișa altarului identifică efectiv camera Mithraeum-ului ca fiind o astfel de peșteră. În mod caracteristic, Mithras își abate privirea de la animalul muribund[20], pe spatele căruia îngenunchează. Această poziție, puțin probabilă în realitate, este evident simbolică. Este semnificativ faptul că, atunci când îngenunchează pe animal, are, în esență, un singur picior funcțional, piciorul său drept prinzând copita posterioară dreaptă întinsă a taurului, care îngenunchează și el.

Atunci când culoarea este o opțiune, ca într-o frescă, Mithras este în mod caracteristic îmbrăcat în roșu, cu pantaloni persani, tunică și o pelerină fluidă, uneori pictată cu firmamentul înstelat pe partea inferioară. Pelerina este uneori pătată cu alb sau cu stele atunci când culoarea este absentă. Acest motiv, cu pete albe pe fond roșu, apare uneori și pe trupul îmbrăcat al lui Mithra, așa cum se vede în fresca din Mithraeum Marino din Dealurile Alban de lângă Roma. Taurul este întotdeauna alb. Întreaga configurație este reprezentată de un zeu pătat cu roșu și alb, cu șapcă și pelerină emisferică, cu un singur picior deasupra unui fronton alb alcătuit din taurul cu un picior similar.

San Marino Taurocthony

Dura Europos, altar Taurocthony „în formă de ciupercă”

Tauroctonia îl înfățișează pe Mithras ca fiind una cu taurul, el însuși o reprezentare secretă a ciupercii *Amanita muscaria*, cel mai probabil original botanic al sacramentului vedic ***Soma***[21] și, având în vedere cercetările prezentate în prezent, analogul său avestan ***haoma***[22], chiar dacă este bine stabilit că alte subtanțe psihoactive ar fi putut fi înlocuite în tradițiile ulterioare și adesea au fost de fapt înlocuite.[23] Astfel, Yasht 10 din *Avesta* vorbește despre „toate *haomas* ... având multe specii” oriunde ar fi găsite. Acești substituenți variază de la *canabis*, *efedră*, *ergot* și, probabil, *datura*, la *alcool* simplu. Chiar și atunci când s-au folosit surogate, atributele originalului, încorporate în tradiția mitologică, au persistat și sunt adesea descriptive pentru ciupercă.

Ciuperca *Amanita muscaria* se caracterizează prin vârful său roșu, pătat cu alb, pe un picior sau *stipe* alb. Astfel, Mithras și taurul prezintă această combinație distinctivă, deoarece este caracteristic mitului eroului ca eroul șaman să dobândească atributele zeului și ale enteogenului sacramental care îi unește pe cei trei împreună. Cu alte cuvinte, toți trei - șamanul, entheogenul și zeul - au o singură identitate divin-botanică, care este, de asemenea, scopul ritual esențial al mesei sacramentale de comuniune pe care inițiații, de asemenea, vor avea privilegiul de a o împărtăși[24]. Unul este ceea ce mănâncă sau, mai explicit, starea de spirit este determinată de natura drogului ingerat, după cum explică profetul Teiresias în tragedia *Bacante*.[25] Mai simplu spus, este de așteptat ca Mithras, precum și taurul, să aibă atribute descriptive ale ciupercii sacre, care împărtășește în mod similar o identitate cu zeul solar.

Configurația Mithras-taur este o personificare picturală a ciupercii în momentul sacrificiului sau al recoltei sale. Astfel, există un flux de energie cosmică prin această configurație, Mithras privind în sus spre capul Soarelui care răsare în spatele taurului și își revarsă razele direct în ochii zeului, în timp ce taurul, cu gâtul arcuit tras puternic înapoi și, de obicei, vertical ca stipele albe ale ciupercii *muscaria*, privește în sus direct spre capul Lunii care coboară în fața sa. Un flux similar este personificat de cei doi purtători de torțe care flanchează *tauroctonia*; unul în față, sub Lună, cu torța inversată în jos, în timp ce celălalt din spate își ridică torța în sus, spre Soare. Acest flux de lumină sau de energie prin tauroctonie indică o axă cosmică sau o poartă către un alt univers.

În *Rig Veda* vedică, **Soma** este un taur roșu care urlă[26] asociat cu Agni, zeul focului (cognat cu cuvântul englezesc „*ignite*”). Agni s-a manifestat ca foc, fulger și Soare, fulgerul fiind calea care unește focul solar cu cel terestru și, de asemenea, a fost văzut ca sursa generatoare a ciupercii. Mithras face, de asemenea, parte din acest complex. În *Rig Veda*, el „a fost mulțumit de Soma”.[27] În *Avesta* persană, i se oferă ***haoma***.[28] Aceste asociații antice au persistat. Astfel, epopeea medievală armeană din secolul al IX-lea sau al X-lea, *David din Sasun*, păstrează teme mitraice și conține numeroase referiri la **haoma**. Un exemplu foarte revelator este eroul David, fiul lui Mher, care

mănâncă ciuperci și devine dezorientat.[29] Armenia a fost vechea Parthia, al cărei rege Tiridates, sponsorizat de romani, l-a inițiat pe împăratul Nero.

Un alt atribut de ciupercă al lui Mithras în *Avesta* este reprezentat de cele o mie de urechi și zece mii de ochi.[30] În mod similar, în *Rig Veda*, **Soma** vede cu o mie de ochi.[31] Ochii multipli sau alte organe de simț fac din fiecare o entitate separată și indică o percepție alterată. Ei sunt echivalentul metaforei „ochiului neînsuflețit" pentru experiența vizionară.[32] O temă similară apare în mitologia greacă cu ochii multipli care sunt epitetul distinctiv al văcarului Argos ca Panoptes cel „atotvăzător"[33] Pălăria și haina cu pete albe ale lui Mithras descriu atât multiplicitatea acestor „ochi", cât și pălăria roșie a ciupercii entheogene. Epitetul său repetat de stăpân al păşunilor de vite, în plus, nu-l poate descrie decât ca pe taurul însuși. Mithras și taurul pe care îl sacrifică sunt o singură entitate, iar Mithras se oferă pe sine ca sacrificiu.

Trebuie amintit că arta mitraică nu era expusă în public. Aceasta era văzută doar în spațiul ritual al camerelor Mithraeum, iar semnificația sau interpretarea secretă a reprezentărilor ar fi constituit o parte esențială în îndoctrinarea inițiaților. De fapt, unele Mithrae includeau încăperi subterane suplimentare care funcționau aparent ca o școală.

Taurul Mithraic nu era un taur obișnuit, ci Taurul Cosmic. Carnea și sângele său nu erau carne de vită, ci elementul principal al Euharistiei Mithraice, echivalentul Trupului și Sângelui lui Hristos transsubstanțiate de creștini. Ingerându-l, inițiatul devenea una cu divinitatea vie. Taurul sacrificat reprezintă zeul plantelor recoltate, **Soma-haoma**.[34] Taurul este metafora criptată a societății secrete pentru Euharistia lor care modifică conștiința.

Boneta legământului

Pentru practicanții săi, Mithras era personificarea unei alianțe cosmice, precum legământul și testamentul biblic, termenii acordului dintre uman și divin. În sanscrită, el era numit „prieten" sau „tratat de alianță". În persană, numele său se traduce prin „contract". Cea mai veche apariție a numelui zeului este Mitra într-un document hitit din secolul al XIV-lea î.Hr., unde este invocat pentru a aproba un tratat.[35]

El a fost intercesorul sau mediatorul esențial între zeu și om - *Mesites*, literalmente „cel care se află la mijloc" și, prin urmare, „unește contrariile", o funcție revendicată și pentru Hristos. La fel ca alianța lui Prometeu cu olimpienii în mitologia greacă, rolul lui Mithras este elementul esențial al dominației Dumnezeului unic.

> *Există un singur dumnezeu, unul singur și mijlocitorul dintre dumnezeu și om, omul Iisus Hristos (mesites theou kai anthropou).*
>
> -Paul, Prima epistolă către Timotei, 2.5

În calitate de „îmbinator", numele zeului denumește de fapt boneta sa specială. Este vorba de mitra greacă, o bandă de pânză adesea înfășurată ca un turban. Ca podoabă de cap a episcopilor și stareților, nu a căpătat forma actuală de piese rigide, îmbinate, cu două vârfuri în față și în spate decât după secolul al XI-lea[36], deși acest design perpetuează probabil semnificația originală a lui Mithra ca „îmbinator". Cutia **mitră**, care produce îmbinarea pentru mobilă, este probabil derivată în mod similar, iar rădăcina apare în germană **mit** și engleză **with**. Marele preot evreu purta un turban similar din in purpuriu, în conformitate cu porunca Domnului către Moise, ca semn al unui profet și al puterii divine.[37] Acesta purta o placă din aur pur, gravată cu declarația „Consacrat lui Yahweh". Designul unor astfel de coifuri este simbolic pentru ceea ce îi conferă putere oficialului care o poartă; prin urmare, este similar cu ornamentarea tronurilor.[38] În cele din urmă, o astfel de împuternicire derivă din accesul la domeniul spiritual prin utilizarea rituală a sacramentelor.

În astfel de ritualuri, se credea că zeul conferă suveranitate, înțelepciune și vrednicie regilor pentru ca aceștia să își îndeplinească rolul central conform mandatului divin. Adesea, suveranii își asumau numele zeului, ca de exemplu în cazul celor șase regi din Pont numiți Mithridates, sau „dăruiți de Mithras".

Al şaselea, Eupator Dionysos, cunoscut sub numele de Marele, (120-63 î.Hr.) şi-a împrumutat numele *mithradatumului*, un amestec de plante care este un antidot pentru otrăvuri, presupus a fi violetul dinţilor de câine, *Erythronium dens canis* (sau poate germenul de usturoi, *Teucrium Scordium*). Mai important pentru această tradiţie este faptul că sugerează implicarea mitraismului în experimentele farmacologice. Termenul „*mithradatum*" a ajuns să desemneze practica construirii rezistenţei la otrăvuri prin administrarea de doze mici şi din ce în ce mai mari din aceeaşi substanţă.

Cea mai veche semnificaţie a turbanului-bonetă mitraică este aceea de „legare" (de la rădăcina **mei-**, sau **mi-**, „*a lega*"), un semn de „prietenie", de la „a fi amabil", derivând iniţial din rădăcina de bază „a pune" în sensul de a aduna, a culege şi, prin urmare, de a inspira.[39]

Fie că este vorba de înfăşurarea bentiţelor într-un turban sau de mitra contemporană a episcopilor (care a înlocuit o bonetă roşie anterioară), acoperirea capului semnifică uniunea sacră. În cazul lui Mithras, aceasta a fost atributul său definitoriu şi a luat forma care sugerează puternic ciuperca *enthoegenică* - o bonetă frigiană roşie, cu pete albe. (A se vedea figurile color 3, 4 şi 5, p. 98.)

Boneta pătată a lui Mithras

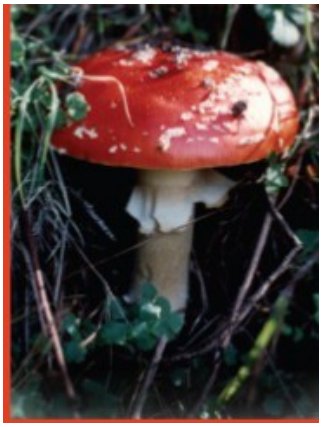

Mithras, cu boneta şi pelerina sa

Boneta pătată a lui Mithras

Pentru iniţiaţi, boneta simbolizează zeul lor viu şi *entheogenul* legământului care îi leagă de tărâmurile transcendente nevăzute şi îi conduce în cele din urmă în bătălia cosmică. Şi alţii purtau bonete în antichitate, iar aceasta avea adesea conotaţii similare unui sacrament cu ciuperci.[40]

Boneta frigiană, un motiv artistic comun.

Ca *bonnet rouge* sau bonetă a libertăţii, boneta frigiană a fost adoptată de extremiştii Revoluţiei Franceze şi cultivată de societăţi secrete precum francmasonii, unde unii dintre cei mai proeminenţi membri erau încă conştienţi de identitatea sa de ciupercă.[41] Ea apare chiar şi ca bonetă roşie pe *stipele* unei săbii, Sabia Mithraică a Acordului, în marele sigiliu al armatei Statelor Unite.[42]

Răpirea

Aşa cum Mithras a fost prietenul şi aliatul Stăpânului Luminii, fiecare iniţiat l-a dobândit ca ghid pentru propria ascensiune către marginea universului, pentru a rămâne fascinat în prezenţa semnelor zodiacale vii din Empireu. Descrierea clasică a unei astfel de călătorii apare în „*Visul lui Scipio*” al lui Cicero, substitutul său stoic pentru mitul escatologic al lui Platon despre Er din *Republica*.

> *Şi pe măsură ce priveam în toate părţile, vedeam alte lucruri transcendent de glorioase şi minunate. Erau stele pe care nu le vedem niciodată de aici de jos, şi toate stelele erau vaste, cu mult peste ceea ce ne-am imaginat vreodată. Pământul însuşi mi s-a părut atât de mic încât mi s-a făcut ruşine de Imperiul nostru, care era un simplu punct pe suprafaţa sa*.
>
> -Cicero, „Visul lui Scipio”

Cel mai avansat nivel al iniţierii mithraice era trăit ca o renaştere spirituală eliberatoare.

> *Născut în zorii acestei a douăsprezecea zile înainte de 1 decembrie. (Natus prima luce duobus Augg(ustis) co(n)s(ulibus) Severo et Anton(ino) XII k(alendas) Decem(bres) dies Saturni luna XVIII.)*
>
> -Graffito, Santa Prisca Mithraeum[43]

În cele din urmă, Mithra s-a înălţat la cer ospătând cu Soarele pe pielea taurului sacrificat. Această masă sacră este aproape la fel de frecvent descrisă ca şi uciderea taurului în Mithraea.

> *Ne-ai salvat cu sângele etern vărsat. (Et nos servasti eternali sanguine fuso.)*
>
> -Graffito, Santa Prisca Mithraeum[44]

Religia care supravieţuise deja timp de două milenii era sincretistă, încorporând elemente ale simbolismului mesopotamian şi elenic. Era tipic pentru lumea clasică să recunoască zeităţile naţiunilor străine ca versiuni ale propriilor lor zei. Astfel, panteonul zoroastrian mithraic era alcătuit din Ahura Mazda (înrudit cu Mitra-Varuna vedică, diada Vedelor), care era echivalat cu Zeus.

Opusul său, forța întunericului, era Ahriman, echivalat cu Hades-Pluto. Kronos, tatăl primei generații de olimpieni, a fost adesea confundat cu Khronos, figura timpului personificat, și echivalat cu Zurvan. Babilonianul Shamash era văzut ca o versiune a lui Mithras și identificat cu zeul soarelui Helios. Anahita, mama lui Mithras (deoarece și el s-a născut fără mamă), a fost echivalată cu Artemis, ambele fiind asociate cu izvoare sau ape speciale.

Deși originea lui Mithras a fost ariană, impulsul pentru o mare parte din mitologia și ritualul de mai târziu este încă un subiect de dezbatere. Cu siguranță, influențele mesopotamiene au jucat un rol major în introducerea acestei religii în lumea occidentală, la fel ca speculațiile gânditorilor elenişti. Aspectele astronomice și alchimice ar putea fi o adăugire caldeeană și ar putea să nu se întoarcă la originile sale timpurii. Totuși, tema răscumpărării extatice prin masa sacramentală este trăsătura sa esențială și a fost modul cel mai evident prin care ritul **Soma-haoma** a ajuns în Occident. În mod surprinzător, aceasta a fost trăsătura cel mai puțin remarcată de cercetători, chiar și de cei care recunosc că a fost masa sacramentală a războinicilor. Pe parcursul celor două mii de ani care separă Mithra vedic de cultul roman al ucigașului de tauri, practica rituală secretă a suferit numeroase mutații. În ciuda schimbărilor, nu există nicio îndoială că identitatea sa etnică în Imperiul Roman a fost recunoscută ca fiind persană și cultul preoților magi.[45]

> *Oricât de interesantă ar fi problema identificării haoma/soma, aceasta nu contribuie într-un fel sau altul la o înțelegere religioasă a sucului sacru.... O a doua proprietate majoră a haoma/soma ... a fost aceea de stimulent luat de războinici înainte de a intra în luptă*.
>
> -W. Malandra.[46]

> *Nu prea conta ce era Soma, din moment ce s-a pierdut atât de devreme în istorie*.
>
> -W. Doniger.[47]

Deoarece există atât de puțină documentație despre mitraismul occidental, este extrem de dificil să comparăm, să contrastăm și să înțelegem în alt mod modul în care manifestarea occidentală a lui Mithra este legată de panteonul vedic și persan. În timp ce nu există nicio îndoială că Mitra, Mithra și Mithras sunt, în esență, aceeași zeitate, există două școli de gândire cu privire la originea mitraismului roman.[48] În timp ce unii cercetători pledează pentru sau împotriva unei geneze romane independente, alții, ca noi, consideră că există dovezi ample atât pentru surse ariene și persane, cât și pentru inovații elenistice și romane distincte ale ritualului entheogenic. Un fir de legătură incontestabil și bine documentat între riturile mithraice orientale și occidentale se referă la utilizarea sacramentului botanic. Susținem că starea vizionară indusă de **haoma** este elementul esențial și indispensabil pentru religia mitraică, indiferent de particularitățile formelor sale exterioare sau de contextul cultural, și că identificarea sacramentului specific informează, de asemenea, mitologia și întrebările fără răspuns referitoare la complexul de metafore exprimate în narațiunea mitică.

După cum demonstrează numeroase dovezi, ritualul centrat pe ciuperci a supraviețuit în Occident, precum și în Orient, și a fost un element fundamental al puterii politice și militare care a susținut Imperiul Roman. Ritualurile foarte asemănătoare ale creștinismului timpuriu l-au asimilat cu ușurință și a continuat să supraviețuiască în așa-numitele erezii de-a lungul perioadei medievale, precum și în perpetuarea cunoștințelor păgâne în alchimia hermetică.

Inițierea entheogenică a fost la fel de fundamentală pentru formarea identității culturale păgâne și creștine și pentru organizarea politică a Europei civilizate ca și experiența similară oferită lumii greco-romane în alte inițieri ale misterelor. Cea mai importantă dintre aceste experiențe a fost poțiunea de **ergot** din riturile eleusine, care modifică conștiința,[49] precum și cele asimilate din Egipt, precum Misteriul lui Osiris. Chiar și Cicero și-a adăugat vocea la corul de susținători ai Eleusisului, care includea majoritatea artiștilor și liderilor celebri ai antichității clasice, susținând că Atena nu a oferit nimic mai bun lumii.

Furia luptei

Cultul **haoma** pare să fi stat la baza frăţiilor războinice din dinastia persană achemenidă a lui Cyrus şi a succesorilor săi şi, la fel ca berserkerii nordici de mai târziu[50], sacramentul îi energiza pentru luptă. În inscripţia funerară a lui Darius de la mormântul său din Naks-i-Rustam, lângă Persepolis, la sfârşitul rândului de sus dintr-o listă de douăzeci şi nouă de ţări care au adus tribut apare numele *Saka Haomavarga*, care înseamnă „**lupii Haoma**”, o confrerie de lupi războinici legaţi de sacrament.[51] Berserkerii se metamorfozau pentru luptă în urşi sau lupi în acelaşi mod.

Natura intoxicantă a sacramentului este bine documentată. Ctesias, un medic grec de la curtea persană a lui Artaxerxes, a consemnat că a asistat personal la o sărbătoare a lui Mithras şi l-a văzut pe rege dansând şi bând până la stupoare, o intoxicare rituală care îi era rezervată doar lui în această zi.[52] De asemenea, se spune că adepţii lui Darius beau urină pentru a induce extazul. Aceste atribute combinate, isprăvile fizice şi urina intoxicantă, trădează identitatea sacramentului ca fiind *Amanita muscaria*, musca *agaric*, din mai multe motive: în primul rând, pentru că se ştie că ingerarea *Amanitei muscaria* induce o rezistenţă sporită şi furie agresivă şi, de asemenea, pentru că metabolitul *Amanitei muscaria* rămâne psihoactiv în urina celor care au ingerat-o. De fapt, unele societăţi şamanice considerau că a bea urina unei persoane care a mâncat *Amanita muscaria* este un mijloc superior de accesare a drogului decât ingerarea ciupercii în sine, deoarece proprietăţile de modificare a conştiinţei sunt păstrate, în timp ce efectele secundare adesea neplăcute ale consumului ciupercii nu sunt păstrate. Această calitate a *Amanita muscaria* constituie o dovadă în plus a faptului că aceasta este identitatea originală a **Soma-haoma**.

De fapt, din punct de vedere lingvistic, **Soma-haoma** poate chiar să numească planta „lucru spongios”, adică o ciupercă sau un *fungus*.[53] Cuvântul latin *fungus* este înrudit cu grecescul *spongos* şi germanul *Schwamm* şi este metaforic pentru textura spongioasă caracteristică ciupercilor.

Naşterea

Mithras s-a născut pe 25 decembrie.[54] Din motive evidente legate de Sol Invictus, în secolul al III-lea Papa Liberius a decis în cele din urmă să plaseze naşterea lui Iisus tot la această dată, deşi au existat controverse considerabile cu privire la oportunitatea de a specifica chiar şi o zi de naştere pentru un zeu ne-păgân.[55]

Deşi împărtăşim cu ei duminica, nu ne temem să nu părem păgâni.
-Tertulian din Cartagina

Tradiţia persană descrie naşterea lui Mithras din fecioara imaculată Anahita (greacă Anaitis, asimilată Afroditei şi lui Ishtar), care înainte de reformarea religiei era o zeiţă populară a fertilităţii, sursa primordială a apelor care curg din muntele cosmic. Ea l-a conceput pe Mithras din sămânţa lui Zarathustra, aşa cum a fost păstrată în lacul Hamun din provincia persană Sistan. Mithras s-a înălţat la Empireu şaizeci şi patru de ani mai târziu, iar documentele şi monedele parthiene poartă date duble, una numărând intervalele de la înălţarea din 208 î.Hr.

Mitul, aşa cum a fost promulgat în iniţierea mitraică, a fost că el nu s-a născut dintr-o femeie, ci de la o stâncă împinsă în sus ca de o forţă magică. Stânca era numită „stânca care l-a născut pe zeu”, *petra genetrix dei*. Şi el a apărut ca „făuritorul luminii”, *genitor luminis*, „zeul care a fost făuritorul născut dintr-o stâncă”, *deus genitor rupe natus*.[56] Această naştere ciudată este bine atestată în arta mithraică. (A se vedea figurile color de mai jos).

Petra genetrix este *lithos empsychos* („**stâncă animată**”) sau **baitylos** din greacă, aşa cum a fost numită piatra pe care Kronos a mâncat-o în mitul naşterii lui Zeus, care implică în mod similar o piatră în naşterea zeităţilor olimpiene, deoarece piatra l-a făcut pe Kronos să regurgiteze fraţii lui Zeus.[57] Existau diverse *baetyls*, sau pietre sacre, în Levantul antic. Acestea erau venerate în practicile cultice şi erau adesea asociate cu zeul soarelui sau cu zeiţa mamă frigiană. Chiar şi Kaaba

din Mecca conține o piatră neagră sfântă care îl precede pe profetul Mahomed. Se credea că acestea au căzut din cer sub formă de meteoriți și sunt adesea asociate cu vulturii.

Petra genetrix, care taie muntele și strălucește

Soarele născut dintr-un con de pin

Mithras, născut dintr-o piatră. Piatra care a dat naștere lui Dumnezeu

Se pare că aceste pietre erau capabile să inducă viziuni, după cum indică povestea viziunii lui Iacob despre Scara Cerească: el și-a așezat capul pe o piatră pentru a o folosi ca pernă și a primit viziunea că Dumnezeu i-a acordat acest pământ pentru poporul său. Când s-a trezit, și-a dat seama că locul era sacru ca Poarta Raiului și a luat piatra pe care își pusese capul, a ridicat-o ca un stâlp

cosmic şi a uns-o. El a numit locul Beth-El, adică „Casa lui Dumnezeu”, *Baity*! sau *Baityios*. Stânca a fost păstrată şi venerată.[58] Dacă ar avea o etimologie în greacă, un **tylos** este un stâlp cu noduri, ca un **falos**, iar **baios** indică faptul că este unul mic. Este, de asemenea, un „*bolţ*” care acţionează ca o cheie pentru a debloca Poarta. Atât piloni, cât şi bile de piatră au fost găsite în Mithraea.

Zeiţa Ishtar cheamă la trezire zeul soarelui, care îşi croieşte drum în sus din munte cu un fierăstrău în mână. Sigiliu cilindric akkadian, cca. 2250 î.Hr.

Aceste pietre sacre sunt un joc de cuvinte comun cu *petra* pentru „piatră” şi variante ale lui **pitra**, care este cuvântul ebraic pentru „**ciupercă**” (*ptr*) şi apare pe scară largă în limbile afro-asiatice ca indicând „a vedea, a contempla, a explica şi a interpreta”, apărând în egipteană, nabitaeană, ebraică, aramaică, feniciană, punică şi neopunică.[59] O inscripţie dintr-un templu divinatoriu din secolul al VII-lea de la Ekron, la treizeci şi cinci de kilometri sud-vest de Ierusalim, poartă numele unei zeiţe canaanite care poate fi citit ca ***Ptryh*** (pronunţat **pet-ree-yah**), cu silaba finală ca un sufix care indică divinitatea, ca în numele lui Yahweh. **Ptryh** este o variantă a ugariticei **Pidray**, zeiţa iluminării şi a fulgerelor, care era fiica lui Baal-zeebub, aşa-numitul Stăpân al Muştelor.[60] Inscripţia a fost găsită lângă o figurină, probabil a acestei zeiţe, care storcea laptele din sânul ei ca poţiune divină, iar templul conţinea o serie de vase de băut, sugerând că poţiunea era băută acolo. Prin urmare, ar trebui să ne aşteptăm ca acest sacrament să fie vizionar. Deoarece zeiţa este o personificare a ciupercii, nu este surprinzător faptul că vasele pentru laptele ei au o configuraţie asemănătoare cu cea a ciupercii.

O „*piatră animată*” care găzduieşte un zeu şi care deschide poarta divină este o metaforă perfectă pentru o ciupercă psihoactivă. Theophrastus consemnează chiar tradiţia conform căreia ciupercile se pot transforma în pietre atunci când sunt uscate la soare.[61] Asocierea zeiţei ciupercilor cu muştele trădează identitatea acestei ciuperci particulare. Stadiul de ou al muştelor agaric, în timp ce este încă închis în vălul său universal, de fapt, seamănă foarte mult cu o piatră, iar ieşirea sa bruscă dintr-o stâncă este încă o sugestie a reprezentării ciupercii de către Mithras.

Ciuperca era prea sacră pentru a fi identificată în mod explicit şi, prin urmare, se făcea referire la ea în mod obişnuit prin metafore descriptive, umbrela fiind cea mai frecventă. Versiuni antropomorfizate ale ciupercii pot fi văzute în exemplul aşa-numitelor Picioare de umbră sau *Skiapode*, care erau un trib de creaturi cu un singur picior extrem de viguros şi un singur picior lat şi palmat; atunci când oboseau din cauza efortului de a sări, cădeau pe spate şi se odihneau la umbra proiectată de piciorul care servea drept umbrelă. Creaturi similare purtau nume precum Un picior sau Un ochi, ochiul unic fiind metaforic pentru experienţa vizionară.[62] *Aja Ekapad*, numită „Un picior nenăscut”, este o zeitate menţionată de şase ori în *Rig Veda* şi este aparent un nume arhaic pentru Soma. Nenăscut descrie propagarea sa fără semințe.

> *Efectul ... a devenit evident în momentul în care bărbaţii au înghiţit a patra ciupercă. Ochii lor au căpătat o privire sălbatică ... cu o strălucire orbitoare, iar mâinile lor au început să tremure nervos.... După câteva minute, o letargie profundă i-a cuprins, iar ei au început să cânte în liniște melodii improvizate monotone.... Dintr-o dată au sărit furioşi de*

pe scaunele lor și au început să strige tare și sălbatic după tobe.... Și acum a început un dans și un cântec de nedescris, un ritm asurzitor al tobelor și o alergare sălbatică.... în timpul căreia bărbații aruncau totul cu nesăbuință.

-Raport de cercetare pe teren cu triburile siberiene, 1903.[63]

Fratele mai în vârstă a privit îngrozit cum fratele mai mic a fuzionat cu stipele acelei ciuperci uriașe. L-a văzut pe fratele mai mic cum începe să-i crească un capac roșu aprins. La început încet, apoi din ce în ce mai repede, fratele mai mic a început să se învârtă în soare.

-Miskwedo din Ahnishinaubeg.[64]

Skiapode

Ekapada-Trimurti

Mithras a ieșit din stâncă ținând adesea în mână o torță ca lumină ascendentă și un pumnal[65], probabil pentru a indica atât puternica „tăiere” a pământului de către *muscaria*, cât și revelația sa luminoasă, atunci când vălul alb universal cedează pentru a dezvălui roșul aprins, asemănător torței, al capacului său în expansiune. În mod similar, zeul soarelui mesopotamian Shamash, cu care Mithras a fost asimilat, folosește un fierăstrău pentru a-și croi drum în sus din munte pe un sigiliu cilindric akkadian din British Museum.[66]

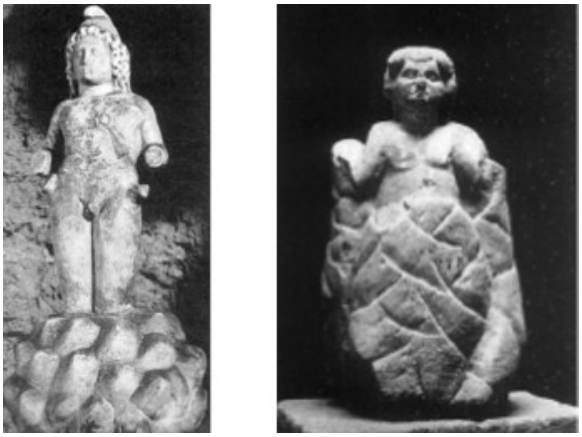

Naștere din piatră sau con de pin. Gresie roșie (50 x 27 cm). Frankfurt, Heddernheim (stânga). Mithras se naște din stâncă. Mithraeum San Clemente, Roma.

Într-un relief de piatră din Vercovicium descoperit în afara fortului roman de la Housesteads, Marea Britanie, Mithras este văzut în momentul naşterii sale bruşte ca o ciupercă antropomorfizată. Deasupra bazei neprelucrate, într-un cerc oval deschis, trunchiul lui Mithras gol apare ieşind dintr-un ou, cu cele două jumătăţi ale sale vizibile deasupra capului şi sub şolduri. Braţele sale ridicate sunt pierdute, dar mâinile sale sunt păstrate în marginea cercului, ţinând un pumnal şi o torţă. Deasupra capului său se află semnul echinocţiului de vară.[67]

Astfel, iniţiaţii se puteau aştepta la aceeaşi experienţă miraculoasă atunci când erau ridicaţi în sus din camera subterană îngustă, ca un ou, a Mithraeum-ului, spre Empireul celest înflăcărat, deoarece această stâncă a Naşterii era numită şi „peşteră”[68], iar naşterea din stâncă era adesea descrisă, ca şi tauroctonia, ca având loc într-o cameră cavernoasă. Armenii puneau un accent foarte puternic pe interpretarea bazată pe fertilitate a naşterii lui Mithras, susţinând că acesta renaşte, de fapt, în fiecare an din locuinţa sa din peşteră. În mod similar, nu numai că Hristos a fost înviat dintr-o peşteră, dar, potrivit lui Eusebiu şi altor Părinţi ai Bisericii, a existat o versiune a Naşterii Sale dintr-o peşteră.[69]

Dumnezeu al naşterii pentru naşterea lui Dumnezeu.

-Inscripţie mitraică.[70]

Boneta roşie

Mithras a apărut cu trunchiul gol şi alb, dar purtând deja boneta sa caracteristică, de culoare roşie frigiană, stipele albe cu boneta roşie, uneori pătată cu stele, şi adesea în mijlocul focului, ca în Mithraeum-ul de la Dura-Europos, unde atât boneta, cât şi stânca sunt în flăcări.[71] Părul este uneori vopsit în galben-auriu, lucru la fel de semnificativ, nu numai pentru asimilarea zeului cu Apollo-Helios, ci şi din metafora sa etnofarmacologică ca Lâna de Aur.[72] Cu toate acestea, boneta este un element atât de esenţial al iconografiei sale, încât aproape niciodată nu este reprezentat fără ea, motiv pentru care are epitetul de *Pileatus*, „cel cu bonetă”,[73] şi, deoarece este invariabil roşie şi adesea pătată sau poleită cu bijuterii, a fost numit în mod corespunzător „cel cu bonetă roşie”.[74]

Metafora bonetei este atât de natural sugestivă încât termenul botanic pentru vârful ciupercii este **pileus** şi apare frecvent în folclor şi basme, cum ar fi „Scufiţa Roşie”, numită în germană „Little Red-Cap”, şi printre zânele micuţe care frecventează pădurile.[75] Şamanii altaici care folosesc *Amanita muscaria* îşi consideră boneta un aspect esenţial al meseriei lor, deoarece ei cred că acolo se concentrează puterile lor.[76]

Ciuperca psihoactivă *Psilocybe semilanceata* („semispară” sau ascuţită) este denumită în mod obişnuit „boneta libertăţii” datorită asemănării sale cu boneta frigiană şi asocierii sale cu revoluţionarii francezi. Descrierea sa botanică ca „*half-spear*” derivă probabil din aceeaşi tradiţie, deoarece boneta mitraică, deasupra sabiei acordului (o suliţă în acest caz), cu conotaţiile sale fungice definite, a fost folosit în iluminarea Declaraţiei drepturilor omului.[77] Este obişnuit ca soiurile uşor disponibile cu proprietăţi psihoactive similare să fie înlocuite cu sacramentul original; astfel, *Psilocybe* seamănă cu *bonnet rouge*, dar, evident, nu are culoarea roşie distinctivă.

Păstorii însoţitori

La fel ca în scena creştină a Naşterii Domnului, păstorii au asistat la naşterea miraculoasă a lui Mithras, enigmaticii Cautes şi Cautopates, care, la fel ca el, poartă bonete roşii. Capişoanele singure îi reprezintă uneori, la fel ca gemenii Dioskouroi, cu care sunt uneori identificaţi.

Dioskouroi (Dioscuri) erau fiii gemeni ai lui Zeus rezultaţi din aventura acestuia cu Leda. El a sedus-o pe aceasta în timp ce se afla sub forma unei lebede, iar rezultatul a fost un ou din care au ieşit, fiecare păstrând jumătate din coajă sub forma capişoanelor lor roşii frigiene distinctive.[78] Unul

era muritor, iar celălalt nemuritor, dar își împărtășeau soarta, alternând între viață și moarte în zile succesive.

Fiecare dintre însoțitorii lui Mithras poartă de obicei cel puțin o torță, iar aceștia indică cele două direcții ale luminii sau alternanța similară dintre viață și moarte exprimată în Dioskouroi. Ei sunt asemănători cu cei doi tâlhari răstigniți împreună cu Hristos, unul destinat mântuirii, celălalt coborârii în lumea subterană.[79] În tradiția medievală, ei devin fecioarele înțelepte și nebune, primele ținând lămpile în poziție verticală, celelalte cu lămpile neiluminate și cu capul în jos.

Cautes, care aparent reprezintă soarele care răsare, își îndreaptă torța în sus, uneori cu cocoșul care anunță zorii, pasărea numită în greacă „*persană*”, la picioarele sale, în timp ce Cautopates își inversează torța pentru apusul soarelui; sau poate că ei reprezintă fazele echinocțiale solare. Ciuperca care urcă spre Empireu își are originea în căderea luminii din ceruri. Cautes este asociat cu capul taurului și stă în fața acestuia, în timp ce Cautopates este capătul cozii sale și stă în spate, adesea ținându-l în mână.

Picioare încrucișate

De obicei, postura lor este nonșalantă: gemenii „Capped-ones” (cei cu capișon) nu iau niciodată parte la acțiune. Ei par incapabili să stea pe două picioare, dar se apleacă cu picioarele încrucișate ca Dioskouroi, pentru a părea ca Unu-picioare antropomorfizat. Poate că acest lucru sugerează și încrengătura spiritului de foc încastrat în umezeala materiei spongioase a ciupercii, deoarece ambele sunt, de asemenea, asociate cu trăsnetul, focul ceresc, care, la fel ca ciuperca, suflă metaforic ca un taur și era considerat în mod obișnuit forța sa generatoare.[80] Agave, mama lui Penteu, a auzit același muget pe muntele Kithairon la începutul extazului ei *menadic* în *Bacantele* lui Euripide. De asemenea, a fost sunetul pe care Perseu l-a auzit când a înfruntat-o pe Gorgona Medusa și a cules ciuperca sacră. Potrivit perșilor, în timpul foametei, mana „cade uneori din cer”. Se spune că fulgerul și tunetul sunt indispensabile pentru creșterea ciupercilor, care sunt numite **banat-al-ra'd** în persană, ceea ce înseamnă „fiicele tunetului”.[81] În mitologia greacă, „Ochii unici” numiți Kylopes sunt cei care fac trăsnetele lui Zeus.[82]

> *Pământul trosnea de urletul ciupercilor.*
>
> -Aristias, Perseus[83]

Ciupercile fierbinți-umede care răsar din fulger este un analog botanic perfect pentru încălcirea spirituală a focului în materia umedă, simbolizată poate de gemenii cu picioarele încrucișate. Numele lor denotă rolul lor esențial de purtători de torțe (*dadaphoroi* sau dadouchoi în greacă), o funcție tradițională de însoțitori în cadrul inițierilor din religia Misteriilor. Inevitabil, acești purtători de torțe ar fi condus candidații în Mithraeum-ul subteran pentru ceremonii.

Cautes este numit „arzătorul”, iar Cautopates este numit în mod similar, dar este superiorul geamănului său, cu terminația suplimentară din persana veche **pat**, care înseamnă „**stăpân**”.[84] Prin urmare, „Focul” și „Domnul Foc” sunt ambele aspecte diferite ale lui Mithras însuși și amintesc triada vedică Varuna-Mitra-Agni, unde Agni este divinitatea focului asociată în mod obișnuit cu Soma. Așa cum se cuvine pentru numele său de unificator, Mithras însuși ocupă mijlocul între cei doi însoțitori ai săi.

Faptul că taurul reprezintă în secret o ciupercă este indicat și de faptul că Mithras se naște uneori din stâncă, ca în fresca de la Dura-Europos, ținând în mână nu un pumnal, ci un cârlig de tăiat sau o *harpă* (o sabie curbată cu o muchie laterală dreaptă)[85], iar acesta este instrumentul pe care îl va folosi pentru tauroctonie. *Harpa* este un instrument agricol folosit pentru a tăia plantele sălbatice și a le transforma în plante cultivate productive.

Un topor este un instrument mai potrivit pentru sacrificarea unui taur. O pereche de statui de marmură din Mithraeum-ul din Sidon îi înfățișează pe cei doi însoțitori cu picioarele neîncrucișate. Cautopates, identificat prin torța orientată în jos, mânuiește un topor dublu, ale cărui lame juxtapuse la boneta frigiană sugerează identitatea sa cu o ciupercă.[86]

Purtătorul de torțe Cautopates cu topor dublu. Detaliu al statuii de marmură, Mithraeum Sidon.

Proeminența pumnalului-harpă în arta mithraică este semnificativă deoarece, în mod obișnuit, cuțitul sacrificial nu avea loc în simbolistica sacrificiului ritual - uciderile propriu-zise erau efectuate de persoane cu statut social scăzut, de obicei sclavi. Proeminența unui astfel de instrument în iconografia mithraică indică faptul că Mithras nu sacrifică un animal, ci culege o plantă sacramentală.

Chiar și Mithras, ca și scutierii săi, este **Un picior** pe relieful din Mithraeum-ul de la Saint Aubin, când iese dintr-o grămadă de pietre, cu un picior ascuns, rămas încă în urmă[87].

Uneori Mithra țâșnește din stâncă, precum Atlas ținând în mână globul ceresc. Aceasta este stânca din care lumina coboară din nou pe pământ, căci bolta cerului era asemenea camerei boltite a Mithraeumului.

Fructul pinului

O statuie din Mithraeum Carnutum îl prezintă pe Mithras ieșind dintr-o grămadă conică de pietre (așa cum este uneori descris conul) înconjurat de un șarpe, cu mâinile ridicate în frunzișul copacului din spatele său.[88] Natura botanică a tranziției de la stânca în formă de con de pin, cu șarpele său încolăcit, la zeul emergent este observată în statuia de la Mithraeum din Bingen, unde baza trunchiului gol este înfășurată cu patru flori mari.[89]

Ciuperca *Amanita*, la fel ca sâmburele de pin, este de fapt un fruct al copacului - același copac de care depind prin *micoriză*. Cu alte cuvinte, copacul gazdă susține miceliul *Amanita* din care ciupercile sunt fructul; întrucât fructificațiile nu apar fără apropierea de un copac gazdă, este ușor de înțeles de ce oamenii antici și pre-științifici ar presupune că ciuperca este, de fapt, fructul copacului. Arborele cel mai frecvent este pinul sau mesteacănul, mai rar stejarul, iar ciupercile au fost semnalate și pe eucalipt, măslin, larice și cedru asiatic.[90] Dependența *agaricului* de gazda sa îi conferă epitetul folcloric comun de „ciupercă de copac”.[91] În mod similar, ciupercile devin adesea „merele” unui copac magic, deoarece *muscaria* proaspătă și uscată seamănă foarte mult cu merele roșii în stadiile corespunzătoare.[92] Astfel, uneori capetele cu bonetă ale lui Mithras, fie singur, fie uneori împreună cu toate cele trei persoane ale Trinității, apar efectiv în copac, un pin veșnic verde, atârnând ca rod al acestuia.[93]

Pe un relief din gresie al episodului tauroctonic, pinul este chiar revelat în mod flagrant ca un echivalent al teascului de cereale și al Taurului ca surogate ale ciupercii entheogene. Cautes, cu picioarele încrucișate și ținând torța în poziție verticală, își sprijină brațul stâng pe o coloană și expune sâmburele de pin alături de mănunchiurile de grâne care răsar din coada Taurului muribund.[94] Trinitatea gemenilor și a zeului este ceea ce se numește „triforma lui Mithras”, deoarece Cautes și Cautopates sunt și ei zei, uneori etichetați astfel fiecare ca *deus*, soarele care răsare, zeul de la amiază și apusul său de seară.

Ar trebui să fie evident faptul că taurul din mitul central al cultului taurocton nu era un animal obișnuit găsit aici pe pământ, ci unul cu dimensiuni cosmice în care zeul ofrandei sacrificiale era, de asemenea, el însuși ofranda, ca în Euharistia creștină, unde preotul este definit ca *offerens oblatus*, atât „ofrandă, cât și oferit”, identificat ca oficiind asupra propriului sacrificiu. În mod similar, auto-oferirea în Mithraism ratifică o mediere între tărâmurile celest și uman, o comuniune la care adoratorul are privilegiul de a participa. Prin urmare, Mithra prezintă caracteristici non-

umane ale primei gazde botanice, care pot fi urmărite până la confreriile războinice ale nobilimii ariene şi persane. Cu alte cuvinte, el este o ciupercă antropomorfizată, la fel cum Taurul este un zoomorfism fungic, inclusiv dihotomia caracteristică de roşu şi alb înstelat a *Amanita muscaria* cu calotă roşie, manifestarea sa ca efluent corporal sub forma metabolitului său în urină, nativitatea sa explozivă bruscă dintr-o stâncă, antropomorfismul său ca creatură cu un singur picior sau picior operativ şi asocierea sa cu un anumit copac gazdă ca fruct al acestuia, cum ar fi un con.

Mithras, Cautes şi Cautopates ca nişte capete capsulate într-un pin (stânga). Detaliu, Kreis-und-Stadtmuseum, Dieburg. Mithras ca un cap acoperit într-un pin (centru şi dreapta). Detaliu, Frankfurt-Heddernheim, Stadtisches Museum, Wiesbaden.

Alte aspecte ale acestui simbolism, pe care le vom examina în capitolele următoare, îl vor asocia pe Mithras şi Taurul cu o sursă de ape magice.

Miracolul apei

Apa dintr-o piatră

Piatra din care s-a născut zeul era atât umedă, cât şi derivată din apă, o altă metaforă clară pentru ciuperca *Amanita*, cu atât mai mult cu cât piatra a fost găsită la baza unui copac şi atât de îmbibată cu apă, încât din izvorul ei curgeau pârâiaşe.[95] Capul zeului apei din izvorul râului este văzut la baza masei de piatră a naşterii.[96]

Astfel, naşterea din stâncă a fost şi miracolul apei - zeul, când a izbucnit din oul-cavernă-rocă roditoare care s-a extins rapid, absorbind ploaia din furtuna şi fulgerul brusc, şi-a folosit pumnalul pentru a înjunghia stânca.[97] Şi iată, din ea a curs pârâul, un izvor etern, *fons perennis*. La fel ca *Soma*, care a fost stoarsă pentru a-i extrage licoarea de băutură magică, stânca şi-a cedat nectarul, iar cei doi Purtători de Torţe ai săi erau la îndemână (ca la tauroctonie), pentru a fi primii care îl gustă:

> *O, tu, fântână închisă în stânci, tu care i-ai hrănit pe fraţii gemeni (Cautes şi Cautopates) cu nectarul tău*, aşa cum proclama versul pictat pe peretele Mithraeum-ului Santa Prisca. (*Fons concluse petris, geminos qui aluisti nectare fratres*.)

În Mithraeum Ptuj, stânca izvorului este un con de pin; gemenii diminutivi sunt prezenţi, unul culegând cu nerăbdare apele sale preţioase, în timp ce celălalt îmbrăţişează genunchii zeului în semn de adoraţie.[98] Altarul comemorează sacramentul euharistic, celelalte două laturi ale sale reprezentând arcul, tolba şi pumnalul, în timp ce pe cealaltă parte, masa cu Sol, soarele.

Creştinii au interpretat acest miracol al apei ca fiind echivalent cu transsubstanţierea vinului în sângele zeului lor.[99]

> *Îmi amintesc că preoţii cu capişon ai colegului obişnuiau să spună la un moment dat: „Şapcă al nostru este el însuşi creştin”*.
>
> -Augustin[100]

> *Domnul a spus: „Loveşte stânca; va curge apă din ea şi poporul va bea”*. Moise a făcut aceasta în faţa bătrânilor lui Israel.
>
> -Exodul, 17, 6

> *Vorbiţi stâncii şi ea îşi va da apa. Astfel vei produce din stâncă apă pentru comunitate*.
>
> -Numeri, 20, 8

Pe altarul din gresie amenajat ca rezervor de apă şi fântână pentru Mithraeum-ul din Budapesta, gemenii purtători de torţe stau de o parte şi de alta a unui *krater* uriaş, recipientul antic pentru amestecarea vinului cu apă.[101] Bazinele sau cisternele de apă făceau parte din echipamentul fiecărui Mithraeum, la fel ca fântâna baptismală a creştinilor. Un bazin circular din calcar cu mânere şi gura de scurgere de la Konigshoffen prezintă urme de vopsea roşie, sugerând probabil culoarea conţinutului său lichid, precum sângele de taur al băuturii fungice.[102] Iniţial, acesta se afla lângă intrare, sub un relief de pilastru reprezentând banchetul cu Sol. În apropiere, un al doilea, sub alianţa cu Sol, păstrează inscripţia fragmentară: „Apa curge ca promisiunea” (*agua Agua fluit votum*).[103] Adesea, basoreliefurile înfăţişează în mod similar bazine revărsate cu apă.

În Mithraeum-ul de la Resca, zeul este văzut în momentul naşterii sale cu torţa şi pumnalul ieşind dintr-o grămadă de pietre care seamănă cu un con de pin. Chiar sub buricul său se află o deschizătură rotundă reprezentând *omphalos* sau buricul pământului; statuia stătea sprijinită de perete, conectată la o ţeavă de apă ca o fântână ieşită prin deschizătură[104].

În mod similar, un fragment al unei statui de marmură din Italia înfățișează capul unui zeu al apei la baza stâncii de pini din care iese Mithras; tubulatura fântânii permite apei să țâșnească atât de la bază, cât și de la trunchiul superior lipsă al lui Mithras[105].

Un soclu de fântână din marmură de la Camutum Mithraeum (actualul Bad Deutsch-Altenberg austriac de pe Dunăre) din provincia romană Pannonia echivalează apa cu sânge de taur. Acesta înfățișează un leu culcat, cu capul unui taur în fața labelor din față, cu o deschidere mare care comunică cu o fântână.[106] Leul sau Leoaica era a patra etapă din cele șapte grade ascendente de inițiere. Odată cu acest grad, inițiatul dobândea o natură înflăcărată, iar siclul fântânii indică faptul că apa a devenit sacramentul Taurului înflăcărat.

În scena nașterii mitraice poate fi prezent zeul apei mitologizat ca Oceanus sau Neptun, deoarece această apă este izvorul care curge de la baza Muntelui Cosmic, nu apa obișnuită, ci lichidul sacramental, echivalentul celor patru râuri care coboară din Copacul din Grădina Edenului.[107] Saturn, de asemenea, poate fi prezent, fie cu coarnele unui zeu al apei, fie cu *harpa* pe care i-o va încredința lui Mithras pentru tauroctonie. Munca eroică va inaugura o altă eră, iar Satum-Kronos a folosit un astfel de cârlig de tăiere sau o coasă pentru a-l castra pe tatăl său, Uranus, pentru a avansa în timp. Astfel, Mithras ar putea fi confundat cu zeul timpului etern ca Chronos, persanul Zervan și Aion figura misterelor grecești. Acest tărâm al timpului etern era scopul final al gradelor ascendente de inițiere.

Sângele de taur

Deoarece miracolul apei a creat băutura sacră, Mithras putea fi văzut uneori chiar ridicându-se de pe stâncă cu un ciorchine de struguri ridicat în mână, ca un Bacchus-Dionysus. Cu picioarele încrucișate, Cautopates salută miracolul cu mâna încleștată la frunte, în gestul antic de reverență[108] la epifania apei sacre ca vin. Asocierea vinului cu sângele de taur derivă, la nivel metaforic, din identitatea lui Dionysos ca taur și taur-ciupercă, dar și din practica antică, în prezent interzisă, de a folosi sângele uscat de taur ca agent de limpezire pentru a curăța vinul de particulele în suspensie și a-l limpezi[109]. Celebrul vin unguresc puternic cunoscut sub numele de Sânge de taur (*Egri Bikaver* sau „Sânge de taur din Eger”) este denumit astfel datorită tradiției conform căreia, în timpul asediului orașului Eger din 1552, turcilor otomani li s-a spus că apărătorii „beți și cu barba roșie” ai orașului erau de o ferocitate extraordinară pentru că băuseră sânge de taur, o tradiție similară cu poveștile despre berserkers.[110] Arcul, tolba și săgețile de la baza trunchiului zeului indică faptul că *entheogenul* dionisiac înălțat este o versiune a miracolului apei.[111] Comparați fresca lui Mithras trăgând în stâncă (ca o grămadă de pietre de pe un nor) din Mithraeum-ul Dura-Europos.[112]

Strugurii sunt, din păcate, o restaurare discutabilă, dar brațul ridicat, neobișnuit de viguros, nu seamănă cu portretul obișnuit al apariției sale cu pumnalul și torța strânse ferm în mâinile sale de fiecare parte. În plus, strugurii apar adesea în iconografia mithraică; de exemplu, în mod semnificativ la banchetul cu Sol[113], unde vinul este probabil sânge de taur. Strugurele era considerat a conține „focul uranian” asociat cu Leul, iar vinul era depozitat în mod corespunzător în recipiente de lut ars, în loc de piatră[114].

Brațul ridicat cu ciorchinele de struguri ar trebui probabil comparat cu reprezentările apariției lui Mithras la nașterea din stâncă cu globul ceresc în mâna ridicată, o sferă care uneori nu poate fi distinsă de un con de pin.[115] În mod similar, nașterea din stâncă îl poate reprezenta pe Mithras apărând cu un mănunchi de grâne care înlocuiește torța sau globul în formă de con de pin în mâna ridicată, echivalând astfel nașterea din stâncă și miracolul apei cu tauroctonia.[116]

Din moment ce miracolul apei producea licoarea incendiară din sânge de taur, asimilarea cu Dionysos este de așteptat, mai ales că vinul antic nu era o simplă băutură alcoolică, ci era îmbogățit cu un amestec variabil de substanțe amețitoare provenite din alte surse decât strugurele.[117] Vinul fabricat din sucul viței de vie cultivate, de altfel, era văzut ca o creștere fungică controlată, în contrast cu plantele toxice sălbatice și simbolizate de iederă, care reprezentau cealaltă jumătate a naturii zeului, printre acestea fiind și ciuperca sacră. Astfel, pe soclul unei statui din Mithraeum-ul Poetovio (Pettau, Petuj) din Slovenia, *krater-kantharus* este flancat de leoparzii emblematici ai lui

Dionysos, iar conținutul urnei din amestecătură de băut este indicat metaforic de vița de vie roditoare.[118] Pe fiecare parte, motivul viței de vie care răsare din vas este repetat.

De asemenea, masa sacră la care participă Sol poate fi reprezentată cu alimentele identificate drept pâinea euharistică și un ciorchine de struguri, în loc de carnea și sângele taurului.[119] Purtătorii de torțe, de altfel, sunt, de asemenea, asociați cu surogatul dionisiac; pe un relief de la Dieburg, Cautes și Cautopates stau pe cratere de o parte și de alta a tauroctoniei.[120] Și la Aquincum III (acum parte din Budapesta), există o fântână, cu gemenii flancând o amforă.[121]

Tauroctonia și miracolul apei sunt același eveniment, doar separate uneori în două episoade mitologice narative. Astfel, Mithras poate să arunce cu săgeți în stânca cu apă din conuri de pin a nașterii sale și în izvorul sacramentului Taurului. În mod similar, pe un altar de marmură din Poetovia, Mithras lovește stânca cu arcul și săgeata, în timp ce Cautes și Cautopates beau din izvor sau îi îmbrățișează picioarele.[122]

Un relief tauroctonic din Dacia pune laolaltă toate elementele: Mithras, cu arcul în mână, lovește cu săgeata o stâncă, de fapt un templu în interiorul căruia se află Taurul, în timp ce o persoană îngenuncheată în fața stâncii-templu ține în mână un obiect care poate fi descris doar ca având formă de ciupercă.[123]

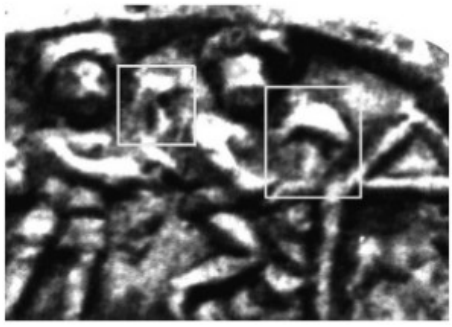

O persoană îngenuncheată (probabil Cautes sau Cautopates) și un însoțitor țin ciuperci. Detaliu al unui relief tauroctonic din Dacia.

Suflete însetate

Mithraeum-ul ideal era o peșteră naturală cu o sursă de apă în ea sau în apropiere[124], deoarece răcoarea apei era ceea ce seducea coborârea spiritului înflăcărat în încurcătura sa în materie. Sunetul apei care gâlgâie canalizată prin Mithraeum era un element distinctiv în îndoctrinarea sa psihologică.

> *Sufletele se așează în apă ... și, pe scurt, trebuie să știe oricine că sufletele care zboară spre apă sunt suflete care coboară în naștere*.
>
> -Porphyrius[125]

Asocierea cu apa supraviețuiește în tradiția kurdă, unde Mithras este strâns asociat cu izvoarele și lacurile sacre.[126] Etimologic, Mithras poate fi văzut ca aducător de apă, lacuri și izvoare. *Mahur* în Parsi înseamnă „armonie, sunetul apei”. *Menhur* este o „divinitate mistică” egipteană a Potopului.[127] Un templu al lui Mithras-Anahita a fost numit ca locul „multor izvoare”.

În Mithraeum, apa reprezenta stadiul inițial, care era întruparea sau prinderea spiritului în materie, o adormire asemănătoare morții, în timp ce, pe măsură ce stadiile de inițiere progresau, apa devenea băutura arzătoare a sacramentului taurului, aspirând la eliberarea transcendentă și la întoarcerea spiritului înapoi în Empireu. Efectul ingerării *Amanitei* include febră, cu transpirație și salivație crescute sau chiar extreme - ca și cum cineva ar fi „înghițit foc”[128] și ar fi ingerat discul solar. Efectele includ, de asemenea, inducerea unei letargii pașnice sau a unui somn caracterizat de sentimente lucide de intensificare a forței și vigorii sau de belicozitate, precum cele manifestate de războinicii berserker din tradiția nordică. Ca în cazul tuturor substanțelor entheogene, efectele

variază de la o persoană la alta şi chiar de la o experienţă la alta atunci când se revine la acelaşi entheogen. Cu toate acestea, la *Erowid.org* sunt publicate câteva generalizări utile cu privire la evoluţia efectelor *Amanita muscaria*: etapele iniţiale sunt marcate de greaţă şi alte reacţii fizice, aşa cum s-a subliniat mai sus. Această etapă este adesea urmată de o sedare relaxată, visătoare, după care încep să se manifeste efectele „psihedelice" - care includ (dar nu se limitează la) creşterea vigorii şi a percepţiei, dialog psihologic intern, sinestezie şi, cel mai important, experienţa extazului spiritual şi a uniunii mistice.

Clark Heinrich şi-a descris viziunea din timpul trezirii ca fiind iluminare şi transcendenţă:

> *Înainte ca un alt gând să poată apărea în mintea mea, în mijlocul unui mare întuneric şi a unei mari tăceri, cerurile s-au deschis deasupra capului meu. Într-o clipă am fost inundat de lumina de sus, o lumină de cea mai mare albeaţă şi splendoare, care a dizolvat rapid totul în slavă ..... Am fost luat şi absorbit de Dumnezeirea inefabilă. Nu mai eram separat, nu mai exista nici cel ce se bucura, nici cel de care se bucura; exista uniunea.*[129]

Viaţa în Empireu

Căderea fulgerului de foc învelit în umezeala ciupercii spongioase pe care o naşte nu ar putea fi o metaforă mai bună pentru întrupare şi aspiraţia prin iniţiere de a elibera focul înapoi în ceruri pentru a se reuni cu Empyreul arzător al divinităţii care înconjoară marginea Cosmosului.

Toată lumea poate vedea că flăcările sar în sus, focul urcă şi căldura se ridică. Materia în combustie eliberează energie şi dispare în nori de fum. Este firesc să presupunem că focul îşi va continua călătoria spre cer până la limita finală. Aceasta este marginea universului. Dincolo de aceasta, nu poate merge mai departe. Acolo se adună în sfera de foc care înconjoară Cosmosul. Acest tărâm este Empyreul, cel mai înalt cer. Este depozitul final al întregii vieţi şi sursa arzătoare de lumină. Toate celelalte iluminări şi noile forme de viaţă derivă din el, prin intermediul particulelor de lumină, mai mici sau mai mari, precum Soarele şi Luna, planetele şi stelele, dispuse în ordine ascendentă, ca porţi atât în sus, cât şi în jos. Reciclarea continuă a scânteilor de lumină se vede în arcul incandescent al Căii Lactee, galaxia, cum o numeau grecii. Este un râu de lapte sau gala, dar nu este un lapte obişnuit, deoarece este un curent de foc şi a bea din el conferă divinitate. Acesta curgea din sânul unei zeiţe, fie Hera, soţia lui Zeus, fie Rhea, mama sa. În cel din urmă caz, Rhea l-a folosit pentru a hrăni o piatră pe care a înlocuit-o cu copilul ei, în timp ce în primul caz, Hera a fost păcălită să i-l ofere bebeluşului Heracle. Dar, în orice caz, a scăpat şi s-a scurs în cer. Sau, alternativ, sursa sa este manifestarea zoomorfă a zeiţei ca o turmă de vaci de lapte. Acestea sunt adesea numite în mod înşelător „vite". Ele sunt roşii şi aparţin Soarelui, care străbate cerul într-un car tras de tauri solari.[130] Culoarea lor nu provine din amurgul reflectat, ci din natura arzătoare a ciupercii pentru care ele sunt metafora.[131]

Acest râu de lapte entheogenic este calea sufletelor care se înalţă în vest, la moarte, prin porţile planetare către Empireu, şi apoi coboară de-a lungul aceluiaşi arc arcuit pe jumătatea sa estică pentru întruparea naşterii. Acesta trece prin constelaţia Gemenilor, Gemenii, care sunt Dioscouroi, Castor şi Polydeuces - unul muritor şi celălalt nemuritor. Acest tărâm empiric este Supraomul, casa comună, din care fiecare bucăţică de viaţă şi fiecare entitate numinoasă nu este decât o particulă. Ca lumină, este sursa gnozei, depozitul cunoaşterii.

La fel cum ciuperca ca ciupercă este descrisă metaforic ca un burete terestru asemănător pietrei pentru absorbţia sa însetată de apă, învelind puterea celestă a fulgerului căzut în umezeala materiei, sanctuarele Mithraeum au reprodus această paradigmă a întrupării înflăcărate în camerele lor subterane. Prima etapă a întoarcerii pe tărâmul sufletului în Empireu a fost miracolul apei care a eliberat apa din stâncă sub forma sângelui intoxicant al poţiunii taurului. Tradiţiile sângelui de taur, de altfel, după cum vom vedea, sunt de înţeles doar ca metaforice ale unei băuturi magice care programa o experienţă iniţiatică a morţii şi învierii.

Moartea prin sânge de taur

Atenianul Themistocles, care a condus forțele grecești victorioase împotriva regelui persan Xerxes în bătălia de la Salamina din 480 î.Hr., a căzut ulterior de la putere și a fost alungat din oraș. La moartea lui Xerxes, el i-a cerut azil și asistență fiului și succesorului său, Artaxexes, și s-a implicat în intrigile persane. A primit guvernarea regiunii Magnesia-on-the-Maeander din Asia Mică și a murit acolo în 462. Supușii recunoscători ai provinciei sale i-au ridicat o statuie ca zeu în piața lor, ca „ucigașul de tauri", stând nud în momentul în care toarnă o libație pe un altar, sub care se afla taurul ucis. Aceeași imagine a fost plasată și pe monedele lor. Se zvonea că s-a sinucis bând „sânge de taur"[132] sau o altă otravă[133], deși sângele de taur nu este evident otrăvitor[134].

Nu este otrăvitor, dar se pare că este intoxicant. În „*Cavalerii*" lui Aristofan, cei doi sclavi ai demagogului Cleon, „vânzătorul de piei de taur" (Paphlagon) și „negustorul de piei de taur" (Bursopoles), încearcă să își înece necazurile cu sânge de taur, care le va inspira o idee strălucită, o stratagemă comică și îi va încuraja să acționeze cu curaj (80 și urm.):

- Cel mai bun lucru este să murim.
- Da, dar gândiți-vă. Cum am putea să murim cel mai omenește?
- Cum? Cum ar putea fi cel mai bărbătește?
- Cel mai bun mod pentru noi este să bem sânge de taur. Moartea lui Themistocles - asta ne dorim.
- Da, dar bea-l drept pentru noroc!
- Bine, drept. E rândul tău acum? Să te îmbeți! Avem nevoie de un plan.
- Hei, ce e în neregulă cu tine? Ești un abstinent? Haide, nu e de ajuns. Bea! Găsești ceva de reproșat acestui vin pentru conținutul său de gândire? Nu vei găsi un vin mai bun pentru rezultate. Vezi tu, ori de câte ori oamenii beau așa, așa reușesc să avanseze în lume: se îmbogățesc, fac lucrurile, câștigă procese, sunt fericiți, sunt buni pentru prietenii lor. Așa că, repede, dă-mi o cupă de vin. Lasă-mă să-mi îmbăt mintea și o să-ți spun care este planul nostru.

Un negustor de piei

Vânzătorul de piei, de altfel, este o glumă. Cleon este parodiat ca fiind un comerciant de vibratoare, falic în mod adecvat pentru entheogenul „sânge de taur" derivat din ciuperci, sau este chiar el însuși obiectul „din piele" (*Burospaphlagon*, „piele de fanfaron"), care se prostituează pentru populația receptivă la anus. Ideea lor strălucită este de a promova cariera unei persoane și mai josnice, vânzătorul de cârnați, care va oferi populației nu un *dildo*, ci un lucru adevărat. Imaginile falice, așa cum este de așteptat în comedia veche, abundă. Cei doi sclavi au încercat, chiar înainte de această „băutură", să își aline necazurile „venind" („a veni de unul singur" este un joc de cuvinte cu dezertarea). Ei sunt costumați cu falusul comic și nu a fost niciodată nevoie de mai mult aparat de scenă sau recuzită decât imaginația lascivă, pentru a pune în scenă „venirea" (masturbarea) sau „băutura cuiva" (felația).

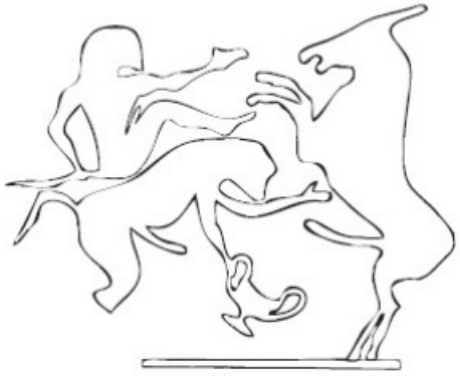

Extragerea poțiunii de sânge de taur direct. Silene itifalic beat călărind pe altul care ține paharul de băut kantharos al zeului și scoțând licoarea de sânge de taur din falusul unui catâr.

O metaforă comună pentru organele genitale era sacul de vin, iar penisul era numit ciupercă. Prin urmare, ei beau vinul din sângele taurului direct din aparatul falic al celuilalt, de unde și accentul pus pe „bărbătește” - o băutură cu adevărat bărbătească! De altfel, acest *homoerotism*, așa cum susține Aristofan, este calea de a avansa în Atena, de a te îmbogăți și de a reuși.

Comedia demonstrează că cunoașterea *entheogenului* vizionar mithraic era ceva obișnuit în Atena secolului al V-lea și că Aristofan și publicul său cunoșteau secretul metabolitului său în urină. Băutura arăta ca o ciupercă sau un penis erect și pare să fi fost de origine persană în rândul aristocrației, o „boală Magnesiam” specifică, după cum spunea Nepos.[135] Astfel, Pliniu, pe baza autorității lui Nicandru, leagă toxicitatea ciupercilor de sângele de taur, ambele putând fi ameliorate cu sucul de ridiche, probabil ca emetic (vomitiv).[136]

Alegerea morții

Marele general cartaginez Hannibal a ales, de asemenea, băutura din sânge de taur pentru a-și pune capăt zilelor în anul 183 î.Hr.[137] La fel ca Temistocle, acesta a căutat azil în ținuturile persane sub conducerea regelui Prusias al Bitiniei. Se pare că de fapt și-a luat doza într-o cameră subterană, deoarece se spune că a săpat tuneluri în diferite direcții ca potențiale căi de scăpare din castelul său din Lybissia. Șapte tuneluri, de fapt, deoarece șapte corespunde nivelurilor inițierii mitraice, fiind numărul asociat cu experiența vizionară în întreaga Eurasie încă din cea mai îndepărtată antichitate.[138] Rutele de evadare sunt o relatare criptată a inițierii sale de către gazda sa regală.

Chiar înaintea lui Temistocle, egipteanul Psammenitus, fiul lui Amasis, a ales această băutură persană din sânge de taur pentru a-și pune capăt zilelor în timp ce se afla în custodia lui Cambyses al II-lea (Kambujiya), fiul lui Cyrus cel Mare (Kurash), fiul lui Cambyses I și descendent al fondatorului dinastiei persane achemenide.[139]

Regele Midas

Sângele de taur pare să fi fost un intoxicant vizionar care conferea divinitate sau încoronare și inducea ceva metaforic asemănător unei morți (extatice), probabil în camere subterane, și era băut de regalitatea persană, de oaspeții lor străini și de convertiții la mitraism. În aparență, poțiunea putea semăna cu sacul de vin al organelor genitale sau cu o ciupercă falică. Nu trebuie decât să ne amintim profeția mitică pe care tatăl eroului Tezeu a primit-o de la oracolul din Delphi cu privire la faptul că nu va dezlega sacul cu vin până nu se va întoarce acasă, la Atena.

Putem merge și mai departe dacă intrăm în lumea miturilor. Regele Midas l-a băut.[140] Midas a asistat la faimosul concurs muzical dintre Apollo și satirul Marsyas și nu a fost de acord cu verdictul care i-a dat victoria lui Apollo, motiv pentru care zeul l-a pedepsit făcându-l să-i crească urechi de măgar - pe care le-a ascuns sub boneta sa persană mitraică! Dar când frizerul său a descoperit și a divulgat secretul, Midas a băut poțiunea din sângele taurului. În ciuda identității sale mitologice, mormântul său real, la Gordion, în centrul Turciei, a fost excavat. (Midas și Gordius erau de fapt nume dinastice și a existat o succesiune de personaje cu aceste nume). Un Midas a fost înmormântat cu mai mult de 100 de vase de la banchetul său funerar din jurul anului 700 î.Hr., lăsând reziduuri chimice intrigante despre ceea ce au băut și mâncat invitații la această sărbătoare finală.[141]

Rezultatele preliminare ale analizei chimice a reziduurilor din vasele de la ospățul funerar al regelui Midas indică un fel de băutură din orz. Din moment ce vasele au fost îngropate împreună cu cadavrul și din moment ce regele avea reputația de a fi organizat o uriașă expediție șamanică la hiperboreeni[142], ne putem aștepta ca sfințenia cu care au fost tratate vasele să provină de la o mâncare sacramentală pentru ritualul regal în care invitații l-au escortat pe rege la locul său de odihnă finală. Până în prezent, nu au fost întreprinse încercări de testare a toxinelor legate de *ergot* în reziduurile de orz și nici investigații privind alte posibile substanțe vizionare.

Midas este mai cunoscut pentru „atingerea sa de aur”*. Beţivul Silenus, vechiul tutore al lui Dionysos, a fost găsit adormit în grădinile sale şi, pentru a-l elibera, i-a povestit despre hiperboreeni. Pentru a ajunge în acest paradis, Midas a organizat o mare expediţie, despre care se spune că a fost cea mai mare încercată vreodată. Dionysos l-a recompensat pe Midas cu *atingerea de aur.* Din moment ce Dionysos a fost cel care i-a dat-o, am putea bănui că era vorba de o „intoxicare” şi poate chiar una „de aur”. În ceea ce priveşte poporul său, acesta era format din „tauri” (moscieni), iar el a fost înscăunat ca rege în calitate de moştenitor adoptiv al lui Gordius, al cărui semn al înscăunării divine fusese faimosul nod de la Gordion pe un car cu tauri, care conferea stăpânirea asupra întregii Asii celui care îl putea dezlega. Alexandru avea să pretindă mai târziu dominaţia asupra Asiei, tăindu-l cu sabia sa.

Ergo

Boneta frigiană sub care Midas încerca să-şi ascundă urechile de măgar şi băutura sa „sinucigaşă” din sânge de taur se potrivesc complexului metaforic pentru *agaric* şi sacramentul *haoma*. Cu toate acestea, această tradiţie indo-iraniană a fost uneori transmutată într-un alt surogat fungic, o băutură legată de **ergot**, ca în poţiunea sacramentală vizionară a *kykeonului eleusinian*. Aceasta era ritualizată ca o versiune cultivată a *Amanitei*, care figura în simbolismul şi ritualul Micului Misteriu şi în alte sanctuare ale lui Demeter şi Persefona, într-un model care echilibra ciuperca sălbatică cu *ergotul* sau *Claivceps purpurea* care este parazitară pe cerealele cultivate.[143] Astfel, taurul mitraic sacrificat încolţeşte o teacă de orz drept coadă.

Scleroza lui *Claviceps purpurea* măreşte boabele infestate, făcându-le să iasă în afară din mănunchiul de orz sau din alte cereale ca nişte coarne, ca pintenii unui cocoş sau poate ca „urechile măgarului”. De fapt, ciuperca comestibilă tolerantă *Otidea onotica*, a cărei culoare variază de la galben-portocaliu la roşu purpuriu, este denumită în mod obişnuit „urechi de măgar” pentru forma sa şi asemănarea cu nuanţa roşiatică a urechilor măgarului. Asemănarea sa cu *ergotul* este remarcabilă, iar mitul lui Midas sugerează că aceeaşi metaforă ar fi putut figura şi ca nume comun pentru *ergot*, deoarece urechile de măgar ale regelui sunt botanice, după cum demonstrează continuarea mitului, şi legate de ierburi. Aceste urechi distinctive ale măgarului şi-au împrumutat numele şi pentru diverse alte plante, cum ar fi *comfrey* în spaniolă.[144]

Poţiunea Medeei

Aeson a băut-o,[145] la fel ca fiul său Iason, eroul care a căutat Lâna de Aur şi a semănat bărbaţii din dinţi de balaur, care erau alte metafore pentru musca *agaric*.[146] Uneori provoca moartea: alteori producea întinerire şi viaţă reînnoită. Se pare că vrăjitoarea Medeea ştia cum să o prepare din plante.[147] Ea provenea din extremitatea estică a Mării Negre, iar grecii au recunoscut consangvinitatea lor cu perşii în tradiţia mitică potrivit căreia fiul ei cu regele Atenei a fost fondatorul ancestral al mezilor, numiţi după el, un grup tribal al perşilor. Dioscoride[148] şi Pliniu ştiau, de asemenea, că poţiunea era pe bază de plante şi nu era făcută din sânge de taur, decât metaforic.

Ucigaş de muşte

Poţiunea de sânge de taur nu era deloc otrăvitoare, ci mai degrabă curativă şi stimulantă şi, la fel ca *agaricatul* de muşte, un presupus insecticid pentru muşte.

Potrivit lui Aelian, zeul egiptean Serapis (Osiris-Apis), o zeitate vegetativă identificată ritualic cu un taur, l-a vindecat de tuberculoză pe un anume Chresimus cu o băutură din sânge de taur. Carnea de măgar a fost la fel de eficientă.[149] Tuberculoza este, în esenţă, o problemă cu respiraţia şi s-ar preta destul de natural ca metaforă în scenariul vieţii şi morţii. Astfel, cu o altă

* Orice atingea se transforma în aur

ocazie, Serapis l-a vindecat pe cretanul Basilis prescriindu-i să mănânce numai carne de măgar. Sângele de taur şi carnea de măgar par să fie echivalente ca pâinea şi vinul euharistic, Sângele şi Trupul divinităţii. Apis este întruparea lui Ptah.[150] Ptah este una dintre zeităţile „mici-gigant", precum marii zei greci din Samothrace. Herodot menţionează că Cambyses a fost amuzat de imaginile lui Ptah pe care le-a văzut în templul zeului din Memphis, deoarece acestea erau *pataeci*[151], pitici falici, spirite de genii, cu cap de *gnom*, precum pigmeii mitici. Aceste creaturi itifalice cu capul umflat, de dimensiuni mici şi mari, erau pur şi simplu, ciuperci antropomorfizate.[152] Alternanţa în mărime a acestor creaturi de la pigmei la giganţi este o expresie mitică a schimbării micropsiei şi macropsiei vizuale experimentate de cei care au ingerat ciuperca care modifică conştiinţa.[153]

Anterior, Aelian consemnase un alt eveniment foarte interesant în care intervine şi sângele de taur.[154] În timpul celebrării Jocurilor Olimpice, muşteriii din regiune fac un pact, ca să spunem aşa, ca un armistiţiu olimpic, cu vizitatorii şi oamenii de la ţară. Sunt sacrificaţi atât de mulţi tauri, cu atât de mult sânge vărsat şi atât de multă carne atârnată, încât muştele dispar de bună voie şi se duc pe malul opus al râului Alpheus. Acest lucru este, desigur, paradoxal, deoarece sângele şi carnea de taur ar fi trebuit să atragă muştele.

Într-un alt pasaj, Aelian revine la subiectul muştelor.[155] Pe insula Leukas (Lefkhadia), asemănătoare peninsulei, există un promontoriu înalt cu un templu dedicat lui Apollo, numit Templul Coastei. În timpul celebrării pelerinajului, când credincioşii sar de pe stânca înaltă şi albă în onoarea zeului, ei sacrifică o vacă pentru muşte, care se înfruptă din sânge şi dispar. Saltul periculos, de altfel, era adesea fatal.

Se spune că Sappho s-ar fi sinucis acolo. Un salt voluntar este în mod evident o versiune pacificată a sacrificiului uman, care ar fi implicat de obicei o poţiune sacramentală, şi astfel Silenos tânjeşte să facă saltul după ce a băut cel mai puternic dintre vinurile Apolline. Sacramentul fie pregătea victima cu bucurie să accepte inevitabilitatea sorţii sale, fie îi întărea hotărârea de a încerca isprava.[156]

Ne putem aminti că unul dintre epitetele lui Apollo în Olympia şi Arcadia era „prinzător de muşte" (*muiagros*).[157] *Amanita muscaria* este numită astfel tocmai datorită implicării sale cu muştele, care sunt atrase de sucul său şi se intoxică, părând să moară, pentru a reveni apoi la viaţă. Capacele roşii uscate, scufundate în apă, dau o băutură de un roşu auriu sângeros. Aceasta este cea pe care Aelian, probabil în mod naiv, într-o versiune distorsionată, a prezentat-o ca fiind sângele şi carnea taurului, care este atât de paradoxal de eficientă împotriva muştelor.

Ca şi în cazul saltului, rolul real al sângelui de taur la Olimpia nu era, probabil, de repelent împotriva muştelor sau insecticid, ci de stimulent entheogen implicat în ritualurile atletice. Jocurile Olimpice erau sărbătorite în luna Hecatombeon (iulie-august), prea devreme pentru ca agaricada muştelor să fi fructificat în munţi sau pe dealul împădurit Kronion din interiorul sanctuarului[158], dar ar fi fost necesare doar capacele uscate din toamna precedentă. În plus faţă de proprietăţile sale de alterare a conştiinţei, *agaricatul* muştelor acţionează, de asemenea, ca un stimulent. Astfel, ar părea eficient în tratamentul tuberculozei, o boală care produce o debilitate profundă, care ar fi ameliorată temporar de un astfel de stimulent. Ca atare, a fost folosită în cultul războinicilor scandinavi antici, al berserkerilor. În ciuda problemei antidoping de la Jocurile Olimpice moderne, este probabil că contextul religios antic al atletismului de la Olimpia a făcut ca opusul să fie adecvat.

Sângele de taur este pur şi simplu incapabil să provoace o intoxicaţie mortală. În schimb, am văzut că putea fi băut în mod obscen, ca un burlesc dramatizat al *felaţiei* pe scena comică a Atenei clasice, sub forma unui efluent inspirat, nediluat, asemănător vinului, provenit de la un penis de ciupercă, într-un context de legături homoerotice masculine. Acesta a fost asociat cu tradiţiile persane şi a orchestrat o ascensiune cu şapte trepte dintr-o închisoare subterană; o experienţă oferită mai multor conducători militari de elită care erau prieteni sau oaspeţi ai regalităţii persane. În plus, pare probabil că, prin metafora urechilor de măgar, extractul vizionar din ergot, *Claviceps purpurea*, care este, de asemenea, o creştere fungică, ar putea fi înlocuit cu *Amanita muscaria*. Culoarea sa era aparent la fel de aurie pe cât era de roşie; iar acest aur potabil putea accesa o călătorie care nu poate fi identificată decât ca metafizică sau şamanică, fie către lumea utopică a hiperboreenilor, fie ca o

celebrare funerară către tărâmul morţilor. Era, de asemenea, metaforic, lâna unui berbec de aur. Ca şi furia de luptă pe care o inducea războinicilor, a fost asociată cu atleţii olimpici. În plus, în asocierea sa cu Apollo şi cu militarismul grecesc tribal de elită, se manifestă implicarea sa folclorică cu musca, ca în cazul numelui său comun de muscă *agaric*. De fapt, după cum vom vedea, sacramentul mithraic este un aspect fundamental al tradiţiilor mitologice greceşti ale eroismului.

Ciuperci, gorgone și izvorul lui Perseus

Perseu și miracolul apei

Cultul mithraic nu pare să se fi impus în Grecia clasică.[159] Mithraea a fost descoperită până acum doar în Argos, Patras, Eleusis, Atena şi pe insula Andros, găzduind probabil în principal membri străini. Probabil că acest lucru nu este surprinzător, deoarece Grecia clasică avea propriile sale miracole ale apei realizate sub cetăţile celor mai vechi oraşe ale sale. De fapt, cultul roman al mitraismului a fuzionat, cel mai probabil, cultul grecesc al lui Perseu şi cultul persan al lui Mithra, devenind poate cea mai sofisticată religie a lumii elene, în fruntea astronomiei şi a gândirii filosofice.

> *Perseu a fondat Mycenae. Pentru că pe locul său a fost smulsă boneta (mukes) de pe sabie, iar el a considerat acest lucru drept un semn pentru a întemeia un oraş. Am auzit şi următoarea relatare. Îi era sete şi i-a venit gândul să culeagă o ciupercă (mukes) de pe pământ. Bând cu bucurie apa care curgea din ea, el a dat locului numele de Micene*.
>
> -Pausanias, Descrierea Greciei, 2.16.3

Perseu a creat izvorul Perseion în peştera de sub Mycene atunci când a cules o ciupercă pentru a-şi potoli setea. Această smulgere a bonetei sau a capului ciupercii a fost sinonimă cu sacrificarea Gorgonei, deoarece exista şi tradiţia că acest deal a fost unul dintre locurile în care a poposit „Medousa care urlă”.[160] Numele pe care l-a dat oraşului a fost o reinterpretare a locului Mykene ca *Mushroom-town*, numit atât pentru „ciupercă” (*mukes*), cât şi pentru „mugetul” (*mukema*) Gorgonelor. Aceasta era o versiune locală, conservată din antichitate, a unui mit care era mai bine cunoscut ca decapitarea Meduzei. Un „muget” similar îi asocia pe Perseu şi Medusa cu denumirea de Mykalessos de pe Muntele Mykale din Asia Mică, unde se afla şi un izvor sacru.[161] Medusa era regina surorilor Gorgone, monştri feminini cu barbă, cu obrajii umflaţi şi limbile întinse, cu urechi, nas şi colţi de scroafe şi şerpi în loc de păr.

O relevanţă deosebită pentru rolul ciupercii în iniţierea mithraică o are versiunea distorsionată şi raţionalizată a decapitării Meduzei, păstrată de cronograful John Malalas din secolul al V-lea al VI-lea. Acesta susţine că Medusa era de fapt o femeie de o frumuseţe atât de uimitoare încât îi transforma pe privitori în piatră (adică îi făcea să intre în transă). Perseu i-a tăiat capul şi apoi l-a folosit ca o „cupă craniană” (*skyphos*) pentru a-i învăţa pe perşi ritualul lui Zoroastru, care au luat numele de Medes (Medoi) în onoarea Medusei.[162] O tradiţie similară este păstrată de istoricul bizantin din secolul al XI-lea Greogorios Kedrenos (sau George Cedrenus). El susţine că Perseu a adus focul celest pe pământ, l-a depus într-un templu, unde a fost numit focul sacru nemuritor, şi a instituit preoţimea magilor ca gardieni şi protectori ai acestuia, instruindu-i în ritualurile de iniţiere în Misterii.[163] Această încarnare terestră a focului celest este o metaforă botanică comună.

De fapt, însă, patria ei pare să fi fost în nordul Libiei, în regiunea albiei acum uscată al fostului lac Triton, unde toate erau sirene, uneori reprezentate cu partea inferioară a corpului ca un peşte, şi erau asociate cu apa. În toate aceste tradiţii, ea este o versiune a omniprezentei Mari Zeiţe, care va fi înlocuită de Atena atunci când Perseu îi va tăia capul. Atena îl va purta de acum înainte ca ornament pe pieptarul său, făcându-o pe Medusa urâtă pentru a-i proteja pe bărbaţi de farmecul ei teribil. Deşi omniprezentă, asocierea Medusei cu apa este încă venerată în această regiune a Libiei.[164]

Această regiune a fost unul dintre locurile în care Perseu a găsit-o, la baza munţilor Atlas sau dincolo de strâmtoarea de sub stânca Gibraltar. În această versiune a poveştii, ea şi surorile ei nimfe de apă se aflau în binecuvântata Grădină a Hesperidelor, cea mai vestică. Aici creştea copacul cu merele de aur. O amforă din perioada clasică din sudul Italiei sau din Magna Grecia localizează culesul ciupercii de apă aici şi nu la Micene şi echivalează culesul ciupercii cu culesul capului în formă de ciupercă al Meduzei ca unul dintre acele mere de aur.[165] Astfel de vase din sudul Italiei au

supraviețuit deoarece au fost plasate în morminte și atestă versiuni ale mitului care ar fi avut o semnificație ocultă specială pentru decedat.

Oricum ar fi fost spusă povestea, la fel ca Mithras, Perseu folosește întotdeauna un cârlig de tăiat în loc de o armă de luptă pentru a o înfrunta pe Medusa, iar când îi taie capul de ciupercă, aceasta îi dă naștere lui Pegasus, un cal extatic zburător numit după izvoarele (*pegai*) care curgeau ori de câte ori el atingea pământul. Acestea nu erau însă izvoare de apă, ci lichide *entheogene*, care transmiteau înțelepciune inspirată celui care bea din ele. În același timp, ea l-a născut pe fratele geamăn al calului, Chrysaor, care este versiunea lui Perseu însuși în starea sa de consubstanțialitate cu sacramentul. Numele său înseamnă „Pruncul de Aur", adesea interpretat ca o sabie, dar numai metaforic o sabie și în acest caz cârligul de rănire sau mărul de aur smuls. Un studiu cuprinzător recent despre Medusa și Perseu nici măcar nu menționează recoltarea ciupercii de către erou și, prin urmare, trece complet cu vederea semnificația *harpei* ca armă a eroului.[166]

De la ciupercă la măslin

Odată ce capul botanic a fost recoltat, acesta se transformă întotdeauna în măslin, ca un surogat al plantei originale. Prin tăierea anuală, acesta poate fi forțat să treacă de la starea sa sălbatică la trunchiul noduros cultivat care produce măsline ca fruct. Prin urmare, tăierea este emblematică pentru triumful cultivării asupra primitivismului, iar coroana de măslini este simbolul victoriei și al păcii.

Un alt vas din sudul Italiei îi înfățișează pe Hermes, Athena și Perseu contemplând capul Gorgonei reflectat într-un scut la baza căruia crește un măslin. Măslinul a fost raportat ca fiind unul dintre copacii care găzduiesc *Amanita muscaria*.[167] Aceeași transmutare a ciupercii în măslin este adăugată ca o adnotare la starea consubstanțială a eroului, alături de boneta sa frigiană cu pete roșii. Trebuie remarcat faptul că Perseu aici și în vasul de mai sus nu poartă boneta *petasos* purtată de Hermes. Era tradițional ca Hermes să-i fi împrumutat *petasosul*, adesea cu aripi atașate, pentru a-i facilita întâlnirea cu Medusa. De fapt, trebuie remarcat faptul că în ambele vase, indiferent dacă boneta pătată este adnotată de ciupercile adiacente (ca merele de aur) sau de transmutarea în măslin, boneta este înaripată, ca o indicație a stării extatice a lui Perseu.[168] Această versiune a bonetei este aparent reprezentată ca boneta lui Hades, împrumutată de Hermes.[169] Această bonetă a lui Hades este asociată cu percepția modificată, presupunându-se că îl face pe purtătorul ei invizibil (ceea ce nu este cazul lui Perseu) și înțelept, fiind purtată și de zeița Atena[170], care este la rândul ei transmutarea pacificată a capului de gorgonă tăiat.

„Boneta invizibilității" este sinonimă din punct de vedere tematic cu geanta *kibisis* în care Perseu punea capul tăiat. Un lexicograf bizantin consemnează că acest obiect ciudat era de fapt ceva asemănător unei pungi de mâncare, sugerând că Perseu trebuie să fi mâncat capul.[171] Mai mult, tema „invizibilității" continuă în șiretlicul lui Perseu cu cele trei surori lebădă cenușii, Graeae, care au doar un singur „ochi vizionar" și acționează ca gardieni pentru intrarea finală în peștera Medusei.

De fapt, „ochiul" Meduzei este esența puterii sale. Este un ochi care întunecă vederea[172] și amenință cu moartea, deși ea este caracterizată de strălucirea pătrunzătoare și ascuțită a propriei sale vederi.[173] Astfel, capul de Gorgonă era o emblemă apotropaică comună, iar odată ce Perseu îl culege, acesta devine esența puterii sale de erou. Ca *baskanion* sau „ochiul rău", era o amuletă de vrăjitorie și exprima potențialul vizionar al unui *pharmakon* sau drog.[174]

Deși Perseu poartă uneori aceeași bonetă cu boruri înguste sau *petasus* purtată de Hermes, el poartă mai frecvent boneta frigiană. Observați, de asemenea, că atât el, cât și Hermes se sprijină pe stâlpi cu picioarele încrucișate, precum Cautes și Cautopates, iar Perseus este întotdeauna reprezentat ca personificându-l pe Hermes.

Numele său este probabil aceeași rădăcină care apare la zeița Persefona, ca cea care l-a înlocuit sau împăcat pe titanul Perse sau Perseis,[175] mireasa din lumea de jos a soarelui Helios. Etimologia populară a derivat-o pe aceasta din urmă din rădăcina verbală *perthein*, „a distruge", ca zeiță a morților, deși Persephone, cu variante timpurii precum *Pherrephatta*, ar putea însemna de

fapt „*treierătoarea brazdelor de grâu*”[176]. Cu toate acestea, grecii au derivat numele persanilor din Perseus. Perseu a fost un persan Perses.

Perseu cu boneta sa frigiană cu pete roşii şi capul Gorgonei ca ciupercă, ambele transmutate în măslin. Pelika re - figură apuliană, Museo Nazionale, Taranto.

Asocierea Medusei cu apa a persistat în tradiţia bizantină, unde a devenit sirena Gorgona, sora lui Alexandru cel Mare, înotând mările în căutarea fratelui ei şi scufundând corabia oricui îi spunea de moartea acestuia. Într-o altă versiune a mitului, Alexandru a ucis fecioara şarpe care păzea apa magică a nemuririi. Când a adus-o înapoi, sora sa Thessalonica a udat câteva plante, iar acestea au devenit perene.

Sirena Gorgona a devenit bogata tradiţie medievală a zânei ciupercă Melusina, care îşi întâlneşte cavalerul ales la o fântână a setei şi îl împuterniceşte, populând uneori podeaua pădurii nelocuite cu tribul său de creaturi autohtone care fructifică brusc şi acordându-i fericirea atâta timp cât nu o spionează niciodată când face baie, când ea trebuie să dezvăluie că are fundul de peşte sau de şarpe.[177] În această formă, ea poate fi urmărită până la mitul nimfei din Scythia, fecioara-şarpe Echidna, o soră a gorgonelor. Herakles a întâlnit-o după ce a cules Mărul de Aur şi împreună au populat ţinutul. Sciţii îşi comemorau originea din ciuperci purtând la cingătoare farfurii de băut de aur în formă de disc.[178]

Barbari

Mithras a fost doar o modalitate prin care cultul ciupercilor a ajuns în Grecia; şi în dogma sa zoroastriană particulară, străinii proeminenţi care erau primiţi de aristocraţia persană erau iniţiaţi cu mult înainte ca cultul să ajungă la Roma. Alexandru însuşi a fost probabil iniţiat în versiunea brahmană a sacramentului atunci când a ajuns în India.[179]

Perseu, de fapt, este citat drept cel care a efectuat acelaşi ritual de întemeiere micenian pentru oraşul hitit Tarsus din Cilicia, din secolul al XV-lea î.Hr., cunoscut şi ca un centru timpuriu al mitraismului.[180] Perseu a fost, de asemenea, reputat drept cel care a fondat Iconion (Konya turcească) şi care a ridicat o imagine (icoană) a sa ţinând capul Gorgonei, după această icoană a fost numit oraşul. În ceea ce priveşte numele oraşului Tarsus, potrivit lui Nonnus (secolul al V-lea d.Hr.), acesta ar fi derivat de la piciorul eroului sau *tarsos*, aparent doar un Picior unic![181]

De fapt, au existat trei căi de răspândire a unui cult al ciupercilor în lumea greco-romană. Pe lângă contactul evident cu Persia antică de dincolo de Mesopotamia, ruta trasată pentru transferul ofrandei secrete hiperboreene la Delos pare să comemoreze migraţia indo-europenilor siberieni, şi anume pe deasupra Mării Negre, prin Scythia, pe Dunăre, apoi spre sud de-a lungul ţărmului balcanic al Adriaticii şi spre est prin Dodona şi prin câmpia Tesaliei, înainte de a merge în cele din urmă spre sud prin Eubea tebiană şi spre est prin insulele adiacente până la Delos. Aceasta nu este o rută directă din Scythia şi Issedonienii nomazi care locuiau pe pantele Munţilor Altai, dincolo de care se aflau popoarele hiperboreene ale mitului, primul dintre acestea fiind ciupercile antropomorfizate cu un singur ochi numite *Arimaspeans*.[182] Aceeaşi rută stă la baza întâlnirii lui Heracles cu Echidna, ca nimfă a Scythiei. Contactul cu Libia şi şamanismul preistoric al ciupercilor, bogat documentat de petroglifele de pe platoul algerian Tassili-n'Ajjer şi El-Hosh din sudul Egiptului, ca o a treia rută, este indicat de originile Gorgonei Atenei din lacul Triton şi de recoltarea

de către Perseu a merelor de aur din Munții Adas. Cultele *enteogene* ar fi fost cunoscute și din contactul cu Egiptul însuși și din importul religiilor sale de misterii. De fapt, migrația indo-europeană în Europa se pare că a întâlnit versiuni indigene ale șamanismului lor deja existente.[183]

Motivul pentru care Mithraismul a făcut puține progrese în Grecia din perioada clasică a fost pur și simplu că Grecia avea propriile culte ciupercă, printre care și marele Mister Eleusinian, iar înainte de orizonturile extinse ale epocii elenistice polietnice, avea prejudecăți față de importurile străine inutile. Astfel, cele două invazii persane de la începutul secolului al V-lea au fost văzute ca amenințarea supremă la adresa culturii elene de către străinii care nu vorbeau grecește sau „barbari", cum îi numeau ei, în ciuda faptului că perșii și grecii erau inițial indo-europeni consangvinizați.

Această moștenire comună este comemorată prin faptul că Perses, sau „persan", a fost fiul lui Perseu și al Andromedei africane. El a fost fie lăsat bunicului său pentru a fi crescut și a deveni în cele din urmă strămoșul regilor Persiei, fie a fondat dinastia Perseilor la Micene, care a fost înlocuită de Atreus și fiii săi.

Astfel, Perseu pare să fi devenit un dublet pentru Mithras însuși, iar cele două nume sunt uneori interschimbabile.[184] Asemănarea miracolelor cu apă și ciupercă a fost trecută cu vederea până acum, deși alții au observat adesea că atât Mithras, cât și Perseu își feresc privirea de monstru în timp ce își mânuiesc cârligele de tăiat.[185]

În plus față de purtarea bonetei persane cu pete de împuternicire distinctive, Perseus a experimentat aceeași apariție bruscă dintr-o cameră subterană la nașterea sa, a sa chiar mai asemănătoare cu o ciupercă, deoarece a început cu căderea ploii de aur. În plus, Mithras și Adas se aseamănă prin faptul că dețin globul ceresc ca stâlp cosmic al cerului[186], o metaforă comună pentru planta Soma, iar Perseu a fost responsabil pentru transformarea lui Adas într-un astfel de stâlp, arătându-i capul de Gorgonă fungică. De fapt, căpățâna sau *gorgoneionul* a fost inițial singurul mod în care a fost reprezentată Gorgona; corpul complet antropomorfizat a fost o evoluție ulterioară.[187]

Perseu ca persan în tradițiile grecești este interșanjabil cu Mithras. Gorgona Medusa, pentru a o spune cât se poate de simplu, este identificabilă în mod flagrant ca un zoomorfism antropomorfizat al ciupercii, comparabil cu taurul sacrificat al tauroctoniei. Ca și Mithras, Perseus este un sacrificiu de sine în care atât victima, cât și agentul sacrificiului poartă conotații metaforice ale plantei care le mediază identitatea. La fel cum Medusa este transmutată în zeița Atena, ciuperca devine pacificată ca principalul ei atribut botanic, măslinul.

Attis sub aceeași bonetă

Emascularea

Marea zeiță a Anatoliei a combinat totul în ea însăși, inclusiv binele și răul și bărbatul și femeia. Ea s-a născut hermafroditǎ dintr-o piatră, atunci când sperma cerească a căzut pe Pământ. Puterea ei era atât de mare, încât zeii au conspirat să o împartă în părți masculine și feminine. Ei au făcut acest lucru transformând un izvor în vin, iar când ea a căzut într-un somn de beție, i-au legat organele genitale masculine de celelalte membre. Când a fost stârnită brusc din somn, ea a sărit speriată, smulgându-și organele masculine. Acolo unde părțile tăiate cădeau pe pământ, răsărea fie migdalul, fie rodia. Pe măsură ce mitul a fost asimilat tradițiilor elene, zeii greci au fost încorporați în dramă, iar Zeus a fost identificat drept părintele acesteia, iar Dionysos drept cel care a transformat apa în vin.

Creatura hermafroditǎ își luase numele de la stânca în care s-a născut, numită Agdos, de fapt un meteorit sau baetylus de pe Muntele Dindymus, deasupra orașului Pessinus din Anatolia, capitala Frigiei, unde domnea dinastia Midas. Orașul a fost numit în amintirea acestei roci „căzute” divin. Acum că Anatolia a devenit femeie, ea a fost numită Cybele, iar din părțile ei tăiate a ieșit Attis, fiul și consortul ei.

Pentru greci, acesta era mitul rasei primordiale de creaturi sferice care erau de trei sexe - bărbat, femeie și hermafrodit - și care au fost împărțite în două, precum jumătățile unui ou sau ale unui fruct, pentru a produce starea noastră actuală de sexualitate, în care tânjim să reparăm separarea, hermafroditul divizat fiind originea heterosexualității, iar celelalte două, a homosexualității masculine și feminine. Femeia sferică originală a avut parte de Pământ în natura sa; bărbatul, de Soare; iar hermafroditul, de Lună.[188]

Este, de asemenea, modelul androginului Pământ care a procreat lumea de una singură până când a produs opusul său complet, masculul Cer sau Uranus, după care procrearea continuă prin copulația heterosexuală a celor doi, deși fără ca vreun copil să se nască până când ea îl sfătuiește pe fiul ei Cronus să îi despartă pe cei doi secționând organele genitale ale tatălui său cu *harpe* cârligul de tăiat.[189]

> *Cerul s-a culcat pe Pământ, întinzându-se pe deplin peste ea. Atunci fiul, din ambuscadă, și-a întins mâna stângă, iar în dreapta a luat cârligul mare și lung, cu dinți zimțați, și a tăiat rapid membrul tatălui său.*
>
> -Hesiod, Teogonia

Povestea lui Attis este spusă diferit, iar Agdistis și Cybele sunt adesea interschimbabile. Dar, indiferent dacă mama era tot o hermafroditǎ sau o zeiță, nașterea lui Attis a fost una miraculoasă, dintr-o fecioară. Intervenția copacului, migdal sau rodie, care a răsărit din separarea lui Agdistis în zeiță și amant este esențială, deoarece Attis a fost consubstanțial cu copacul care a răsărit din membrul tăiat. O nimfă de apă pe nume Nana a luat fructul copacului, fie mâncându-l, fie punându-l cu implicații sexuale pe pieptul ei sau în poală, și astfel l-a conceput pe Attis ca pe copilul ei, adică membrul castrat personificat în zeul masculin. Ea l-a adus pe lume în ziua lui Sol Invictus, adică 25 decembrie. Mama sa l-a abandonat, iar el a fost crescut de o capră, de la care și-a luat numele, o capră fiind *attagi* în frigiană.[190] Cybele-Agdistis s-a îndrăgostit de el și, pentru a împiedica căsătoria sa cu o fiică a lui Midas, l-a făcut să se castreze într-un acces de nebunie sub un pin, unde a sângerat până la moarte, apoi s-a topit în copac. Attis și Nana înseamnă „tată” și „mamă”, iar Attis poartă uneori epitetul de Papas.[191]

Cultul Marii Zeițe s-a răspândit din Frigia în Grecia la începutul secolului al IV-lea î.Hr. și apoi în Egipt. Cultul lui Attis a fost introdus în Roma în 204 î.Hr. într-un moment critic al războiului cu Hannibal. La sfatul unei profeții sibiene, zeița mamă a Frigiei a fost adusă din Pessinus în oraș sub forma unui baetylus, o mică piatră neagră. Cultul era condus de preotese și de câțiva eunuci, Galli, numiți după Galacia, care se castrau ritual într-un acces de frenezie orgiastică.[192] Romanii nu

au fost conştienţi de acest aspect deconcertant al ritualurilor atunci când au importat piatra şi, ulterior, au interzis cetăţenilor romani să se alăture frăţiei preoţeşti, cu excepţia membrilor necastraţi. Cu toate acestea, primul cetăţean a fost consacrat ca eunuc în anul 101 î.Hr. Restricţiile au fost ridicate în timpul împăratului Claudius, care avea un interes antic considerabil şi cunoştinţe despre religii, considerându-se chiar un descendent al lui Attis. Cultul Marii Mame a devenit în cele din urmă una dintre principalele religii romane, alături de misterele lui Mithra şi Isis, deşi auto-emascularea a devenit opţională, cu excepţia preoţilor asiatici.

Pe măsură ce cultul s-a dezvoltat sub Imperiul Roman, Attis a fost investit cu atribute celeste şi solare şi a devenit un garant al nemuririi. Iconografia sa distinctivă îl înfăţişează ca pe un tânăr castrat care îşi arată organele genitale şi poartă aceeaşi bonetă frigiană ca Mithras şi Perseu.

Copacul lui Attis

Într-o versiune a mitului, rivala care stârnise gelozia zeiţei era o nimfă rezidentă într-un copac, iar pentru a scăpa de ea, aceasta a distrus copacul. Plângând moartea ei, Attis s-a sinucis. Copacul era, se pare, acelaşi pin în care el a devenit după auto-emascularea sa.[193]

Un mit similar o implică pe Elena din Troia şi oferă informaţii despre rolul pinului în ritualurile lui Attis.[194] Elena s-a refugiat în Rodos după moartea lui Menelaus şi a fost spânzurată de femeile de pe insulă la indicaţiile reginei geloase Polyxo. Copacul a fost numit „Copacul Elenei”, iar sub el a răsărit planta numită *helenium*, care era eficientă împotriva veninului şarpelui. O versiune diferită a aceleiaşi teme plasează evenimentele în Egipt[195], unde regina geloasă a exilat-o pe Elena în insula Pharos, unde a plantat „iarba Elenei”, care era, la fel, un antidot pentru veninul şarpelui. Elena purta epitetul „de Dendrites”, ceea ce înseamnă „rezidentă în copac”, iar „lacrimile Elenei” erau picăturile de răşină exudate de pin.[196] Această răşină, care era metaforică pentru fluxul menstrual al copacului, era considerată originea atât a ciupercilor, cât şi a micilor creaturi antropomorfizate numite „seminţe-de-pin” (sau, pur şi simplu, conuri) găsite la baza copacului gazdă. Ciuperca, sâmburele de pin şi micile creaturi sunt strâns înrudite.[197]

Altarul lui Attis drapat cu pânză de altar cu franjuri. Capul lui Attis se ridică din el (ca naşterea din stâncă a lui Mithras), crescând în pinul său atârnat cu embleme sacre. Alături de altar se află un syrinx, o bonetă frigiană gigantică şi un taur. (Refăcut.)

Ciupercile sunt toate derivate din guma care exudă din pin.

-Pliny, Historic naturalis 22.96

În munții pururi sfinți ai generat rășini, semințe-de-pin.

-O incantație akkadiană adresată rășinii de pin[198].

De fapt, Attis pare să fi devenit una dintre aceste mici creaturi falice de la baza copacului său. Potrivit unei relatări, Cybele-Agdistis l-a văzut sângerând până la moarte din cauza automutilării sale. Ea s-a căit şi i-a implorat pe zei să îl readucă la viață. Astfel, corpul lui Attis a rămas necorupt, părul de pe cap a continuat să crească, iar degetul mic, *digitus sacrus*, a rămas în viață şi s-a mişcat continuu.[199] În relatarea lui Arnobius despre castrarea inițială a lui Agdistis, de fapt, „talpa piciorului" sau *imum plantae* (cu un joc de cuvinte despre „rădăcina unei plante") a fost legată de organele genitale pentru a efectua castrarea,[200] ceea ce face ca evenimentul să fie sugestiv pentru figuri antropomorfizate precum „Picioarele umbrite" sau *Skiapodes*.

Sub împăratul Claudius, venerarea copacului sacru, cu efigia zeului mort legată de trunchiul său, a fost încorporată în religia stabilită a Romei şi sărbătorită ca un festival pe 22 martie, urmat a doua zi de suflarea în goarne în tot orașul. A urmat apoi o zi de doliu isteric. Această zi, 24 martie, era cunoscută sub numele de *Dies Sanguinis* sau „Ziua sângelui". Castrații asiatici defilau pe străzi, îmbrăcați în haine orientale efeminate, cu bibelouri de aur. Arhanghelul sau marele preot îşi scotea sânge din brațe ca ofrandă, iar populația, incitată de muzica țambalurilor, a tobelor, a cornurilor şi a fluierului, devenea atât de extatică încât îşi umplea trupurile cu oale sau cuțite pentru a stropi altarul şi pinul sacru cu sângele lor, în timp ce dansau cu o frenezie debordantă. Unii mergeau atât de departe încât imitau auto-emascularea zeului.

Pinul al lui Attis. Conuri de pin şi păsări, şi atârnat cu embleme sacre: syrinxuri (cimpoaie), vas şi clopoței, şi rozeta centrală (capac solar fungic), cu un taur şi un berbec sub ea, animalele destinate ca victime sacrificiale pentru zeu. (Refăcut.)

În cea de-a treia zi, **echinocțiul de primăvară**, învierea zeului a fost sărbătorită ca „Festivalul Bucuriei" sau Hilaria, o perioadă de carnaval universal şi mascaradă. Totul se încheia două zile mai târziu cu o procesiune solemnă la apele pârâului Almo, care se vărsa în Tibru chiar sub zidurile Romei, pentru a spăla piatra neagră care servea drept chip pentru o imagine de argint a zeiței.

Attis ucigașul de tauri

La *Dies Sanguinis* avea loc, de asemenea, sacrificarea unui taur, așa-numitul *taurobolium*. Aceasta pare a fi o inovație a împăratului Hadrian ca substitut pentru ritualul de auto-emasculare,

deoarece primele *taurobolia* par să fi fost efectuate în 114 şi 134 d.Hr. la Puteoli în onoarea lui *Venus Caelestis* sau „Venus cerească”. Ritualul putea fi făcut şi cu un berbec, *criobolium*.[201] Acesta era conceput ca un ritual în beneficiul stabilităţii imperiului şi a împăratului său.

Attis omorând taurul. Zeul cu scutul ridicat prezintă un omolog fungic (stânga). De la Attis cu scutul ridicatf echivalat cu pinul. Detaliu al ciupercii, mai jos.

Marele preot al mamei, cu coroană şi file de aur pe cap, a coborât într-o groapă adâncă acoperită de un grilaj de lemn, pe care a fost sacrificat un taur, botezându-l pe preotul de dedesubt cu sângele său abundent inundat.[202] Apoi s-a prezentat congregaţiei ca „renăscut pentru eternitate” (*renatus in aeternum*[203]). Testiculele taurului au fost tăiate şi îngropate sub un altar, la fel cum erau îngropate ritual gonadele galilor castraţi. Vaticanul a fost construit pe acest sit din Roma şi mai multe altare şi inscripţii au fost găsite în săpăturile de sub Bazilica Sfântul Petru. Inscripţiile indică faptul că ritualuri similare au fost efectuate în Galia şi Germania.

> *Apoi, prin multele cărări ale celor o mie de deschideri din zăbrele, ploaia care cade plouă cu o rouă murdară, pe care preotul îngropat înăuntru o prinde, punându-şi capul ruşinos sub toate picăturile, pângărit atât în hainele sale, cât şi în tot trupul său*.
>
> -Prudentius, Coroana Martirilor

În acest ritual, taurul ucis reprezenta castrarea şi moartea lui Attis, al cărui sânge de sacrificiu îi dădea Marelui Preot viaţă eternă. Natura consubstanţială a lui Attis şi a taurului este reprezentată de Attis ca un ucigaş de tauri, asemenea lui Mithras din tauroctonie. În astfel de reprezentări, Attis se ucide pe sine, ceea ce este sinonim cu moartea sa prin auto-emasculare. Astfel, ucigaşul de tauri cu scutul ridicat prezintă o analogie a identităţii botanice a zeului şi a animalului ucis ca ciupercă.

Masa secretă

Acestea erau sărbătorile publice, dar existau şi Mistere, mese sacramentale secrete. Existau parole secrete, precum şi o formulă rituală pe care Clement din Alexandria o consemnează:

> *Am mâncat din tabor, am băut din ţambal, am cărat potirul (kernos) şi m-am strecurat în dormitor.*[204]

Menționarea *kernos*-ului amintește de ritualul eleusinian, iar dormitorul în care se intră pe furiș sugerează ceva orgiastic. Într-adevăr, riturile ascunse aveau reputația de extaz frenetic. Clement descrie în continuare această masă sacramentală drept o „poțiune otrăvitoare”, o „băutură de fiere” care provoacă nebunie frenetică, băută în ideea greșită că ar duce la viață. Este imposibil să înțelegem că Clement descrie altceva decât un sacrament care modifică conștiința în Misteriul lui Attis, iar cuvintele sale implică faptul că creștinismul timpuriu avea ceva similar, dar superior. Masa sacră din religia lui Cybele este probabil cel mai vechi ritual al acesteia și separat de modificările ulterioare care au adaptat religia la moravurile romane.

Ca și în cazul prevalenței unui cult al ciupercilor în Europa înainte de sosirea migranților indo-europeni, se pare că culte similare, probabil separate sau asimilate ulterior cu tradiția Soma, au fost răspândite în Orientul Mijlociu și Apropiat. În plus față de dovezile masive compilate de John Allegro, numele zeiței ciupercilor *Ptryh* atestă, așa cum am văzut, un cult canaanit al ciupercilor încă practicat în această regiune.

> *Știu că există mulți adoratori ai mormintelor și ai imaginilor. Știu că sunt mulți care beau în exces peste morți și care, în sărbătorile pe care le fac pentru cadavre, se îngroapă peste cei îngropați și dau lăcomiei și beției lor numele de religie*.
>
> -Augustin, Despre morala maniheilor, 75

Augustin arată clar că în Biserica Creștină au existat Mistere care au depășit o lectură simplistă a Scripturilor și că unii, în contextul idolatriei și al ospățului din catacombe, au dat în mod nepotrivit „lăcomiei și beției” lor numele de religie.

Nuci hermafrodite

Deși miturile se referă adesea la castrare ca la îndepărtarea atât a penisului, cât și a testiculelor, de unde și creatura în mișcare eternă a membrului tăiat al lui Attis, în practica reală doar gonadele masculine sunt extirpate din coaja scrotului. Migdalele, rodiile cu semințe și pinii lui Attis sunt „nuci”, o metaforă comună pentru testicule. În latină, cuvântul „**nuci**” (*nuces*) desemnează de la sine migdalul. Nuca este o sămânță, care este denumirea comună a spermei din grecescul *sperma* ca sămânță și *semen*, care este cuvântul latin pentru „sămânță”. Această metaforă a fost ritualizată ca împroșcarea cu nuci al cuplului de miri la romani și alte semințe în numeroase culturi. În cosmologia frigiană, migdala era considerată tatăl tuturor lucrurilor; penisul, la urma urmei, este doar sistemul de livrare. Cândva era la modă să-l numim pe Attis o zeitate a vegetației, dar, de fapt, ca toate zeitățile de acest fel, ar trebui să recunoaștem că el este o plantă sacră personificată, astfel încât „a-i mânca migdalele”, așa cum făcea Nana, implică un extaz erotizat, pentru că acestea nu sunt migdale obișnuite, ci „fructe miraculoase” simbolice ale Misteriului. Astfel, la moartea sa, el a devenit un pin, gazdă pentru ciuperca vizionară care imită morfologic metamorfozele androgine bărbat-femeie care sunt centrale pentru mitul său.

Migdalele împuternicirii divine

Toiagul lui Aaron a fost semnul că a fost împuternicit să-i conducă pe israeliți, pentru că numai el dintre toiegele fiecăruia dintre cele douăsprezece triburi a înflorit atunci când a fost lăsat în Cort în prezența Domnului. A înmugurit și a înflorit, iar când frunzele s-au desfăcut, florile s-au transformat în migdale.[205] Un toiag înflorit similar a fost semnul că văduvul Iosif a fost ales să o ia de soție pe Maria, însărcinată.[206] Acest toiag al migdalului a făcut obiectul unei exegeze biblice considerabile.[207] A fost o ramură din Copacul din Eden gravată cu numele adevărat al lui Dumnezeu și încredințată lui Adam când a fost expulzat din Grădină. A avut o istorie lungă și a fost transmisă lui Moise[208] cu șarpele încă atașat de ea, transformându-se în șarpe atunci când Aaron a aruncat-o în fața faraonului pentru a arăta puterea Domnului. Moise l-a folosit pentru a invoca plăgile asupra

Egiptului, pentru a scoate apă din stâncă şi pentru a despărţi apele Mării Roşii (şi poate şi pentru a îndulci apele amare din Marah). A fost aşezat în faţa Chivotului Legământului şi, în cele din urmă, a devenit Arborele lui Isai care înfloreşte cu genealogia lui Hristos. Toiagul înflorit ca un migdal a fost în cele din urmă aşezat înaintea tronului lui Dumnezeu, restabilind copacul care a crescut în Eden.

Ca simbol al artelor medicale, toiagul lui Aaron este reprezentat ca un baston de mers împletit cu un singur şarpe, spre deosebire de caduceul lui Hermes, înfăşurat cu cei doi. Asocierea sa cu medicina, adică cu drogurile, datează din antichitatea greacă, unde era cunoscută sub numele de toiagul lui Asclepius, despre care se spunea că avea sângele Meduzei în vene. Numele comun de toiagul lui Aaron a fost atribuit diferitelor plante cu o fluorescenţă asemănătoare unei măciuci sau falică, cum ar fi *trestia de aur* şi *muşeţelul*.

Episodul biblic al demonstraţiei magice a lui Aaron în faţa faraonului este înfăţişat într-una dintre ferestrele catedralei din Chartres, oferind încă un exemplu al perpetuării tradiţiei ciupercilor în simbolismul creştin şi în riturile secrete.[209] Aici florile fructificate nu sunt migdale şi nici alte candidate obişnuite. Ele par a fi ciuperci multicolore. Motivul este repetat ca o ramă.

Astfel, tija de migdale este învăluită în conotaţii de împuternicire divină prin intermediul unui sacrament botanic. Cu toate acestea, tija de migdale şi nucile sunt la fel de implicate cu organele genitale feminine, la fel ca şi fructele precum smochinul - care seamănă cu ambele organe sexuale şi a fost, de asemenea, identificat ca fiind originalul botanic al pomului din Eden - şi rodia. În plus, smochinul, rodia şi conurile de pin sunt toate receptoare de seminţe, deci femele.

Migdalele şi poarta

Motivul migdalei este exprimat în mod obişnuit în *mandorla*, italiană pentru „migdală”, din latina târzie *amandula*. Aceasta este aureola în formă de migdală care îl înconjoară în mod obişnuit pe Hristos sau Fecioara sau alte figuri sfinte în arta medievală.[210]

Atunci când este rotită din poziţia verticală în cea orizontală, devine *vesica piscis* sau „vezica peştelui”, o figură ovală ascuţită formată de obicei din două arce care se intersectează, cum ar fi dispozitivul simplu al peştelui pe care primii creştini îl foloseau ca semn secret pentru a se identifica unii pe alţii în religia lor, presupus a fi emblematic pentru Hristos ca pescar. Desenul ar putea sugera, de asemenea, un singur „ochi” neînsufleţit care indică iniţierea în revelaţia vizionară.[211]

Antichitatea *mandorlei* cu migdale se întoarce la vulva sacră, simbol al Pământului. Zeiţa îşi desface labiile vulvei pentru a afişa această configuraţie de migdală ca intrare în paradis. Este, de asemenea, forma fusului zeiţei ca controlor al sorţii, pânza ţesută a destinului nostru.[212] Vulva este uşa de intrare în camera tainică a zeiţei din peştera montană, pentru întâlnirea mistică din care va urma învierea. Vechea imagine a zeiţei celtice ca Sheila-na-gig a fost adesea refăcută în biserica creştină care i-a înlocuit sanctuarul, imaginea ei fiind plasată în vârful uşii cu arcade migdalate, sub picioarele ei depărtate.

De aici portretul lui Hristos în *mandorla* sa, atât în picturile ca Pantocrator, cât şi în portalurile sanctuarelor care îl înfăţişează întorcându-se în slavă de pe muntele ceresc prin peştera-vulvă, adică părăsind cerul pentru a veni în această lume. Imaginea este ca o ruptură a ţesăturii cerului pentru a produce legătura dintre divin şi uman, o rupere a pânzei destinului, desprinsă de cele două mâini, la fel cum zeiţa cu ale sale deschide laturile uşii.

Este pe deplin adecvat ca portalul sanctuarelor creştine romanice să perpetueze această imagine, deoarece biserica este echivalentul peşterii mistice în care intrăm prin *mandorla* terestră. Ne putem aminti că, atunci când Hristos a murit, vălul Templului, o tapiserie înaltă de două etaje pentru a acoperi portalul, a fost rupt de sus până jos. Se spune că pământul s-a cutremurat şi că stâncile s-au despicat, iar mormintele s-au deschis pentru ca sfinţii morţi să se poată întoarce pentru a experimenta Învierea.[213] Este exact ceea ce simbolizează mandorla-migdala-vulva portalului cu pânza sa ruptă de destin.

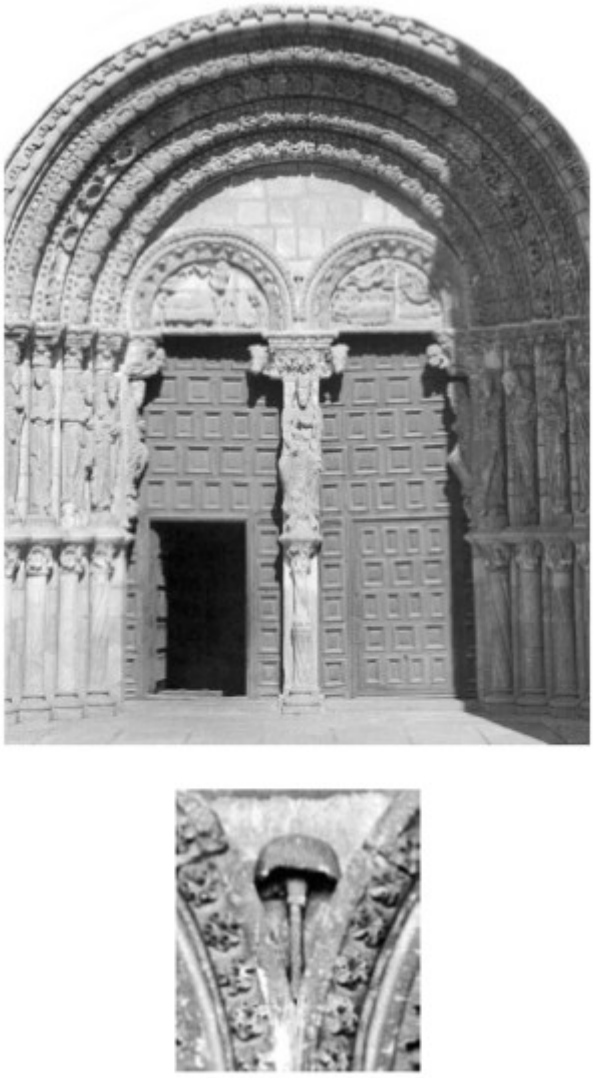

Portal romanic cu detaliu al timpanului cu ciupercă, San Vincente, Avila.

Cu toate acestea, semnificația este și mai complexă, deoarece portalul cu *mullionul* sau *parteluzul* său este văzut ca o ciupercă, un dispozitiv explicitat de ciuperca reală reprezentată ca banchet ceresc pe timpanul bazilicii San Vicente.[214] Chiar și fără *mullion*, portalul cu acoperământul întins al timpanului, sau jumătatea divizată a ochiului vizionar al vezicii de pește, prezintă o configurație clară de ciupercă.

La moartea lui Hristos, pe măsură ce se deschideau porțile, i s-a dat să bea din buretele îmbibat cu oțet din vin pentru a-și potoli setea, în împlinirea Scripturilor.[215] Ciuperca, după cum am văzut, este numită astfel ca „burete”, iar conținutul lichid al acestuia este în mod explicit un intoxicant. În tabloul Adormirii Mielului mistic al fratelui Van Eycks, buretele este de fapt reprezentat cu o formă distinctivă de ciupercă, iar conținutul său intoxicant este echivalat în continuare cu crinul psihoactiv *Datura* care înflorește pe pajiștea din jur.[216]

Marcu consemnează în mod specific că vinul a fost „drogat cu unguente parfumate” (*smurnismenon*), adică a fost îmbogățit cu alte substanțe care afectează conștiința;[217] iar Ioan consemnează în mod similar că „buretele” a fost oferit pe o trestie de isop, ca și „buretele” de smirnă și unguente, o sursă de intoxicanți. Iar așa-numitul „oțet din vin” este, de asemenea, un termen pentru o intoxicare puternică, precum *vino peleon* spaniol. După Răstignire, Hristos va izbucni din transa adormită a morții sale, renăscând ca Mitra, din peștera-vulvă a îngropării sale.

Există o continuitate a temelor șamanice care se întoarce la pitica androgină Iambe-Baubo din mitologia greacă, care este reprezentată ghemuindu-se și desfăcându-și vulva cu ambele mâini în forma migdalei la portalul sanctuarului Eleusinian, exact ca zeița, la fel cum Demetra o întâlnește

pentru Misteriu în episodul poțiunii *kykeonului*, mâncarea sacramentală care este cheia care deschide calea dintre lumi. Micul mascul Baubo este el însuși metaforic atât pentru ciupercă, cât și pentru zeița care își desface vulva receptivă. Există, de asemenea, versiuni masculine ale Baubo-ului creștinizat, în care găsim un bărbat cu picioarele deschise și care își arată penisul, precum Bes-ul egiptean cu cap în formă de buton, un simbol masculin convenabil metaforic pentru simbolismul feminin migdală-vulvă-mandorlă al ciupercii hermafrodite.

Cybele prezentând o „floare” în formă de ciupercă lui Attis. Ca. 300 î.Hr., găsit în Pireu, Atena.

Atât migdalul, cât și rodiile rodesc toamna, odată cu venirea ploilor care determină fructificarea ciupercii. O altă plantă este asociată cu Agdistis-Attis; aceasta este „violeta” cu chip de zână care înmugurește pe mormântul său. Capsula semințelor de violetă-viola-panseluță seamănă morfologic cu migdala, cu excepția mărimii, fiind la fel de ovoidală, cu o coajă catifelată acoperită cu peri scurți. Înflorește primăvara, în timpul festivalului Attis. A fost adăugat la anumite vinuri grecești antice pentru a le fortifica[218] și, chiar și astăzi, este un aditiv la anumite lichioruri alcoolice europene, cum ar fi *parfait amour* francez. Migdala-granată contrastează moartea lui Attis din toamnă cu învierea sa cu violetele primăverii.

Dionysos Mitrephoros

Dionysos, însuși zeul intoxicării, purta, de asemenea, boneta frigiană și purta epitetul de Mitrephoros, la fel ca și petrecăreții mascați care îl sărbătoreau.[219]

Pur și simplu, a purta mitra sau boneta persană era sinonim cu a fi într-o stare frenetică de extaz. Astfel, Ariadna o poartă, tulburată de abandonul său de către Tezeu și pe cale să fie prinsă în desfrâul bahic care o va transporta spre stele ca Corona Ariadnae, „Coroana Ariadnei” (cunoscută și sub numele de Coroana Nordului), în timp ce zeul și trupa sa sălbatică se întorc triumfători din Orient.[220]

Ca o statuie a unei Menade-Alas, ea îl privește de departe, tulburată de torente de griji, și nu reușește să țină strâns banderola frigiană cu textură fină din jurul părului ei blond. Mantia ei transparentă expune un sân pe care nu-l mai acoperă; iar sutienul ei neted nu-i mai ține în robie sânii albi ca laptele.

-Catullus, 64

O *grotescherie* amuzantă a naturii extatice a bonetei frigiene este descrisă pe un *skyphos* cu figură neagră boeotiană (cupa craniană folosită în inițierea tainică kabeirică[221]). Acesta înfățișează ceea ce este probabil căsătoria dintre Hera și Zeus, doar probabil, deoarece natura reprezentărilor kabeirice este întotdeauna caricaturi pitic deformate ale zeilor și eroilor. O domnișoară de onoare dansatoare, purtând boneta frigiană, conduce procesiunea de nuntă[222].

Boneta frigiană - și oricine o poartă - denotă o experiență extatică. Examinarea lui Attis a extins complexul metaforic la migdală, nuci și, în cele din urmă, se reflectă asupra conului de pin ca fruct al copacului gazdă. De asemenea, extinde paradigma în simbolismul iudeo-creștin, unde migdala este atât poarta către un alt tărâm, cât și identificată în mod explicit ca fiind o ciupercă.

Să ne întoarcem acum la etapele inițierii mithraice.

Pater, Magister Sacrorum

Cap de corb

Sedimentul întunecat rămas pe fundul retortei alchimice în procesul de distilare era numit „cap de corb”. Era stadiul inițial numit *putrefactio*, negura sau *nigredo* când componentele solide ale materiei cedează putrefacției pentru a putea fi digerate și transmutate, reprezintă negura haosului primordial înainte de apariția primului punct de lumină.

În mod similar, gradul inițial de inițiere era Corbul sau Corax (grecescul *Korax*). Candidații din unele secte purtau probabil măști de Corb[223] și poate chiar își băteau aripile ca niște păsări, imitând croncănitul păsării. Astfel de ritualuri, desfășurate în culoarul central, între băncile întinse, ar fi însoțit fiecare dintre gradele ascendente de inițiere. Devenind corb, inițiatul trăia trauma întrupării de foc în umezeala existenței umane.

> *Ochii le sunt legați la ochi pentru a nu se da înapoi de la degradarea murdară; unii bat din aripi ca păsările, imitând chemarea corbului; alții răcnesc ca leii; alții din nou, cu mâinile legate cu mațe de găină, sunt propulsați peste șanțuri pline cu apă; apoi vine cineva cu o sabie și le taie mațele de găină* - el este numit „eliberator”.*[224]
>
> -Pseudo-Ambrosius

Această încarnare era o moarte spirituală. Astfel, a fost pus în aplicare și un sacrificiu ceremonial al inițiaților, un ritual pe care împăratul Commodus, după cum am menționat, ar fi profanat-o printr-o crimă reală.[225] Iulian a fost acuzat în mod similar de sacrificiu uman. Astfel de relatări ar putea fi doar o încercare a creștinilor de a-și defăima religia rivală, deși ritualul ar fi putut merge uneori atât de departe cu unul din grupul de inițiați.[226] Ca și în ritualul creștin al botezului, îngroparea alături de Hristos în moartea sa, așa cum a descris-o Pavel, a fost preliminară învierii la o nouă viață.[227] Cu toate acestea, intimidarea extremă, accentuată de atmosfera de sfințenie din camera subterană închisă, a fost în mod clar implicată în introducerea de noi membri în rândul membrilor Mithraici.

După cum era de așteptat, se pare că au fost folosite diverse scenarii de intimidare. Potrivit unei relatări, mâinile le-au fost legate la spate cu mațe de pui; au fost conduși legați la ochi și dezbrăcați, au fost culcați, îngroziți în mod intenționat de ceea ce se spunea sau se făcea și apoi atinși cu o torță aprinsă și cu sabia Părintelui, înainte ca legăturile lor să fie rupte de acesta, însoțite, fără îndoială, de batjocura spectatorilor. Simbolismul ritualului poate fi comparat cu reprezentările în care Psyche este arsă cu torța iubitului ei Eros, ceea ce semnifică chinul și moartea sufletului (Psyche) prin îngroparea sa corporală erotică.

Un alt scenariu este descris pe vasul de cult din Mainz, descoperit în ceea ce a fost cândva un Mithraeum din Mogontiacum, capitala provinciei romane Germania Superioară: Tatăl își trage arcul, țintit spre un inițiat dezbrăcat, care se apleacă pentru a se apăra de săgețile anticipate. Inițiatorul este văzut declamând *legomena* sau „lucrurile spuse” pentru intimidarea inițiatului. Se pare că săgeata a fost trasă ca o ratare la limită, deși o greșeală ocazională era întotdeauna posibilă. Vasul este un *krater* mare, cu două mânere, de tipul „vasului șarpe”, cu capul unui șarpe așezat deasupra unui mâner și coada acestuia răsucindu-se orizontal pe un sfert din corp.[228] Acest vas șarpe apare uneori reprezentat în basoreliefurile tauroctoniei, cu un șarpe așezându-și capul pe marginea kraterului, sugerând că conținutul său este poțiunea sacramentală a „sângelui de taur”. Șarpele, de fapt, a fost un element în reprezentările tauroctoniei, unde este văzut sub taur lingând sângele. Aproximativ alte opt vase similare au fost sparte în timpul distrugerii Mithraeum-ului. Vasul din Mainz a fost singurul care a putut fi restaurat.

Antagonismul dintre inițiat și inițiator a continuat în tradiția alchimică. Cel mai înalt grad mithraic de tată era patronat de planeta Saturn. În alchimie, stadiul inițial *Raven* al *putrefactio* ar putea fi reprezentat ca noaptea Saturnină, zeul Saturn ingerându-și proprii copii. În termeni mitici,

* Simbol al răspunsului emoțional instinctiv

aceştia ar fi fost în cele din urmă regurgitaţi, crescuţi şi îmbunătăţiţi ca familia nucleară olimpică.[229] Poate ar trebui remarcat faptul că în Persia antică, corbii erau folosiţi pentru excarnarea cadavrului expus.[230]

O scenă similară este observată pe relieful dacic care îl înfăţişează pe Mithras împuşcând o figură îngenuncheată cu mâinile în faţa feţei, care este aparent o versiune a Miracolului apei. Acest lucru sugerează că acest grad preliminar inferior de iniţiere a fost un botez simbolic[231], aşa cum ar fi potrivit pentru această primă etapă în ierarhie, ca o moarte apoasă, culminând în cele din urmă cu o consumare de foc. Aceeaşi temă apare în tradiţia creştină a Botezului în râul Iordan. Sacramentul creştin este decretat pentru a spăla păcatul conceperii iniţiaţilor de către părinţii lor.

În tradiţiile mitice, corbul a fost condamnat la sete veşnică pentru că a zăbovit în sarcina sa de a aduce apă, pretinzând că a fost împiedicat de un şarpe de apă, motiv pentru care Apollo i-a transportat pe toţi printre stele sub numele de Corvus sau Corbul, jugul de apă sau Craterul şi şarpele de apă Hidra.[232] Ca o creatură veşnic însetată, corbul este un simbol potrivit pentru setea coborârii sufletului înflăcărat în bazinele baptismale. Tirul cu arcul miracolului de apă al părintelui iniţiator începe procesul de răscumpărare a corbului, dar indică, de asemenea, că setea bietei păsări este cauza păcătoasă a morţii spirituale şi merită pedeapsa părintelui. S-a sugerat că un botez real cu sângele unui taur sacrificat a fost implicat la un moment dat în iniţierea mithraică, deşi Mithraea nu oferă facilităţi adecvate.[233]

Astfel de ritualuri de umilire şi iniţiere erau şi sunt comune pentru iniţierea în societăţile masculine, în special în frăţiile războinice. Aceste ritualuri sunt ţinute strict secrete şi negate cu înverşunare. Alte calvaruri au inclus un simulacru de înmormântare, pe baza dovezilor unei aparente „gropi a calvarului” descoperite în Mithraeum-ul din Carrawburgh[234], un aparat bizar descoperit în Mithraeum-ul din Riegel, constând dintr-o lamă ale cărei două jumătăţi sunt unite de un cerc care se potriveşte în jurul taliei. Se pare că ameninţa să rupă corpul în două.[235]

Purtătorul de cupă

Însemnele acestui grad, aşa cum se arată în mozaicul din Ostia, erau corbul, cupa şi caduceul. Corbii serveau ulterior ca purtători de cupe (în greacă *hyperetountes*, „chelneri”[236]) la masa sacră. Gradele inferioare se calificau doar ca servitori ai bătrânilor. Astfel, de fapt, iniţiatorul de pe vasul din Mainz ţine cupa în mână.

Caduceul era toiagul magic al lui Hermes-Mercur, format din doi şerpi gemeni care copulează în jurul tijei, semn al uniunii hermafrodite. Vederea celor doi şerpi care copulează în această configuraţie avea reputaţia de a provoca o schimbare de sex. În tradiţia alchimică, corbul a luat naştere prin uniunea hermafroditică a Lunii şi a Soarelui. Potrivit simbolisticii somnului ameţitor al corbului la încarnare, caduceul trebuia să aducă somnul.[237] Aceeaşi configuraţie era purtată ca centură a gorgonei Medusa.

Capul Gorgonei, după cum am văzut, este o metaforă pentru sacramentul Soma. Astfel, toată Frigia a fost năpăstuită de fuga lui Perseu, care a fost deturnat departe de Europa, cu capul tăiat al Gorgonei: câmpurile sterpe au băut o otravă din roua îngrozitoare a capului Meduzei care picura.[238]

Ea este responsabilă, de asemenea, pentru generarea a tot felul de creaturi toxice. Această toxicitate a pământului lui Perseu al perşilor este probabil legată de tradiţiile lor fitoterapeutice şi în special de sacramentul lor. De aceea, Strabon consemnează că muntenii din nordul Mediei storc ceea ce el numeşte un „vin” din anumite rădăcini.[239] Trebuie doar să ne amintim că Soma însuşi a fost numit metaforic ca fiind cel „stors”. Caduceul era insigna mesagerului, permiţând trecerea în siguranţă peste frontierele metafizice care se aflau în faţă, şi emblematic, de asemenea, pentru medicamentele care mijloceau această trecere. Cupa corbului conţine poţiunea care mediază moartea acvatică şi transfigurarea solară, ciuperca de foc generată ca disc solar de căderea fulgerului, scufundată în lichidul acvatic pentru prepararea sa ca poţiune.

Astfel, corbul a fost cel care a venit ca mesager pentru a-i încredinţa lui Mithras misiunea sa de tauroctonie.[240] „Întunericul” sau misterul acestei păsări chtonice se extinde înapoi în *Vechiul Testament* până la naraţiunea Potopului, unde este prima pasăre eliberată. Fidelă „sălbăticiei” naturii

sale, aceasta nu s-a întors la arcă. Astfel, a fost singurul animal exclus din scenariul biblic de după Potop - absența sa indicând probabil existența unei tradiții ezoterice care va ieși la suprafață mai târziu în tradițiile *manei* asociate cu Ilie și Sfântul Pavel.

Emblema corbului (Corax sau Corvus). Detaliu de mozaic, Ostia Mithraeum.

Corbul reprezintă Cuvântul divin (Logos) care, ca în Evanghelia după Ioan, a fost la început pentru a iniția procesul Genezei, negrul său fiind un indiciu al invizibilității sale primare, precedând lumina razelor solare în negura Peșterii Lumii. În tradițiile creștine, el și-a schimbat culoarea și a devenit porumbelul Întrupării și cel care a anunțat regenerarea lui Iisus ca Fiu al lui Dumnezeu atunci când a ieșit din botezul Său în râul Iordan.[241] Corbul este probabil o variantă a vulturului care a adus Soma pe Pământ, deoarece ambele păsări sunt citate ca purtătoare ale lui **xvarr** sau ale Duhului Sfânt (pneuma) sau, de fapt, se completează reciproc: corbul a adus spiritul de viață înflăcărat (*hvareno* = *animus*, *pneuma*, psyche, suflet-vânt),[242] în timp ce vulturul a adus *haoma* ca substanță materială apoasă din rocile noroioase, căldura solară inspiratoare (și însetată) și lichidul intoxicant pentru întruparea sa.[243]

Pâinea Sacrificiului

În tradițiile creștine, cele două aspecte sunt reprezentate prin Focul de Rusalii care ardea pe capetele Apostolilor inspirați și împuterniciți și prin suspiciunea că aceștia erau doar îmbătați cu vin.[244] Dar cum Corbul este cel care este sacrificat ceremonial în inițiere, el este o altă versiune a Taurului, ambele metafore ale *entheogenului*. **Pâinea corbului** este un nume pentru sacramentul fungic, cunoscut încă de vechii locuitori ai văii Shetul din Afganistan[245] și din Siberia;[246] la fel și în Egipt *agaricului* zburător i se spune **pâinea corbului**.[247] Corbii, ca și renii, sunt cunoscuți pentru dragostea lor de a ingera ciupercile.[248] În piesa de altar Isenheim a lui Grünewald, hrana miraculoasă este văzută fiind livrată de un corb pustnicului Pavel și Sfântului Anton în paradisul deșertului, unde un ren se pregătește să pască *Amanitas*, reprezentată într-un context de alte plante utile pentru tratarea afecțiunii dermatologice a focului sau ergotismului Sfântului Anton.[249] În mod similar, inspiratul (sau profeticul) Ilie din *Vechiul Testament* a fost întreținut de corbi în deșert.[250]

Veți bea din pârâu și am poruncit corbilor să vă hrănească acolo.

-1 Regi, 17, 4

În cele din urmă, Mithras și Taurul sunt aceeași persoană. Mithras se oferă pe sine ca jertfă, la fel cum Hristos este în mod similar Mielul sacrificat al lui Dumnezeu, asimilând rolul mielului sacrificat în Templu de Paște pentru a comemora eliberarea din Egipt. Inscripțiile din Mithraea care îl identifică pe Hermes-Mercur ca fiind Mithras[251] înseamnă că până și Corbul era o versiune a zeului și este probabil că, la fiecare grad al inițierilor ascendente, candidatul dobândea o personificare suplimentară a lui Mithras. Corbul este adesea reprezentat în tauroctonie zburând cu mesajul său de la Soare, ciugulind din carnea celor sacrificați, sau „ținând” în cioc marginea mantiei cerești a lui Mithras, arătând spre boneta frigiană, sau cocoțat pe spicele de grâu care cresc din coadă, care este capătul măduvei spinării și, ca și rana de pe flancul său, o altă sursă a fluidelor

vitale. De aceea, cerealele cresc uneori şi din rana însăşi.[252] Aceste reprezentări identifică toate aceste elemente ca fiind pâine. Vânătoarea de tauri a lui Mithras este similară expediţiei de plantare de ciuperci a lui Wotan, în care corbii joacă, de asemenea, un rol major.[253]

Mireasa

Al doilea grad îl ridica pe iniţiat la Mireasă sau Nimfă. Pentru aceasta, ca element de travesti ritual şi umilire iniţiatică, el purta un voal de mireasă (care îi ascundea faţa, de unde şi un alt nume pentru acest grad, Kryphios-Cryfios, cel Ascuns[254]) sau chiar se îmbrăca în haine feminine şi era unit într-o căsătorie mistică cu Tatăl sub patronajul planetei Venus-Afrodita, zeiţa iubirii, care se întâmplă, nu întâmplător, să conducă semnul Taurului. Ea a fost cea care a întruchipat travestiul. Astfel, Nymphus este reprezentată ca o femeie în persoana lui Venus într-o frescă din Parenti Dipinte Mithraeum de lângă Terme Maritime din Ostia.[255] Aceasta este o fiinţă în proces de metamorfoză; de aceea, metaforic, era folosită pentru o persoană mică sau „păpuşă”, pupa, şi aplicată de asemenea acelui stadiu de dezvoltare a insectei în interiorul crisalidei, ca o albină în aşteptare, pregătitoare pentru rolul de miere în gradele superioare ale Leului şi Persanei.[256]

Travestitul ar fi putut intra în tradiţie prin venerarea babilonianului Baal şi a omologului său feminin, „amanta” Beltis, care este doar versiunea feminină a numelui lui Baal. Aceasta ar avea o relaţie strânsă cu următorul grad mithraic al Soldatului, în conformitate atât cu mitologia astrologică, cât şi cu riturile reale de schimbare a genurilor din cultul lui Baal, în care femeile, pe lângă faptul că se îmbrăcau ca bărbaţii, luau armele. Am putea compara, în tradiţia creştină, Sărbătoarea Nunţii Mielului, în care Mielul Sacrificat se presupune că este căsătorit cu Biserica Sa[257], o căsătorie repetată ritualic în sacramentul hirotonirii preoţilor catolici de sex masculin.

Poate fi semnificativ faptul că Herodot, probabil într-o versiune distorsionată, menţionează că termenul folosit de perşi pentru Afrodita era Mitro.[258] Astfel, iniţiatul aflat sub patronajul lui Venus obţine din nou o altă identificare cu persona zeului. Emblema pentru acest grad era diadema semilună a zeiţei, torţa nupţială pentru a-i lumina drumul spre camera nupţială şi o lampă cu ulei. Aceasta din urmă indica ascensiunea sa la noul grad, deoarece atunci când vălul era îndepărtat, care este gestul nupţial, el se dezvăluia ca noua lumină (*neos phos*). Creştinii ridiculizau acest ritual, deoarece numai Hristos, după cum susţineau ei, era Mirele, *Sponsus*, în timp ce Nymphus nu dobândise lumina celestă, ci fusese aruncat, potrivit lor, doar în întuneric şi mizerie.[259] Dar ritualul creştin *agape* sau „festivalul iubirii” Botez-Euharistie pare să fi implicat uneori tocmai un astfel de homoerotism, negat cu înverşunare.[260]

> *Printre cei care îi urmăreau era un tânăr care nu purta decât o pânză de in. Ei au încercat să-l prindă; dar el a alunecat din pânza de in şi a fugit gol*.
>
> -Marcu, 14.51-52

> *Bărbat gol cu bărbat gol*.
>
> -Evanghelia secretă a lui Marcu[261]

Astfel, creştinii au interpretat prozelitismul miresei masculine drept desfrânare, pentru că, din moment ce el este Nymphus al Tatălui şi o zeitate masculină, este greu de evitat presupunerea că un fel de sodomie ceremonială a fost promulgată, mai ales că simbolismul unui astfel de act în antichitate era ca intensificarea virilităţii prin transferul de spermă.[262] Cu toate acestea, doi cercetători susţin că mireasa masculină este o imposibilitate, iar un al treilea vorbeşte elocvent despre abstinenţa sexuală impusă de viaţa militară[263], fără a ţine cont de faptul că impedimentele acesteia, respectiv personalul de sprijin care includea o hoardă de prostituate, ce însoţea întotdeauna armata, iar homoerotismul războinicilor este documentat în tradiţia epică despre Ahile şi vărul său Patroklos. În plus, hărţuirile şi umilinţele sexuale, fără implicaţii asupra feminităţii, sunt caracteristice integrării în societăţile masculine. De fapt, monumentele documentează faptul că candidatul era dezbrăcat pentru diferite grade ale iniţierii; acest lucru pare să fi fost o etapă

preliminară chiar şi pentru cei care ajungeau la învestire. Se spunea că Nymphus „varsă ritual cupa inimii sale” pe o statuie a lui Mithras.[264]

Gradul Nymphus este simbolic într-o serie ascendentă de respingere a rolului materialist feminin în procreaţie; de aici şi excluderea lor dintr-un cult care aspira la renaştere spirituală. Astfel, cel mai înalt grad de părinte spiritual pare să fi impus abstinenţa sexuală - cel puţin abstinenţa heterosexuală - aşa cum am văzut în inscripţia mortuară a soţiei lui Kamenius, care deplânge, împreună cu copiii ei, moartea soţului ei din castul pat conjugal. Acest principiu aminteşte de dualismul persan clasic care caracteriza atât zoroastrismul, cât şi gândirea gnostică, în care lumea materială era considerată domeniul existenţei corupte, căzute. Femeile, desigur, aveau propriile lor Mistere exclusive. În Grecia, aşa era Thesmophoria, iar în Roma, *Bona Dea*.

De asemenea, este caracteristic faptul că ritualurile de iniţiere implică un act care, în alte contexte, ar putea părea umilitor sau jenant, întărind astfel cerinţa secretului cu privire la activităţile cultului. În contextul presupusei temeri caracteristice romane faţă de efemeritate, am dori să replicăm că mithraiştii erau mult mai sofisticaţi decât se presupune în mod obişnuit. Simbolismul şi speculaţiile filosofice sunt cu siguranţă destul de complexe, conducând la nenumărate revelaţii ale designului divin inerent al sistemului mitologic. Astfel de speculaţii trebuie să fi avut loc, în special pentru cei mai bine educaţi dintre mithraişti, în special prin influenţa Euharistiei vizionare.

Emblema semilunii este o altă expresie a „cupei inimii” şi este tipică naturii feminine, pasive, umede şi reci a pântecelui (în acest sens, trebuie să ne amintim că Taurul este un semn de pământ şi este guvernat de Venus, planeta corespunzătoare lui Nymphus). Astfel, întreaga notă poate fi considerată un mod de a o onora şi oficia pe zeiţă. În acest fel, ea este prezentă şi totuşi ascunsă, aşa cum este reprezentată de Anahita, fosta consoartă a lui Mithras, cu *alabastronul* şi capul voalat, emblematică pentru secretele şi subtilităţile ei. În calitate de bărbaţi, asumarea acestui rol al lui Nymphus aducea elementul solar activ în pântece, aducând lumină nouă acolo unde nu fusese anterior, de unde şi emblema torţei sau a lămpii cu ulei. Acest act sexual, ca şi căsătoria sacră, este reprezentat prin conjuncţia dintre diademă şi semilună, ca Soarele umplând Luna-Venus ca aducătoare de rouă.

Emblema Nymphus (Mireasa). Detaliu de mozaic, Ostia Mithraeum. (Redesenat.)

Soldatul

Al treilea grad era Soldatul sau Miles, dar, la fel ca în cazul sacramentului catolic al Confirmării,[265] el devenea un războinic înrolat pentru o bătălie care nu este din această lume, ci un recrutat în miliţia lui Mithras, care, în calitate de *Deus Invictus*, asigura întotdeauna victoria pe câmpul de luptă cosmic. Iniţiatul renunţa în mod expres la o coroană temporală prin cuvintele „*Mithras este coroana mea; coroana mea se odihneşte la zeul meu*”[266]. I se oferea o coroană în vârful unei săbii, pe care o punea pe cap şi apoi o îndepărta.

În mod similar, Hristos a afirmat că Împărăţia Sa nu era din această lume.[267] Vasul din Mainz îl înfăţişează pe Miles purtând un pieptar sau o cuirasă de piele, în timp ce conduce procesiunea solară pentru conflagraţia de la sfârşitul timpului şi reînnoirea lumii. În fresca de la Santa Prisca, el este îmbrăcat într-o tunică albă, cu un rucsac de soldat pe umărul stâng şi cu săgeţi atârnându-i de curea.[268] Se pare că mitraismul era un cult marţial chiar şi în Persepolis, în timpul lui Darius, şi nu

există nicio îndoială cu privire la semnificația lui Mithra, atestată de popularitatea omonimului său.[269] Mozaicul de la Ostia prezintă emblemele sale ca fiind acest sac, împreună cu o lance şi o cască, iar el este plasat sub patronajul zeului-planetă Marte.

> *Te semnez cu semnul crucii şi te confirm cu crisma mântuirii, în numele Tatălui, al Fiului şi al Sfântului Duh: fii un soldat desăvârşit al lui Cristos*.
>
> -Sacramentul catolic al confirmării

În confirmarea catolică, inițiatului i se plesnește fața ca simbol al rezistenței la durere; pentru Mithraic Miles, el ar fi fost marcat pe frunte[270], probabil de Leo, superiorul său imediat în ierarhie, pentru a reprezenta flacăra *xarenah* care izvorăşte din fruntea lui Mithra. Acest marcaj este imitat în ritul catolic ca „sigiliu" (*signaculum*, *sigillum sphragis*) lăsat pe frunte de *crisma* episcopului. De asemenea, este reprezentată prin crucea sau X-ul frecat pe frunte în Miercurea Cenuşii, inaugurând perioada Postului Mare care culminează cu Crucificarea; de fapt, practica catolică a sinelui poate fi un răspuns la marcarea mitraică.[271] Împăratul Hostilian, fiul cel mic al lui Traian, a fost, se pare, un inițiat mitraic; el este reprezentat pe sarcofagul Ludovisi purtând cu mândrie marca X pe frunte.[272] Această marcă de pe frunte este una dintre numeroasele posibilități pentru enigma triplului şase (666) care este semnul fiarei în Apocalipsa apocaliptică a lui Ioan.[273] În Mithraeum-ul de la Capua, candidatul este prezentat dezbrăcat pentru inițiere, cu sabia la picioare şi coroana fiind pusă pe capul său.[274]

Tatăl

Pater. Mithraeum din Dura-Europos.

Ultimul al şaptelea grad de inițiere se numea Pater, „tată". Sufixul agențial adăugat la rădăcina **pat-**, care apare şi la Cautopates, dă *pater* sau „tată" în latină. El era intitulat *Magister Sacrorum* sau „Maestrul Sacrului". Este un indiciu al asimilării tradițiilor misterelor în lumea greco-romană faptul că Mithras, cu titlul de Tată, era şi cel mai înalt preot al lui Isis, aşa cum se consemnează în relatarea lui Apuleius despre inițierea lui Lucius ca fiu al său, pe măsură ce este răscumpărat din metamorfoza sa asinină.[275] Patriarhii creştini, desigur, şi-au asumat şi ei titlul de Tată (grecescul *papas*, latinescul papa), papa fiind primul dintre ei.[276]

Emblema lui Mithra-Tatăl, *Pater*, cel mai înalt grad, era cârligul de tăiat (*harpa*), simbolul patronului său ceresc Saturn (fără ghimpele lateral, dar prea mic pentru a fi o coasă), boneta

frigiană, toiagul de apă al șamanului și un ochi fără trup, indicând „viziunea”[277]. Deși „ochiul” mozaicului din Ostia Mithraeum a fost identificat fie ca o *patera* (o farfurie de libație asemănătoare unei farfurii), fie ca un inel[278], nu există nicio îndoială că „ochiul” era un simbol mithraic, după cum indică statuia zeului Timp cu cap de leu din Mithraeum-ul de la Castel Gandolfo, care prezintă „ochiul” incontestabil în centrul pieptului zeului[279].

Emblema tatălui (Pater). Detaliu de mozaic, Ostia Mithraeum.

În fresca de la Dura-Europos, Tatăl este văzut ca un bătrân îmbrățișând un Perses tânăr, ridicat acum la gradul următor ca fiul său Heliodromos, Călăuza solară, cu o mână pe spate, cealaltă ținând un *rhyton*, vasul de băut în formă de corn de animal, un potir potrivit pentru această poțiune sacramentală taurină.[280] O altă frescă înfățișează doi membri ai rangului Pater (căci cel mai înalt era tatăl părinților) întronați, în veșminte persane, cu un sul de carte într-o mână, indicând faptul că erau la curent cu secretele, iar în cealaltă cu toiagul șamanului, negru, cu vârful plat (poate fungic).[281] În mozaicul de la Ostia, deasupra însemnelor Pater apare kraterul pentru amestecarea poțiunii sacramentale, cu teci de cereale, ca emblemă a transmutării celor sacrificați în orz. Același *krater* apare și la intrare, înaintea seriei de embleme pentru gradele ascendente. Acolo, nu grânele indică conținutul său, ci cele două bonete frigiene ale gemenilor, Cautes-Cautopates sau dublurile lor, ciupercile Dioskouroi.[282]

Gradele de inițiere erau: Corbul (Corax), Mirele (Nymphus), Soldatul (Miles), Leul (Leo), Perses sau Persanul, Călărețul solar (Heliodromus) și Tatăl (Pater). Începe și se termină cu *kraterul* pentru poțiune, de la cele două bonete frigiane roșii flancate până la mănunchiurile de cereale echilibrate în mod similar. Ar trebui să fii naiv pentru a nu recunoaște centralitatea unui sacrament vizionar în această versiune romană a cultului persan *haoma*.

Sensul ultim este divinitatea compozită care prezidează banchetul celebrat la Apocalipsă. Iconografia acestui zeu al sfârșitului timpurilor și revelația oferită de această masă sacramentală mediatoare rămân pentru noi de examinat.

Un Dumnezeu pentru sfârșitul timpurilor

Toată această cea mai frumoasă masă a cerurilor va lua foc brusc de la propriile ei flăcări.

-Seneca

Conflagratio

De la pre-socraticul Heraklitos și clasicii Zenon, Philolaus, Aristarchos și Platon până la neo-pitagorism și stoicism, în vechile sisteme filosofice ale universului era comun conceptul de Epocă Mondială sau Mare An - ideea că timpul era ciclic și că universul era destinat să se prăbușească în sine într-o conflagrație finală (*ekpyrosis* în greacă, *conflagratio* în latină), când corpurile cerești își vor fi încheiat mișcările și se vor fi întors în pozițiile lor inițiale, pentru a o lua de la capăt din nou (*palingenesis*).

Conceptul de timp ciclic datează din mitologia persană, iraniană și babiloniană. Lungimea ciclului era discutabilă, variind de la cei 6 480 000 de ani ai lui Diogene și 18 000 sau 10 800 de ani ai lui Heraklitos la cei 2 484 ai astronomului Aristarchos. Acesta este comparabil cu sistemul indian Yuga, o versiune actuală a acestui concept de Mare An. Conform acestuia, ne aflăm în prezent în Kali Yuga, care este o perioadă caracterizată de un minim de bine și un exces de rău.[283]

Descoperirea precesiei echinocțiilor a consolidat conceptul și a oferit un calendar mai precis.

Diverse tradiții apocaliptice greco-romane au fost, de fapt, asimilate în iconografia mitraică. Ar putea fi văzută ca căderea în flăcări a lui Phaethon în carul său solar[284], sau transferul de putere de la Kronos-Saturn la Zeus-Jupiter[285], sau bătălia giganților sau a titanilor[286], sau zeul timpului Aion[287], sau Orficul Phanes[288], etc., toate acestea fiind menționate în Corpusul Mithraic. În cele din urmă, acest „sfârșit de timp” al prăbușirii și reînnoirii universale a fost prezidat de figura misterioasă a zeului mithraic cu cap de leu.

Căderea lui Phaethon

Cu toate acestea, mitul lui Phaethon, fiul zeului Soare Helios, are o relevanță deosebită printre asimilările mitraismului cu mitologia clasică, deoarece stoicii vedeau în căderea sa de foc în carul solar al tatălui său o alegorie a *Conflagratio* finale.[289] Transportat în stele, Phaethon a devenit constelația Auriga, carul, care poate fi vizualizată ca reprezentând boneta frigiană ascuțită a capului carului care privește spre constelația Perseus.

Poetul Nonnos din secolul al V-lea l-a identificat în mod explicit pe Mithras cu Phaethon, numindu-l „asirianul Phaethon din Persia”.[290] În ierarhia inițiatică mitraică, acest călăreț solar este al șaselea grad al Heliodromos, al cărui nume îl definește ca fiind *dromosul* solar sau orbita astronomică.[291] Ca și unirea lui Phaethon cu părintele său Helios, unirea Heliodromos (Mithras) cu Tatăl a încheiat ciclul inițiatic, inaugurând transcendența finală.

Este semnificativ faptul că, la moartea lui Phaethon, iubitul său Cycnus a fost metamorfozat într-o lebădă[292], al cărei prim și ultim cântec de jale pentru iubita sa este o descriere inspirată a Paradisului care se află dincolo de această viață. Cea mai faimoasă descriere a cântecului lebedei și a semnificației acestuia apare în *Phaedo* al lui Platon, când Socrate se simte inspirat să descrie lumea de dincolo pe măsură ce se apropie momentul execuției sale.[293]

Conflagrația înflăcărată a sfârșitului timpurilor conturează iluminarea entheogenă supremă. Astfel, căderea carului lui Phaethon distribuie de fapt focul solar pe Pământ sub formă de pietre magice de chihlimbar găsite sub copaci, deoarece se spunea că surorile sale, „Fecioarele Soarelui” sau Heliade, s-au metamorfozat în plopi în timp ce erau îndurerate de moartea sa, exudând pietrele ca lacrimi.[294] Suspiciunea că aceste pietre de chihlimbar care par să apară doar sub copaci sunt sacramentul ciupercilor este poate confirmată de observația că *agaricile* de muște exudează picături

dintr-o mâzgă vâscoasă pe capacele lor; de aici şi cuvântul pentru ciuperci în greacă ca *mykes*, cognat cu *mucus*. În mod similar, se credea că ciupercile provin din flegma lipicioasă şi vâscoasă sau *pituita*, o exudare vâscoasă şi gumoasă a copacilor. Aceste picături răşinoase, după cum am văzut, erau metaforic „lacrimile Elenei". De asemenea, am putea compara din nou tradiţia zborului anual de Solstiţiu al lui Wotan, în care ciupercile *Amanita muscaria* izvorăsc din sângele şi saliva calului său cu opt picioare, unde cade pe Pământ - opt picioare pentru cei patru bărbaţi care poartă **pall**.[295] De asemenea, căprioarele, atât de notoriu îndrăgostite de ciupercile *Amanita muscaria*, sunt văzute muşcând Copacul Lumii, a cărui sevă de sânge cade la pământ la baza sa în imaginile celto-germanice.[296] Roata de car unic, înflăcărată, fie trasă de cei patru cai ai cvadrigei, fie înconjurată doar de capetele lor, este o imagine comună în *Rig Veda* şi *Avesta*[297] şi este, desigur, o metaforă evidentă pentru *musca agaric entheogenă*.[298]

> *Aspectul creaturilor vii era ca nişte cărbuni aprinşi de foc sau torţe. Focul se mişca înainte şi înapoi printre creaturi. Şi în timp ce mă uitam la creaturile vii, am văzut roţi pe pământ. Erau ca nişte roţi în interiorul unei roţi. Jantele roţilor erau pline de ochi de jur împrejur. Spiritul creaturilor vii era în roţi*.
>
> -Ezekiel, 1.1-28

Heliodromos

Emblemele Heliodromosului sunt biciul său solar, o coroană cu şapte raze pentru gradele de iniţiere sau douăsprezece pentru semnele zodiacale[299] (legată de cap cu panglici)[300] şi o torţă[301], pentru a da foc lumii, deoarece el este în mod clar agentul evenimentului care va inaugura Sfârşitul Timpului pentru manifestarea finală cea mai pură a diferitelor personificări ascendente ale lui Mithra, care a fost personificat individual în fiecare dintre gradele inferioare de iniţiere. El ţine uneori în strânsoarea mâinii stângi globul albastru al universului ceresc. În Mithraeum Santa Prisca, este îmbrăcat într-o tunică roşie (ca pelerina unui cardinal), cu centură galbenă şi mantia cerească pe umeri. În nişa din apropiere, care înfăţişează banchetul cu Mithras, el este reprezentat îmbrăcat la fel, în timp ce împarte masa sacră cu Mithras în persoana lui *Pater* sau Sol.

În Mithraeum Santa Prisca, Tatăl bărbos îl întâmpină pe iniţiat, ambii fiind identificaţi prin *dipinti*.[302] Ca fiu adoptiv spiritual al Tatălui, Heliodromos este etapa finală în excluderea de către cult a rolului femeii în moartea pe care o implică întruparea fizică. Tema legăturii homoerotice şi a superiorităţii fiului spiritual faţă de cel biologic este bine documentată în *Simpozionul* lui Platon. În dialogul lui Socrate cu femeia şaman Diotima, pasiunea pentru paternitatea fizică este depăşită de pasiunea pentru paternitatea spirituală. Socrate susţinea că a moştenit de la mama sa moaşă capacitatea de a duce sarcina la bun sfârşit; el a ajutat la naşterea ideilor[303].

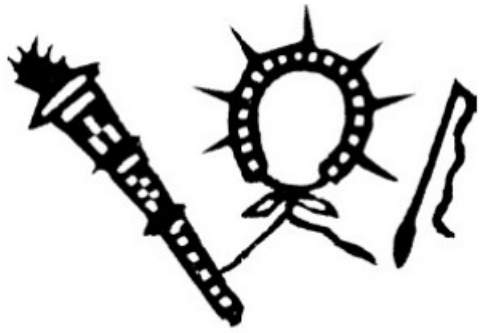

Căruţaş (Heliodromos). Detaliu de mozaic, Ostia Mithraeum.

De cealaltă parte a vasului cu şarpe din Mainz, echilibrând prima iniţiere a Coraxului prin tirul cu arcul intimidant al Miracolului apei baptismale al Tatălui, este reprezentată bătălia cosmică, cu Miles sau Soldatul conducând Heliodromos, purtând biciul solar care îl identifică, flancat de doi purtători de toiag - ca nişte lictori care autentifică puterea unui oficial roman - cel din faţă cu toiagul

îndreptat în jos (Cautes) şi cel din spate (Cautopates) cu toiagul-torţă îndreptat în sus.[304] Aceasta este aceeaşi poziţie pe care o au de obicei flancând Taurul Tauroctoniei, sugerând că Heliodromos este acum ofranda sacramentală, aşa cum este de altfel în Căderea lui Phaethon.

> *Pentru că atât de mult a iubit Dumnezeu lumea, încât L-a dat pe singurul Său Fiu, pentru ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viaţă veşnică*.
>
> -Ioan, 3.16

Banchetul cu Soarele

Banchetul cu Sol era complementul tauroctoniei sau, de fapt, punctul culminant al acesteia, al doilea eveniment mitic cel mai frecvent reprezentat, adesea prezentat pe reversul reliefului altarului de cult, care era prevăzut cu un pivot pentru a se roti, astfel încât să poată fi expus atunci când era ritual adecvat, în locul primului. Sol şi Mithras, Tatăl şi Fiul sacrificat, Pater şi Heliodromos sunt reprezentaţi acolo, adesea aşezaţi pe pielea taurului sacrificat.[305] Pielea unui animal proaspăt sacrificat era emblematică pentru medierea cu celălalt tărâm, ca un fel de covor magic,[306] un simbolism asemănător rolului berbecului sacrificat din Lâna de Aur care l-a purtat pe Phrixos în lumea cealaltă.[307] Simbolul apare cu Tatăl şi Fiul în diverse scenarii. În unele, ei iau masa de pe o masă acoperită cu ea,[308] sau cu carcasa taurului în faţa lor,[309] sau cu cele trei picioare tradiţionale ale mesei de banchet formate din picioarele şi copitele taurului.[310] Pielea taurului este o metaforă pentru capacele uscate de *Amanita*,[311] la fel cum taurul în sine este o metaforă a ciupercii entheogene.

Se mânca carne de „taur”, deşi numai metaforic - mici bucăţele înfipte din ea care uneori le sunt de fapt oferite de un Corb, identificând-o ca ciupercă prin metafora pâinii Corbului.[312] Un crab sau un scorpion atacă adesea organele genitale ale Taurului în timpul tauroctoniei. Aceasta este, de asemenea, o metaforă pentru ciupercă. În limba afgană *Pash to*, „testicul” este un nume vernacular pentru ciupercă, iar anumite trufe sunt numite *dombala'an*, „testicule de oaie folosite pentru prăjit”. Potrivit unui informator din Persepolis, acest soi special creşte în stepe după fulgere. Alte denumiri înregistrate pentru ciuperci includ „testiculele micului sclav” şi „testiculele diavolului”. Asemănarea cu umbrelele de soare şi asocierea cu toxinele reptiliene sunt păstrate şi în denumirea ciupercii de „umbrelă de şarpe”.[313]

Corb ciugulind carne de taur spintecată. Relief de altar din marmură, Poetovio

Enteogenul purta, de asemenea, numele de *pâine şi apă*,[314] o comparaţie directă cu Euharistia creştină de pâine şi vin. Din moment ce Iustin Martirul cunoştea Euharistia creştină, este interesant faptul că el spune apă în loc de vin, deşi distincţia nu este probabil semnificativă, deoarece Hristos a transformat apa în vin în Canaan, iar indiferent dacă este apă sau vin, băutura sacramentală este transsubstanţiată în „sânge”. Cu toate acestea, atât în ritualul creştin, cât şi în cel mithraic, zeul era de fapt mâncarea; împărtăşania se realiza prin ingerarea fizică şi spirituală a cărnii şi a sângelui divin.

Cel care nu va mânca din trupul meu şi nu va bea sângele meu, ca să se facă una cu mine şi eu cu el, acela nu va cunoaşte mântuirea.

-Zarathustra

Cel care mănâncă din trupul meu şi bea din sângele meu va avea viaţă veşnică. Trupul meu este cu adevărat carne, iar sângele meu este cu adevărat băutură. Oricine mănâncă din această pâine va trăi veşnic.

-Ioan, 6.54 şi următoarele

Relatarea persană este explicită în sensul că masa este un ritual de consubstanţialitate cu divinitatea. Nu contează dacă în Mithraea se mâncau şi alimente obişnuite. Ritualul iniţiatic includea alimente sacre, probabil „carne de taur" şi „sânge de taur", acesta din urmă, după cum am văzut, presupus toxic. Reprezentările, graffiti-urile şi gropile funerare mitraice arată struguri, vin, pâine, ridichi, fructe, peşte, carne spânzurată pe o ţepuşă, tort, tauri, mistreţi, oi, berbeci, păsări şi alte animale. Reiterăm, totuşi, că un taur sacrificat ar oferi un exces de hrană pentru o mică adunare de oameni într-o cameră subterană închisă. De asemenea, reprezentările ultimei cine creştine arată, de obicei, un banchet de alimente, deşi elementele sacramentale erau doar pâinea şi vinul. Rapoartele timpurii ale Euharistiei creştine consemnează, de asemenea, că mesele *agape* erau compuse din alimente obişnuite.[315] Evident, se bănuia contrariul. În plus, Iustin nu citează o cină obişnuită, ci iniţierea sacră.[316]

În tradiţia persană, vinul este sângele giganţilor care au vrut să escaladeze cerul.[317] Escaladarea cerului implică în mod evident transportul extatic şi ameninţarea prometeică de a fura puterile zeilor. În tradiţia semitică, astfel de giganţi erau urmaşii semizeilor arhangheli care se împerecheau cu „fiicele oamenilor", învăţându-le secretele farmacopeei divine.[318]

Pentru perşi, sămânţa de rodie „participă la Paradis" şi, din acest motiv, toate seminţele trebuie mâncate şi niciuna nu trebuie aruncată, pentru a se asigura că diavolul nu pune mâna pe cea mai mică bucăţică cu care să escaladeze Paradisul. Mâncarea de rodie este în mod clar un surogat pentru alte substanţe *entheogene* active din punct de vedere chimic, corespunzând prin forma sa unică macului de opiu şi prin culoare (inclusiv cea a seminţelor şi a sucului său) ciupercii *Amanita*, precum şi vinului, care adesea conţinea aditivi puternici. Aceeaşi sfinţenie a rodiei se regăsea şi în limba greacă, cu legăturile sale cu Persefona şi Demeter, unde este, de asemenea, un surogat pentru agenţii fungici din poţiunea eleusină[319].

Am văzut că atât Mithras, cât şi taurul pe care l-a sacrificat au atributele entheogenice ale ciupercii sacre şi că Mithras din Tauroctony se recoltează şi se sacrifică de fapt pe sine însuşi.[320] „Lasă paharul acesta să treacă de mine", s-a rugat Iisus Tatălui Său pe Muntele Ghetsimani, „dacă nu este voia Ta".[321] Acesta este paharul crucificării Sale viitoare. Cina euharistică a cărnii şi sângelui divin sacrificat este, totuşi, precedentul unui alt banchet la sfârşitul timpurilor: „Adevărat vă spun. În niciun caz nu voi mai bea din acest fruct al viţei de vie până când nu-l voi bea din nou cu voi în Împărăţia lui Dumnezeu"[322].

Acesta este pactul pe care Mithras l-a încheiat cu Sol, asemenea celui dintre Hristos şi Yahweh. Heliodromos s-a sacrificat, nu prin răstignire (deşi, după cel puţin o relatare, se spune că Mithras ar fi fost răstignit), ci echivalentul acesteia, prin intermediul *Conflagratio*, pentru a urca la ceruri împreună cu tatăl său, pentru a doua venire, la sfârşitul timpurilor, pentru reînnoirea lumii. Acesta a fost destinul tragic şi triumfător al lui Mithra, marele mediator între forţele întunericului şi ale luminii.

Sabia acordului

Reliefurile mithraice înfăţişează adesea scena banchetului la care participă şi celelalte grade ale ierarhiei iniţiatice (Corbul, Mireasa, Leul, Soldatul, Persanul), căci banchetul din sanctuarul cultului reconstituie împreună cu omul Heliodromos şi Tatăl său adoptiv un eveniment mitic care

are loc simultan la nivel metafizic între Sol şi Mithras, astfel încât Mithraeum şi Cosmos devin realităţi paralele.

Banchetul a solemnizat alianţa încheiată de cele două zeităţi, pactul Sacrificiului Răscumpărător, care a început ca o competiţie intimidantă între Corb şi Maestrul iniţiator al Sacrului. Numele lui Mithras-Mithra (sau Mehr în forma sa modernă) are trei semnificaţii în farsi: *dragoste, soare şi prieten*.[323] Ca o indicaţie a cât de răspândit era acest concept al carului solar şi al călătoriei planetare, am putea observa că în Templul original al lui Solomon, la intrare se aflau cai şi care dedicate soarelui, destinate ascensiunii funerare finale pe lângă porţile planetare către soare.[324]

Arta mithraică arată acest acord în diferite moduri. Sol este de obicei nud sau îmbrăcat doar cu o pelerină cerească, o coroană şi un bici solar care îl identifică cu rolul jucat de iniţiatul Heliodromos, în timp ce Mithras, ca şi *Pater*, este îmbrăcat şi recognoscibil prin boneta sa persană. Uneori, ei apar ca egali, deoarece sunt în esenţă interschimbabili; Heliodromos va fi sacrificat în căderea lui Phaethon, dar va urca la ceruri ca Mithras, escortat în carul solar al primului. Sau, dacă există un superior, acesta este Mithras-Pater, cu Sol-Heliodromos îngenunchind gol în faţa lui în semn de supunere, fiind iniţiat sau investit de celălalt cu sarcina sa. Zeul făcut om la întrupare este de fapt cel mai adevărat zeu, datorită rolului său de mediator şi salvator. De asemenea, Hristos îl înlocuieşte practic pe Yahweh ca Dumnezeu. Astfel, Mithras este atât victimă, cât şi sacrificator - sacrificator al lui însuşi.

În *Avesta* persană, Mithras este numit victoriosul *Saushyant* (un cuvânt care înseamnă Mesia, elenizat în mitraism ca numele de taină *Sebesios*) care „atunci când morţii vor învia, când cei vii vor deveni nemuritori, va face viaţa glorioasă”[325], deoarece Mithras, ca şi Hristos-Iahve, şi-a asumat această sarcină eroică de separare, de a coborî întrupat în întuneric pentru a deschide umanităţii porţile cereşti.

Uneori pactul este solemnizat prin vărsarea şi amestecarea sângelui, din nou un ritual comun în frăţiile războinice, astfel încât Sol şi Mithras devin Unul, ratificaţi aşa cum au fost întotdeauna, şi este posibil ca acesta să fi fost modul în care consangvinitatea Tatălui şi a Heliodromosului său a fost uneori solemnizată la banchetul din Mithraea. Astfel, în Mithraeum-ul de la Nersae, Mithras este în picioare şi Sol gol, fiecare îngenuncheat de o parte şi de alta a unui altar, amândoi ţinând un cuţit; Sol îşi pune mâna stângă pe mâna stângă întinsă a lui Mithras pentru a extrage sângele.[326] La Roma, un Mithras gol şi o persoană bărboasă îmbrăcată sunt de o parte şi de alta a unui altar, deasupra căruia figura bărboasă, care trebuie să fie Paterul, ţine mâna dreaptă, în timp ce Mithras ţine încheietura celuilalt cu un cuţit deasupra.[327]

Deşi pactul este adesea prezentat doar ca o împărţire a cărnii de „taur” şi strângerea mâinilor drepte (*iunctio dextrarum*), alte reprezentări sugerează un antagonism latent care stă la baza acordului, Mithras fiind pe punctul de a-l lovi pe Sol cu o piatră[328], cu o bâtă sau cu tibia unui taur.[329] Osul tibiei era considerat în mod obişnuit partea zeului şi era ars ritualic pe altar. Bucata de tibie, aşa cum este reprezentată în arta mithraică, este vizibil flască, aparent pentru că osul a fost îndepărtat pentru zeu. De asemenea, tibia flască, fără os, seamănă cel mai mult cu forma entheogenului fungic pe care îl reprezintă.

Această agresiune ritualizată la banchetul mithraic este probabil o recunoaştere sau o învestire, precum lovirea cu sabia care conferă titlul de cavaler, deoarece Mithras este cel care îl împuterniceşte pe Sol însuşi pentru reînnoirea care urmează, *Conflagratio*. Astfel, în relieful Heddernheim, Mithras pare să confere nimbul de strălucire solară pe capul lui Sol.[330]

Aşa-numita Liturghie a lui Mithras din papirusurile magice greceşti identifică tibia taurului cu constelaţia Ursului Mic, Ursa Minor (Carul nostru Mic), care conţine steaua polară. Împreună cu Ursa Majoră, sau Carul Mare, ea se învârte în jurul pivotului universului.[331] Acest pivot este poarta de acces către marginea celestă a Empireului de dincolo. Acest lucru explică apariţia metaforei tibiei pentru sacramentul vizionar al sărbătorii taurului. În astronomia egipteană, Marele Urs era numit Şanţul Taurului. În cuvintele Liturghiei, cei şapte zei masculini tineri mai mici[332] care sunt responsabili de menţinerea bolţii cereşti în rotaţie pe axa sa salută un alt zeu, imens superior lor, cu o înfăţişare radiantă, tânăr, cu părul de aur, ţinând în mâna dreaptă umărul de aur al unui taur tânăr, care este numit Ursul care este pivotul universului. Aceasta este supremaţia cosmică pe care Mithras

o obține prin învestirea Heliodromosului pentru jocul final al *Conflagratio*. La sfârșitul timpului, ni se spune în *Avesta*, când începe noua domnie a zeului Soarelui, Mithras va ucide un taur magnific și va face o poțiune a nemuririi din grăsimea acestuia, amestecată cu sucul plantei *haoma*.[333]

După cum se vede în banchetul descris în relieful cultului Heddernheim, emblematic pentru acest acord este sabia verticală a lui Miles din vârful căreia atârnă boneta frigiană (roșie) a lui Mithras-Pater încoronată cu diadema celor șapte raze ale lui Heiiodromos-Sol. Longevitatea remarcabilă a acestei embleme militariste este evidențiată de apariția aceleiași bonete frigiene roșii deasupra sabiei verticale în sigiliul armatei Statelor Unite. Asemănarea sabiei acordului cu configurația unei ciuperci este intenționată și ar fi constituit un element de îndoctrinare a noilor membri ai religiei.

Banchetul lui Mithra și Sol. Relief de cult, cu coroană pe sabie formând omologul ciupercii, Mithraeum Heddernheim.

Se află între cei doi petrecăreți, cu carcasa Taurului în fața lor. Sol, cu biciul său solar, ține un ciorchine de struguri, surogat emblematic pentru entheogenul ritual, peste axa lamei sabiei, în timp ce Mithras ține *rhytonul* sau cornul de băut al taurului. De o parte și de alta a taurului sacrificat se află un tânăr persan, care prezintă un coș cu „pâine de fructe” sferică. Strugurii și cornul de băut sugerează că emblema acordului este băutura entheogenă - pâinea de fructe -, iar designul său ca o calotă roșie aurie radiantă pe o stihie sugerează că coșurile cu alimente rotunde reprezintă, de asemenea, sacramentul entheogen.[334]

Emblema acordului apare de asemenea (fără boneta frigiană) pe relieful de cult similar de la Ruckingen, de data aceasta alături de Mithras, care întinde mâna după una dintre „pâinile” din coșul servitorului persan.

Banchet cu Sol și Mithras, cu un prim plan al Sabiei Acordului simbolizând din nou muhroom-ul entheogenic. Relief de cult, Mithraeum Ruckingen. V 1137b.

Natura entheogenă a ospățului este indicată de Sol, care ridică *rhytonul* la înălțime ca un toast cu mâna dreaptă, în timp ce cu mâna stângă atinge mănunchiurile misterioase de cereale care cresc din coada taurului, cu masa de banchet euharistic cu trei picioare în fața sa. Sabia este încununată aici de un contur curios radiind ca coroana lui Sol, dar largă și convexă - din nou o imagine foarte convingătoare a unei ciuperci. Ambele reliefuri înfățișează banchetul într-o grotă, subterană, deasupra căreia se află o scenă cu Mithras călare pe cal, vânând o varietate de animale sălbatice, simbol al rolului său de *Deus Invictus*, care triumfă asupra morții, o „vânătoare" în pădure, nu pentru animalele reale, ci pentru entheogenul animat.[335]

În relieful de la Poetovio Mithraeum[336] acordul este pur și simplu *iucntio dextrarum* sau mâinile împreunate deasupra focului de pe un altar între Mithra și Sol, iar vârful sabiei din mâinile lor prezintă același desen funciar cu bucățile de carne înfipte în țepușe, cu Corbul cocoțat pe ea și ciugulind bucățile de mâncare sacră. Aceste bucățele de „taur" sunt Pâinea Euharistică a Corbului, uneori chiar servită petrecăreților pe o țepușă ținută în ciocul păsării.[337] Identitatea sa secretă și puterea de a altera conștiința erau evidente pentru cei care cunoșteau Misteriul, după cum reiese din decorarea altarului de la Mithraeum Poetovio. Pe părțile laterale ale acestuia este reprezentat Miracolul apei (baptismale), însoțit pe cealaltă parte de sabie, tolba de săgeți și arc. Faptul că colocarea elementelor nu este întâmplătoare este dovedit de scena frontală a acestui altar votiv. Aici, corbul, cu o stea deasupra capului, este așezat pe arcul Miracolului apei, sprijinindu-se pe boneta frigiană, care la rândul ei se află pe mânerul sabiei Acordului banchetului.

Corbul, cu discul solar radiant din pâine cu flori, cocoțat pe arcul Miracolului de apă, pe mânerul în formă de ciupercă al Sabiei Acordului (stânga). Figurina din bronz a corbului cocoțat pe mânerul în formă de ciupercă al sabiei acordului. Poetovio (baza nu este originală) (centru). Corbul înmânează comisionul direct căciulii pătate a lui Mithras, părând pe punctul de a se cocoța pe ea Căciula lui Mithras a fost inițial bijuterie. Mithraeum Tauroctony din Dura-Europos.

Emblema **chi** a pâinii euharistice putea fi înlocuită, ca aici, cu însemnele roții solare, ea însăși o altă metaforă comună pentru ciupercă.[338] De asemenea, sugestivă este mica figurină din bronz a Corbului cocoțat pe boneta „ciupercă" din același Mithraeum.[339]

La fel de indicativ pentru adevărata identitate a sacramentului Taurului este și rolul Corbului în transmiterea misiunii pentru Tauroctonie. De obicei, el este reprezentat arătând direct spre boneta frigiană roșie cu pete a lui Mithras, adesea pe punctul de a se așeza pe ea, sau chiar a aterizat pe mantia roșie a cerului, deasupra grânelor euharistice care cresc din coada Taurului.

Pâinea cerului

Ca aliment sacru, pâinea era simbolul Cosmosului, de aceea era sferică şi era incizată cu **chi**-ul grecesc (**X**), care indica încrucişarea ecuatorului ceresc şi a elipticii zodiacului solar. Pâinea mithraică numită **darun**, **draona** pentru acest desen incizat „încrucişat" a supravieţuit ca cel mai sacru aliment în tradiţia parsi. Versiuni ale acesteia ca pâine sacramentală psihoactivă utilizată în timpul Paştelui erau încă folosite în vremuri moderne, după cum se consemnează în Yemen în jurul anului 1956: „Mai târziu, ea (făina de grâu) este pusă între plante verzi în straturi, acoperită şi lăsată de două ori timp de douăzeci şi patru de ore. Se umflă, se încălzeşte şi începe să fermenteze, devenind foarte albă, iar apoi este măcinată. Fermentarea cu suc de fructe ... este, de asemenea, permisă."[340]

Planta verde utilizată în procedura de fabricare a acestei pâini speciale, care durează un an întreg, este *Peganum harmala* sau ruda siriană, adesea utilizată ca analog pentru *Banisteriopsis caapi* în prepararea *ayahuasca*. Utilizarea sa poate fi urmărită până în Zoroastrianismul preislamic şi este folosită şi astăzi de iranieni.

Deşi sacramentul banchetului era numit pâine, acesta era inextricabil implicat în metaforele metafizice ale creşterilor entheogene. În greaca antică şi *katharevousa*, pâinea se numeşte **artos**, însemnând ceva „ajustat împreună". Pitagoricii aveau un tabu împotriva frângerii pâinii (care era menită să reunească prietenii), deoarece „unii cred că universul (adică întregul) îşi are originea în ea".[341] În zoroastrismul iranian, universul a luat naştere ca o masă de aluat umed care fermentează rapid şi generează căldură şi gaze interne, extinzându-se în sus cu creşterea bruscă caracteristică ciupercii.[342] Acesta a fost modul în care Muntele Lumii sau Pilonul Cosmic a crescut în sus şi în jos ca *Axis Mundi*.

Cuvântul indo-iranian pentru „a se umfla" combină ideile de bază de golire a unui spaţiu, fierbere şi formare a unei cruste exterioare sau a unei pieliţe, care conţine căldura internă. Drojdia este recunoscută ca fiind o creştere fungică, iar fermentaţia generează căldură vizibilă. Pâinea cu drojdie este spongioasă, iar natura spongioasă a ciupercii este atât de evidentă încât cuvântul ciupercă, după cum am văzut, este derivat din cuvântul pentru burete. Înrudite sunt ideile de a ţâşni ca un izvor şi de a săpa o peşteră. Aceeaşi rădăcină în limba engleză dă „*heap*" şi „*heave*", de unde „*heaven*" ca ceea ce a fost ridicat în sus ca un mare acoperiş de peşteră.

Din punct de vedere etimologic, **artos** este identic cu arta persană (şi *amrta* sanscrită), ordinea mondială a cărei esenţă era Focul Cerului. În limbajul mistic orientalizant al Evangheliei după Ioan, Iisus citează Scriptura referitoare la mâncarea magică numită *mană*: „El le-a dat pâine (*artos*) din cer să mănânce", susţinând că nu Moise a făcut acest lucru, ci Tatăl. „*Pentru că pâinea lui Dumnezeu este cea care se coboară din cer şi dă viaţă universului.... Eu sunt pâinea vieţii*"[343].

Mâncarea „taurică" a tauroctoniei este legată de pâinea sacramentală a banchetului şi de pinul Naşterii din piatră (al Miracolului apei) pe un bust din bronz al unui zeu bărbos din Volsinii.

Zeu bărbos cu conuri de pin (Jupiter-Sabazios) cu pâine sacramentală pe piept (stânga). Zeu bărbos cu conuri de pin. Busturi din bronz din Mithraeum-ul Volsinii.

Vulturul (care înlocuiește corbul) cocoțat pe umărul său îl identifică drept Jupiter (Sabazios-Dionysus). Pe pieptul său gol este expusă o pâine sacramentală incizată cu motivul roții solare, chiar deasupra scenei tauroctoniei reprezentată sub ea pe trunchi. El ține în mâna dreaptă sâmburele nașterii din stâncă, iar în cealaltă șarpele atât de des implicat atât în nașterea menționată, cât și în tradițiile etnofarmacologice ale toxicității ciupercii. În dreapta Taurului sacrificat se află un cap de berbec sub care se află un krater pentru a primi poțiunea entheogenă.

O figură similară din același Mithraeum îl înfățișează pe zeul bărbos cu bonetă frigiană ca fiind Mithras, ținând în mână pinul, cu șarpele încolăcit în jurul celuilalt braț, unde ține un toiag care se termină cu un desen de frunziș, indicând natura botanică a sacramentului.[344]

Mithras Sabazios

Mithraismul a asimilat figura lui Zeus-Sabazios. Sabazios era un zeu traco-frigian, considerat străin de greci, dar identic cu Dionysos și, prin urmare, inseparabil de tradițiile stărilor extatice de ebrietate rituală. Astfel, în „*Viespile*” lui Aristofan, piesa începe cu doi sclavi care se compătimesc în legătură cu sarcina lor de a încerca să-și împiedice bătrânul stăpân să părăsească casa pentru a fi jurat. Soluția lor pentru a-și alina plictiseala este să evadeze în lumea de vis a drogurilor.[345]

- Vreau să-mi ușurez puțin grijile.
- Fii atent. Un pic dulce de somn se revarsă și în ochii mei.
- Îți trece cu adevărat sau te simți extaziat?
- Nu, dar o somnolență de Sabazios pune stăpânire pe mine.
- Înseamnă că-l hulești pe același zeu ca și mine. Chiar acum o adormire persană de somnolență tocmai a întreprins o expediție militară peste pleoapele mele. Și tocmai am văzut cel mai uimitor vis.
- Și eu la fel. Ca nimic din ce am mai văzut până acum.

Din păcate, nimic din text nu trădează ce acțiune scenică însoțește aceste cuvinte, dar cei doi trebuie să fi băut ceva.

Iconografia lui Sabazios îl înfățișa călare și, astfel, putea fi sincretizat cu versiuni ale lui Mithras la vânătoare.[346] Într-un relief roman din marmură din Muzeul de Arte Frumoase din Boston, calul său este văzut punându-și copita pe capul unui taur, echivalându-l astfel cu Mithras al Tauroctoniei.

Cultele private ale lui Sabazios existau în Atena încă din secolul al V-lea, dar religia a devenit proeminentă în epoca imperială romană. El a fost identificat în continuare cu Yahweh din cauza similitudinii numelui său cu *Sabaoth* sau *sabbaton*, ceea ce a dus la asimilarea anumitor aspecte ale ritualurilor sale în practicile evreiești.[347] Devoții săi erau numiți *Saboi*. Ei erau numiți după zeul lor, deoarece **zios**, al doilea element al numelui său, este doar cuvântul „zeu”, *deus*, ca în numele lui Zeus. Ei erau echivalentul **bacheilor** - devoții lui Bacchus - și chiar purtau *thyrsus*-ul în Templul din Ierusalim. elem Un ent al inițierii în Taine consta în a permite unui șarpe să alunece erotic pe corpul gol al inițiatului, astfel încât „zeul din sân” era parola secretă a adepților.[348]

Un relief roman din Muzeul Național din Copenhaga îl înfățișează pe Sabazios în ținuta sa frigiană obișnuită, cu simbolurile mitraice Sol și Luna de fiecare parte a capului. Într-o mână ține un con de pin, iar în cealaltă un toiag, care crește la bază sub forma unui mănunchi de cereale și se termină cu un desen de frunziș. Alături de sunătoare se află boneta frigiană.

În dreapta sa se află corbul cu un fileu în cioc, cocoțat pe o buturugă, din care se încolăcesc șarpele, atât de esențial pentru cultul său, o șopârlă și o broască. În apropiere, o broască țestoasă se află între picioarele zeului. Alături de corb se află un caduceu, iar întreaga configurație de broască țestoasă a butucului, cu corbul, caduceul, șarpele, șopârla și broasca, culminează cu o viță de vie cu mai multe ramificații, care fructifică cu ciorchini de struguri care seamănă cu conurile de pin și cu flori ciudate în formă de pâlnie, identificabile probabil cu crinii *Datura*. Deasupra întregului butuc

fructifer al broaştei se află bustul lui Sol, cu cupa euharistică angajată în aura sa solară, cu două roți solare înflorite deasupra razelor coroanei sale.

Echilibrând această configurație, în partea stângă, se află Taurul, turnându-şi sângele în vase şi într-un corn de băut înflăcărat. Această configurație a Taurului este un alt complex metaforic care exprimă acelaşi lucru ca şi configurația broaştei țestoase. Astfel, în ordine crescătoare sunt vasele, Taurul, conul de pin şi boneta frigiană, tijele chiastice încrucişate sau torțele şi trăsnetul lui Zeus-Sabazios. Deasupra acestora se află Luna, ceea ce sugerează că ordinea corectă de citire a simbolismului este inversă, coborând de la Lună.

Sabazios, cu un prim plan al configurației broaştei.
Relief roman, Muzeul Național din Copenhaga.

De o parte şi de alta a capului zeului se află bonete frigiane suplimentare, fiecare fiind surmontată de coarne şi o cruce - aceasta din urmă, ca şi tijele chiastice, indicând axa cerească înscrisă ca pe pâinile euharistice. În frontispiciu se află Heliodromos, carul solar, cu Dioskouroi ecvestru şi stelele lor de fiecare parte.

Un cântar deasupra capului Lunei sugerează o farmacie de plante, la fel ca şi obiectul fungic, probabil un pisălog, aflat lângă Luna sau, eventual, în mâna acesteia. Toată această configurație este contrapunctul cupei şi floreta solară a capului lui Sol de pe partea opusă. Sub vasele pline cu sânge de taur din partea de jos se află o floare suplimentară.

Totuşi, cele mai semnificative pentru identitatea sacramentului sunt muştele. Există o muscă, cu siguranță nu o albină (așa cum este uneori identificată), dar o muscă, cu tot ceea ce implică aceasta despre ciuperca agaric, deasupra țestoasei dintre picioarele zeului, şi încă o muscă lângă „pisălogul" fungic al Lunii. Cupe inversate sau pălării de ciuperci se văd lângă butucul corbului din dreapta, în timp ce un altul răsare în stânga din toiagul de orb.

Descifrarea unui asemenea complex de metafore ar fi constituit catehismul pentru inițiați. Farmacopeea implică în mod evident ciuperca *Amanita*, cu planta *Datura* şi ciuperca *ergot* ca surogate probabile de alterare a conştiinței.

Inelul lui Pater

Scena descrisă pe o piatră ovală de carneol gravată de la Carnutum provine probabil de la un inel de *Pater.* Gravorul ar fi primit indicații precise din partea patronului său și, probabil, ar fi trebuit să fie el însuși un mitracist pentru a înțelege comanda. Inelul era privat pentru a fi văzut de proprietarul său și ar fi fost prea mic pentru a divulga secretul neiniţiaţilor[349].

Piatra prețioasă înfățișează tauroctonul, flancat de capetele lui Sol în spate și Luna în față, și de cei doi însoțitori, Cautes și Cautopates, și cu scorpionul și șarpele de mai jos. Coada taurului răsare sub Sol, probabil cu orz. În fața Taurului se află un obiect descris de Vermaseren ca fiind un altar, în lipsa unei identificări mai bune. Este atât de clar fungic încât nu lasă loc de îndoială, odată stabilit contextul. Niciun altar nu este atât de nepractic încât să aibă un vârf bombat ca acesta, nici o bază atât de conică, chiar marcată cu striații care să indice cercul inelar sau rămășițele orizontale ale vălului universal care se găsesc adesea pe întreaga lungime a *stipei*. Nici altarele nu au un vârf de masă pe o bază; ele sunt socluri columnare.

Piatră prețioasă gravată din Carnutum, reprezentând tauroctonia și detalii ale ciupercii.

Altarele apar într-adevăr și în alte locuri. Pe o tauroctonie de hematită, de exemplu, apar două altare, dar unul are două ciuperci pe el, iar pe celălalt există probabil ceva similar, în timp ce un cap de șarpe face un unghi drept improbabil pentru a sta vertical drept ca o ciupercă sub taur.[350] Ceva similar se întâmplă pe piatra prețioasă cu capul ramificat al șarpelui.

Altarele sunt, desigur, destinate arderii simbolice a ofrandelor. Prin urmare, ceea ce se află deasupra lor (sau pe capacul lor cu *pileus*) sunt bucăți de „carne de taur”. Partea superioară a altarului de pe marginea dreaptă a pietrei prețioase ovale nu este plată. Mai mult decât atât, două bucăți de „carne de taur” înfipte în țepușe sunt arătate în mod neplauzibil atașate mantiei cerești a lui Mithras, identificând întreaga configurație a zeului cu pelerină roșie și un singur picior îngenuncheat pe taurul sacrificat drept o versiune consubstanțială a aceluiași sacrament funciar. În plus, taurul este întotdeauna alb atunci când culoarea este o opțiune, ca în fresca Barberini[351], în timp ce șarpele de dedesubt este roșu pătat. Taurul este alb și în frescele Dura-Europos. Un animal alb era considerat deosebit de potrivit ca ofrandă de sacrificiu.[352] În plus, Mithras trage întotdeauna capul alb al taurului pe verticala de nouăzeci de grade, transformându-l în *stipe*, sub pelerina înstelată și boneta sa roșie.

Preotul lui Mithras cu o cupă euharistică la altar.

O tauroctonie similară îl prezintă pe corb identificând mantia care curge cu pâinea corbului, în timp ce Mithras își scufundă în mod neverosimil cârligul cu *harpa* în taurul sacrificat.[353] Zeul îngenuncheat nu numai că are un singur picior, dar, în esență, călărește taurul ca un vehicul pentru interschimbabilitatea sa cu sacramentul.

Este semnificativ faptul că Mithras face într-adevăr uneori o „plimbare sălbatică” pe Taur.[354] Toate episoadele sunt variații ale aceleiași teme și, în ciuda unei secvențe cronologice liniare, ele sunt de fapt sincrone ca expresii mitologice echivalente ale aceluiași eveniment sacramental. Sângele Taurului, de fapt, este în mod clar botanic, pentru că din el, potrivit unei relatări, au răsărit nu numai spice de grâu (sau mai exact cincizeci și cinci de feluri de cereale), ci și douăsprezece plante medicinale1[355]. În teologia zoroastriană, Ahura Mazda a creat alte șase personificări luminoase ale sale (trei masculine și trei feminine) pentru a ajuta în lupta împotriva lui Ahirman, răul întunericului; ultima dintre acestea este Amereretate, femeia care reprezintă calitatea nemuririi și a cărei manifestare pământească în domeniul material este cea a plantelor.[356] În mitul armean, sângele lui Hristos răstignit îl reînvie pe Adam, o tradiție despre care se crede că datează cel puțin din secolul al II-lea, și același sânge face să crească grânele.[357] Astfel, călătoria de validare este o călătorie șamanică și ar trebui comparată, de exemplu, cu călătoria pe care Perseus-Bellerphon a făcut-o pe calul magic Pegasus care a ieșit din gâtul tăiat al Gorgonei Medusa. Tezeu, de asemenea, a făcut o călătorie pe spatele țestoasei lui Skiron în lumea subterană și înapoi.[358] Banditul Skiron a fost el însuși numit astfel ca „omul-parasol”, o metaforă comună pentru ciuperci.

Corbul identificând boneta frigiană și mantia de cer a eroului ca fiind Pâinea Corbului. Relief din marmură, Mithraeum de lângă Biserica S. Martino ai Monti, Roma.

Pe inelul lui Pater, Cautes și Cautopates poartă ceea ce par a fi fuste. Acestea sunt probabil centuri rituale, des întâlnite și în jurul lui Mithra sau al Taurului. Acestea sunt în mod tradițional roșii și indică centura din jurul Oului Cosmic care îl împărțea în două emisfere, așa cum ciuperca *agaric* se împarte de la stadiul de ou la cel de clopot când iese din pământ, emisferele devenind distincte ca Sol și Luna.

Oul cosmic s-a despicat pentru nașterea lui Mithras.

Dramatis Personae (Personaje dramatice)

Tauroctonia include de obicei diverse alte elemente. Uneori, cele două direcţii psihice de coborâre (geneza lunară) şi de urcare (apo-geneza solară), indicate de gemenii Cautes şi Cautopates şi de busturile lui Luna şi Sol, sunt făcute mai explicite de carele lunare şi solare care plonjează şi urcă, precum şi de panoplia patronilor planetari şi a semnelor zodiacale.

De asemenea, sunt prezenţi câinele şi şarpele, amândoi lingând cu nesaţ materialul seminal vărsat al Taurului sacrificat. Corbul nu a fost singurul care a dat porunca divină, ci şi Saturn - ambii potriviţi, după cum am văzut, pentru etapa iniţială a transmutării alchimice. Astfel, Saturn era uneori prezent la naşterea lui Mithras. La fel era şi Neptun, în imitarea Taurului şi cu mireasa nimfă a mării, Amphitrite, alături de el, pentru a sugera evenimentul sincron al Miracolului apei.[359] Alte animale sunt uneori incluse, cum ar fi leul, homarul, melcul, crocodilul, delfinul, limaxul, etc. Şi uneori este inclusă cupa pentru băutura sacră.

Nu există niciun mit, nicio poveste sacră explicit mitraică a tauroctoniei înregistrată ca atare în textele religioase, ci doar mărturia numeroaselor reprezentări ale evenimentului în arta mitraică. În afară de câteva liturghii pe papirus şi graffitti sau *dipinti* ocazionali, întreaga religie trebuie dedusă din reprezentările artistice şi vestigiile arheologice. Uciderea efectivă a taurului pare să fi fost cea mai populară printre legionarii romani staţionaţi de-a lungul frontierei germane a Imperiului, deşi chiar şi astăzi kurzii şi mitraştii sacrifică un taur real în timpul festivalului Mithras de la Mehergan. Tauroctonia este o ispravă eroică elenizată, ceva eminamente atrăgător pentru viaţa unui soldat care se confrunta zilnic cu greutăţi şi cu propria mortalitate.

Poate că iniţial Mithras a furat doar Taurul, episodul *bouklopos*. Astfel, fanaticul apologet şi astrolog creştin din secolul al IV-lea Firmicus Maternus, vorbind despre perşi şi magi, îi ironiza pe mitracieni ca fiind iniţiaţii unui hoţ de vite, ale cărui ritualuri le transmiteau în peşteri secrete[360]. Acesta a fost un punct pe care criticii creştini l-au preluat cu uşurinţă pentru a ridiculiza religia rivală care avea ca zeu un hoţ, deşi, desigur, propria lor divinitate a fost acuzată de crime, întemniţată, bătută şi condamnată la moarte alături de alţi criminali, un eveniment oarecum stânjenitor pentru Biserica primară.[361]

> *Ei sunt iniţiaţi în furtul taurului, uniţi prin strângerea de mână a ilustrului tată*.
>
> -Firmicus Maternus

Furtul de vite, totuşi, în ciuda apologeţilor creştini, este un eveniment venerabil şi comun în miturile din cea mai îndepărtată antichitate, iar vitele furate sunt adesea ascunse în peşteri sau munţi. În mitul grec, Hermes a furat vitele fratelui său Apollo, făcându-le să pară că au mers cu spatele, un act aparent imposibil, deoarece vitele sunt numite „cele care merg înainte”, *probata*. Heracle, de asemenea, a capturat vitele lui Geryon[362], iar Cacus a furat opt dintre ele în peştera sa de pe Dealul Palatin din Roma, şi tot el târându-le înapoi de coadă. Comparaţia nefavorabilă dintre Mithras şi Cacus face obiectul unui poem al apologetului creştin Commodianus, scris ca un acrostih pe baza cuvântului *invictus-invincibil* - unul dintre epitetele zeului.[363]

> *Dacă într-adevăr un zeu, Invictus a fost din rocă-născut;*
> *Acum, care a venit primul?*
> *Aici stânca l-a învins pe zeu, căci cine a creat-o?*
> *Dacă a fost zeu, prin furt n-a putut trăi; totuşi*
> *Hoţ de vite este numele pe care-l poartă.*
> *S-a născut un monstru terranos,*
> *fiul lui Vulcan, bătrânul Cacus care*
> *a furat fiarele altuia, le-a ascuns într-o peşteră*.
>
> -Commodianus

Marinarii lui Odiseu au ucis vitele Soarelui. Atunci când se adaugă episodul uciderii monstrului, de obicei în peşteră este găsită fiara, cum a fost cazul Meduzei lui Perseu.

Aceleaşi elemente apar în miturile *Rig Vedice* ale lui Indra, ucigaşul lui Vritra.[364]

Furtul de vite este, de fapt, o versiune a naşterii din stâncă şi a miracolului apei. Grecul **ouros** (latinescul **urus**) era un taur sălbatic, iar **bous ouros** era „taurul primordial" al vieţii (latinescul *bos primigenius*), corespunzător taurului oriental al cerului. Apa lui dătătoare de viaţă era **ouron** sau *urina* şi **oros**, *sperma*, fluidul vital. Ea era purtată de **ouros** sau *vânt din cerul înal*t sau *ouranos*, care era un munte sau **oros** (*oure os*), care limitează şi păzeşte (*ouron, ouros*) lumea şi din care paznicul (*ouros*) veghează.[365] Acestea sunt doar versiunile greceşti ale acestei uimitoare colocvii şi jocuri de cuvinte asemănătoare, dar aceeaşi configuraţie mitopoetică a Taurului, a păstorului său hoţ, a muntelui-cavernă cosmic, a apei cereşti şi a urinei poate fi urmărită în toate limbile indo-europene.

Şarpe ieşind din boneta frigiană, sub botul Taurului, la baza unui chiparos, cu Mithras ieşind din copacul alăturat şi purtând şi el taurul. Detaliu din relieful tauroctoniei, Mithraeum Heddernheim.

Taurul acestui fluid dătător de viaţă sau turma de vaci din nori este furat din peştera apusului de soare pentru a putea să reapară în peştera zorilor roşii, producând căderea ploilor fertilizante, lovite de săgeata eroului din rocile norilor. Peştera este văzută uneori strălucind de miere şi cu roiurile ei de albine.[366] Acest Taur al Cerului este sursa *haoma*.[367] Este, de asemenea, Taurul Cosmic şi aşa-numita Iarbă a Nemuririi a lui Gilgamesh în tradiţiile mesopotamiene.[368]

Astfel, Mithras este văzut şi ca purtător de taur sau *bouphoros* (taurophoros), fie ridicându-l pe spate, fie târându-l în peştera sa.[369] Ambele versiuni sunt uneori reprezentate pe acelaşi relief. La Hedderheim şi în alte locuri, taurul este purtat pe spatele lui Mithras, cu un şarpe încolăcit sub botul său. Scena este reprezentată la baza unui chiparos, lângă care se află un alt chiparos, al cărui frunziş seamănă cu un con de pin din care iese Mithras, cu boneta frigiană.[370] Aceasta este o imagine deosebit de revelatoare, care pune pălăria roşie a ciupercii, cu un şarpe asociat, ieşind la suprafaţă sub un copac gazdă, capul Taurului îndreptându-ne privirea spre scena bizară. O asociere similară a botului de Taur purtat la baza unui copac apare în tauroctonia de la Roma.[371]

Deus Aeternus (Dumnezeul etern)

Opusele devin complementare pe măsură ce misterele superioare sunt dezvăluite, ceea ce aduce o înţelegere mai subtilă şi mult mai adecvată a dualismului gnostic decât simpla dihotomie a binelui şi luminii versus rău şi întuneric, atât de des citată. Imaginea finală a ascensiunii iniţiatice mithraice este reprezentată prin integrare ca Deus Aeternus, zeul cu cap de leu, uneori identificat ca Arimanius sau Ahriman, opusul malefic al lui Ahura Mazda. Mai probabil, este Zurvan, zeul fără nume al infinitului, care a fost tatăl primilor doi. Este Mithras al apocalipsei care se află la sfârşitul timpurilor, după ascensiunea sa în carul lui Sol, care a inaugurat reînnoirea lumii prin Conflagraţia sa sacrificială.[372] De asemenea, comemorează ipostaza primei *persona* de foc a zeului ca Leo. Ioan din Apocalipsa l-a descris pe acelaşi zeu în termeni creştini şi trebuie să ne amintim că sfârşitul vremurilor era aşteptat cu nerăbdare de toate sectele gnostice ca un eveniment din viitorul apropiat.

Uneori, figura este în mod clar Mithras ca zeu al timpului, Aion, stând în picioare, gol, cu capul tânăr, creţ şi apolin, corpul său împletit de şarpe, ale cărui cinci spire lasă la vedere organele

genitale masculine ale zeului și pieptul, pe care prezintă un cap de leu. Un cap de cerb este atașat butucului de copac de care se sprijină piciorul său[373].

Mai des, însă, simbolismul este mai sincretic și mai complex. În relieful de la Mutina, figura este din nou clar Mithras apolin, cu capul de leu afișat pe piept, dar picioarele sale sunt copitele de capră ale lui Pan și stă pe o jumătate de coajă de ciupercă în flăcări, cu cealaltă jumătate inversată și o flacără deasupra capului său, cele două coji de ouă ale Dioskouroi. Capetele unui berbec și ale unei căprioare înmuguresc și ies din părțile sale laterale. Cinci raze de strălucire izvorăsc din capul său. Șarpele, al cărui cap apare deasupra cochiliei de ou de foc superioare, se încolăcește în jurul corpului său, iar zeul ține un fulger în mâna dreaptă și un toiag lung în stânga. El este înaripat, iar în spatele umerilor se află coarnele unei semilune, fie bovină, fie taurină. Stă în picioare într-o nișă mărginită de semnele zodiacale, aparent pentru era Berbecului, cu berbecul chiar deasupra capului, taurul din Taur în stânga sa și cei doi pești din Pești în sensul acelor de ceasornic la dreapta. În cele patru colțuri apar capetele vânturilor. În această configurație, Mithras l-a asimilat pe zeul orfic al revelației cunoscut sub numele de Phanes.[374]

Cu toate acestea, figura poate fi prezentată mai puțin elenizată în versiuni mai oribile și grotești. Capul este cel al unui leu, adesea cu gura larg deschisă, uneori potrivit pentru a permite aprinderea unui foc real din spate,[375] sau arătând o flacără arzătoare care iese,[376] iar capetele de leu pot împodobi stomacul și rotulele lui Mithras sau unul dintre capetele câinelui infernal cu trei capete Cerberus de la picioarele sale (celelalte fiind cele ale unui câine și ale berbecului),[377] sau capul leului poate atârna ca un trofeu la centura sa,[378] ca și cum ar fi un alt Heracle pentru cucerirea Taurului. Zeul poate avea mai mulți ochi fără trup pe piept în locul capului de leu și pe fiecare obraz și încă unul pe fruntea feței sale leonine,[379] sau un fulger poate înlocui ochiul sau capul de leu de pe piept.[380] Șarpele îi împletește corpul, de obicei urcându-și capul pe capul, pieptul sau umărul zeului, uneori cu semnele zodiacului între spirele sale.[381] O dată, însă, șarpele este drapat în jos, atât capul, cât și coada sa atârnând în potirul *krater* de la picioarele zeului,[382] sau doi șerpi coboară din pântecele ca de capră al zeului, unul spre un altar de foc de la picioarele sale, celălalt spre *kraterul* de pe partea opusă.[383] Pe o altă statuie, acest motiv al șerpilor și al *kraterului* este plasat pe pieptul zeului.[384]

Colocația capului de leu, a fulgerului, a ochiului fără trup, a șarpelui și a *kraterului* sugerează consubstanțialitatea zeului cu ciuperca entheogenă. În mod normal, aripile sale, emblematice pentru zborul său extatic, sunt în număr de patru, două ridicate în sus, celelalte îndreptate în jos, indicând probabil morfologia paralelă a etapelor pălăriei ciupercii *Amanita muscaria*, în care aripile sale albe, asemănătoare penelor, sunt mai întâi curbate în jos, inversându-se treptat și întorcându-se în sus, ca și cum și-ar lua zborul. Cele patru aripi pot fi atașate la umeri, șolduri sau picioare.[385]

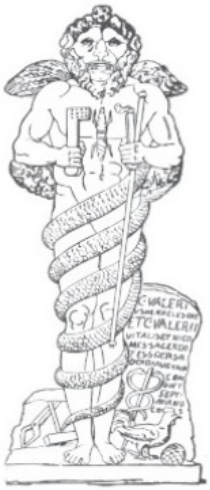

Zeu Leontocefalic. Înaripat la umeri și șolduri, în direcții opuse, marcat cu simbolurile celor patru anotimpuri, fulger pe piept, cu cheie (găuri pentru pietre prețioase) și toiag lung cu două articulații. La picioare, cleștele și ciocanul lui Hefaistos-Vulcan, caduceul lui Hermes-Mercur, cocoșul (al Persefonei?, Cautes?) și conul de pin.

Mithras poate ține pe piept[386] sau pe cap una sau mai multe chei care deschid cerurile,[387] un toiag cu două mânere,[388] sceptrul lui Zeus,[389] torța lui Heliodromos,[390] sau lampa de foc a lui Leo.[391] Fulgerul poate apărea între cheile de pe pieptul său, ceea ce sugerează din nou entheogenul, deoarece adesea întreaga figură este pictată în roșu sau aurită.[392] Cheia roșie-aurie care deschide cerurile era uneori încastrată cu perle albe, acum pierdute. Pentru creștini, Sfântul Petru era cel care deținea cheia. Zeul poate sta între conuri de pin[393] sau pe Globul Cosmic, marcat de încrucișarea celor două orbite cerești cu puncte pentru a indica planetele.[394]

Deoarece ciuperca *entheogenă* a lui Perseu-Mithras poate fi reprezentată și ca Gorgonă, nu este surprinzător să constatăm că ea poate înlocui capul de leu, trăsnetul, Cheia Raiului, ochiul, potirul șarpelui de pe pieptul zeului cu cap de leu. De fapt, numai capul de gorgonă ca element iconografic a devenit mai complet antropomorfizat abia după secolul al VII-lea î.Hr.[395] și are anumite trăsături leonine, inclusiv gura întredeschisă pentru a răcni.[396] El poartă o cheie și o lampă de foc.[397] Zeul cu cap de leu, deși este în mod evident bărbat, își prezintă foarte rar organele genitale, indicând natura sa hermafroditică și autoreplicantă, la fel ca Gorgona, care este în mod evident femeie, dar este bărboasă și poartă centura cu configurația caduceu a șerpilor care copulează - a cărei vedere era considerată a provoca o schimbare de sex. Gorgona a figurat, de asemenea, în alte culte ale misterelor ca sacrament vizionar.[398] Chiar și Helios însuși a dobândit atribute sincretiste ale Gorgonei Medusa.[399] O statuie etruscă a Atenei prezintă Gorgoneion ca Soare pe pieptul ei.[400]

O frescă a tauroctoniei din Mithraeum Barberini îl înfățișează pe zeul cu cap de leu stând pe un glob în centrul zodiacului care se arcuiește deasupra episodului uciderii Taurului. Capul său se întinde în regiunea de dincolo, care este Empireul, indicat de o serie arcuită de altare de foc.[401] Figura se conformează reprezentărilor similare care îl raportează la zodiac, care este sfera de deasupra nivelului porților planetare, și cheia către tărâmul de dincolo de acesta, care este simbolizat de șarpele înfășurat în jurul corpului său. Acesta este marele șarpe care reprezintă granița cosmică și simboliza sufletul lumii. Adesea este văzut încolăcindu-se pe sine în configurația uroborosului, „mâncătorul de cozi", deși mai probabil ar trebui interpretat ca „băutorul de urină", cu referire ocultă la metabolitul cheii botanice din mâna zeității, adică intoxicantul fungic metabolizat în urină.

Roata solară

Roata solară și identitatea sa de ciupercă pot fi urmărite până la cele mai vechi origini indo-iraniene ale religiei mithraice, cu mult înainte de evoluția sa ulterioară în manifestări romane elenizate. Sigiliul regal care autentifică autoritatea regelui Saussatar (cca. 1440-1410 î.Hr.) din Mitanni, un popor indo-european (hurrian) care s-a stabilit în nordul Mesopotamiei în jurul secolului al XVI-lea, înfățișează tauroctonia. În poziție centrală se află o figură care poate fi cea a unei zeițe cu picioare de leu, în bonetă frigiană, cu brațele larg desfăcute, pe care le prezintă ca pe niște aripi. Sub aripi, ea este flancată de doi lei, cu capul în jos, care coboară, fiecare cu spatele spre ea, asemenea leilor din tauroctoniile ulterioare care coboară în *kraterele* Misteriului. La picioarele ei sunt două animale, probabil un iepure și o pasăre.

Deasupra ei se repetă motivul aripilor întinse, identificând-o ca fiind roata solară, care înlocuiește boneta frigiană. Aceasta este susținută de aripi care prezintă branhiile pluminoase purtătoare de spori din partea inferioară a ciupercii. Corpul ei leonin, de culoare închisă, este înlocuit de stipele piciorului unic al ciupercii. Această ciupercă-pasăre cu șapte spițe și roată solară este flancată de lei rampanți. Deasupra fiecărui leu stă cocoțat un corb.

La stânga, lângă această configurație, se află capul unui monstru al haosului, probabil Humbaba, care, la fel ca Gorgona, a fost adesea reprezentat doar ca un cap. Ciudata configurație ar trebui să reprezinte măruntaiele încolăcite ale unui om sau ale unei fiare. Aceasta este o emblemă a puterii sale vizionare, deoarece astfel de spirale erau folosite în divinație.[402] Cu toate acestea, el a fost descris ca un leu care răcnea, care scuipa foc și a cărui privire provoca moartea. El era cel care păzea pădurea de cedri în Gilgamesh. Cedrii sunt gazde pentru ciuperca zburătoare-agarică, iar

atunci când a fost decapitat, zeii au deplâns pierderea sursei pentru băutura lor aprinsă.[403] Humbaba, la fel ca Medusa, poate fi văzut ca o formă a antrofomorfismului ciupercii în mit.

Sigiliul cilindric al regelui Saussar, Mitanni.

În dreapta roții solare se află o figură masculină preoțească, îmbrăcată în pelerină frigiană, din ale cărei mâini, ținute în sus în semn de salut reverențios, curge fluxul Miracolului Apei în jos către leii răsturnați care coboară. De cealaltă parte, o figură masculină cu picioarele încrucișate, în bonetă frigiană, zeul-erou Mithra, în centură ca purtătorii de torțe, este în momentul sacrificării taurului, îngenuncheat pe spate, chiar sub capul lui Humbaba; bucraniul sau „capul de taur" sacrificat apare în spatele eroului.

Anahita prezintă discul solar regelui, care ține potirul în flăcări.
Bol de argint, cca. 240-400 d.Hr., dinastia Sassanid.

La stânga și la dreapta zeiței se află eroii gemeni purtând calote stelare strălucitoare. Aceștia sunt surprinși în timp ce cuceresc lei, unul dintre ei ținând crupa leului sus în aer, încercând să-i rupă spatele cu genunchiul, celălalt forțându-l să coboare la pământ, călărindu-i pe cap, aparent reușind deja să-i rupă coloana vertebrală. O stea mare lângă primul geamăn îl identifică drept echivalentul *mitanni* al lui Cautopates, care prezidează eliberarea de foc. Zeița reprezintă înțelepciunea întruchipată - gnoza.

Două dintre picturile murale de la Mithracum Capua îl arată pe mistagog tratându-l pe inițiat într-un mod similar cu leii de pe sigiliul Mitanni, imitând Tauroctonia lui Mithras.[404] Numele acestei zeițe ar fi fost echivalentul vedicului Aramati, un compus din ***ara*** (un lucru montat împreună ca pâinea sau razele unei roți) și ***mati*** (minte, inteligență). Echivalentul ei grec este Themis, ordinea stabilită în creație, opusul haosului lui Humbaba. Ea este rezultatul sarcinii zeului-erou. O altă versiune a simbolismului ei este Athena, transmutarea Gorgonei Medusa. În latină ca Minerva, ea are aceeași bază verbală indo-europeană **mati**.

Pentru sasanizi, care au succedat paithienilor în ținuturile persane între secolele al III-lea și al VII-lea d.Hr., această zeiță era zoroastriana Anahita, mama virgină a lui Mithra și, prin urmare, echivalentul stâncii din care acesta s-a născut miraculos cu izvorul de apă dătătoare de viață. Ea este văzută pe un vas de argint care prezintă acest disc solar în timp ce conferă putere unui rege, care

ține într-o mână bastonul autorității, iar în cealaltă un potir înaripat în flăcări. Potirul înflăcărat seamănă cu o floare, cu caliciul reprezentat ca o pereche de aripi, în timp ce discul cu tulpină al zeiței arată ca o ciupercă cu pălăria complet expandată și inversată, prezentându-și branhiile pe partea inferioară.

Anahita, cu potire de opiu și ciuperci.

Într-o altă scenă, ea ține în mână un potir care seamănă cu o capsulă de mac de opiu, indicând conținutul său care alterează conștiința, în timp ce în spatele ei apare o altă cupă de ciupercă.[405] Un astfel de potir nu era aproape sigur o veselă obișnuită, ci un vas ritual. Timp de patru sute de ani, regii dinastiei sasanide au fost reprezentați pe monedele lor încoronați cu discul solar. Aceștia erau persecutori zeloși ai creștinilor, deoarece Roma, care era principalul lor adversar politic, fusese recent convertită sub Constantin. Profetul Mani a fost răstignit în timpul domniei regelui sasanid Shahpur.

Monedele sasanide reprezentau de obicei monarhul încoronat cu discul solar. Un recipient de vase datând din secolele VI-VII, aflat în Muzeul Baltimore, îl înfățișează pe rege, cu dansatoare, pe un tron susținut de păsări și purtând semiluna lunară legănând discul solar, flancat de păsări. Tema unei astfel de împuterniciri datează de o mie de ani. O placă de fildeș asiriană din palatul de la Nimrud, aflată în prezent la Muzeul Ashmolean, îl arată pe regele întronizat apucând o floare exotică de copacul din fața sa și ținând în cealaltă mână un buchet de flori culese. Sub tronul său, un vultur și un corb flanchează o versiune în miniatură a copacului sub formă de ciupercă.[406] Același tron al împuternicirii asiatice este reprezentat pe un *krater* grecesc din secolul al III-lea î.Hr. din sudul Italiei.[407] Acesta înfățișează sosirea lui Bellerophon, care este dublura lui Perseu, cu calul magic Pegasus care a răsărit din gâtul tăiat al gorgonei Medusa, la curtea lui Iobates în căutarea Chimerei. Monarhul, cu bonetă frigiană, este așezat pe un tron de la baza căruia răsare o ciupercă. O floare deasupra capului regelui este o adnotare a pălăriei ciupercii ca o roată solară[408].

Un codex latin din secolul al XIV-lea demonstrează longevitatea simbolismului ciupercii ca roată solară mithraică. Mithra, cu bonetă frigiană, apare într-un disc radiant, ținând într-o mână globul cosmic punctat cu stele și în cealaltă o torță aprinsă. Partea inferioară a corpului său este înlocuită de carul său solar, care este reprezentat ca un stâlp cu calotă de ciupercă, jumătate dintr-o roată (cu șapte spițe) care este atât coloana lumii, cât și roata solară. Carul este tras de patru cai, fiecare etichetat cu numele anotimpurilor. Cei doi care merg spre stânga, unde copacii sunt sterpi, sunt toamna și iarna. Cei care merg spre dreapta, unde copacii sunt verzi, sunt primăvara și vara.[409]

Mitra a fost asimilat aici Dumnezeului creștin, deoarece cele trei limbi de flacără penticostale din torța sa de creator al cosmosului sunt etichetate ca Tatăl, Fiul și Sfântul Duh. Deasupra capului său se află o singură mână îndreptată în sus, în semn de salut către cerul de deasupra.

Înălțarea

După banchet, Sol-Heliodromos, cu biciul solar în mână, strălucind cu coroana şi nimbul şi îmbrăcat doar în mantia sa cerească, l-a escortat pe Mithras (Pater), nud cu excepţia bonetei sale frigiene roşii, în cvadriga sa - carul tras de o echipă de patru cai - pentru ascensiunea apocaliptică finală, cu Hermes-Mercur (Corbul) zburând în faţă şi deschizând calea, cu caduceul în mâna dreaptă întinsă, nud cu pelerina fluturândă şi boneta înaripată. Cealaltă parte a acestui relief din Mithraeum Virunum îl înfăţişează pe Phaethon cărând carul solar pentru Conflagraţie, în prezenţa, ca şi în codexul de la München, a anotimpurilor şi a vânturilor[410].

Pe un alt relief, Mithras ţine sabia acordului în timp ce urcă în carul lui Sol.[411] Pentru creştini, acesta era acelaşi eveniment cu înălţarea sufletului la cer în carul de foc al profetului Ilie, într-un vârtej de vânt tras de cai de foc.[412] Singura schimbare necesară era înlocuirea Oceanului cu râul Iordan. Apocalipsa mitraică unea primul grad cu ultimul pentru a inaugura sfârşitul timpurilor.

Religia şi-a păstrat bine secretele. Învăţăturile nu au fost niciodată codificate în scripturi oficiale şi, prin urmare, au fost libere să se adapteze şi să asimileze tradiţiile din numeroasele regiuni diverse în care a fost răspândită, în special printre popoarele cucerite de armata Imperiului şi administrate de coteria sa de birocraţi. Interpretarea simbolurilor făcea parte din îndoctrinarea iniţiatică, care era transmisă verbal gradelor ascendente de membri prin lunga secesiune a maeştrilor de-a lungul mai multor secole, şi era în mod inevitabil deschisă evoluţiei vremurilor şi predilecţiilor şi inovaţiilor personale. Cu toate acestea, compilarea tuturor monumentelor fragmentare ale religiei persecutate şi profanate ne oferă multe piese ale unui puzzle pe care îl putem acum, în sfârşit, reasambla într-o imagine coerentă. Cheia principală a fost descifrarea unui sistem sofisticat de metafore, multe dintre ele interculturale şi de cea mai mare vechime, care se întinde până la unele dintre cele mai vechi rămăşiţe ale înregistrării preistorice. Astfel de identităţi metaforice de bază indică eroarea de a echivala în mod naiv obiectele cu întreaga lor semnificaţie mitologică, în special în contextul practicilor spirituale care utilizează simbolurile pentru a naviga în stări de conştiinţă modificată obţinute prin ritualuri *entheogenice*. Privită în această lumină, pâinea nu este o pâine obişnuită şi nici nu poate fi separată de metafora cerului şi de metamorfoza sa animată de plante, animale şi oameni. În plus, un taur care este sacrificat la marginea universului nu devine carne de vită obişnuită, mai ales în cazul lui Mithras, unde agentul sacrificiului este identic cu ofranda sacrificială; *offerens oblatus*, aşa cum a codificat Biserica Romană misterul Euharistiei, „persoana care oferă este oferta”. În al doilea rând, vestigiile arheologice oferă indicii cu privire la topografia sacră şi mediul fizic în care se practica cultul. Nici imaginea de ansamblu a monumentelor, nici vestigiile fizice nu erau disponibile ca dovezi înainte de munca de pionierat a cercetătorilor din secolul trecut. Atunci când se analizează toate împreună, modelul este clar. A existat un eveniment culminant, care a fost pus în scenă sub forma unui banchet pentru a celebra apocalipsa. Actul final a stabilit modelul pentru eliberarea sufletului înflăcărat al aspirantului înapoi în Cosmos, cu speranţa că va coincide cu sfârşitul mult aşteptat al timpului, când lumea va fi creată din nou. Atât tradiţiile religiei, cât şi indicaţiile uneori mai explicite din vestigiile monumentale arată că ostia euharistică era o ciupercă specială care altera conştiinţa, „ofranda”, ceea ce implică în mod inevitabil o identitate similară pentru mediatorul divin care „face ofranda”.

Întrucât evenimentele desfăşurate în Mithraeum aveau analogii astronomice, trebuie să ne îndreptăm privirea spre stele.

Drama din cer

Cvartetul ceresc

Dimensiunea astronomică a mithraismului şi a antecedentelor sale persane a fost bine documentată în antichitate.[413] Cvartetul principal de figuri din tauroctonie, şi anume corbul, câinele, şarpele şi scorpionul, îşi desfăşurau drama printre constelaţiile Corvus, Canis Minor, Serpens (Hydra, Draco) şi Scorpion, cu Taurul ca Taurus şi vânătorul său ca Orion[414] sau Perseus, care este înfăţişat purtând tradiţionala bonetă frigiană în cele mai timpurii configuraţii care au supravieţuit ale sale ca constelaţie stelară.[415] Alte elemente ale iconografiei se reflectă în domeniul ceresc, precum Leul, leul; Craterul (sau Vărsătorul), cupa (sau purtătorul de apă); şi steaua Spica, teaca de cereale, lucida sau cea mai strălucitoare stea din constelaţia Fecioarei.

> *Zoroastru a fost primul care a consacrat, în munţii vecini ai Persiei, o peşteră produsă spontan, înflorită şi având fântâni, în onoarea lui Mithra, creatorul şi tatăl tuturor lucrurilor; o peşteră, potrivit lui Zoroastru, având o asemănare cu cosmosul, care a fost fabricat de Mithra.*
>
> -Porfirie

> *Aceste lucruri sunt sugerate în mod obscur în relatările perşilor şi în special în misterele lui Mithra, care sunt celebrate printre ei. Căci în acestea din urmă există o reprezentare a celor două revoluţii cereşti - a mişcării, adică, a stelelor fixe şi a celei care are loc printre planete şi a trecerii sufletului prin acestea.*
>
> -Celsus

Precesia echinocţiilor

Cerul mithraic se referă la o anumită perioadă a trecutului şi, deşi au existat cândva şi alte constelaţii vizibile împreună pe cerul de vară în timpul trecerii de la primăvară la toamnă, constelaţiile mithraice selectate au o relevanţă specială pentru ecuatorul ceresc, zodiac şi echinocţii şi solstiţii. Taurul, cu Perseu deasupra sa (întotdeauna vizibil, deoarece nu coboară niciodată sub orizont) şi Orion (aproape invizibil pe cerul nopţii de primăvară, deşi abia răsare în zori, iar toamna răsare la apus) dedesubt, Serpens, cu Crater şi Corvus în mijlocul corpului său lung şi ondulat, şi Scorpionul se află toate pe ecuatorul ceresc. Acesta este proiecţia ecuatorului Pământului spre exterior pe marginea sferei cereşti înconjurătoare.

O a doua bandă sau circuit, la un unghi de aproximativ douăzeci şi trei de grade faţă de ecuatorul ceresc, este aşa-numita eliptică. Aceasta este orbita trasată de Soare în rotaţia sa aparent eliptică sau înclinată în jurul Pământului.

Astfel, universul ar putea fi descris ca o sferă delimitată de două circuite sau benzi care se intersectează pentru a forma litera grecească **chi** (X).[416] Deşi stelele păreau să fie fixe în poziţiile lor, rotindu-se în jurul axei polare, planetele, în schimb, erau văzute „rătăcind” (de unde şi numele lor de planete sau „rătăcitoare”) pe fundalul constelaţiilor. Orbita eliptică a Soarelui îl făcea să treacă printr-o succesiune de douăsprezece constelaţii cunoscute sub numele de zodiac, sau „creaturi vii”. Ecuatorul ceresc şi eliptica zodiacului solar se intersectează la echinocţiile de primăvară şi de toamnă, reprezentate în simbolismul mithraic de cei doi purtători de torţe, cu picioarele încrucişate indicând intersecţiile echinocţiale, sau, în mod analog, de steluţele gemene Dioskouroi, care, la fel, stau uneori în poziţia ciupercii cu un picior şi picioarele încrucişate.

Punctele zodiacale pentru intersecţiile echinocţiale ale celor două cercuri nu au rămas constante de-a lungul timpului, ci se deplasează încet înapoi prin succesiunea semnelor din centura zodiacală, trecând de la unul la altul, aproximativ la fiecare 2 160 de ani.[417] Acest lucru se datorează faptului că există o mişcare suplimentară, o oscilaţie foarte lentă a axei Pământului care variază

reperul ceresc pentru nordul adevărat și, prin urmare, înclinarea Pământului în cadrul celor două benzi care se intersectează. Această modificare a reperelor zodiacale pentru echinocții se numește „precesia echinocțiilor”, un termen folosit pentru prima dată de Copernic.

Se presupune că acest fenomen a fost recunoscut pentru prima dată spre sfârșitul secolului al II-lea î.Hr. de către Hipparchos din Rodos[418], care a comparat înregistrările anterioare ale reperelor echinocțiale, un subiect de interes și, prin urmare, o înregistrare istorică, deoarece acestea stabileau momentul semănatului. Precesia variază, de asemenea, marcajul care funcționează ca stea polară și, prin urmare, reprezintă o preocupare pentru navigatori. Cu toate acestea, unii cercetători plasează descoperirea mai devreme, poate în secolul al IV-lea la babilonieni de către astronomul caldeean Kidenas (Kidinnu)[419] sau chiar în mileniul al III-lea la egipteni.[420] Compararea temelor mitice din numeroase culturi antice poate indica faptul că această modificare a mișcării cerului era cunoscută încă din perioada neolitică.[421] O astfel de cunoaștere diferă însă de calcularea sau predicția precisă a perioadelor de timp implicate în trecerea de la un reper zodiacal la altul. Cu toate acestea, multe culturi au postulat în mod independent un Mare An apocaliptic sau o eră astronomică de aproximativ aceeași durată - 26 000 de ani - care corespunde timpului necesar pentru a parcurge toate cele douăsprezece semne zodiacale[422].

Constelațiile mithraice se află toate pe ecuatorul ceresc, așa cum ar fi fost acesta intersectat în perioada cuprinsă între aproximativ 4000 și 2000 î.Hr., când orbita eliptică a Soarelui ar fi traversat ecuatorul ceresc la echinocțiul de primăvară în constelația zodiacală a Taurului, traversându-l din nou în Scorpion la echinocțiul de toamnă. Această perioadă, care corespunde vechimii probabile a ritului mitraic indo-iranian, este cunoscută sub numele de Epoca Taurului, care a fost urmată de Epoca Berbecului, în timp ce astăzi - și cam de la începutul erei creștine - omenirea trăiește Epoca Peștilor. În Epoca Mithraică a Taurului, Soarele se afla în constelația Leului la solstițiul de vară și în Vărsător la solstițiul de iarnă.

Semnificația pentru sacramentul inițiatic a fost mare. Taurul și Leul, Boul și Leoaica sunt identificați cu focul celest al verii care intră în vasul de apă al Vărsătorului pentru prima etapă din cele șapte grade ale întoarcerii spirituale a sufletului în Empireu. Procesul de transmutare era deopotrivă alchimic și astronomic. Berbecul Aries, de altfel, figurează în Mithraism ca o victimă sacrificială alternativă:

> *Există o scară cu porți înalte, iar în vârful ei o a opta poartă. Prima poartă este din plumb, a doua din staniu, a treia din cupru, a patra din fier, a cincea dintr-un amestec de metale, a șasea din argint și a șaptea din aur. Prima poartă o atribuie lui Saturn, indicând prin „plumb” lentoarea acestui astru; a doua lui Venus, comparând-o cu splendoarea și moliciunea staniolului; a treia lui Jupiter, fiind fermă și solidă; a patra lui Mercur, pentru că atât Mercurul, cât și fierul sunt apte să îndure toate lucrurile, sunt aducătoare de bani și muncitoare; a cincea lui Marte, pentru că, fiind compusă dintr-un amestec de metale, este variată și inegală; a șasea, de argint, Lunii; a șaptea, de aur, Soarelui, imitând astfel culorile diferite ale celor doi din urmă.*
>
> -Celsus

Astronomii l-au considerat pe Hipparchos unul dintre marii lor predecesori, însă în antichitate nu se putea face distincția între știință și vărul ei mistic, mitologic-religios, astrologia, iar precesia echinocțiilor avea implicații teologice profunde, deoarece rotația perfectă a sferelor celeste duble în jurul Pământului geocentric era atribuită zeităților, la fel și planetele și constelațiile cu zeii și eroii lor protectori, toate mărturisind o perfecțiune spirituală divină și un mare ciclu predeterminat. Această nouă variabilă a introdus o putere nouă și nerecunoscută anterior[423].

Eschatologie

Stoicismul a fost sistemul filosofic care a asimilat cosmologia astrologică mitraică în lumea romană elenistică. Unul dintre principalii săi promotori a fost Poseidonios din Rodos (pe care

Cicero l-a cunoscut personal), care a încorporat viziunea filosofului despre întruparea sufletelor din marginea celestă de foc şi întoarcerea lor finală la o eternitate astrală, după cum am menţionat, în *Somnium Scipionis*, Visul lui Scipio, secţiunea din *Res Publico* care reface „Mitul lui Er" escatologic gnostic al lui Platon.

S-a sugerat că Hipparchos, prin Poseidonios şi stoicism, a fost de fapt la originea mitraismului şi a mitului său al tauroctoniei, o nouă religie şi nu o asimilare şi perpetuare a vechilor tradiţii indo-iraniene ale sacramentului *haoma*. Conform acestei teorii, începutul religiei este datat nu mai devreme de aproximativ aceeaşi perioadă cu introducerea sa în Roma în anul 67 î.Hr. de către piraţii cilicieni capturaţi[424], care, în calitate de navigatori, ar fi avut un interes avid pentru simbolismul astrologic, în special pentru reperul polar pentru coordonatele cartografice[425]. Unii ar data originea mitraismului chiar mai târziu, în timpul iniţierii lui Nero[426], deşi se presupune că exista deja un Mithraeum în Roma care să fie folosit pentru ceea ce s-a numit o serie de „cine magice" ale lui Nero.

Conform acestui argument, religia a apărut din presupusul interes intens pentru descoperirea precesiei echinocţiilor în rândul anumitor cercuri intelectuale din Asia Mică şi că figura lui Mithras este menită să ascundă adevărata identitate a ucigaşului de tauri ca fiind Perseu, eroul local fondator al Tarsului şi constelaţia care a pus capăt Epocii Taurului cu două mii de ani mai devreme. Cu toate acestea, trebuie să observăm că noile mişcări religioase nu se nasc din dezbateri intelectuale raţionale, ci din profeţi-şamani inspiraţi şi charismatici. De asemenea, nu se explică de ce drama cosmică mitraică trece peste epoca nou răsărită a Peştilor şi precedentul ei, Berbecul, pentru a reprezenta un simbolism echinocţial de patru milenii mai devreme. Mai mult, paradigma sfârşitului zilelor sau a celei de-a doua veniri este o altă idee împărtăşită cu creştinismul.

> *Când Fiul Omului va veni în slava Sa şi toţi sfinţii îngeri cu El, atunci va şedea pe tronul slavei Sale*.
>
> -Matei, 25.31

De asemenea - şi acest lucru este de primă importanţă - această teorie nu ia în considerare implicarea explicită a băuturilor sau alimentelor sacramentale[427] în iniţiere şi nici rolul mitologic al lui Perseu ca culegător de ciuperci,[428] ceea ce ar trebui să ne ofere un indiciu că sacramentul *haoma* a fost perpetuat încă din epoca indo-iraniană ca un entheogen fungic în Grecia, aşa cum a fost în patria sa. O continuitate înrudită apare în tradiţiile egiptene ale copacului sacru persan sau plantei *persea*.

În plus, este extrem de puţin probabil ca îndelungata îndoctrinare pentru gradele ascendente de iniţiere să fi fost în esenţă un curs de instruire în ştiinţa astronomiei - cu siguranţă de un interes suficient pentru a explica adoptarea pe scară largă a religiei de către armata romană - doar pentru a li se spune în cele din urmă că secretul suprem al Misteriului era că Mithras era doar o acoperire inventată pentru a ascunde identitatea adevăratului zeu Perseu de neiniţiaţi.[429]

De ce ar fi trebuit ca un secret atât de profund să fie divulgat unor congregaţii de cel mult treizeci de oameni, care se întruneau mereu în Mithraea lor? Aceşti oameni, în cea mai mare parte, nu erau filosofi sau suficient de educaţi pentru a înţelege aspectele obscure ale precesiei echinocţiilor. De asemenea, teoria nu reuşeşte să explice de ce religia lui Mithra nu s-a impus niciodată în Grecia, pentru simplul motiv că Grecia avea deja o tradiţie a cultului lui Perseu. Şi mai confuz este faptul că mitul lui Mithras se potriveşte Epocii Taurului, dar Mithraea însăşi a fost actualizată pentru a reprezenta tărâmul ceresc al Epocii Berbecului, pe vârful viitoarei Epoci a Peştilor.[430]

Astfel, ca un Mithraeum tipic, imaginea universului proiectată pe pervazurile de mozaic ale băncilor de banchet de la sanctuarul celor şapte sfere planetare din Ostia are Berbecul echinocţiului de primăvară pe partea dreaptă a lui Mithra ca tauroctonos în nişa de cult estică a altarului, continuând spre vest de-a lungul laturii de nord cu secvenţa semnelor zodiacale pentru lunile de vară (sau elipsa nordică a lunilor calde), cu Racul solstiţiului de vară în nişa din mijlocul banchetei; în timp ce în stânga lui Mithra, de-a lungul laturii de sud, se află semnele de iarnă (sau eliptica

sudică, când lunile sunt reci), culminând cu Lira echinocțiului de toamnă, cu nișa de la mijlocul băncii ocupată de Capricornul solstițiului de iarnă.

Episodul tauroctoniei nu este o reprezentare a unor evenimente astronomice, ci o perpetuare a unui complex foarte vechi de imagini tradiționale și metafore lingvistice care definesc un mit și o proiecție astrologică a ritului euharistic mitraic pe marginea sferei cosmice care se rotește geocentric în jurul Pământului, la fel cum Mithraea erau versiunile microcosmice în formă de ouă ale marii peșteri celeste.[431]

De asemenea, după cum am văzut, cele șapte zeități planetare, care se ridică și apun ca apostazii entheobotanice și, ocazional, „rătăcesc" în porțile zodiacale, figurează în decorarea sanctuarelor sau a reliefurilor tauroctonice. Este posibil chiar ca anumite găuri enigmatice care străpung pereții și tavanele să fi avut o funcție astronomică, ca observatoare, aliniind momentul inițierilor subterane cu fenomenele cosmice paralele[432], deoarece scopul inițierilor era o viață stoică în acord cu modelul general al destinului. Astfel *scuttle offset* (guri de aerisire) în acoperișul Mithraeum Caesarea pare să fi concentrat o rază de soare pe altarul central la solstițiul de vară. În Mithraeum-ul din Carrawburgh, de lângă Zidul lui Hadrian, solstițiul de iarnă era marcat de o rază de soare îndreptată prin ușile exterioare și interioare asupra unei statui a lui Cautes și a imaginii lui Sol de pe altarul său.[433]

Toxine celeste

În ceea ce privește natura entheogenă a Euharistiei Mithraice, este semnificativ faptul că la jumătatea distanței dintre echinocții, cu solstițiul în Leu, se întinde lungul *Serpens*, nu spiralat, ci ondulat ca în Tauroctony, cu Corvus și Cupa sau Craterul deasupra sa. *Kraterul* poate fi chiar o divulgare aproape prea flagrantă a inițierii Misteriului ca poțiune entheogenă, deoarece, în general, este un element al Tauroctoniei doar în Mitraea din regiunile Rinului și Dunării, de obicei cuplat cu leul, care, la fel, este absent din Mitraea din alte părți. Cupa poate face chiar aluzie la Sfârșitul Timpului, care era scopul final al gradelor ascendente de inițiere, prezentând simultan Leul și Vărsătorul, solstițiile opuse, anulând astfel orbita circulară a timpului liniar. Leul, așa cum am ilustrat anterior, este uneori chiar reprezentat deasupra Cupei, ca și cum s-ar scufunda în krater[434].

Printre alte asocieri simbolice ale lor, atât șarpele, cât și scorpionul au înțepături otrăvitoare, toxine pe care le obțin sau le injectează în tradițiile etnobotanice din plantele cu care se hrănesc. Papirusul magic grecesc care conține așa-numita Liturghie a lui Mithras numește în mod specific planta însăși drept „înțepătura" (*kentritis*).[435] Aceasta era, de asemenea, sursa înțepăturii albinei, care putea fi transmutată în miere sau în băutura de miere entheogenă. Asocierea șarpelui cu entheogenul taurului este explicită în fragmentul Poetovio, unde atât șarpele de la rană, cât și tecile de cereale de la coada taurului au un cap triplu.[436] În mod similar, un alt relief arată taurul pășunând lângă ceea ce pare a fi o vie mare cu un șarpe în ea.[437]

În tradițiile mitice, vânătorul grec Orion a fost ucis de un scorpion și apoi amândoi au fost transportați în stele, situate cât mai departe posibil, urmărindu-se veșnic. Scorpionul era emblematic și pentru egipteanul Seth, dușmanul fratelui său Osiris. Scorpionul a fost divinizat ca zeița Serket, reprezentată ca o femeie cu un scorpion pe cap, iar implicarea ei în otrăvuri și droguri s-a extins la ritualurile funerare și la protecția faraonului împotriva marelui șarpe malefic Apep. În Epopeea lui Gilgamesh, creaturile scorpion păzesc trecerea spre muntele grădinii cu bijuterii. În mitologia persană, legendarul *manticore* a fost imaginat ca o creatură cu cap de om și corp ecvestru de leu înaripat cu blană roșie și coadă de scorpion.

Rolul câinelui de a linge sângele taurului în tauroctonies sugerează în mod similar toxine entheogenice, deoarece câinele era asociat cu lumea de jos și cu călătoria între tărâmurile metafizice. Printre zeitățile egiptene, Anubis, cu cap de câine, conducea sufletele morților în prezența lui Osiris. În tradițiile grecești, câinele este companionul lui Hekate, patroana vrăjitoriei cu plante. Mithracismul i-a asimilat simbolismul. O statuie de marmură a triformei Hekate provine dintr-un Mithraeum din Sidon[438] sub forma lui Cerberus cu trei capete, câinele feroce care păzește intrarea în lumea subterană. Astfel, el este reprezentat ca însoțitor al zeului cu cap de leu în

Mithraeum-ul de la Castel Gandolfo.[439] Hades, stăpânul lumii subterane, poartă o căciulă de câine. În tradiția zoroastriană, câinii păzeau Podul Separării dintre cele două lumi, unde omul bun își întâlnea propriul suflet sub forma Fecioarei.[440]

> *Apoi vine fecioara frumoasă, bine conturată, puternică și bine formată, cu câinii lângă ea. Ea face ca sufletul celui drept să urce deasupra Hara-berezaiti; deasupra podului Chinwad ea îl plasează în prezența zeilor cerești înșiși*.
>
> -Vendidad

> *Aleargă și devansează-i pe cei doi câini, urmașii lui Sarama, fără păr, cu patru ochi, pe calea ta fericită. Apropie-te atunci de Părinții plini de har, unde ei se bucură în compania lui Yama. Și cei doi câini ai tăi, Yama, veghetorii, cu patru ochi, care se uită la oameni și păzesc calea. Pentru Yama toarnă Soma*.
>
> -Rig Veda

Constelația Câinelui a fost o catasterizare (adică un transport către stele) a lui Orthos, „Erect", câinele de turmă al pisicii roșii a lui Geryon, al zecelea dintre Lucrările lui Heracles, un episod cu metafore etnobotanice interesante, deoarece implică un descendent al lui Chrysaor („Pluta de aur"), un dublu al lui Perseu, născut din gâtul tăiat al Gorgonei Medusa, și călătoria lui Heracles în cupa de băut a lui Helios, Soarele. Întregul episod implică teme șamanice și un sacrament cu ciuperci.[441]

În mod similar, în Lumea Nouă, morții sunt uneori însoțiți de un câine, ca la Huichol. De asemenea, poate fi semnificativ faptul că, în tradițiile mesopotamiene, încă din perioada babiloniană veche, câinele este un simbol al lui Gula, patroana fitoterapiei și zeița vindecării.[442]

În acest context, câinele și leul sunt legate simbolic și sunt adesea interschimbabile, deoarece aparțin aceleiași familii.[443] Această asociere interschimbabilă a celor două animale poate explica inconsecvența includerii câinelui și leului în tauroctonii.

În ceea ce privește mănunchiul de grâne care crește din taurul sacrificat, chiar dacă nu luăm în considerare steaua lucida Spica ca complement astrologic al acesteia, nu poate fi doar un indiciu, așa cum s-a susținut[444], că simbolizează doar fertilitatea agricolă și renașterea vegetației, deoarece taurul este sacrificat cu un instrument de recoltare neplauzibil, iar semnificația grâului care crește din rană sau din coadă este că sângele taurului este fluidul vital al enteogenului *haoma* transmutat în surogatul de grâu ergot. Astfel, boabele devin „ierburi medicinale"[445] care răsar din taurul sacrificat la începutul sezonului cald. Sămânța-testiculelor Taurului sacrificat pe care scorpionul este văzut apucându-le în cleștii săi au un rol chtonic special, fiind păstrate pentru anul următor de semnul zodiacal de apă Scorpion.

Fiind cel mai ocult semn, Scorpionul este asociat cu misterele sexului, ale morții și ale renașterii și, prin urmare, este ideal ca păstrător al seminței Taurului. Scorpionul își îndeplinește rolul de opus, complement și apogeneză (a doua naștere) a Taurului.

Atât Șarpele, cât și Scorpionul sunt, de asemenea, strâns legate de apă, care este condiția prealabilă pentru creșterea ciupercilor. Trebuie remarcat faptul că, în calitate de Hydra, este tocmai un șarpe de apă și figurează în mitul lui Apollo Corvus despre setea eternă a Corbului.

În general, de altfel, se plantau două recolte de cereale, dacă despre asta este vorba: recolta de iarnă, care era cea mai fiabilă, plantată nu mai târziu de solstițiul de iarnă; iar recolta de vară în jurul echinocțiului de primăvară. Cautes, ca echinocțiu de primăvară, și Cautopates, ca echinocțiu de toamnă, sunt la fel de antipode, astfel încât Cautes ține uneori un cap de taur, prezidând coborârea întrupării, în timp ce geamănul său Cautopates ține un scorpion pentru înviere, cele două direcții implicate în generarea entheogenului.[446]

Pur și simplu, a crede că inițierea mithraică se referea numai la ceea ce se întâmplă printre stele este la fel de eronat ca și a crede că alchimia se referea numai la ceea ce se întâmplă în creuzet.

Cartografierea cerurilor

Inutil să mai spunem că denumirea constelaţiilor are foarte puţin de-a face cu aspectul lor. Chiar dacă pe cerul de noapte din vremurile de demult erau vizibile mai multe stele care, în mod normal, astăzi sunt întunecate de iluminarea artificială de la nivelul Pământului, totuşi gruparea stelelor principale în configuraţii particulare este variabilă, iar imaginea pe care se presupune că o prezintă este o proiecţie fantezistă a conceptelor umane asupra cupolei cereşti. În cea mai mare parte, proiecţiile mitice sunt asimilări culturale moştenite. Identificarea constelaţiei cu un taur poate fi urmărită până în astronomia babiloniană. Mayaşii, însă, vedeau o bufniţă. Chinezii împart zodiacul în mod diferit, în patru regiuni, fiecare cu şapte locuinţe, niciuna dintre ele potrivită cu un taur.

Constelaţia Taur, care figurează atât de proeminent în tauroctonie, este în esenţă doar o formă de „**Y**”, cu o prelungire orizontală de la joncţiune care sugerează spatele unui taur care se avântă. Silaba **mu** din silabarul cretano-minoic este aceeaşi configuraţie în **Y**, împănată cu jaloanele laterale. Se asociază **mu** cu mugetul-bălăngănit al vitelor şi a trecut puţin modificat în alfabetul grecesc clasic, care era de fapt alfabetul consonantic fenician şi identic cu consoana română, stilizată şi recognoscibilă în litera **M**. Originea semnelor poate fi urmărită până la cuneiforma babiloniană. **M** este, de asemenea, o pictogramă a valurilor sau a apei.

Începând din jurul anului 4000 î.Hr., această configuraţie stelară din centura zodiacală a marcat răsăritul Soarelui la echinocţiul de primăvară timp de aproximativ 2000 de ani. Acest lucru i-ar fi conferit o semnificaţie deosebită, dar identificarea sa ca taur se referă la importanţa acestei date pe Pământ. **V**-ul coarnelor taurului este, de asemenea, identificat cu Hyadele, ca sorgintea care, pe când se afla încă pe Pământ, l-a alăptat pe pruncul Dionysos, asociind astfel taurul cu intoxicarea. Hyas, de fapt, este un alt nume pentru Dionysos ca „coarne de taur”.[447] O asociere similară apare în identificarea mitică a taurului ca manifestare taurină pe care Zeus şi-a asumat-o pentru răpirea şamanică a Europei. Hyadele jelesc veşnic moartea fratelui lor, vânătorul Hyas sau „taurul” Dionysos, şi astfel încorporarea lor în capul taurului marchează echinocţiul de primăvară ca fiind începutul ploilor de primăvară sau, ca în Egipt, inundarea Nilului. Un alt grup de stele de la coada Taurului a fost imaginat ca fiind cele şapte Pleiade, o altă soră a plânsului perpetuu. Numele lor derivă etimologic din **plein** („a naviga”), în măsura în care echinocţiul de primăvară marchează şi anotimpul mărilor liniştite pentru navigaţie.[448] Pleiadele plâng fie pentru soarta tatălui lor Atlas, care este obligat să deţină globul ceresc, fie pentru soarta surorii lor, Hyades.

Surorile sunt în anturajul lui Artemis, Vânătoarea, şi fie îl plâng pe „vânătorul” Dionysos, fie fug de avansurile „vânătorului” Orion. După cum am văzut, Orion este derivat etimologic din **ouein** („a urina”)[449], cu implicaţiile sale privind băutura de urină din ciuperci, iar naşterea sa a fost din pielea unui taur. Orion a fost vizualizat pe cer ca un uriaş mânuind o bâtă şi, de asemenea, ca un arcaş cu un scut.[450] Modelul real, însă, este format din trei stele apropiate şi strălucitoare, presupuse a fi centura uriaşului, cu patru stele, două deasupra şi două dedesubt, aproximativ la fel de îndepărtate, prezentând o configuraţie asemănătoare literei **H**, cu liniile sale verticale înclinate spre interior pe ambele părţi, spre bara transversală a centurii. O stea suplimentară (sub centură şi la jumătatea distanţei dintre picioare) apare în regiunea organelor genitale ale gigantului. Este nevoie de multă imaginaţie pentru a transpune această imagine în trunchiul cintrat, fără cap şi fără arme ridicate, picioarele flexate invizibile sub genunchi, iar steaua dintre picioare reprezintă vârful unei săbii atârnând de centură.

În ceruri, Orion atacă Taurul deasupra sa. Este nevoie de mult mai multă imaginaţie pentru a-l vizualiza pe Perseu, care atacă în mod similar Taurul de sub el. Caracteristica remarcabilă este steaua variabilă Argol (din araba al-Ghul, care înseamnă „macabrul” sau „steaua demonului”), care pare să îşi varieze intensitatea într-un ciclu de aproximativ trei zile.[451] Aceasta reprezintă ochiul „clipitor” al capului Gorgonei, atârnând de braţul eroului care l-a recoltat. Celelalte stele trasează linia braţului până la umăr şi ceafă, apoi coboară pe trunchi până la inghinali, unde picioarele sale se împart - unul coboară până la gleznă, în timp ce celălalt este flexat ca şi cum ar alerga. Totuşi, capul Gorgonei care clipeşte este cel care defineşte această constelaţie. Din moment ce capul de Gorgonă mugind şi urlând pe care Perseu l-a recoltat este o ciupercă antropomorfizată, taurul pe

care îl vânează împreună cu Orion are o identitate botanică similară. Caracteristica taurului în ritual este identificarea sa simpatică cu sacrificatorul său. Astfel, în ceruri sunt cartografiate elementele esențiale ale Tauroctoniei Mithraice, autoimolarea mesianică a salvatorului și consubstanțialitatea botanică a vânătorului și a prăzii sale, deoarece trebuie să ne amintim că Perseu, nu mai puțin decât Orion și Mithra, a avut un mod de naștere asemănător ciupercilor.

Cea mai vizibilă stea din regiunea de sub Orion este Sirius, Steaua Câinelui, care strălucește în multe culori și poate fi descrisă ca gura unui câine, alte stele formând corpul, picioarele și coada constelației Canis Major.[452] Este cea mai strălucitoare și cea mai apropiată stea, un alt soare. Numele său este versiunea latinizată a numelui său grecesc ca „arzător", cognat cu sanscritul *Surya*, zeul Soare ca „cel strălucitor", și numele său în arabă ca al *Shi'ra*. Lexicograful bizantin Suidas glosează **seir** ca un alt cuvânt pentru „Soare". Canis Major a devenit câinele de vânătoare al lui Orion sau, alternativ, este asociat cu Artemis ca unul dintre câinii de vânătoare ai lui Actaeon, care l-a atacat pe vânător atunci când acesta s-a metamorfozat în cerb, sau cu un taur ca câine de pază al Europei atunci când Zeus a răpit-o. Răsăritul său heliacal la solstițiul de vară în era Taurului și trecerea sa nevăzută în conjuncție cu Soarele prin cerul luminos din mijlocul verii au inaugurat o perioadă de căldură intensă, așa-numitele *dog days*, care ar fi trebuit să inducă nebunia. Scuipatul câinelui era văzut și ca sursa mierii, aspirată și digerată alchimic de albine. Câinele turbat, cu spume la gură, este turbat, redevenind lup, iar Sirius este identificat ca un câine în numeroase culturi. Pentru chinezi, acesta este de fapt *lupul ceresc*, dar asocierea sa cu turbarea și mierea celestă amețitoare este cea care ne preocupă cel mai mult în acest context. Grecescul **Seirios** este aceeași rădăcină care se regăsește la sirene (Seirenes) ca fermecătoare, care era și numele dat unui fel de albină. Zeița vacă egipteană Hathor îl poartă între coarne și este ținta unei săgeți țintite în Templul Dendera, probabil cu conotațiile sale de toxine ale intoxicației. Este asociat în mod similar cu o săgeată în tradițiile chineze și persane ulterioare. În plus, Sirius a fost identificat cu Iakchos, dublura lui Dionysos, care îi conducea pe inițiații eleusini în ritualul Marelui Mister.

De asemenea, printr-o altă tradiție, este Maira „Scânteia", câinele lui Dionysos, implicat în descoperirea primei plante de viță de vie. De fapt, acest câine este Canis Minor, pre-câinele sau Procyon (adică lupul), care este și numele stelei sale lucide sau cea mai strălucitoare. Cele două canine sunt situate împreună pe malurile opuse ale râului de lapte de vacă celest cunoscut sub numele de Calea Lactee. Maira era identitatea canină a zeiței Lumii Neutre Hekate (Hecate), patroana vrăjitoriei farmaceutice.

Regiunea Taur a zodiacului are implicații mithraice evidente. Cu toate acestea, este greu să fim de acord cu Ulansey, care datează originea religiei în jurul anului 126 î.Hr., când Hipparchos a măsurat perioadele precise de timp implicate în recesiunea echinocțiilor, un fenomen care fusese observat, în orice caz, cu mult înainte de acea dată. Epoca Taurului se încheiase deja cu două milenii înainte și nici nu provocase apocalipticul sfârșit al timpului. Lumea se afla acum în Era Berbecului, care era pe cale să se încheie și ea. Este posibil ca acest lucru să-l fi influențat pe Pavel, care era probabil un inițiat înainte de convertirea sa, să interpreteze sacrificiul Mielului ca fiind semnul zorilor noii ere a Peștilor, care a devenit un simbol creștin. În mod similar, intersecția dintre ecuatorul ceresc și ecliptica solară unde Mithras s-a sacrificat ca Taur prefigura răstignirea lui Hristos. De asemenea, nu pare probabil ca, în doar cincizeci de ani, noua religie să se fi răspândit la pirații cilicieni pe care Pompei i-a luat prizonieri la Roma. De asemenea, se ignoră religia îmbrățișată de perșii achemenizi încă din secolul al VI-lea î.Hr. Deși se poate face o distincție între mitraismul roman și religia mitraică mai veche, tradiția esențială a sacramentului vizionar, care datează cel puțin din *Rig Veda*, indică probabil continuitatea unei frății războinice cu diferențe doar superficiale în ritual și dogmă. În mod similar, mitul lui Perseu ca fondator al Micenei aparține celui mai vechi strat al istoriei orale grecești.[453]

Ulansey susține că piraților, la fel ca toți marinarii, depindeau de stele pentru navigație și, prin urmare, ar fi fost deosebit de receptivi la ideile religioase despre un zeu care ar fi dominat stelele. Cu toate acestea, precesia echinocțiilor ar fi avut puțină relevanță pentru procedurile zilnice de navigație, care erau în esență neschimbate din vremea lui Homer. Piraților erau un grup eterogen de ceea ce în alte vremuri ar fi fost numiți soldați ai norocului, care debarcau pentru petreceri și

desfrâu, jefuiau oraşele şi sanctuarele religioase de comorile lor, dar în primul rând îşi câştigau averea din răpiri şi din comerţul cu sclavi.[454] Ei se angajau ca mercenari ai lui Mithridates,[455] motiv pentru care erau sinonimi cu războiul roman împotriva regelui. Mai mult decât o fascinaţie pentru noile teorii filosofice despre cosmos, ceea ce i-ar caracteriza mai bine este frăţia lor comunitară ca războinici iniţiaţi într-o lungă tradiţie de soldaţi persani.

Mai degrabă, se pare că procesul de proiectare a aceloraşi modele metaforice pe cupola celestă a continuat. Constelaţia Berbecului are o configuraţie foarte asemănătoare cu capul de taur călare din Taur, iar din punct de vedere mitic acesta a fost berbecul de aur pe care Phrixos l-a sacrificat în Colchida Medeei, lâna de aur care a fost atârnată de Copacul Sacru ca mărul său de aur şi pe care eroul Iason (Jason), „omul drogurilor”, l-a smuls, într-o repetare a isprăvii pe care Perseu a realizat-o culegând ciuperca de la Micene şi recoltând capul Gorgonei Medusa.[456]

La fel de mult cum este o hartă stelară, drama din ceruri este şi un omolog codificat al sacramentului *haoma*. Măcelărirea Taurului de către zeitatea erou pe care o reprezintă - fie că este vorba despre Gorgonă şi Perseu sau despre Taurul Cosmic şi Mithras - este la bază un mit al recoltării plantei sacre şi al ramificaţiilor sale cosmologice sau astronomice în catasterizarea agenţilor săi însoţitori. Ca şi ceilalţi Cosmocratori, Mithras nu numai că creează lumea noastră, dar şi mediază relaţia sau comuniunea acesteia cu zeităţile astro-teologice din poziţia sa terestră centrală, la ecuatorul ceresc. El se află, de fapt, în interiorul peşterii cosmice care devine lumea noastră atunci când săvârşeşte fapta fatală. Planetele şi configuraţiile zodiacale participă toate la stabilirea porţilor şi căilor pentru reciclarea atât a elixirului ceresc, cât şi a scânteilor însetate de viaţă care se hrănesc cu el.

Francmasoneria și supraviețuirea frățiilor euharistice[457]

Semnificația mitraismului ca primă religie istorică pan-eurasiatică nu a fost niciodată pe deplin apreciată de cercetătorii europeni, care au încercat în mod insistent să tragă o cortină de fier între Est şi Vest. Cu toate acestea, în diferite forme, mitraismul a lăsat o amprentă de neşters şi definitorie asupra istoriei religioase a acestui vast continent. Creştinismul a fost în acelaşi timp cel mai mare binefăcător şi cel mai distrugător flagel al tradiției mithraice. În timp ce distrugeau sau vandalizau rămăşiţele culturale materiale ale acelei religii cândva măreţe, primii creştini au copiat şi cooptat formele sale exterioare în multe detalii, bazându-se pe succesele sale şi învăţând din limitele sale. Într-adevăr, atât la propriu, cât şi la figurat, creştinismul a fost construit pe fundaţii mitraice.

Mitra, zeu al apusului de soare, jos pe marele apus.
Tu, nemuritor care cobori, nemuritor să te ridici din nou!
Acum când veghea se termină, acum când vinul este tras,
Mithras, de asemenea un soldat, păstrează-ne puri până în zori!
-Cântec pentru Mithras, Rudyard Kipling[458]

O astfel de dependenţă era un mare dezavantaj pentru o Biserică care pretindea o dispensaţie nouă şi originală, şi s-au făcut toate eforturile pentru a suprima punctele comune. În cea mai mare parte, acest lucru a însemnat accentuarea celor mai evidente diferenţe mitologice şi dogmatice, dar acest lucru nu a fost suficient pentru a demonstra o diferenţă practică esenţială între practicile euharistice vizionare ale celor două religii ale misterelor concurente. De fapt, gnoza comună părea să valideze sincretismul şi cooptarea care au avut loc atât de evident - chiar şi în expresiile exterioare - ale vechilor şi noilor religii „oficiale” ale Imperiului.

Pentru antici, o astfel de situaţie era norma, experienţele unitive provocate de diferitele mistere demonstrând toate o identificare esenţială şi universală nu numai între riturile anumitor zei şi zeiţe, ci şi între zeităţi şi sărbătoriţi, precum şi între sărbătoriţi şi cocreatori ca întreg. Marile religii ale Imperiului Roman au fost misterele mitraismului, Isis şi creştinismul, misterul grecesc Eleusinian stabilind probabil paradigma clasică, asociind grâul răsărit cu antecedentele sale sălbatice, necultivate, ciupercile care alterează conştiinţa şi ergotul având un rol esenţial în medierea dihotomiei. Iudaismul a rămas separat din cauza exclusivităţii sale etnice, deşi se poate argumenta că evreii au fost expuşi ideologiei mitraice în timpul captivităţii babiloniene din secolul al VI-lea, în special cultului războinicilor, care va ieşi la suprafaţă mai târziu în comunităţi de fanatici naţionalişti precum esenienii, din care a apărut Isus ca eliberator naţional[459].

Având în vedere o astfel de presupunere de bază a gnozei ca experienţă definitorie în centrul ezoteric al tuturor misterelor, diferenţele doctrinare erau doar o preocupare marginală, iar interpretările literale erau uşor abandonate în favoarea unei bogăţii mitologice infuzate şi sacralizate de o gnoză comună.

Mithraismul a fost un element formativ în sincretismul radical care a caracterizat o mare parte din spiritualitatea clasică. Considerat în aceşti termeni, este important să observăm că creştinismul a ajuns să se situeze în opoziţie polară faţă de această atitudine sintetizatoare şi comparativ tolerantă faţă de alte religii. De fapt, este justificat să considerăm pretenţia creştinismului la originalitate şi la singura sursă de mântuire spirituală drept singura caracteristică cu adevărat originală şi distinctivă a noii religii - aceasta împreună cu insistenţa sa asupra veridicităţii istorice literale a salvatorului său şi a miracolelor sale.

În timp ce Roma imperială a avut o influenţă singulară în popularizarea şi codificarea ambelor religii, trebuie să recunoaştem un fir comun extatic şi comunitar în ele, care începe în straturile cele mai timpurii ale tradiţiilor indo-europene şi se extinde chiar şi în prezent - în esenţa sa ezoterică şi entheogenică.

Chiar la rădăcina misterelor mithraice se aflau cunoştinţe ezoterice mitologice, astrologice şi farmacologice care nu erau uşor de suprimat, cu atât mai puţin de distrus. Istoria lungă şi extrem de complexă a Mithraismului în Eurasia a ţesut inseparabil mitologia sa în însăşi ţesătura culturii

religioase, intelectuale, artistice și literare din lumea persană și clasică. Pe măsură ce Mithraismul a dispărut ca religie mondială, venerabilul său canon ezoteric a devenit un râu, alimentat de fluxuri de tradiție gnostică derivată și originală. În mod evident, acest torent străvechi este cel care a susținut și caracterizat curentul alchimic, hermetic și literar post-creștin, care a erupt de-a lungul istoriei în diferitele renașteri gnostice populare care au fost, în mod repetat și adesea violent, suprimate de Biserica Triumfătoare, care se opunea misticismului personal și insista să se impună ca mediator esențial cu divinitatea.[460]

Mormântul mithraic al unui episcop

Chiar dacă oficial a dispărut, mitraismul a persistat în unele localităţi ca o asimilare cu creştinismul. Nici convertirea Imperiului nu a șters imediat toate practicile misterelor antice[461], care au reapărut mai târziu, dacă chiar au dispărut[462], sub aparența entuziasmului Renașterii pentru antichitate[463] și au fost probabil reintroduse în Europa după căderea Constantinopolului în fața turcilor otomani în 1453. În Orient, Biserica Ortodoxă și Bizanțul, de fapt, au asimilat mai deschis și au perpetuat astfel mithraismul. O icoană rusă din secolul al XVII-lea, aflată în prezent în Muzeul de Stat al Kremlinului din Moscova, înfățișează Sfânta Treime cu Mithra în prim-plan, sacrificând taurul: el este călare pe spatele taurului, ca și cum s-ar plimba pe el, în timp ce îi trage gâtul înapoi pentru a înfige sabia pentru ucidere[464]. Și mai explicită este scrisoarea scrisă de un anume călugăr pe nume Vylinja de pe muntele sfânt, Muntele Athos al Bisericii Ortodoxe Grecești, ca răspuns la șase episcopi renegați (arhiepiscopul Raboza et al.), care acceptaseră unirea cu Biserica Romană la întâlnirea de la Brest din 1596. În enumerarea numeroaselor minuni prin care Dumnezeu și-a arătat favoarea față de muntele sfânt, el menționează una în care masa euharistică s-a metamorfozat în ciuperca sfântă, care a vindecat mulțimi de bolile lor:

> *Când numele celor patruzeci de martiri au fost rostite de arhiereu, de la piciorul sfintei mese a început să crească o ciupercă sfântă cu pălăria în formă de patruzeci de mere, care s-a înălțat deasupra sfintei mese și a umbrit întregul sanctuar. Și pentru această minune preaslăvită toți cei de față au dat slavă lui Dumnezeu și celor patruzeci de martiri. Și apoi toți bolnavii aflați în claustru au fost vindecați prin gustarea sfintei ciuperci. Și această minune a fost pronunțată în toată ecumena și mari mulțimi au fost vindecate*.[465]

Un exemplu tipic al modului în care sanctuarele creștine au fost construite deasupra rămășițelor păgâne este Catedrala San Salvador din Avila, construită parțial în zidurile orașului. Aceasta a înlocuit un Mithraeum aflat în apropiere, chiar în exterior, dar a perpetuat aspecte ale simbolismului zeului păgân presupus strămutat și ale Euharistiei inițiatice într-un mod care indică faptul că riturile vechii religii au fost asimilate în ritualul catolic, în special pentru elita sa ecleziastică. Astfel de cazuri oferă o confirmare suplimentară a identității entheogene a sacramentului.

Învierea Mithraică. Naștere în con de pin. Placă de marmură Mormântul lui Fernando Rodriguez, Catedrala Avila din San Salvador.

În cripta catedralei se află mormântul lui Don Fernando Rodriguez, un episcop înmormântat în anul 1292. Cripta este concepută ca peștera cosmică mitraică din care inițiatul ar fi înviat. Pe peretele de deasupra episcopului, sculptat în marmură, întins în pace pe capacul sarcofagului său, se află o placă care îl înfățișează în basorelief ieșind din camera de piatră în care a fost înmormântat, asemenea lui Mithra pentru nașterea înviată, împins în sus din stânca de pin. Îngerii gemeni îi înlocuiesc pe purtătorii de torțe. Deși nu se mai știe nimic despre el, faptul că i s-a acordat spațiu în cripta catedralei indică faptul că trebuie să fi avut o importanță considerabilă.[466]

Această dramă desfășurată în cripta izolată a acestei peșteri cosmice ar fi avut o atracție specială pentru acei frați anahoreți care se retrăseseră din această lume pentru a duce o viață de abnegație și pustnicie. Pentru Don Fernando, nașterea mitraică, localizată în mod tradițional sub Copacul Paradisului, a însemnat probabil propria sa înviere în chipul Noului Adam, răscumpărat ca Anthropos cosmic, o temă comună în tradițiile hermetice, gnostice și în tradițiile înțelepciunii antice înrudite, perpetuate în perioada medievală de către alchimiști.[467] Hristos a fost văzut ca răscumpărarea Omului original, deoarece Adam a fost creat din lut, care a fost asimilat aici cu oul-piatră sau conul de pin cosmic. La nașterea lor, atât Adam, cât și Mithras ies goi din țărâna pământului cu conotații aprinse și se acoperă cu frunze din Copac.[468] Observați, de asemenea, că poziția rugătoare a subiectului creează un puternic omolog al ciupercii *Amanita*, întărit de forma bulboasă a pietrei de pin din care iese. Atât aureola, cât și trunchiul sunt conturate cu vopsea purpurie, iar motivul decorativ care încadrează scena se termină în partea de sus cu un desen curios de ciupercă.

Friză cu ciuperci-Phallus. Motiv decorativ, sarcofagul lui Don Fernando.

Întregul antablament de deasupra nașterii mitraice prezintă un motiv decorativ curios, unic pentru acest mormânt și care nu mai apare nicăieri în catedrală sau în toată Avila. La început, ar putea fi confundat cu un oraș ceresc, cu porți și clădiri cu turnuri sau cupole, apoi desenul, ca o iluzie optică, se clarifică și devine o friză de ciuperci, cupolele fiind pălăriile complet expandate, iar clădirile cu turnuri sunt în mod clar faza *faloidă* a aceloraşi ciuperci.

Nu este o iluzie, o păcăleală a ochilor noștri. S-ar părea că bunul frate cunoștea secretul Euharistiei *haoma*, din moment ce a ales să reprezinte învierea sa în acest mod. Ar trebui să ne amintim că portalul de vest al Bazilicii San Vicente din apropiere prezintă chiar și o ciupercă agaric ca hrană a banchetului ceresc[469], iar omonimul martir are o înmormântare mithraică similară în cripta sa[470].

Chiar dacă a fost persecutat și cooptat de creștinism în Occident, mitraismul (și maniheismul și alte erezii cu versiunea lor creștinizată a aceluiași sacrament sau a altor sacramente similare) a continuat să prospere în Orient și ar fi generat în mod inevitabil un interes reînnoit pentru Euharistia entheogenă din partea cruciaților care se întorceau, ei înșiși adepți ai religiilor de mistere ezoterice, precum Cavalerii Templieri, și care trebuie să fi fost frapați de asemănarea creștinismului lor cu religia euharistică a lui Mithras.

Ca parte a impactului profund al descoperirii de către Europa a rădăcinilor propriei sale tradiții spirituale, subcurentele mitraice s-au ridicat rapid la suprafața conștiinței religioase și au contribuit în mare măsură la succesul maniheismului și al religiilor gnostice similare, devenind

mişcări populare sau „democratizate” care au contestat şi ameninţat în mod direct autoritatea spirituală şi seculară a Bisericii Romane. În plus, mitraismul persistă în tradiţiile mistice ale islamului, cum ar fi sufismul[471], şi în obiceiurile magice şi practicile populare locale acolo unde a existat cândva un Mithraeum. Chiar şi elita din cadrul Bisericii, încă din secolul al XX-lea, a reuşit să treacă cu vederea sau să îşi reconcilieze opiniile cu condamnarea oficială a vechilor ritualuri[472].

Francmasoneria

Supravieţuind până în timpurile moderne şi derivând din surse incerte şi legendare, francmasoneria este cea mai notabilă dintre societăţile secrete care au perpetuat misterele precreştine şi cea mai timpurie renaştere neopăgână, precedând mişcarea Wiccan.[473] A fost, de asemenea, ortografiată *Phremasonerie*, ceea ce sugerează o încercare de a o conecta cu antecedentele frigiene sau cu cultul egiptean al soarelui.[474]

> *Vino şi revelează-te acestui băiat de aici, astăzi, pentru că eu te voi glorifica în ceruri înaintea lui Phre, te voi glorifica înaintea Lunii, te voi glorifica pe Pământ. Eu sunt cel pe care l-ai întâlnit sub muntele sfânt, căruia i-ai dat cunoaşterea celui mai mare Nume al tău, pe care îl voi păstra sfânt, comunicându-l nimănui în afară de tovarăşii tăi iniţiaţi în ritualurile tale sfinte*.
>
> -Papyri Graecae Magicae, 12.92 et seq.

Deşi este adevărat că, de-a lungul secolelor, masonii au fost acuzaţi de tot felul de activităţi conspirative şi diabolice (de obicei, aşa cum s-a întâmplat cu alte societăţi „secrete” de-a lungul istoriei, cu o înţelegere circumstanţială, parţială şi un zel paranoic), nu există nicio îndoială că lojile masonice au fost, într-adevăr, focare de sentimente pro-revoluţionare şi de filosofii ale Iluminismului, care s-au opus Vechiului Regim feudal cu o nouă ordine mondială luminată şi inspirată de renaşterea clasică, care şi-a găsit prima expresie populară în Renaştere. De asemenea, nu există nicio îndoială că membrii masonilor erau adesea elita socială şi intelectuală care a fost forţa motrice din spatele revoluţiilor care au stabilit realitatea politică a unei noi paradigme sociale - o paradigmă care este o caracteristică a modernităţii cel puţin la fel de definitorie ca revoluţia industrială.

Pretinzând că sunt moştenitorii şi păstrătorii misterelor antice prin linii directe de descendenţă care merg cel puţin până în vremea cavalerilor templieri, simbolismul masonic pare să trădeze un sinopsis coerent şi precis al misterelor antice. Ca „masoni”, ei erau metaforic angajaţi în construirea unei noi ordini mondiale, iar statutul lor de „liberi” însemna că nu recunoşteau niciun stăpân feudal. Ei erau deci moştenitorii tradiţiilor Cavalerilor Templieri, care erau angajaţi în restaurarea vechiului Templu.

Deşi activităţile societăţilor secrete oferă un spaţiu vast pentru imaginaţia perversă a străinilor, în special atunci când este implicată religia, anumite aspecte ale acuzaţiilor aduse împotriva templierilor sugerează că aceştia au perpetuat gradul *Nymphus* al iniţierii mitraice. În mod similar, deşi riturile francmasoneriei sunt efectuate astăzi în versiuni igienizate, cu o înţelegere redusă sau inexistentă a antecedentelor lor, candidatul experimentează ceva care aminteşte de simulacrul de înmormântare din gradul Corbul, iar *Osculum pads* sau „sărutul păcii” se presupune că a fost adoptat de la vechii templieri.

> *În plus, în iniţierea fraţilor din Ordinul menţionat anterior, novicele trebuia să sărute primitorul pe gură, pe buric, pe burta goală şi pe anus sau pe partea inferioară a coloanei vertebrale şi uneori pe apendicele masculin*.
>
> -Proces des Templiers[475]

Am fost în mormânt, am triumfat asupra lui prin învierea din morți și, fiind regenerat în acest proces, am dreptul la viața veșnică.

-Text de inițiere în francmasonerie

Masonii liberi

Istoria oficială a francmasoneriei preferă să dateze începuturile sale în anul 1717, când patru loji din Londra au luat masa împreună și s-au unit pentru a forma prima Mare Lojă a Angliei. Disputa internă a dus la formarea unui grup separat în 1751, „*Antient Grand Lodge of England*”. Diferențele au fost rezolvate, iar cele două grupuri s-au reunit în 1813 sub denumirea de „Marea Lojă Unită a Angliei”. Între timp, s-au format Mari Loji și în Irlanda și Scoția și au fost exportate pe continent și în colonii.

Revendicarea oficială a începutului societății, cu sediul la Londra, a avut însă motivația politică de a exclude primatul Scoției, cu o Mare Lojă (listată ca numărul zero) a cărei constituție este datată înainte de 1598 și care exista deja ca societate în 1140. Aceasta este tradiția „antică”, așa cum se autointitulau, folosind ortografia arhaică pentru cuvântul antic. Francmasoneria scoțiană și-a recunoscut întotdeauna regele ca Mare Maestru și a fost exportată anterior și pe continent. În 1603, Iacob al VI-lea al Scoției, fiul reginei scoțiene Maria Stuart, decapitată, a adus francmasoneria cu el când a devenit Iacob I al Marii Britanii, succedându-i ultimei Tudori, Elisabeta I. Fiul său, Carol I, a fost executat de Cromwell, care, la rândul său, a fost urmat de o revenire la monarhie sub Iacob al II-lea. James a fost destituit în 1701, iar susținătorii săi iacobiți au făcut ca versiunea cabalistică mistică „antică” scoțiană a francmasoneriei să fie suspectă din punct de vedere politic, dacă nu chiar calomnioasă.

Versiunea londoneză din 1717 a masoneriei *Hanoverian-Whig* a stabilit o reinterpretare simbolică modernă, renegând tradițiile hermetice și rosicruciene, care au fost păstrate în ritualurile vizionare ale masoneriei „de grad înalt” în lojile partizanilor iacobiți și ale exilaților din Europa și Lumea Nouă. Aceasta este tradiția care a îmbrățișat revoluția și s-a implicat în tulburările politice care au apărut în Franța și în colonii. Nu numai că mulți dintre soldații revoluțiilor au fost francmasoni, dar și mai amenințător, Napoleon s-a inițiat el însuși într-o lojă specială convocată în cadrul Marii Piramide de la Giza.

Versiunea modernă reformată a francmasoneriei își trage originile din breslele de meserii ale pietrarilor itineranți medievali, care erau oameni liberi și căutau adăpost acolo unde erau angajați, dovedind calitatea de membru printr-o strângere de mână secretă și o bătaie specială la ușa lojei. Aceștia erau constructori, care astăzi sunt înlocuiți de non-constructori, care nu construiesc temple propriu-zise, ci se străduiesc, alegoric și prin metafora meseriei de pietrar, să construiască exemplare mai bune ale lor, prin ritualuri a căror semnificație s-a pierdut sau este cunoscută poate doar de câțiva. Excluderea femeilor este justificată prin simplul fapt că, în perioada medievală, acestea nu erau implicate în construcția propriu-zisă. Perfecțiunea geometrică arhitecturală, cum ar fi pătratul și unghiurile drepte, calități necesare în domeniul construcțiilor, este interpretată ca o virtute spirituală.

Secretele celeilalte ramuri a francmasoneriei sunt cele care ne preocupă. Este, de asemenea, un domeniu al celor mai sălbatice speculații și fantezii, unii susținând că Stonehenge sau *Cartea lui Enoh*, descoperită printre manuscrisele de la Qumran, și egipteanul Thoth sunt precedentele. Primul text masonic cunoscut este manuscrisul *Halliwell* sau „*Regius Poem*”, scris cândva între sfârșitul anilor 1300 și mijlocul secolului al XV-lea, aparent de un cleric din vestul Angliei. Acesta susține că Euclid și inventarea geometriei în Egipt sunt originea breslei și afirmă că aceasta a fost adusă în Anglia în timpul domniei regelui Athelstan (924-938). Acest lucru ar fi suficient de timpuriu pentru ca masonii să fie implicați în Cavalerii Templieri, care au fost creați după prima cruciadă și au existat aproximativ din 1118 până în 1312, când au căzut victime Inchiziției. Deși titlul este folosit astăzi ca ordin masonic filantropic internațional în cadrul francmasoneriei, nu există nicio dovadă care să îi lege de templierii medievali.

Acesta din urmă a fost un grup monahal creat pentru a proteja pelerinii din Țara Sfântă și, deși era dedicat sărăciei, a devenit extrem de bogat, fie ca beneficiar al donațiilor, fie acționând ca bancher sau, după cum bănuiesc unii, datorită unei descoperiri. Sediul lor era pe Muntele Templului din Ierusalim, deasupra a ceea ce ei credeau că sunt ruinele Templului lui Solomon, de unde și denumirea lor de templieri. Se pare că templierii au efectuat de fapt săpături arheologice sub Muntele Templului, iar legenda spune că au descoperit doi stâlpi ai cunoașterii gravate cu secretele științei. Acești stâlpi sunt proeminenți în ritualurile francmasoneriei, dar ceea ce au descoperit templierii, dacă au găsit ceva, este deschis speculațiilor. De asemenea, ei ar fi angajat egipteni ca muncitori indigeni, care s-ar fi putut întoarce cu ei după cruciade. Francmasonii, fie metaforic, fie efectiv în unele secte, intenționează să reconstruiască Templul lui Solomon.

Se susține - și, de asemenea, se neagă - că, în timpul Inchiziției, anumiți templieri s-au refugiat în Scoția la Robert Bruce (Robert I, rege al scoțienilor, 1274-1329), aducând cu ei ceea ce avea să devină Ritul York al francmasoneriei. Este adevărat că Bruce pare să fi fost un simpatizant al templierilor și chiar a dorit ca inima sa îmbălsămată să fie dusă într-o cruciadă pentru a fi îngropată la Ierusalim. Dacă i-ar fi sprijinit pe templierii fugari, ar fi făcut-o în secret pentru a evita problemele cu Roma sau cu regele Filip al IV-lea al Franței, care a instigat la persecuție pentru a-și evita datoriile față de templieri. Se presupune că Sir William Sinclair (St. Clair) a fost el însuși templier sau a fost inițiat în ritualurile lor secrete. El a luptat alături de Robert Bruce la bătălia de la Bannockburn din 1314, susținut de egipteni care ar fi putut fi țigani. O sută cincizeci de ani mai târziu, Sir William, urmașul său, a construit Capela Rosslyn lângă Edinburgh. Strămoșul său Henri St. Clair, primul conte de Roslin, a servit în Prima Cruciadă alături de Hugue de Payen, primul Mare Maestru al Cavalerilor Templieri, iar Hugue a vizitat Roslin în 1126, unde a primit terenul pe care se află acum capela. Se susține - și, de asemenea, se neagă - că Rosslyn este plin de simbolism masonic și templier, fiind construit pe planul Templului lui Irod. Familia Sinclair susține chiar că este din neamul lui Iisus, prin căsătoria sa cu Maria Magdalena. Prima Mare Lojă a Scoției a fost înființată în 1736, avându-l ca Mare Maestru pe William St. Clair din Roslin.

Francmasoneria s-a implicat, de asemenea, în alchimie. Mulți masoni proeminenți s-au întâlnit în timpul Protectoratului Cromwellian în ceea ce ei numeau un colegiu invizibil pentru a proteja cunoștințele ezoterice și progresele științifice pe care Biserica le considera eretice. Printre aceștia s-au numărat Isaac Newton, Robert Boyle, Robert Moray, Christopher Wren și Elias Ashmole, oameni cu un interes profund pentru astronomie și magie. Aceștia erau susținători ai iacobinilor și, odată cu restaurarea monarhiei, Carol al II-lea le-a acordat o cartă în 1662 sub denumirea de *Royal Society.* Practic, toți membrii fondatori erau francmasoni, iar denumirea lor de colegiu onorează apartenența lor la Rosicrucieni, o societate secretă de mistici care ar fi fost formată în Germania medievală târzie de un alchimist pseudonim, Christian Rosenkreuz. Crucea Rozei este un simbol pentru Piatra Filozofală și un grad în inițierea masonică.

Unii susțin că diverse tradiții ale francmasoneriei scoțiene pot fi urmărite chiar până la Mithraism. Membrii triburilor „pictate” sau Picti din Scoția ar fi întâlnit Mithraea soldaților romani de-a lungul Zidului lui Hadrian. Deoarece au rămas în afara Imperiului, convertirea creștină i-ar fi lăsat neschimbați. De asemenea, este posibil să fi absorbit în mod similar elemente din tradiția egipteană ca religia de mistere a lui Isis. În orice caz, mitraismul roman asimilase deja simbolismul egiptean.

Globul surmontat de cruce (*globus cruciger*), uneori rotit astfel încât să semene mai degrabă cu un **X**, reprezintă sfera universului și intersecția ecuatorului ceresc. Ecliptica solară a devenit o emblemă comună, atât a creștinismului, cât și a alchimiei, și a fost frecvent adoptată ca insignă monarhică de împuternicire terestră. Această cruce diagonală sau *saltire* este numită *Crux decussata* sau Crucea Sfântului Andrei, deoarece se presupune că acesta a fost martirizat pe o astfel de cruce, și poate fi urmărită până la simbolismul solar persan în monedele din Persepolis. Acesta formează steagul național al Scoției. În alchimie, *globus cruciger* este simbolul antimoniului, aparent deoarece se credea că acesta este util în transmutarea plumbului în aur și, prin urmare, i s-a atribuit în mod corespunzător această emblemă a împuternicirii. Deoarece scopul activității alchimice era de fapt transcendența spirituală afectată prin manipulări materiale, este probabil semnificativ faptul că

anticii îl cunoșteau în primul rând ca distilat metalic pe care arabii îl numeau **kohl** (ca în alcool, când acesta a fost descoperit mai târziu în perioada medievală). Principala utilizare a **kohlului** era în prepararea machiajului ochilor, mărind ochiul din punct de vedere cosmetic și asociindu-l metaforic cu vederea. Grecii îl cunoșteau ca **stimmi** și îl descriau ca *platyophthamos* sau „ochi mari”. De fapt, cuvântul pentru cosmetică în greacă era *pharmakon*, un „medicament”. Cele două semnificații ale *globus crucifer* se îmbină atunci când globul este sprijinit pe o bază, astfel încât întregul devine un *ciborium* medieval tipic pentru găzduirea sacramentului euharistic. Astfel, de asemenea, configurația **X** a intersecției celor două orbite poate fi reprezentată de cheile încrucișate ale cerurilor, așa cum sunt ele reprezentate în emblema Vaticanului a *inter regnumului* papal, care este denumită *Sede Vacante*, „când tronul este vacant”. În această configurație, tiara Oului Cosmic a celor trei domenii de jurisdicție ale Papei surmontată de Crucifix ca globus cruciger este înlocuită de o umbrelă de soare, o metaforă comună a ciupercilor, surmontată de cruce, ca *umbraculum cruciger* - o observație poate gratuită dacă nu ar fi că însuși tronul vacant poate fi reprezentat sub umbrela gravată cu ciuperci.[476]

Cavalerii Templieri au adoptat *Crux decussata* ca steag și emblemă a lor. Ei au reprezentat-o sub forma unor oase de picior încrucișate, sub un craniu, probabil ca o referire la Golgota, Dealul Craniilor, dar poate și nu fără să cunoască cupa craniului (pălăria ciupercii cu cap de Medusa) care conținea poțiunea zoroastrienilor. Acest lucru este cu atât mai probabil cu cât, în tradiția templierilor, craniul este într-adevăr cel al unei Doamne din Maraclea[477], iubită a unui cavaler din Sidoncare și-a folosit craniul ca armă magică, la fel cum Perseu a folosit capul Gorgonei. Acest craniu din Sidon pare să fi fost o adevărată comoară a templierilor, iar unii speculează că este Graalul sau echivalentul său ca linia de sânge a Mariei prin Magdalena. Legenda a fost folosită ca probă la procesul Templierilor în Inchiziție, deoarece Doamna era din Armenia, care a implicat Cavalerii cu Bogomilii și Catarii, și presupusa erezie a pasiunii lor pentru ciuperci. Utilizarea craniului și a oaselor încrucișate ca steag al pirateriei[478] poate data, așa cum susțin unii, de la activitățile de piraterie ale templierilor. Pe de altă parte, este puțin probabil ca steagul templierilor să fi fost negru, deoarece **Crux** era roșu, probabil originea denumirii *Jolly Roger* (documentată pentru prima dată la începutul secolului al XVIII-lea) ca **jolie rouge** sau „roșu frumos”, deși unii susțin că a fost numită după templierul numit Roger (regele Roger al II-lea al Siciliei, cca. 1095-1154). Deși acest craniu al Sidonului, magic și, probabil, cu un potir de ciuperci, face parte integrantă din tradiția templierilor, este posibil să nu fi figurat în blazonul steagului lor. Acest craniu al Sidonului nu se deosebește din punct de vedere tematic de craniul lui Adam. Încă de la Origen, la începutul secolului al II-lea, Golgota a fost identificată drept *omphalos* sau centrul pământului și locul de înmormântare al lui Adam.[479] Acest craniu era roșu. Acesta este adesea reprezentat în arta renascentistă cu oasele picioarelor la baza Crucifixului, ca un potir care primește sângele euharistic care curge de la Mesia.[480] În manuscrisele timpurii, Adam însuși se ridică din mormântul său pentru a prinde sângele într-un potir.[481] Adam a fost roșu din momentul creării sale și astfel a fost numit ca **DM**, *adamah* ca „pământ roșu argilos” și **dam** ca „sânge roșu”. Uneori există și un vlăstar roșu sub ființa sacrificată pe un altar. Cartea Numeri (19.2 și urm.) specifică sacrificarea unei juninci roșii perfecte (taur de vacă) pentru prepararea unei poțiuni purificatoare compusă din cenușa acesteia, iar Cartea apocrifă a lui Enoh îl identifică pe Hristos răstignit cu acel animal roșu.[482] Aceste tradiții îl identifică, de asemenea, pe Hristos cu răscumpărarea lui Adam, iar Copacul Edenului cu Copacul Răstignirii, făcând din fructul interzis sinonim cu trupul atârnat pe cruce. Nu mai este nevoie să spunem că capul roșu al lui Adam de la baza Copacului care se umple cu sângele roșu resuscitat al divinității consubstanțiale cu taurul sacrificat se află exact acolo unde ne-am putea aștepta să găsim planta magică a Euharistiei.

Craniul și oasele încrucișate au figurat în ornamentarea cimitirelor creștine și evreiești, unde implicația sa sinistră a morții este atenuată de promisiunea reînnoirii, cu cranii înaripate zburând spre Paradis. A devenit o pictogramă comună pentru pericol și toxine. Oasele picioarelor încrucișate amintesc de purtătorii de torțe gemeni cu picioarele încrucișate din Mithraism, intersecția îngemănată a orbitelor marcând echinocțiul de primăvară și cel de toamnă.

Craniul şi oasele încrucişate sunt un simbol proeminent în francmasonerie, precum şi în alte frăţii militare, în special cele ale prusacilor, germanilor, britanicilor şi Statelor Unite. Acesta aminteşte de moartea iniţiatică simbolică a gradului Corbului. Corbul este cel care serveşte pâinea corbului la cina euharistică.

Crux decussata era de fapt forma Crucii pe care Constantin a văzut-o fie în vis, fie strălucind impusă peste soarele de pe cer, în tradiţia hagiografică care consemnează convertirea sa bruscă, la fel ca cea a lui Pavel, la creştinism. Se presupune că a pus-o pe scuturile soldaţilor săi şi a devenit steagul său militar. A folosit-o şi ca steag. Anterior se autointitulase Sol Invictus. Istoricii creştini l-au descris ca fiind litera greacă **chi** impusă pe litera **rho**, astfel încât să abrevieze numele Christos, expropriindu-i astfel simbolismul pentru noua versiune a Mântuitorului străin. Este puţin probabil ca cultele războinice ale antichităţii târzii să o fi abandonat înainte de reapariţia sa ca emblemă templieră.

Iconografie

Elementele iconografice ale francmasoneriei, precum Soarele, ochiul neînsufleţit atotvăzător, *ouroborosul*, frunza veşnic sacră şi, cel mai important pentru noi, boneta frigiană roşie din vârful suliţei sau Sabia Acordului, sunt toate elemente bine cunoscute în religiile antice, având semnificaţii profunde pentru acei iniţiaţi care au aflat adevărata lor semnificaţie şi interconexiuni.

În timp ce majoritatea acestor simboluri sunt comune imaginilor alchimice şi masonice, originea aşa-numitului „stâlp al libertăţii” şi a „bonetei libertăţii” este mai puţin cunoscută. Cu toate acestea, este de la sine înţeles că toate elementele trebuie înţelese ca referinţe criptografice care ascund şi dezvăluie în acelaşi timp mistere obscure. Inovaţia fundamentală promulgată în idealul revoluţionar este dependenţa de un fel de lege naturală - precum şi de dezvăluirea necesară şi continuă a drepturilor naturale, inalienabile şi sacre ale cetăţenilor - ca spirit nutritiv şi necesar pe care se poate sprijini o democraţie republicană. În mod similar, Thomas Jefferson a făcut apel la nevoia de vigilenţă eternă din partea cetăţenilor în menţinerea unui astfel de guvern.

Deşi Revoluţia americană s-a desfăşurat la un ocean distanţă de monarhiile înrădăcinate ale Europei, cultura filosofică şi politică în care au fermentat ideile sale revoluţionare a fost fundamental continentală. Încurajată de succesul american, o fervoare democratică a aprins Europa - în special Franţa - cu un apel la o reevaluare inevitabilă şi radicală a presupunerilor politice şi sociale de bază.

Corespondenţa stranie dintre simbolismul ezoteric mitraic, masonic şi revoluţionar este prezentată în diferitele versiuni iluminate ale *Declaraţiei drepturilor omului* (Declaration des droits de l’homme). Redactarea acestui document (în mare parte de către marchizul de Lafayette în 1789) a fost considerată drept sfârşitul *Ancien Regime*. Din punct de vedere politic şi social, o nouă zi se deschidea pe continent, pe măsură ce conceptele ameţitoare de raţiune, libertate şi egalitate se răspândeau în lumea occidentală. Un mare experiment democratic a avut loc peste Atlantic, deschizând calea pentru aplicarea politică a filosofiei Iluminismului în Europa.

Delimitând libertăţile cetăţeanului individual, *Declaraţia* a fost inspirată şi seamănă foarte mult cu *Declaraţia americană a drepturilor*, fiind alcătuită dintr-un scurt preambul şi şaptesprezece articole. Aceasta stabileşte drepturile la libertate, egalitate în faţa legii, proprietate privată, afirmă separarea puterilor şi a abolit drepturile feudale în Franţa.

În centrul vizual al acestui document miniatural (şi al copiilor sale), aflat într-un contrast izbitor, găsim un motiv mitraic familiar - o bonetă frigiană roşie aşezată deasupra oţelului alb strălucitor al unei arme, ea însăşi fixată vertical, ca *Excalibur*, în presupusa stâncă. În cazul în care cineva se îndoieşte de semnificaţia simbolică a acestei sulițe şi a echivalentului său mitraic, sabia sau *harpa*, atenţia este îndreptată către *fasces*, care altfel ar rămâne inexplicabil în acest context. **Barsom** este echivalentul persan al *fasciei* romane, un ansamblu de tulpini de plante care aminteşte de *thyrsus*-ul dionisiac, aparent un simbol al forţei prin unitate, deşi nu este lipsit de o semnificaţie botanică de bază, **barsom** derivând etimologic din sanscrita **barhis**, „iarba sacrificială”, de la **brhati**, „el culege”.

Ciucurele roşu, ca o altă pălărie de ciupercă, situat deasupra *fasciei*, este, de asemenea, un simbol masonic important pentru legătura mistică care îi uneşte pe masoni, deşi pot avea opinii şi perspective diferite, într-o bandă sacră de prieteni şi fraţi. Nodul sau legătura este însă un simbol mai vechi al uniunii cosmice transterestre şi aminteşte de semnificaţia de bază a numelui lui Mithras ca „unificator”.

Împreună, boneta şi sulița formează un omolog remarcabil al ciupercii *Amanita*. Spre deosebire de versiunile mitraice ale sabiei acordului, diferitele declaraţii, atât prin includerea culorilor, cât şi prin alte detalii revelatoare, nu lasă loc de îndoială cu privire la misterul entheobotanic care este reprezentat. Astfel, rămăşiţa sub formă de fustă a vălului universal sfărâmat al ciupercii, care atârnă deasupra vârfului de lance, este descrisă în mod explicit, la fel ca şi baza sa bulboasă, altfel incongruentă.

Declaraţia franceză a drepturilor omului, cu detaliul bonetei frigiene, deasupra unei sulițe şi cu boneta înconjurată de uroboros. Acest omolog al sacramentului mithraic, Amanita muscaria, care se înalță printre o ghirlandă veşnic verde, include o reprezentare atât a rămăşiţei vălului inelar sub formă de fustă al ciupercii, cât şi a bazei bulboase, pe lângă alte simboluri entheogene. Sophia, reprezentată ca un înger (dreapta sus), arată cu mâna stângă spre omologul ciupercii.

Pentru o clarificare suplimentară, ciuperca care ţâşneşte în sus este identificată cu o ghirlandă sacră de ramuri veşnic verzi, iar baza sa rămâne ascunsă, deşi puţin, sub piatra de temelie iluminată a *Declaraţiei*, astfel încât ea izbucneşte de fapt din stâncă. Veşnicul verde (de obicei *Attic acacia* (*salcâmul*) este un simbol masonic bine cunoscut, derivat din surse antice, al cărui mit ezoteric este intim legat de relaţia obligatorie de micoriză dintre arborii veşnic verzi şi ciuperca entheogenă pe care o găzduiesc. Nu ne putem aştepta decât ca musca agaric să iasă la iveală, aşa cum este pe cale să facă în această imagine, în mijlocul unui sol de pădure presărat cu frunze veşnic verzi.

Un ultim element este adăugat pentru a face evidentă intenția ezoterică a scenei. Chiar și cel mai profan privitor ar fi recunoscut *ouroborosul* ca fiind simbolul preeminent al misterelor hermetice. Pentru inițiați, însă, șarpele circular reprezintă adevăruri mult mai specifice și mai practice. Pe lângă asocierea binecunoscută dintre șerpi și ciuperci și aluzia probabilă la capacul circular asemănător unei roți (observați că extremitatea inferioară a șarpelui corespunde exact cu partea inferioară a bonetei frigiene), există o referință suplimentară la practica larg documentată de filtrare și fortificare a proprietăților entheogenice ale ciupercii ca metabolit urinar prin intermediul trecerii sale prin corpul uman. Astfel, odată cu *ouroborosul* - „mâncătorul de cozi", tradus mai corect ca „mâncătorul de urină"[483] - ciclul misterului se închide în această capodoperă a înșelăciunii vizuale ezoterice.

La capătul scenei, Libertas din stânga, purtând boneta libertății, primește iluminarea divină, în timp ce, în dreapta, îngerul rațiunii stabilește contactul vizual cu privitorul și atrage atenția asupra luminii revelatoare a ochiului piramidal fără trup cu mâna dreaptă și asupra sursei sale pământești încă nedezvăluite cu mâna stângă, Fiul alchimic al Soarelui, sacramentul ciupercă sacră al Sabiei Acordului.

Faptul că alte reprezentări ale *Declarației* sunt practic identice, chiar și în detaliile subtile descrise mai sus, argumentează în mod concludent împotriva posibilității ca coincidența sau licența artistică să fi jucat un rol semnificativ în compoziția acestor manuscrise iluminate. Dimpotrivă, o astfel de consecvență este produsul unui design intenționat și detaliat, care încorporează cu atenție un set complex de imagini fungi-enteogene secrete, demne de misterele din care au fost derivate.

Stâlpul libertății

Stâlpul libertății, Republica Mainz. Acuarelă, Johann Wolfgang von Goethe, 1793.

Stâlpii libertății erau bastoane înalte de un fel sau altul, având în vârf o bonetă frigiană sau alt simbol al libertății. Acestuia i s-a dat un nume grecesc, **eleuthriodendron** (*eleutherios*, „liber", *dendron*, „copac")[484], Arborele Libertății, care era un „stâlp sau copac ridicat de populație, atârnat de steaguri și dispozitive și încoronat cu o calotă a libertății". Astfel de copaci au fost plantați în timpul Revoluției americane și în Franța în anii 1790, după Revoluția franceză, și tot așa și în Italia. Rip Van Winkle al lui Washington Irving, când se trezește din somnul său lung, indus de ciuperci[485], este surprins să observe în satul său proaspăt postrevoluționar un „stâlp înalt și gol, cu ceva pe el care arăta ca o bonetă de noapte roșie". Boneta de noapte, consemnată pentru prima dată în secolul al XIV-lea ca ținută de pat, desemnează, de asemenea, curentul de somn încă de la începutul secolului al XIX-lea și a înlocuit-o pe prima ca semnificație primordială astăzi, connotând starea liminară a visării. Boneta de noapte este și denumirea unei ciuperci comestibile, tradusă din finlandeză (*Rozites caperata*), cunoscută și sub numele de *Gypsy Nitecap*, iar în Suedia ca *Granny's Nitecap*.[486]

La fel ca stâlpul de mai, care acorda licență sexuală în ziua de 1 Mai (echivalentul popular al festivalului roman Floralia), arborii libertății ar trebui înțeleși, de asemenea, ca simboluri falice.[487] Stâlpul libertății, cu boneta frigiană, a apărut și pe unele monede americane timpurii, iar zeița

Libertas, împreună cu sulița sa și purtând boneta, a devenit aproape imaginea centrală a Marelui Sigiliu al Statelor Unite.

Boneta Libertății

Identică cu versiunea frigiană mitraică și uneori denumită sub acest nume, boneta libertății este o bonetă de pânză fără bor care se potrivește perfect în jurul capului. Pe dealul Aventin din Roma a existat un templu al Libertas, construit în timpul celui de-al doilea război punic, iar o statuie a ei a fost ridicată pe locul casei lui Cicero după ce aceasta a fost demolată. Ea era reprezentată în mod obișnuit atât cu boneta, cât și cu prăjina, iar sclavii emancipați îi purtau boneta, numită *pileus*, ca emblemă a libertății. Prin urmare, revoluționarii francezi și americani au folosit-o ca simbol al libertății. Deși cel mai adesea roșie (așa cum erau cele purtate de iacobinii francezi), englezii purtau o bonetă albastră cu o margine albă cu aceeași conotație, iar Britannia poartă uneori o astfel de bonetă în vârful suliței sale. Statuia de bronz care, din 1863, se află în vârful Capitoliului Statelor Unite a fost inițial concepută de sculptorul Thomas Crawford pentru a reprezenta Libertatea, dar aceasta apare fără boneta frigiană, deoarece s-a considerat nepotrivit ca ea să fi fost vreodată înrobită, iar în schimb este numită Libertatea triumfătoare în război și pace. Colosala Statuie a Libertății a lui Bartholdi, care se află în portul New York, este la fel de lipsită de bonetă, care este înlocuită de o diademă mitraică cu șapte raze solare. Artistul a fost asistat de Gustav Eiffel în proiectarea și construirea cadrului structural. Atât Bartholdi, cât și Eiffel erau frați masoni din aceeași lojă, iar confrații lor au revizuit proiectul înainte ca acesta să fie prezentat comitetului american. Marele Maestru din New York a pus piatra de temelie a soclului în 1884, astfel încât întreaga întreprindere a fost un proiect masonic.

La 10 august 1793, când Convenția franceză a întronizat-o pe „Zeița rațiunii”, a avut loc profanarea catedralei Notre Dame de Paris. Ofițerii municipali, gărzile naționale și balerinele purtând torțe ale „adevărului” au participat la procesiune. Chiar și arhiepiscopul Parisului a participat la procesiune, în timp ce aproape tot clerul și-a scos costumele canonice pentru a îmbrăca bonete de noapte roșii.

Frăția din Cincinnati

George Washington a fost el însuși inițiat în francmasonerie în 1752, la Loja din Fredericksburg, Virginia, și, după cum se știe, a fost un prieten apropiat al lui Lafayette, care a fost coinițiat și a luptat alături de el în Revoluție. Celebrul șorț masonic (unul din cele două) a fost brodat personal în mătase de marchiza de Lafayette și i-a fost prezentat în 1784. Washington a fost, de asemenea, un rozicrucian și un familiar al grupului de mistici și ocultiști care se întâlneau la Wissahickon Creek din Philadelphia, printre care se număra și Peter Miller, care a tradus *Declarația de Independență* în limbile europene. Acolo au prins contur ideile de bază ale Constituției SUA. Se spune că Washington avea el însuși o înclinație mistică și era profund religios, iar în mai multe ocazii a avut experiențe vizionare în care a văzut destinul viitor al noii națiuni în curs de formare. În timpul Războiului de revoltă, majoritatea generalilor lui Washington erau francmasoni și acesta a încredințat întotdeauna probleme de cea mai mare importanță membrilor frăției.

> *Nu este greu de imaginat că grupurile de francmasoni, experimentând ritualuri și inițieri într-o stare de conștiință modificată, ar fi putut dobândi o înțelegere specială a importanței experienței revoluționare americane și a semnificației acesteia pentru întreaga umanitate*.[488]

La fel ca frăția mitraică a războinicilor, soldații Armatei Revoluționare au menținut o camaraderie strânsă, numindu-se pe ei înșiși Cincinnati, după modelul fermierului roman simplu cvasi-mitologic care a salvat Republica și armata sa asediată, Lucius Quinctius Cincinnatus, născut

în 519 î.Hr. Washington a fost primul lor președinte. Descendenții soldaților originali se întâlnesc și astăzi.

Alchimia masonică

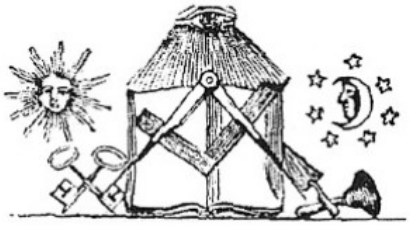

Rebus masonic. Retipărit în Stellar Theology, and Masonic Astronomy, Robert Hewitt Brown (San Diego, CA, Book Tree 2002, publicat inițial de D. Appleton and Co. 1882).

Un desen intrigant leagă în mod convingător ezoterica masonică de sacramentul entheogenic.[489] Alături de Soarele și Luna alchimice (cu șapte stele planetare), Cheile Raiului încrucișate, pătratul și compasul încrucișate și mistria și clopotul încrucișate în mod similar, găsim, chiar în centrul imaginii, un obiect neobișnuit și la început neidentificabil, ca o iluzie optică, poate o lanternă, dar odată văzut corect, adevărul sare din pagină. Este vorba despre o ciupercă, care seamănă foarte mult cu anumite *Psilocybes* - printre care „Liberty Cap”, *Psilocybe semilanceata*. Se presupune că pălăria ciupercii este formată de emanația ochiului neînsufleţit atotvăzător al lui Horus, fapt care nu explică faptul că *stipele* ciupercii intersectează pătratul și compasul, crescând în sus dintr-o *Carte a Apocalipsei* și revărsând din capacul său pileic un flux de Ape Vii în jos, de o parte și de alta.

În acest context, este important de remarcat faptul că denumirea de „Liberty Cap” a fost aplicată lui *P. semilanceata*, o ciupercă entheogenă comună și puternică, cel puțin încă din 1841 în Europa, o denumire care provine probabil dintr-o utilizare folclorică îndelungată și deja comună, datând din timpul Revoluției Franceze[490].

Având în vedere corespondențele cu iconografia mitraică și natura alchimică caracteristică a simbolismului masonic, precum și faimosul lor antagonism cu Biserica Catolică pe tema sacramentelor, întărit mai recent de opoziția acesteia față de susținerea radicală a masonilor a separării dintre Biserică și Stat, este probabil că Misterul sacramentului mitraic a fost păstrat în cadrul Ordinului. De fapt, un memento caracteristic al inițierii în francmasonerie a fost ulciorul masonic, probabil un simbol al ceremoniei unei poțiuni sacramentale. Prin urmare, ar trebui să existe puține îndoieli că, la un moment dat, s-a băut ceva în cadrul ritualului.

În celebrul său opus *Les grands Inities*, Edouard Schure descrie misterul eleusinian în care *„atunci când inițiații treceau prin poarta mistică, preotul potrivit arunca pe cărbuni aprinși un lichid narcotic, care producea fumuri parfumate, greu de dizolvat....*” Acest lucru în sine este suficient de interesant, dar în contextul lui Schure devine mai senzațional, Schure ar fi derivat înțelegerea sa despre Eleusis din experiențele și inițierile sale ca francmason[491].

După ce am publicat dovezile de mai sus privind utilizarea entheogenului în rândul francmasonilor[492], un informator confidențial[493], un maestru mason cu pregătire ezoterică masonică suplimentară, pe care îl vom numi „John”, a venit să confirme ipoteza noastră și să ofere informații suplimentare.

John ne spune că un „ritual de fumigare” în concordanță cu cel descris de Schure mai sus are loc într-adevăr, deși rar, în unele cercuri masonice din afara Lojei Albastre. John, care a fost inițiat în acest fel, descrie ritualul ca având loc într-o cameră închisă foarte mică - și că acesta induce o stare profundă de conștiință alterată în pregătirea pentru etapele suplimentare ale inițierii.

El ne-a dezvăluit, de asemenea, că există și alte ocazii în care compușii psihoactivi sunt folosiți în mod tradițional de masonii cu înclinații mai ezoterice și că o astfel de utilizare este considerată de aceștia ca fiind în concordanță cu vechile obiceiuri și o formă autentică de practică

masonică. Potrivit lui John, aceste practici sunt aproape necunoscute în cadrul Lojii Albastre Masonice, cu excepția acelor câțiva membri care au căutat rădăcinile ezoterice ale tradiției, avansându-și educația masonică dincolo de granițele Lojii Albastre moderne. El subliniază faptul că utilizarea entheogenilor în masonerie, deși practicată de un număr restrâns de persoane iluminate, este rară.

Desigur, membrii generali pot varia de la cei mai mult sau mai puțin ezoterici. John ne spune că practicile entheogenice sunt mai frecvente printre inițiații unor loji militare mai vechi, care adesea își recunosc rădăcinile mithraice, și în lojile din Franța, unde co-masoneria a înflorit și ezoterismul a devenit în vogă. Dar acesta este un subiect pentru cercetări ulterioare.

În cele din urmă, am dori să îndreptăm atenția cititorului asupra unui mit fondator al masoneriei în care trupul ucis al lui Hiram Abiff, maestru mason și maestru de lucrări la Templul lui Solomon, a fost „ridicat" din locul său de odihnă sub o crenguță de salcâm care a marcat locul pentru cei care vor fi trimiși de regele Solomon să caute. După ce a fost găsit cadavrul lui Hiram, Solomon însuși a mers la fața locului pentru a-l recupera. Pipăind sub pământ la locul salcâmului, regele a simțit „mâna" lui Hiram. În procesul de recuperare a cadavrului, el a folosit mai întâi strânsoarea ucenicului, apoi pe cea a tovarășului, dar de două ori a simțit că pielea aluneca de pe mâna lui Hiram. În cele din urmă, Solomon a folosit strânsoarea maestrului mason pentru a ridica cadavrul.[494]

În contextul entheobotanic, considerăm că acest mit este o descriere a unei recolte rituale de salcâm. Observăm că se știe că scoarța rădăcinii subterane a speciilor de salcâm și *mimosa* conține niveluri ridicate de dimetiltriptamină, un entheogen care este puternic psihoactiv atunci când este extras și inhalat și care este ușor de combinat cu alte plante sacre entheogene și consumat sub formă de poțiune.

Mesaj

Doi dintre noi au fost recent în Grecia pentru a lansa publicarea traducerilor din greaca modernă a câtorva dintre cărțile care au contribuit la punerea bazelor studiului de față. A avut loc o recepție oficială la prestigiosul Muzeu Benaki din Atena și o sărbătoare de o zi a editorului nostru în satul Eleusis, culminând cu un tur privat al sanctuarului antic de către arheologul care se ocupă acum de săpături. Un vechi prieten de acum câteva decenii ne-a condus înapoi la Atena și, în ciuda orei târzii, am urcat pe Dealul Pnynxului, unde atenienii obișnuiau să se adune pentru Adunarea care era experimentul lor într-o nouă formă de guvernare - democrația. Am stat și am meditat în tăcere la ruinele magnifice ale clădirilor sacre de pe Acropola din apropiere.

După prezentarea noastră la Benaki, prietenul nostru a organizat un banchet pentru noi în conacul său neoclasic restaurat din vechea Plaka, pe panta nordică a Acropolei.

„Știi", a spus el, "citesc ceea ce scrii. Nu trebuia să spui asta". Știam că trădasem o confidență, dar i-am răspuns: „Nu contează, nu-i așa? Oricum nu va crede nimeni". Deși turiștii care merg la Eleusis pot cumpăra acum relatarea noastră despre evenimentele sfintei ceremonii, aceasta se regăsește rar în programa unui curs universitar. Nu voi menționa care dintre numeroasele indiscreții a fost subiectul reproșurilor sale.

Un subiect pe care îl tratăm pe scurt - și cu gândul la continuarea cercetărilor - este impactul Mithraismului (și al religiilor cultice înrudite) asupra Francmasoneriei și Hermetismului, care ambele s-au inspirat puternic din Misterele ezoterice. Sămânța unor astfel de cercetări, la fel ca impulsul care a stat la baza concentrării noastre asupra mitraismului, a provenit adesea din întâlniri accidentale cu mitologii și imagini care erau atât de sugestive pentru inspirația entheogenă, încât necesitau un studiu mai aprofundat. În cazul mitraismului, ni s-a părut foarte curios faptul că, la fel ca o ciupercă *Amanita muscaria*, se spunea că Mithras era născut purtând o bonetă roșie, cu pete în formă de stea, dintr-un con de pin sau piatră (filozofică?). Câteva ore în biblioteci au scos la iveală, la rândul lor, câteva dintre cele mai importante și convingătoare artefacte probatorii prezentate mai sus. Importanța de a avea „ochi pentru a vedea" iconografia sacră și ezoterică nu poate fi subestimată, deoarece, altfel, puține lucruri au rămas din cultura materială mitraică.

Prin urmare, nu suntem inițiați care trădează secrete care ne-au fost date în mod confidențial, ci cercetători care au dat peste ceea ce noi credem că sunt dovezi convingătoare ale unui „cult al drogurilor” extrem de bine plasat în fruntea civilizației noastre.

Secretele sunt secrete și își pierd sfințenia atunci când sunt dezvăluite. Din fericire, ele sunt de obicei de neînțeles pentru cei care nu le cunosc deja. Mesagerul care descrie sfârșitul miraculos al eroului Oedip din tragedia antică a lui Sofocle își încheie relatarea spunând că dacă nu înțelegeți ceea ce tocmai a spus, ar prefera să vorbească cu altcineva.

Descoperirea LSD de către Albert Hofmann în 1943 nu a fost considerată ca făcând parte din revoluția psihedelică până când articolul din revista *Life* al lui R. Gordon Wasson din 13 mai 1957 nu a făcut publică experiența acestuia de a lua ciuperci entheogene cu șamanul mazatec Maria Sabina. Ulterior, hoarde de căutători au călătorit în satul ei îndepărtat Huatla de Jimenez din Oaxaca, Mexic, iar ea a ajuns să se plângă că, de când au sosit gringo, „micii sfinți” (termenul ei pentru ciuperci) și-au pierdut vocea; ei nu mai erau de folos.

Cu toate acestea, când i s-a cerut să scrie o prefață pentru cea mai recentă versiune a lucrării noastre comune, chiar dacă ar fi fost vorba doar de o propoziție, Albert a răspuns: „Astăzi, lumea are nevoie de Eleusis mai mult decât oricând înainte”.

În ciuda interdicției pe scară largă și poate chiar a posibilei complicități a celor care cunosc deja secretele, oamenii au apelat din nou la entheogeni în speranța de a reînvia misterele. În laboratoarele științifice se desfășoară noi experimente, extrem de monitorizate, pentru a testa potențialul sacramentelor interzise și a apărut turismul șamanic, care oferă o serie de oportunități, cu autenticitate etnologică variabilă, de a împărtăși inițieri cu culturi indigene supraviețuitoare sau în contextul revizionismului neo-șamanic. Printre alte consecințe terapeutice, aceste ritualuri entheogenice interzise ar putea deține chiar o cheie pentru tratarea flagelului devastator al dependenței de substanțe chimice.

Religiile sunt întotdeauna o asimilare adaptivă a precedentelor lor deplasate, unele mai evident decât altele. Numeroase secte, multe dintre ele creștine, au căutat și au obținut sancțiuni legale pentru sacramentele lor entheogenice, care, în Statele Unite, pot fi protejate fie prin libertatea religioasă garantată de Constituție, fie prin *Religious Freedom Restoration Act* din 1993, mandatat de Congres. Deși prima a avut inițial o intenție oarecum diferită, aceasta recunoaște acum etniile diverse ale națiunii noastre. Cea de-a doua ia în considerare culturile care au fost distruse sau suprimate de cucerirea europeană a Lumii Noi. Rămâne de rezolvat problema a ceea ce constituie o religie. Pot apărea noi profeți și de câți oameni este nevoie pentru a fi considerată o congregație? Poate exista o religie a unuia singur, sau aceasta definește o filosofie? Constituția canadiană, care este mai liberală și mai modernă decât cea a SUA, garantează libertatea de gândire, inclusiv orice ar putea fi parte integrantă a stimulării unei astfel de gândiri.

Acesta este scenariul contemporan al evenimentelor pe care le-am relatat în răspândirea unui cult solar persan prin Orientul Mijlociu și Apropiat în vechea Europă. Subtitlul nostru este într-o oarecare măsură ironic, deoarece Europa era destul de civilizată înainte de a fi dominată de Imperiul Roman. Bărbații din birocrație și armata care le susținea controlul asupra puterii au menținut suprimarea. Convertirea lor la creștinism a substituit o nouă conducere socio-politică și a asimilat principiile politico-religioase ale predecesorilor lor deposedați. Procesul nu a fost decât ultima etapă în răspândirea zoroastrismului care, cu secole înainte, influențase deja evoluția conceptului iudeo-egiptean de monoteism și care, în curând, avea să iasă din nou la suprafață în proclamațiile ultimului său profet, Mahomed. Creștinismul a preluat rapid o mare parte din cultura materială și principiile ideologice ale mitraismului roman. Astfel, se poate spune că noul cult creștin ar putea fi considerat o versiune reformată a precursorului său mithraic.

Toate acestea, desigur, sună ciudat, deoarece au existat întotdeauna secrete rezervate doar celor aleși și elitei, fiind adesea negate cu tărie și chiar persecutate printre profani. Acestea au persistat atât în ierarhia clericală, în cei desemnați politic, cât și, mai ales, în rândul societăților care au încercat să reînvie misterele antice și în științele în evoluție care au încercat să exploateze secretele lumii naturale. Mulți sunt chemați, dar puțini sunt aleși. Doar unii sunt admiși în sanctuarul cel mai intim al cunoașterii.

Cina cea de Taină a comemorat Copacul Cunoaşterii şi Prima Cină care a fost creată din el. În ciuda ultimei cine, poate exista încă o cină viitoare, una care să guste din fructele sale cu potențialul de a explora alte dimensiuni ale spiritului uman, cunoscute anterior doar în tradițiile mitului. La fel ca Prima şi toate cele care au urmat-o, Următoarea Cină va fi o privire umilă şi inspirată de uimire prin vălul lumii mundane către Perfecțiunea Cosmică care se află în spatele şi sub ea. Aceste zboruri către ideal vor continua să definească şi să inspire tărâmurile posibilităților umane, extinzându-ne orizontul către supranatural, cu speranța de a încorpora ideile puternice experimentate în instituțiile sociale, politice şi etice preumane care au ajuns să definească civilizația. Aceasta este baza călătoriei şamanice a eroului.

Astfel, vârful realizării umane - şi al civilizației umane - nu se află, după cum susține Platon, în lumea materială şi în manifestările sale, ci în accesul la dimensiunea eternă, arhetipală a ideilor.

Entheogenii ne vor ajuta întotdeauna să devenim mai umani, să ieşim din răspunsurile noastre imediate şi primordiale pentru a realiza un bine „superior" - acela al colectivului care se străduieşte dincolo de el însuşi, într-o manieră coerentă poate cu ecologia unui cosmos inteligent, definit, aşa cum este umanitatea, nu prin individualitatea părților sale, ci prin interconectivitatea întregului.

Accesul fiabil la acest tărâm oferit de *entheogeni* este egalat doar de impracticabilitatea prezicerii sau analizei raționale a înțelegerii pe care o aduc din adâncurile inconștientului uman. Complexitatea însăşi a condiției umane, sofisticarea întrebărilor la îndemână şi inspirația necesară pentru a aborda astfel de mari probleme filosofice - toate par să solicite ceva mai mult decât raționamentul liniar care definește rezolvarea rațională a problemelor. Într-adevăr, şi poate în mod special, grecii clasici şi-au dat seama de limitele rațiunii neinspirate şi, prin urmare, au adus un omagiu special atributelor chtonice, misterioase chiar şi celor mai rezonabili zei ai lor şi au sărbătorit zborurile extatice cu un zel infam. Noi cercetări asupra acestui subiect tabu din punct de vedere academic continuă să ne îmbogățească înțelegerea importanței aşa-numitului irațional şi a rolului substanțelor entheogene în civilizația antică occidentală. Ceea ce grecii îmbrățişau, etica creştină nega şi condamna, creând scena unei lupte care a dus chiar la respingerea lumii prezente în aşteptarea uneia mai bune după moarte.

Ce speranță mai bună are omenirea decât aceea de a-şi distruge preconcepțiile şi obstacolele psihologice pentru a depune mărturie mai clară şi mai obiectivă despre nebunia noastră actuală şi pentru a realiza mai pe deplin cele mai bune speranțe ale noastre pentru un viitor mai „civilizat"? Cum să obținem mai bine soluții creative la dialectica hegeliană mereu prezentă care caracterizează spectacolul uman încântător?

Oare, aşa cum au speculat unii, am intrat într-o epocă în care nevoia de renaştere *entheogenă* pe scară largă este atât de profundă încât depăşeşte valoarea cererii arhaice - poate învechite - de păstrare a secretului?

Sau poate că *entheogenele* devin în sfârşit democratizate şi mai libere pentru a promova evoluția umană fără a fi supuse controalelor exercitate anterior de interese socio-politice speciale?

Pe de altă parte, poate că secretele sunt menite să fie dezvăluite la momentul potrivit - adică atunci când tradițiile, cândva formative, chiar venerabile, şi-au pierdut actualitatea şi relevanța şi devin artefacte ale unei progresii istorice a căror semnificație este importantă doar în contextul interpretării contemporane. Prin urmare, nu ne cerem scuze pentru prezentarea oricăror secrete care ar fi putut fi dezvăluite în paginile de mai sus, dar trimitem prezenta lucrare cu umila speranță că ea elucidează câteva scântei din străvechea splendoare mithraică care a infuzat atât de mult civilizația emergentă a Occidentului.

ANEXĂ: Ciuperca Mirgia la yezidiții mitraici

Siamak Ashoori este un Yezidi (Yazidi) de etnie kurdă, un academician cu o pregătire în lingvistică, care trăiește în Statele Unite. În urma unei prezentări din partea unui editor din sudul Californiei, acesta a acceptat cu amabilitate să acorde mai multe interviuri pe tema mitraismului kurd și a plantei magice cunoscute ca **mirgia** în kurdă și ca **mehrgiah** în farsi - literal „*planta lui Mithra*”. Materialul din acest apendice provine din aceste interviuri, așa cum au fost înregistrate în 2001, și este prezentat aici ca un mijloc pentru continuarea cercetărilor. Îi mulțumim pentru cooperare și generozitate și pentru că a verificat acuratețea tratamentului sumar prezentat mai jos.

Kurzii au fost mult timp marginalizați de cultura musulmană dominantă și, prin urmare, tradițiile lor au fost în mare parte neînregistrate. Acest lucru este nefericit pentru cercetarea și erudiția mitraică, deoarece regiunea Zagros păstrează tradiții persane foarte vechi.

Deşi influenţaţi de evenimente ulterioare, yezidiții păstrează o versiune foarte veche a mithraismului, anterioară Reformei zoroastriene. Tradiția lor nu este o tradiție reciclată din Imperiul Roman, deşi împărtășesc cu mitraismul roman anumite elemente, cum ar fi o paralelă stranie a gradelor inițiatice[495], granulele sau „perlele” sacre de lut primite ca semn al inițierii, precum și peșterile lor sanctuare și sanctuarele subterane cu surse de apă[496]. Un etnograf de la începutul secolului al XIX-lea a consemnat că religia yezidită seamănă în mod fundamental cu șamanismul anumitor triburi altaice din Siberia.[497] Partea paternă a familiei sale a emigrat în vremuri mai recente din rândul populației kurde din Siria.

Bunica paternă a lui Siamak a fost însă o mitraistă care a murit la o vârstă foarte înaintată, probabil la 112 ani, și care a trăit întotdeauna în partea centrală a Munților Zagros, lângă Kermanshah, în partea de vest a Iranului modern, la aproximativ 70 de mile de granița țării cu Irakul. Zona a fost colonizată pentru prima dată în urmă cu 8.000-10.000 de ani. Astăzi, majoritatea populației este musulmană șiită, dar există o anumită diversitate.

După ce a întrebat despre natura faimoasei plante *mirgia* și a libației rituale sacre făcute din ea, bunica lui Siamak i-a spus că este „făcută dintr-un tip de ciupercă”. În timpul numeroaselor picnicuri și excursii cu cortul pe care familia sa le făcea în pădure, el culegea ciuperci împreună cu bunica sa, inclusiv o varietate mare pe care ea o considera o „*otravă sfântă*”. El își amintește că ciupercile erau roșii și gălbui („culorile soarelui”) și aveau pete albe. Ciupercile erau ținute uscate într-un dulap și nu în bucătărie. A fost avertizat că nu trebuie să le atingă pentru că sunt un „lucru sfânt” și că nu trebuie să le atingă atunci când este nesupravegheat de bunica sa. Părinții săi l-au avertizat că, dacă le mănâncă, ar putea muri.

În cele din urmă, ciupercile dispăreau din locul lor de depozitare, deși el nu a fost niciodată martor la ceea ce se făcea cu ele. Cu toate acestea, a observat că dispariția coincidea cu prepararea *vinului sacramental yezidi* descris mai jos.

Siamak a fost martor la aspecte interesante ale cultului Mithra kurd modern. Duminica, aproximativ douăzeci de bărbați și femei (în special cupluri) îmbrăcați în haine complet albe se întâlneau pe acoperișuri la începutul după-amiezii cu instrumente muzicale. Acolo beau vinul sacramental, care era denumit în mod specific „făcut în casă”.

„Acesta nu este ca un vin normal”, a spus Siamak. „Bei puțin și simți că poți zbura”.
Ei cântau, psalmodiau și se rugau Soarelui timp de aproximativ șase ore în timpul amiezii (de la aproximativ 11:00 la 16:00). În copilărie, el a asistat pentru scurt timp la una dintre aceste adunări, înainte de a fi îndepărtat de adulții participanți.

El raportează că acest vin sacru era, de asemenea, consumat în cantități mici în zori, când Mithraștii întâmpinau întoarcerea Soarelui, și în cantități mai mari în timpul petrecerilor de pe acoperișuri menționate mai sus. Termenul „acoperiș” a fost atribuit informal acestui ritual de către participanții săi, ceea ce nu numai că descria cadrul practic, dar îl și deosebea ca fiind o adunare privată - una care este semi-prohibită în islamul tradițional. Acest vin era, de asemenea, consumat la „ceremonia dansului mortului”, care este un ritual funerar.

Siamak avea în jur de 40 de ani când a fost intervievat în 2001 și a fost informat sau a fost martor la toate acestea când avea aproximativ șapte ani. El ne spune că aceste adunări, care nu sunt

sancționate de islam, sunt practicate (din câte știe el) de cel puțin două sau trei triburi Yezidi din zonă și sunt considerate „păgâne”, „oculte” și „orgiastice” de către religia musulmană dominantă. În copilărie, Siamak nu a înțeles niciodată de ce totul era secret. În măsura în care se crede că acești tradiționaliști se închină Soarelui în religia lor în mare parte „păgână”, criticii susțin că ei se închină „rădăcinii lui Satan” sau „îngerului de foc”.

În schimb, sărbătorile musulmane kurde similare, în care participanții dansează în cercuri largi, nu sunt secrete. Acestea sunt rituri Sufi, care sunt predominant un sincretism al tradițiilor Mithraice. Aceştia sunt *Sufi Ahle-Haq* sau „Oamenii Adevărului”, care cântă acelaşi refren ca şi Yezidi, „Lelele, Rojaan” („Să mergem! Joacă!”), mai puțin „Rojaan”; şi sunt la fel de extatici. Ca şi Yezidi, ei venerează cocoşul (pasărea persană care anunță răsăritul Soarelui); iar tamburul şi instrumentele similare sunt considerate sfinte. Unchiul matern al lui Siamak a fost un Ahle-Haq. Ahle-Haq sunt conştienți de rădăcinile lor kurde şi, în general, islamul majoritar nu-i vede cu ochi buni.

Termenul „Yezidi” pare să îi desemneze drept un popor care a trăit o epifanie. Astfel, bunica lui Siamak i-a spus că ar trebui să devină un devotat al lui Mithra pentru a primi revelațiile care ar putea urma.

Ea i-a spus că ea şi „cercul” ei ştiau, de asemenea, că planta *haoma* răsare din locul în care transpirația lui Mithra cade pe pământ, iar ea se ungea sau se binecuvânta cu frunze de struguri deoarece esența lor conținea în mod similar „transpirația lui Mithra”.

Siamak a fost, de asemenea, martor la prepararea unui vin de opiu, care era făcut, de obicei, de femei, iar uneori adăugau puțină „otravă”, care, în opinia sa, provenea din ciuperca ***mirgia***.

1 Cap.1

1 Porţiuni din această carte au fost publicate anterior ca: Mark Alwin Hoffman, Carl A. P. Ruck şi Blaise Daniel Staples, „*The Entheogenic Eucharist of Mithras*”, Entheos: Journal of Psychedelic Spirituality, vol. 2, nr. 1 (vara 2002); Carl A. P. Ruck, Blaise Daniel Staples şi Mark Alwin Hoffman, „*The Brotherhood of the Warriors of Mithras*”, New England Classical Journal, vol. 31.3 (august 2004); Carl A. P. Ruck, „Mithraism: Cultul drogurilor care a civilizat Europa”. Altrove (Societa Italiana per lo Studio degli Stati di Concienza. SISSC). 2008.

2 Dacă femeile erau admise vreodată, era cu siguranţă o raritate. Porfirie, în eseul său despre abstinenţa de la consumul de carne (De abstinentia esu animalium, 4.16), susţine că bărbaţii mitraşi erau numiţi „lei”, iar femeile „hiene”. Hiena nu este menţionată nicăieri altundeva ca grad de iniţiere. Grecescul **hyaina** poate fi o corupere textuală a lui **leaina** sau „leoaică”. „Leul” este un grad mithraic. Două camere sepulcrale fin decorate din oraşul Guigariche (vechea Oea) de lângă Tripoli conţin sarcofagele unui bărbat şi ale soţiei sale, Aelius Magnus şi Aelia Arisuth, etichetate drept Leul şi Leoaica. Pe peretele de lângă nişa care conţine rămăşiţele bărbatului se află un purtător de lumânări care păşeşte; o astfel de figură este reprezentată şi în procesiunea leilor din Mithraeum-ul Santa Prisca. Poate că Aelia Arisuth a fost etichetată drept leoaică doar în virtutea căsătoriei sale cu Leul. Tertulian (De monogamia, 17) consemnează că celor mai înalte ordine li se permitea să se căsătorească o singură dată, aşa cum era prescris şi pentru Magi. De asemenea, el susţine că aceştia îşi refuzau sexul în onoarea zeului. Astfel, două inscripţii din secolul al IV-lea găsite la Vatican consemnează: 1) faptul că bărbatul Kamenius a atins cel mai înalt ordin de „Părinte al Părinţilor” şi 2) un poem al soţiei sale care plânge, împreună cu copiii ei, pentru „pierderea din patul ei cast de căsătorie”. Evident, castitatea a fost ceva impus abia mai târziu, pe măsură ce soţul a urcat în grad. A se vedea M. J. Vermaseren, Mithras, the Secret God (Londra: Chatto and Windus, 1963), iniţial Mithras de geheimzinnige God (Amsterdam: Elsevier, 1959).

Aşa-numita „Liturghie a lui Mithras” (parte a codexului parizian Papyrus 574 din Biblioteque Nationale, o colecţie de vrăji magice din Egipt, datată în secolul al IV-lea d.Hr., dar care conţine material cu cel puţin câteva sute de ani mai devreme, compusă din rândurile 475-834) a fost adusă recent ca dovadă a participării femeilor la cultul lui Mithras, în sensul că magicianul pare să transmită ritualul unei fiice: „Fii milostiv cu mine, Providenţă şi Psyche, în timp ce scriu aceste mistere transmise pentru câştig [sic], ci pentru instruire; şi pentru un singur copil cer nemurirea” Amy-Jill Levine, Dale C. Allison, John Dominic Crossan, eds., The Historical Jesus in Context, Princeton, NJ: Princeton University Press, 2006). Magicianul o instruieşte pe fiică cum să obţină nemurirea prin recitarea unei vrăji şi inhalarea razelor soarelui. Totuşi, în ciuda apelativului de fiică, destinatarul este în mod constant la masculin, ceea ce poate însemna că scriitorul reutilizează un text scris iniţial pentru bărbaţi. A se vedea Morton Smith şi Shaye F. D. Cohen, Studies in the Cull of Yahweh: Noul Testament. Early Christianity, and Magic (Leiden, Brill, 1996), 127. Acest lucru poate indica o nouă dezvoltare a mithraismului, aşa cum a fost condus în Egipt. De asemenea, este posibil ca „fiica” să fie metaforică. A se vedea Hans-Dieter Betz, The Mithras Liturgy: Text Translation and Commentary (Tubingen: Mohr Siebeck Verlag, 2005), 96-97.

3 Pliniu, Istoria naturală 30.6. Magus ad eum Tiridates venerat... magos secum adduxerat, magicis etiam cents eum initiaverat; non tamen ... hanc ab eo artem accipere valuit.

4 Suetonius, Life of Octavian Caesar Augustus, 248.

5 D. K. Malloch, Christ and the Taurobolium: Lord Mithras in the Genesis of Christianity (Lochan, Scotland: Lochan Press, 2006), 141 etseq.

6 Ibidem, 175 şi următoarele.

7 Ibidem, 268 et şi urm. A se vedea, de asemenea, Timothy Freke şi Peter Candy, The Jesus Mysteries: Was the Original Jesus a Pagan God? (Londra: Thorsons/Haper Collins, 1999), 199. Presupusa prietenie a lui Pavel cu filosoful şi scriitorul stoic Seneca şi convertirea acestuia la creştinism se bazează însă pe un falsificator din secolul al IV-lea)' al unui schimb de scrisori între sfânt şi autorul latin, care a fost tutorele şi consilierul lui Nero şi un probabil mitraist, originar din Tars. Seneca a fost acceptat ca creştin de către Ieronim, care l-a enumerat ca unul dintre părinţii Bisericii şi a asociat sinuciderea lui Seneca cu legendarul martiriu al lui Petru şi Pavel, care a avut loc cam în aceeaşi perioadă. Încă din secolul al III-lea, Tertulian a considerat ideile lui Seneca ca fiind foarte apropiate, cel puţin, de creştinism.

8 British Museum.

9 Lampridius, *Commodi vita.*

10 Istoricul bizantin din secolul al V-lea Socrate, amplificat de Sozomen (Salaminus Hermias Sozomens); Istoria a fost o continuare a lui Eusebiu.

11 Malloch, *Christ and the Taurobolium,* 688-739.

12 Cu privire la natura psihoactivă a sacramentului creştin timpuriu, a se vedea Carl A. P. Ruck, Blaise Daniel Staples şi Clark Heinrich, The Apples of Apollo: Pagan and Christian Mysteries of the Eucharist (Durham, NC: Carolina Academic Press, 2000).

13 MacCoby, *Paul and Hellenism* (London: SCM Press, 1991), 123-36.

14 Ocazional, acestea erau mai mari, precum cea de la Bad Deutsch-Altenberg (Austria), care măsoară aproximativ douăzeci şi opt pe şaptezeci şi patru de picioare.

15 V 481-483. Articolele enumerate cu numere V se referă la M. J. Vermaseren, Corpus Inscriptionum et Monumentorum Religionis Mithriacae (Haga: Martinus Nijhoff, 1956).

16 În relatările evanghelice despre Cina cea de Taină, ocazia este masa de Paște, dar ordinea tradițională a mesei pentru această sărbătoare este mai întâi vinul, urmat de mâncare; ordinea este inversată în Evanghelii, pâinea fiind prima ca trup al lui Isus. Semnificația sa cultică este evidentă, de asemenea, în consumul de vin ca sânge, care ar fi respingător pentru evrei, a căror carne **kosher** poate fi consumată numai după ce a fost golită de tot sângele.

17 Diogenes Laertius, Lives of the Philosophers, 6.1. Despre Epimenide ca șaman, a se vedea Carl A. P. Ruck, Blaise Daniel Staples, Jose Alfredo Gonzalez Celdran și Mark Alwin Hoffman, The Hidden World: Survival of Pagan Shamanic Themes in European Fairytales (Durham, NC: Carolina Academic Press, 2007), 15 etseq.

18 A se vedea J. P. Kane, „The Mithraic cult meal in its Greek and Roman environment”, în J. R. Hinnells (ed.), Mithraic Studies, vol. 2 (Manchester, UK: Manchester University Press, 1975).

Cap. 2

19 Orientarea simbolică a unui Mithraeum, care nu corespundea întotdeauna orientării sale geografice reale, era cu tauroctonia în nișa sa „vestică” și intrarea opusă pentru a avea în față soarele răsare în „est”.

20 Votivul din teracotă din Muzeul Arheologic din Odessa prezintă tauroctonia cu sacrificatorul privind taurul, dar acesta nu este probabil Mithras, ci Attis; a se vedea Manfred Clauss, Mithras: Kult und Mysterien (Munchen: C. H. Beck, 1990), 163-4. Mithras a fost adesea asimilat cu alți zei greco-romani și cu Hristos. Alte versiuni ale lui Mithras privind taurul sunt restaurări incorecte, deși pot exista câteva excepții: de exemplu, o monedă din Tars, bătută în timpul domniei lui Gordian al III-lea, în care Mithras se uită în mod clar la prada sa (Vermaseren, fig. 3; de asemenea, V 230, o statuie mare de marmură din Mithraeum-ul din Ostia construit în fundațiile Therms-ului lui Traian; V 208, statuie probabil din Velitrae; V 11,12, tablete de teracotă din Asia Mică. Tauroctonia este în general recunoscută ca o versiune a scenei descrise pe un relief de teracotă italian din secolul I, în care zeița Victoriei, Nike, îngenunchează pe spatele unui taur în timp ce îl sacrifică, dar se uită direct la el. Cu toate acestea, privirea abătută este probabil elementul cel mai semnificativ, permițând comparația cu eroul grec Perseu, care își întoarce mereu privirea de la Gorgona Medusa în timp ce îi taie capul.

21 Grecescul **soma** care înseamnă „corp” nu este același cuvânt, dar în mod inevitabil evreii elenizați l-au interpretat ca atare.

22 R. Gordon Wasson, Soma: Divine Mushroom of Immortality (New York: Harcourt Brace Jovanovich, 1968); Clark Heinrich, Strange Fruit (Londra: Bloomsbury, 1995, reimprimat ca Magic Mushrooms in Religion and Alchemy, Rochester, VT: Park Street Press, 2002); Carl A. P. Ruck, Blaise Daniel Staples, și Clark Heinrich, The Apples of Apollo: Pagan and Christian Mysteries of the Eucharist (Durham, NC: Carolina Academic Press, 2000); Peter L. Wilson, Ploughing the Clouds: The Search for Irish Soma (San Francisco: City Lights Books, 1999).

23 Jonathan Ott, „The Post-Wasson History of the Soma Plant,” Eleusis, nr. 1 (1998). Jan E. M. Ilouben, „The Soma-Haoma Problem”, Electronic Journal of Vcclic Studies, vol. 9, numărul lc (mai 2003): au fost detectate reziduuri de canabis și efedră în vasele folosite în ritualul Soma din sanctuarul Gonur din situl arheologic Bactrian-Margiana din Turkmenistan, datând din mileniul al doilea.

Identificarea Wasson este respinsă de D. S. Flattery și M. Swartz, Haoma and Harmaiine, Near Eastern Studies volume 21 (Berkeley, CA: University of California Press, 1989). Autorii înlătură dovezile lui Wasson, respingând habitatul montan al plantei ca fiind poate doar un indiciu al „originii sale înalte” și lipsa oricărei mențiuni a frunzelor, florilor sau rădăcinilor sale, sugerând că *Vedele* adesea nu menționează lucruri! Nici *Peganum harmala* (ruda siriană) nu este comună în India. După cum subliniază Ott, aceasta nu are nici efectul vizionar corespunzător: „După cum arată recentele mele auto-experimente cu *ayahuasca* și farmacologia *harmelului*, atât *P. harmala*, cât și poțiunile simple de *ayahuasca* sunt sedative cu proprietăți vizionare reduse” (p. 18). *Ayahuasca* trebuie să fie ingerată împreună cu *Psychotria viridis* sau un alt agent pentru a avea acces la componenta psihoactivă. Pentru un răspuns mai detaliat față de susținătorii *P. harmala*, a se vedea Jonathan Ott, Pharmacotheon (Kennewick, WA: Natural Products, 1993, 1996), cap. 6, nota 6, p. 3, și p. 4. 6, în special nota 11, 344-348.

Dovezi suplimentare se găsesc în Arhivele Wasson, Bibliotecile Botanice, Harvard, scrisoare către profesorul W. B. Henning, 6-13-66: În textul persan cunoscut sub numele de *Shahnameh* (rândurile 3432-3568) există povestea unui medic căruia regele său îi acordă permisiunea de a căuta planta (giya') a nemuririi. J. C. Coyajee (Cults and Legends of Ancient Iran and China, Bombay: J. Karani's sons, 1936) traduce **giya** prin „ciupercă”. Această traducere este susținută de faptul că cuvântul sanscrit **trna**, precum și cel chinezesc **chih**, include toate plantele mici și ciupercile. În singura versiune iraniană a acestei povești pe care o avem, cea a lui Firdousi, planta este împrăștiată peste un cadavru, înviindu-l. (Acest mit este cel mai probabil legat de o poveste chineză foarte asemănătoare, dar mai cunoscută, care prezintă aplicarea ierbii magice pe războinicii morți pe câmpul de luptă - cu rezultate similare. Planta din versiunea chineză a acestei povești [potrivit povestitorului ei, venerabilul Ssuma Ch'ien, părintele istoriografiei chineze, d. 90 î.Hr.] este **ling chih**, ciuperca divină a nemuririi, ceea ce oferă un sprijin suplimentar identificării plantei cu ciupercile). Medicul pornește spre nord-vestul Indiei, ceea ce este astăzi nord-vestul Pakistanului, și cu ajutorul brahmanilor locali caută planta printre munți. Faptul că ei caută planta „pe vârfurile munților” sugerează puternic asocierea cu Soma. Faptul că brahmanii erau administratorii Soma este, de asemenea, foarte sugestiv. De asemenea, culoarea plantei (c. linia 3443) este descrisă ca fiind „strălucitoare ca mătasea bizantină”, folosind termeni precum **raxs** și **roumi parand** care întăresc legătura plantei cu planta Soma. **Raxs** este legat etimologic de toponimul **Ruxj**, probabil muntele Herat modern din Afganistan, numit inițial Hari, care este cel mai frecvent termen descriptiv pentru planta Soma în *Rig Veda*.

Enigma întregii povești pentru Wasson este de ce Firdousi, cel care a consemnat această poveste, părea să ignore *haoma* din țara sa natală. Aceasta este o întrebare foarte bună.

Speculăm că el trebuie să fi cunoscut cu siguranță tradiția, dar că probabil a recunoscut (prin orice mijloace) că surogatele ierbii originale a nemuririi erau deja folosite în timpul său și că el transmitea tradiția bazată pe vedică a ierbii *hari Soma* în contextul relatării mitului sino-iranian al învierii din morți. Nu cumva detaliile geografice și morfologice trădează o înțelegere mai profundă a existenței și poate chiar a identității ierbii sacre a brahmanilor, această „iarbă a nemuririi”? Pentru o discuție mai detaliată a tradițiilor privind „India” și entheobotania sa, a se vedea Ruck et al., *Apples of Apollo*, 151-58. De asemenea, este probabil că nu a fost necesar să se facă nicio declarație explicită care să lege această plantă de *haoma* - ar fi fost de la sine înțeles. Asocierea *haoma* cu nemurirea este explicită în textele sacre persane și ar fi existat puține motive pentru el să se aventureze în arena

sacră (și potențial periculoasă) a preoției organizate haoma-mithraice.

24 A se vedea discuția despre Ixion, Perseus și Iason în Ruck et al., Apples of Apollo. Ruck a investigat pentru prima dată tema referințelor etnobotanice în miturile șamanului-erou în „On the Sacred Names of Iamos and Ion: Ethnobotanical Referents in the Hero's Parentage", în Classical Journal, vol. 71, nr. 3 (1976).

25 Pentru o discuție a tragediei lui Euripide și a cuvintelor profetului, a se vedea Ruck, „The Wild and the Cultivated: Wine in Euripides' Bacchae", în R. Gordon Wasson, Stella Kramrish, Jonathan Ott, Carl A. P. Ruck, Persephone's Quest: Entheogens and the Origins of Religion (New Haven, CT: Yale University Press, 1986).

26 Rig Veda IX.82.1; IX.97.13.

27 Ibid.,IX,108.16

28 Yasht X.6

29 Robert Bedrosian, „Soma among the Armenians", disponibil pe internet.

30 Khwarshed Niyayesh (Sun Litany), 15; Mihr Niyayesh (Litany to Mithra), 10; et cetera.

31 Rig Veda, LX

32 Jonathan Ott, „Carved «Disembodied Eyes» of Teotihuacian," în Wasson et al, Persephone's Quest, 141-148.

33 În ceea ce privește semnificația fungică a Argosului și mitul fecioarei vacă Io, a se vedea The Apples of Apollo 53 et seq.

34 M. J. Vermaseren, Mithras, the Secret God (London: Chatto and Windus, 1963), 17-18, inițial Mithras de geheimzinnige God, (Amsterdam: Elsevier, 1959), citând F. Lommel, Der Mithra Mythus, Bonn, 1920. Am ales să scriem Soma-haoma cu majuscule pentru a sublinia faptul că este o zeitate, precum și planta și entheogenul.

35 Tabletă de lut găsită în arhivele palatului Boghazkby din nordul Anatoliei.

36 A se vedea OED.

37 Exodus 39. 27.

38 Cu privire la tronurile de împuternicire, a se vedea Mark Hoffman, Carl A. P. Ruck și Blaise Daniel Staples, „Conjuring Eden: Art and the Entheogenic Vision of Paradise", Entheos, vol. 1, nr. 1 (vara 2001).

39 H. W. Bailey, „The Second Stratum of the Indo-Iranian Gods" în Mithraic Studies, John R. Hinnels, ed., vol. 1, First International Conference, Manchester, 1971, Manchester University Press: Rowman and Littlefield, 1975), 16.

40 A se vedea capitolele cinci și șase.

41 A se vedea capitolul unsprezece.

42 A se vedea capitolul opt.

43 V 498: data este 20 noiembrie 202 d.Hr.

44 V485.

45 Firmicus Maternus (ca. 350 CE), De errore profanarum religionum: 5. 2.

46 William Malandra, Introduction to Ancient Iranian Religion (Minneapolis, MN: University of Minnesota, 1983), 150-51.

47 Wendy Doniger, "Somatic Memories of R. Gordon Wasson," in The Sacred Mushroom Seeker: Essays for R. Gordon Wasson, Thomas J. Reidlinger, ed., (Portland, OR: Dioscorides Press, 1990), 58.

48 Payam Nabarz, The Mysteries of Mithras: The Pagan Belief that Shaped the Christian World (Rochester, VT: Inner Traditions / Bear and Company, 2005), 8.

49 Carl A. P. Ruck, Sacred Mushrooms of the Goddess: Secrets ofEIeusis (Oakland, CA: Ronin Publishing, 2006); R. Gordon Wasson, Albert Hofmann și Carl A. P. Ruck, The Road to Eleusis: Unveiling the Secret of the Mysteries (New York și Londra: Harcourt Brace Jovanovich, 1978, reimprimat și mărit, ediția a douăzecea aniversară, Los Angeles: Hermes Press, 1998; a treizecea ediție aniversară extinsă, Berkeley, CA: Atlantic Books, 2008). Wasson, R. Gordon, Stella Kramrish, Jonathan Ott, Carl A. P. Ruck, Persephone's Quest: Entheogens and the Origins of Religion (New Haven, CT: Yale University Press 1992).

50 Despre berserkers și cultul ciupercilor, a se vedea Carl A. P. Ruck, Blaise Daniel Staples, Jose Alfredo Gonzalez Celdran și Mark Alwin Hoffman, The Hidden World: Survival of Pagan Shamanic Themes in European Fairytales (Durham, NC: Carolina Academic Press, 2007), cap. XI: „Alimente familiare", 275 et seq.

51 Daniel E. Gershenson, Apollo the Wolf God (McLean, VI: A Journal of Indo-European Studies Monograph, number 8, 1991), 84.

52 Athenaeus 10.45.

53 H. W. Bailey, Mithraic Studies, 19. Wasson l-a consultat pe renumitul lingvist cu privire la această problemă de etimologie.

54 I. Toth, "Das lokale System der mithraischen Personifikationen in Gebiet von Poetovio," Arheohski Vestnik, vol. 28 (1977) 385-392.

55 Epifanie de Salamina (310-403) susține în mod explicit că Hristos s-a născut în a opta zi înainte de Idile lui ianuarie, la treisprezece zile după solstițiul de iarnă și creșterea luminii, o dată sărbătorită acum ca Epifania (Panarion sau „Cufărul cu medicamente"), 51.22.3 și următoarele, ediția Dindorf din Leipzig, 1859, bazată pe Codex Marcianus de la începutul secolului al X-lea; toate edițiile anterioare se bazează pe un manuscris din secolul al XIV-lea sever cenzurat și înjurat. Jan Irvin ne-a atras atenția asupra acestei citate: Jan Irvin și Andrew Rutajit, Astrotheohgy and Shamanism: Christianity's Pagan Roots, a Revolutionary Reinterpretation of the Evidence a doua ediție (Grand Terrace, CA: Gnostic Media, 2009), 109-110. Numărului treisprezece i se acordă o semnificație

specială ca fiind în egală măsură numărul ucenicilor plus Iisus. Epifanie, care, întâmplător, şi-a luat numele de la Epifanie (pe care o interpretează ca fiind Întruparea sau naşterea în carne şi oase a Mântuitorului), explică apoi că „idolatrii" sărbătoresc cu viclenie această dată prin cult păgân în Roma ca Saturnalia şi în Egipt cu o renaştere a Fecioarei, făcând acelaşi lucru şi în Petra printre arabi.

Data reală a naşterii este în mod evident mitică, deoarece creştinii o sărbătoreau şi ca conjuncţie de mijloc a Soarelui şi a Lunii la mijlocul echinocţiului de primăvară, pe care Clement din Alexandria a recunoscut-o ca dată a naşterii, dar pe care Augustin (596 d.Hr.) a încercat să o împace susţinând că este data Întrupării, adică Buna Vestire. Cele două date sunt, în plus, o asimilare a dublei naşteri egiptene a lui Horus, conform lui Plutarh, ca copil la solstiţiul de iarnă şi adult la echinocţiul de primăvară.

Încă din secolul al XIV-lea, arta creştină a reprezentat Soarele şi Luna pe Cruce în locul figurii Omului. Semnificaţia este evident mithraică şi indică perpetuarea alchimică a simbolismului acestei religii la un mileniu după conversia oficială.

56 Vermaseren, Secret God, 75, folosind termenul latin atestat în inscripţii pentru miracolul naşterii. Pentru Petra Genetrix Dei, a se vedea V 1652, dedicaţie pe relief a naşterii din stâncă, de la Aequinoctium, Viena; V 1490, naştere din stâncă de la Poetovio; V 1743, altar de la Aquincum, Pannonia; V 1674, altar inscripţionat de la Camuntum, Pannonia; et cetera. Pentru Deus Genitor Rupe Natus, a se vedea V 2007, relief tauroctonic de la Dostat; et cetera. Pentru Genitor Luminis, a se vedea V 1676, altar inscripţionat din Camuntum, Pannonia; et cetera.

57 Hesychios. A se vedea Leroy Campbell, Mithraic Iconography and Ideology (Leiden: Brill, 1968), 200. Ruck şi colab., Hidden World, 125.

58 Geneza, 28.10 şi următoarele. A se vedea Ruck şi colab., Hidden World, 356 şi urm.

59 John Marco Allegro, The Sacred Mushroom and the Cross (London: Hodder and Stoughton, 1970), 47, 230-31.

60 Stephen R. Berlant, "The Mysterious Ekron Goddess Revisited," Journal of Ancient and Near Eastern Studies, PDF format on the Web site.

61 Theophrastus, Historic plantarum, 4.7.2.

62 Ruck, „Mushrooms and Philosophers," Wasson et al., Persephone's Quest 151-177. Cu privire la perpetuarea Picioarelor de Umbră în arta creştină, a se vedea Hoffman, et al., „Conjuring Eden," 36

63 Citat în Thomas J. Riedlinger, „Fly-Agaric Motifs in the Cu Chulaind Myth Cycles," o prelegere ţinută la Conferinţa Mycomedia Millennium, 29 octombrie 1999, publicată pe Erowid.org.

64 R. Gordon Wasson, "The Miskwedo of the Ahnishinaubeg," Entheos, vol. 1 no. 2 (winter) 2001 3-12.

65 Vermaseren, Secret God, 75.

66 A se vedea Hoffman et al., „Eden", nota 113.

67 V860.

68 Justin Martyr, Dialogue with Trypho, 70.

69 Thomas W. Doane, Bible Myths and their Parallels in Other Religions (originally published 1882; New York: University Books Inc., 1971; Mokelumne Hill, CA: Health Research, 1985).

70 V 733, Deus Genetricis pro genitura Dei, bază pătrată înscrisă de la Tridenum, Italia.

71 V 42, 5.

72 V 1088.

73 Enciclopedia catolică. Pentru mai multe informaţii despre muscaria-caps, a se vedea Mark Hoffman şi Ursula Hoffman, „Erinnerungen an den Fliegenpilz," Entheos, vol. 1, nr. 1 (vara 2001), 9-12.

74 Vermaseren, Secret God.

75 A se vedea Ruck et al., Hidden World, 126 etseq.

76 Mircea Eliade, Shamanism: Archaic Technique of Ecstasy (New York: Pantheon, 1964), 154.

77 A se vedea capitolul unsprezece.

78 Ruck et al., Apples of Apollo, 122 et seq

79 Joseph Campbell, The Masks of God: Occidental Mythology (New York: Viking, 1964), 260.

80 Despre asocierea dintre ciuperci şi fulger, a se vedea R. Gordon Wasson, „Lightningbolt and Mushroom": 83-94, în Wasson, et al., Persephone's Quest. A se vedea şi Campbell, Mithraic Iconography, Cautopates p. 22: V 334; Cautes p. 41: V 694; Ruck et alii, Apples of Apollo, 30, 94.

81 Wasson Archives, Persian file, Harvard Botanical Libraries.

82 A se vedea Ruck et al., Apples of Apollo, 30, 94.

83 Frag. 727 Nauck.

84 Campbell, Mithraic Iconography, 70 et seq., 178 et seq.

85 V 42, 4: zeul se odihneşte pe un munte împădurit, reprezentat ca nişte dealuri mici.

86 V 82, 83. Statui cu imagine completă (aproximativ 3/4 metri înălţime). Cautes stă cu un topor în faţa taurului în Tauroctonia de la Dragu, V 1919, la fel ca în relieful de la Ghighen, V 2252; iar topoarele decorează adesea altarele mithraice: V 1062, 1080, 1113, 1150, 1265.

87 V894.

88 Reinhold Merkelbach, Mithras (Konigstein: Hain, 1984), 100: Pinienzapfen

89 V 1687: statuie din gresie (85 x 53 x 39 cm) găsită lângă Reichel, Pannonia; zeul iese cu un copac în spatele său.

90 V 1240.

91 A se vedea Hoffman et al., „Eden”, nota de subsol 51. În Lumea Nouă, ceea ce se numește cedru este de fapt ienupăr.

92 În Ojibway, Miskwedo; vezi Wasson, „Miskwedo of the Ahnishinaubeg”.

93 A se vedea Ruck et al., Apples of Apollo.

94 V 1247.

Cap. 3

95 Enciclopedia Catolică, intrare: „Mithraism”.
96 V666.
97 V 1248, din Dieburg: zeul gol, în timp ce iese, înjunghie stânca cu pumnalul său.
98 V 1584, Ptuj sau Pettau (vechea Poetovia), Slovenia, vechea Dalmație.
99 Manfred Clauss, Mithras; Kult undMysterien (Munchen: C.H. Beck, 1990), 80.
100 Augustine, Homilies on John, 1.7.
101 V 1765, găsit lângă Krempelmuhle, Muzeum Budapest.
102 V 1368.
103 V 1369. Cele două se aflau inițial lângă friza care comemora banchetul cu Soarele.
104 V 2170; se găsește pe malul pârâului care traversează localitatea Romula.
105 V 666, 72 x 43 cm, probabil din Florența.
106 V 1667.
107 Leroy A. Campbell, Mithraic Iconography and Ideology (Leiden: Brill, 1968), 129-30.
108 V 590: Salutul este întâlnit și în arta minoică. Comparați salutul cu palma deschisă: Campbell, Mithraic Iconography, 190; V 40, relief din Dura-Europos: salutul personajului numit Barnaadath.
109 Procedeul a fost interzis de UE în 1997 în efortul de a preveni boala vacii nebune. Majoritatea vinificatorilor folosesc în prezent agenți de limpezire pe bază de argilă.
110 Saxo Grammaticus, Gesta Danorum, vol. 1. 25.
111 V165.
112 V 42, 4.
113 V 1083.
114 A se vedea Porphyrius, De antro nympharum, 13-14.
115 V 1283.10, episod de încadrare din tauroctonie, de la Neuenheim; observați reprezentarea complet diferită a globului ceresc în episodul 7 din același relief, Mitra îngenunchеat ca Atlas. Comparați V 1289, de la Neuenheim, relief cu Mithras ephippos („călare pe cal”), unde globul mic din mâna sa este ovoid ca un con de pin.
116 V 1027, din Colonia Agrippina, Germania. Rbmisch-Germanisches Museum, Kbln.
117 Referitor la aditivii psihoactivi din vin, a se vedea Carl A. P. Ruck și Blaise Daniel Staples, The World of Classical Myth: Gods and Goddesses, Heroines and Heroes (Durham, NC: Carolina Academic Press, 1994), capitolul patru.
118 V 1528.
119 V 1359, de la Kōnigshoffen.
120 V 1247A.
121 V 1765.
122 V 1368.
123 V 2171. 3-4, relief tauroctonic în registrul central, cu naștere de stâncă, cu registre de sus și de jos; Miracolul apei se află pe registrul de sus, descris ca „3) Mithras trăgând într-o stâncă de care o persoană îngenunchеată își ține mâinile. 4) Taurul într-o casă mică”. Nu se face nicio mențiune despre forma de ciupercă. Celelalte două episoade de pe registrul de sus, din stânga, sunt Mithras taurophorus („conducând taurul”) și Mithras călare pe taur.
124 Porphyrius, De antro, 5-6.
125 Porphyrius, De antro, 10.
126 Taufiq Wahby, The Remnants of Mithraism in Hatra and Iraqui Kurdistan and its Traces in Yazidism (London: T. Wahby, 1962).
127 Book of the Dead, chapter LXX1.
128 Clark Heinrich, Strange Fruit: Alchemy and Religion, the Hidden Truth (Londra: Bloomsbury, 1994, reimprimat ca Magic Mushrooms: In Religion and Alchemy, Rochester, VT: Park Street Press, 2002), 26.
129 Heinrich, Strange Fruit, 194. Alte „rapoarte de călătorie” Amanita sunt documentate la http://www.erowid.org/experiences/subs/exp_Amanitas.shtml.
130 Homer, Iliada 16.779. Seara este menționată ca momentul în care Helios își descătușează taurii. Alte surse ulterioare înlocuiesc taurii cu o echipă de cai.
131 „Herakles and the Cauldron of the Sun": 256-268, în Carl A. P. Ruck, Blaise Daniel Staples, Jose Alfredo Gonzalez Celdran și Mark Alwin Hoffman, The Hidden World: Survival of Pagan Shamanic Themes in European Fairytales (Durham, NC: Carolina Academic Press, 2007).

Cap. 4

132 Plutarch, Themistocks, 31; Diodoros, 11.58.

133 Thycidides, 1.138.

134 John Marr, „The Death of Themistocles”: 59-167, în Grecia şi Roma, seria a 2-a, vol. 42, nr. 2 (octombrie 1995). Thomas J. Haley şi William O. Berndt, Toxicology (New York: Taylor and Francis, 1987), 5. Paul Gemsege (iulie 1758), „Dissertation on a Poison of the Ancients Called Bull's Blood”: 414 et seq, în A Selection of Curious Articles from the Gentleman's Magazine (John Walker (ed.) (Londra: Longman, Hurst, Rees, Orme, and Brown, 1811). Cicero a respins toxicitatea reputată (Brutus, 100-11).

135 Cornelius Nepos, Themistocles, 10: Magnesiae morbo mortuum.

136 Pliniu, Natural History, 20, 23, 24; Nicander, Alexipharmaca, 330, 430, 527.

137 Plutarch, Flamininus, 20.

138 Carl A. P. Ruck, Blaise Daniel Staples, şi Clark Heinrich, The Apples of Apollo: Pagan and Christian Mysteries of the Eucharist (Durham, NC: Carolina Academic Press, 2000), 167.

139 Herodotus, 3.15.

140 Persius, Satires 1.121, Strabo, 1.2.21.

141 Patrick McGovern, "A Beverage for King Midas and at the Limits of the Civilized World": 279-297, in Ancient Wine: The Search for the Origins of Viniculture (Princeton, NJ: Princeton University Press, 2003).

142 Cu privire la natura şamanică a acestor expediţii către ţinuturile imaginare ale hipoboreenilor, a se vedea Carl A. P. Ruck, „The Offerings from the Hyperboreans,” R Gordon Wasson, Stella Kramrish, Jonathan Ott, Carl A. P. Ruck, Persephone's Quest: Entheogens and the Origins of Religion (New Haven, CT: Yale University Press, 1986).

143 Carl A. P. Ruck, Sacred Mushrooms of the Goddess: Secrets ofEIeusis (Oakland, CA: Ronin Publishing, 2006); R. Gordon Wasson, Albert Hofmann şi Carl A. P. Ruck, The Road to Eleusis: Unveiling the Secret of the Mysteries (New York şi Londra: Harcourt Brace Jovanovich, 1978), 20-21, reimprimat şi mărit, ediţie aniversară de douăzeci de ani, Los Angeles: Hermes Press, 1998). Pentru apariţia iudaică a sacramentului de ergot ca mană şi continuarea sa în tradiţiile iudeo-creştine, a se vedea Dan Merkur, The Mystery of Manna: The Psychedelic Sacrament of the Bible (Rochester, VT: Park Street/Inner Traditions International, 2000). O analiză amplă a utilizării poţiunii de ergot în cultura persană, greacă, evreiască şi islamică este prezentată în F. R Dannaway, A. Piper şi P. Webster, „Bread of Heaven or Wines of Light: Entheogenic Legacies and Esoteric Cosmologies": 93-503, în Journal of Psychoactive Drugs, vol. 38, nr. 4 (decembrie 2006). Unele scrieri şiite şi sufite sunt foarte sugestive cu privire la o „botanică celestă” care folosea plante psihoactive în scopuri iniţiatice şi rituale.

144 Numele de „urechi de măgar” este dat în spaniolă consumului de comfrey, Symphytum officinale L., o plantă folosită în principal pentru vindecarea rănilor, care înfloreşte în perioada mai-iunie. Asemănarea cu urechea măgarului depinde de forma frunzelor sale, iar mănunchiurile de flori purpurii de sub ele sugerează coloritul urechii interne. A se vedea Pio Font Quer, Plantas Medcinales: El Dioscorides renovado (Barcelona: Labor, 1961), nr. 390, 548-550; Diego Rivera Nunez şi Conception Obon de Castro, La Guia Incafo de las Plantas Utilesy Venenosas de la Peninsula Ibericay Baleares (Madrid: Incafo, 1991), nr. 247, 827-8.

145 Apollodorus, 1. 100, 27. Disperat de întoarcerea fiului său şi, de asemenea, pentru a evita să fie ucis de fratele său Pelias, tatăl lui Iason, Aeson, a cerut să îşi ia viaţa cu un gură de sânge de la un taur sacrificat.

146 Carl A. P. Ruck, Blaise Daniel Staples şi Clark Heinrich, The Apples of Apollo: Pagan and Christian Mysteries of the Eucharist (Durham, NC: Carolina Academic Press, 2000), capitolul patru: „Jason, omul drogurilor”.

147 Mark Hoffman şi Carl A. P. Ruck, „Addendum: Turner's Vision of Medea”: 63-76, în Entheos, vol. 2, nr. 1 (vara 2002). Ca şi în cazul denumirii „plantei lui Mithra” (Mehrgiad) pentru mandrake ca poţiune de dragoste, planta Medeei ar putea fi, de asemenea, mandrake. A se vedea Raymond J. Clark, „A Note on Medea's Plant and the Mandrake”: 227-31, în Folklore, vol. 79, nr. 3 (toamna 1968). Medeea o foloseşte mai întâi pentru a-l unge pe iubitul ei Iason şi, prin urmare, se califică drept „afrodisiac”, dar întreaga amploare a implicării sale mitologice cu renumitul fitoterapeut sugerează că originalul a fost sacramentul fungic.

148 Dioscorides, Alexipharmaca 25.

149 Aelian, De natura animalium, 11.35.

150 F. Max Müller, Mitologia Egipcia (Barcelona: Edicomunicacion, 1996), 164.

151 Herodotus, 3, 37.

152 Cu privire la asocierea acestor creaturi pitice cu Soma şi agaric, a se vedea Jose Alfredo Gonzalez Celdran, Hombres, dioses, y bongos (Madrid: EDAF, 2002), 33 et seq.; Carl A. P. Ruck, Blaise Daniel Staples, Jose Alfredo Gonzalez Celdran, şi Mark Alwin Hoffman, The Hidden World: Survival of Pagan Shamanic Themes in European Fairytales (Durham, NC: Carolina Academic Press, 2007), 164.

153 Ruck et al., Hidden World, 108, 166, 292.

154 Aelian, De natura animalium, 5.17.

155 Ibid, 11.8.

156 Cu privire la Leucadian Leap, a se vedea Ruck, în Wasson et al., Persephone's Quest, 246 et sea.

157 Pliniu, Hist, nat., 10.75; Pausanias, 8.26.7; comparaţi „Fly-hunter”, muiotheras, Hesychius.

158 Cu privire la agaric şi preoţia Iamidă din Olympia, a se vedea Ruck et al, Apples of Apollo, 46 et seq.

Cap. 5

159 Un studiu recent al receptivității Greciei clasice la ideile culturale persane începe prin a respinge orice sincretism sau contaminare religioasă (Margaret C. Miller, Athens and Persia in the Fifth Century BC: A Study of Cultural Receptivity [Cambridge, UK: Cambridge University Press, 1997]. Miller îl menționează pe Zoroastru doar pe scurt (8) pentru a indica lipsa de cunoștințe a lui Platon în a-l considera un fiu al lui Ahura-Mazda (Alcibiades, 1. 122a, care este cea mai veche mențiune a sa în limba greacă). Ea susține că prizonierii persani-iranieni din războaiele persane au fost probabil executați, iar influența principală a fost dată de bunurile materiale luate de la ei ca pradă de luptă. Cu toate acestea, se spune că un Ostanes, care pare, la fel ca '„Zoroastru" însuși, să fie un drept ereditar preoțesc mai degrabă decât o singură persoană, a călătorit cu Xerxes ca Magul său în timpul invaziei sale și a fost primit în Thracian Andrea de tatăl lui Democritos cu un secol mai devreme (Pliniu, Hist. nat. 30.8). Și, deși armata Imperiului Persan era multietnică și poliglotă, Xerxes a fost însoțit de garda sa de elită formată din zece mii de „nemuritori" iranieni, care probabil au fost inițiați în cultul războinic achemid al Saka Haomavarga. Miller nu face nicio mențiune despre sacramentul haoma. În enumerarea străinilor și sclavilor rezidenți, printre care mulți din Anatolia și nu numai, cu cultele lor importate, care toate par să implice ritualuri extatice, ea menționează zeitățile Bendis, Adonis, Sabazios, Ammon și Isis.

160 Pausanias (cca. 150 d.Hr.), Descrierea Greciei, 2.16.3: teaca se mai numește și mukes, așa-numită pentru că semăna cu o ciupercă; și penisul a mai fost numit ciupercă metaforic; toate sunt variante ale aceluiași eveniment. A se vedea „Perseu, culegătorul de ciuperci": 41-85, în vezi Carl A. P. Ruck, Blaise Daniel Staples și Clark Heinrich, The Apples of Apollo: Pagan and Christian Mysteries of the Eucharist (Durham, NC: Carolina Academic Press, 2000). Cf. Stephanus of Byzantium, s.v. Mukenai.

161 Alexander Herda, „Panionion-Melia, Mykalessos-Mykale, Perseus und Medusa: Uberlegungen zur Besiedlungsgeschichte der Mykale in der fruhen Eisenzeit": 43-102, în Istanbuler Miueilungen, vol. 56 (2006). Cuvântul gorgon pare să fie derivat din rădăcina sanscrită garg, pentru un sunet gutural „gâlgâit". A se vedea Thalia Phillies Howe, „The Origin and Function of the Gorgon-Head": 209-221, în American Journal of Archaeology, vol. 58, nr. 3 (iulie 1954).

162 Chronographia, în Corpus scriptorium historicorum Byzantinorum, L. Dindorf (ed.), 35-9; aceeași relatare este preluată de Ioan din Antiohia, Fragmenta historicorum Graecorum IV, C. Muller (ed.), Ioan din Antiohia, 539-44, frag. 1.8, 6.10, 6.8.

163 Migne Patrologia Graeca, 121.

164 Marguerite Rigoglioso, „Persephone's Sacred Lake and the Ancient Female Mystery Religion in the Womb of Sicily": 5-29, în Journal of Feminist Studies in Religion, vol. 21, nr. 2 (Fall 2005).

165 O carte recentă dedicată exclusiv subiectului eroului Perseu continuă prejudecățile cercetătorilor clasici față de subiectul entheogenilor, ignorând semnificația ciupercii. Acest vas este citat ca LIMC (adică, H. C. Ackeiman și J. R. Gisler eds., Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae, Zurich: Artemis, 1981-99, nr. 62); dar nu există nicio mențiune a ciupercilor, chiar dacă atenția a fost îndreptată către semnificația lor pentru mai mult de o treime de secol. Daniel Ogden, Perseus (Londra, New York: Routledge, 2008). Deși este citată relatarea lui Pausanias despre Perseu și ciuperca de la Mycenae, „ciuperca" în sine era prea puțin importantă pentru a fi inclusă în indexul cărții.

166 Stephen Wilk, Medusa: Solving the Mystery of the Gorgon (Oxford: Oxford University Press, 2000). Wilk menționează doar, fără explicații, că „poate Perseu este Mithras, până la armă", 241.

167 Dintr-un articol despre ciuperci scris de N. Angelis în ziarul grecesc Ekftheria, 1962, tradus de Georgacas: „Pe pini și pe măslinul sacru cresc niște ciuperci roșii mari cu o otravă teribilă ... Păstorii se întreabă: Cum se face că măslinul produce ciuperci rele?".

168 Aripile de pe capac îi subliniază „calitățile magice": a se vedea David Ulansey, The Origins of the Mithraic Mysteries: Cosmology and Salvation in the Ancient World (Oxford: Oxford University Press, broșură revizuită 1991), 28. Cu toate acestea, Ulansey este orb la ciuperci și la măslin ca adnotări ale agentului botanic și, desigur, este la fel de orb la scut ca la un capac de ciupercă pe stipele trunchiului de măslin.

169 Aeschylus, Phorcides (fragments 261-262, TrGF).

170 Homer, Iliada 5.844-845.

171 Carl A. P. Ruck, Blaise Daniel Staples și Clark Heinrich, The Apples of Apollo: Pagan and Christian Mysteries of the Eucharist (Durham, NC: Carolina Academic Press, 2000), 58 et seq

172 El este descris ca blosuropis (Homer, Iliada 11, 36): comparați glosarea lui llesychios: blosemen este egal cu skotothenai.

173 Ibid, deinon derkomene.

174 Aristotel l-a folosit pentru a descrie eficacitatea harmalei, Problemata 926b.

175 Astfel, fiica lui Perseu este numită Gorgophone pentru înfrângerea Gorgonei; iar Hermes are epitetul de Ageïphontes ca ucigaș al lui Argos.

176 Mai degrabă decât „a distruge", mai ales că Perseu nu a distrus nimic, rădăcina sanscrită pare să fie burdh-aka-h pentru „a tăia, a ajusta și a tunde", ceea ce i se potrivește perfect lui Perseu, precum și lui Perse/Persephone. A se vedea Emile Boisacq, Dictionnaire etymologique de la langue grecque (Heidelberg/Paris: Klincksieck, 1923, reeditare 1950), 771.

177 A se vedea Ruck şi Gonzalez Celdran, „Melusina din Plaincouralut”: 309 et sec/., în Carl A.P. Ruck, Blaise Daniel Staples, Jose Alfredo Gonzalez Celdran şi Mark Alwin Hoffman, The Hidden World: Survival of Pagan Shamanic Themes in European Fairytales (Durham, NC: Carolina Academic Press, 2007).

178 Ibid, 324 et seq.

179 Ruck et al., Apples of Apollo, 156

180 David Ulansey, The Origins of the Mithraic Mysteries: Cosmology and Salvation in the Ancient World (Oxford: Oxford University Press, broşură revizuită 1991), 40 et seq. A se vedea şi Joseph Fontenrose, Python (Berkley, CA: University of California Press, 1959), 279-80.

181 Martiriul lui San Vicente de Avila implică în mod similar tradiţia unei singure amprente, după cum se va discuta mai jos.

182 Ruck, in Wasson et al., Persephone's Quest, 226; Ruck et al., Hidden World, 12 et seq.

183 Ruck et al., Hidden World, 7 et seq.

184 Statius, Thebaid, 1.719-20. Aceasta este cea mai veche menţiune literară (cca. 80 d.Hr.) a misterelor mitraice. O elaborare a identităţilor alternative pentru Apollo ca Phoebus sau zeu al Soarelui se încheie cu el ca fiind acelaşi cu Soarele roz al rasei persane (achaemenide), sau Osiris, sau „Mithras, care sub peştera stâncoasă sau Perseu răsuceşte coarnele (taurului) care se împotriveşte să-l urmeze (pe el)”: Seu Persei sub rupibus antri indignata sequi torquentem cornua Mithram. (Aceasta face ca Mithram să fie ultimul cuvânt al cărţii întâi.) Persei ar putea însemna şi „Perseu” sau adjectivul „persan” (numit după fiul lui Perseu ca strămoş mitic al rasei). Menţiunea este complexă şi ar fi de neînţeles pentru cineva neiniţiat. Aceasta înseamnă că, dacă Nero a fost într-adevăr primul, în decurs de un deceniu şi jumătate religia s-a înrădăcinat cel puţin în cadrul armatei, ceea ce a fost contextul patronului imperial al poetului, Domiţian.

185 A se vedea Ulansey, Origins of Mithraic Mysteries, capitolul 3: „Mithras and Perseus”, 25-39, care îl citează pe Franz Cumont, „Rapport sur une mission a Rome”: 418, în Academie des inscriptions et belles-lettres rendus, 1945.

186 A se vedea V 1283.7 şi 10: relief din Neuenheim care îl asociază pe Atlas ţinând globul ceresc şi naşterea din stâncă a lui Mithras ţinând globul.

187 A se vedea Clark Hopkins, „Assyrian Elements in the Perseus-Gorgon Story”: 341-358, în American Journal of Archaeology, vol. 38, nr. 3 (iulie-septembrie 1934).

Cap. 6

188 Plato, Symposium, 186 et seq.

189 Hesiod, Theogony, 176 et seq.

190 Marvin W. Meyer, The Ancient Mysteries: A Sourcebook of Sacred Texts (Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1999), 118.

191 Sir James George Frazier, Adonis, Attis, Osiris: Studies in the History of Oriental Religion (Whitefish, MT: Kessiniger Publishing, 2003, original 1906), 281 etseq.

192 Împins acolo de o nebunie frenetică, rătăcitor al minţii, cu tăişul ascuţit al cremenei şi-a scăpat mica halteră, apoi şi-a dat seama că membrul său nu mai avea bărbăţie. Stimulatus ibi furenti rabie, uagus animis, deuolsit Hi acuto sibi pondera silice, itaque ut relicta sensit sibi membra sine uiro. -Catullus, 63, 4 et seq.

193 Sir James Frazier, The Golden Bough: A Study in Magic and Religion (New York: New American Library, abridged, 1961, original unabridged 1890), chapter 35.

194 Pausanias2.19.10.

195 Aelian, De natura animalium 9.21.

196 Pliniu, Hist, not., 22.96

197 Carl A. P. Ruck, Blaise Daniel Staples, şi Clark Heinrich, The Apples of Apollo: Pagan and Christian Mysteries of the Eucharist (Durham, NC: Carolina Academic Press, 2000), 120 et seq.; John Allegro, The Sacred Mushroom and the Cross (London: Hodder and Stoughton, 1970), 73 et seq.

198 Maqlu, 6.37^10; R. Campbell Thompson, A Dictionary of Assyrian Botany (London: The British Academy, 1949), 262 etseq.

199 Arnobius Afer, Adversus nationes, 5.5-8. M. Vermaseren, Cybele andAttis: The Myth and the Cult (London: Thames, 1977).

200 Arnobius Afer, 5.6; vezi Alfred Loisy, Les Mysteres paiens et le mystere Chretien (Paris: Nourry, 1914).

201 Jeremy B. Ritter, "The Three Phases of the Taurobolium": 226-249, in Phoenix, vol. 22, no. 3 (Autumn 1968).

202 Prudentius, Peristephanon, 10.101 etseq.

203 Corpus Inscriptionum Latinarum, VI, 510-512, datat 376 d.Hr., în timpul renaşterii păgâne şi probabil ca o provocare la adresa creştinismului.

204 Clement of Alexandria, Protrepticus 2.15.

205 Numeri, 17.8-11, 20.7-13.

206 Gospel of James, 9.

207 Peter A. Michas, Robert Vander Maten, şi Christie Michas, The Rod of an Almond Tree in God's Master Plan (Mukilteo, WA: Wine Press Publishing, 1997).

208 Exodus, 4.20-21.

209 Pentru un studiu cuprinzător al altor exemple, a se vedea Fulvio Gosso şi Gilberto Camilla, AHucinogeni e Cristianesimo: Evidenze nelVarte sacra (Milano: ORISS-SISSC, 2007). A se vedea, de asemenea, Carl A.P. Ruck, Blaise Daniel Staples, Jose Alfredo Gonzalez Celdran şi Mark Alwin Hoffman, The Hidden World: Survival of Pagan Shamanic Themes in European Fairytales (Durham, NC: Carolina Academic Press, 2007), capitolele 2 şi 12.

210 Ruck et al., Hidden World, 350, 372 et seq.

211 Jonathan Ott, „Carved «Disembodied Eyes» of Teotihuacan”: 141-142, în R. Gordon Wasson, Stella Kramrish, Jonathan Ott şi Carl A. P. Ruck, Persephone's Quest: Entheogens and the Origins of Religion (New Haven, CT: Yale University Press, 1986); R Gordon Wasson, Wondrous Mushroom: Mycolatry in Mesoamerica (New York: McGraw-Hill, 1980), 161-168.

212 Vezi Marius Schneider, El origen musical de los animales-simbolos en la mitologia y escultura antiguas (Barcelona: Ediciones Siruela, 1946).

213 Matthew, 27.51-53; compare: Mark, 15.38; Luke, 23.45.

214 Vezi Gonzales Celdran şi Ruck, "The Heavenly Banquet": 363 et seq, in Ruck et al., Hidden World.

215 John, 19.28-37.

216 A se vedea Jose Alfredo Gonzalez Celdran şi Carl A. P. Ruck, „Daturas for the Virgin”: 49-74, în Entheos vol. 1, nr. 2 (iarna 2001), în special 68 et seq.

217 Marcu, 15.23.

218 Disocorides.

219 Vezi Charles Picard, "Dionyos Mitrephoros": 707-721, in Melanges Gustave Glotz, II (Paris: Presses Universitaires de France, 1932).

220 Gail Tatham, "Ariadne's Mitra: A Note on Catullus 64.61-4": 560-561, in The Classical Quarterly, n. s., vol. 40, no. 2 (1990).

221 Se presupune că skyphos sau „cupa cu craniu” provine de la capul Gorgonei Medousa, folosit ca vas de băut, pe care îl puteţi vedea mai jos. Deşi atestarea acestei tradiţii este târzie, cea mai veche reprezentare a gorgonelor (amfora de la Eleusis, realizată de aşa-numitul pictor Polyphemus, la începutul secolului al VII-lea) le înfăţişează drept „capete de cazan”, de la care se presupune că au derivat, de fapt, capetele lor rotunde în formă de vas.

222 Co. 450-350 î.Hr., în Muzeul Național Arheologic din Atena. A se vedea fig. 29, în David Walsh, Distorted Ideals in Greek Vase-Painting: The World of Mythological Burlesque (Cambridge, UK: Cambridge University Press, 2009).

Cap. 7

223 Cu privire la utilizarea măştilor pentru cele şapte clase, a se vedea Jerome, Epistula ad Lactam, 107.

224 Comentator creştin Ambrosiaster (Pseudo-Ambrosius), Quaestiones veteres novi testimenti, 114.11. Este numit Ambrosiaster deoarece comentariile sale sunt de obicei publicate printre lucrările Sfântului Ambrozie.

225 Scriptores historiae Augustae, Lampridius, Commodus, 9.

226 A se vedea M. J. Vermaseren, Mithras, the Secret God (Londra: Chatto and Windus, 1963, inițial Mithras de geheimzinnige God, Amsterdam: Elsevier, 1959), 166 et seq.

227 Pavel, Romani, 6.11, amplificat de Sfântul Vasile cel Mare, Oraţie despre Duhul Sfânt, 35.

228 Publicat de H. G. Horn, „Das Mainzer Mithrasgefass”: 21-66, în Maimer Archdologische Zeitscrift, vol. 1 (1994).

229 Ruck et al., Hidden World, 125 et seq.

230 Payam Nabarz, The Mysteries of Mithras: The Pagan Belief that Shaped the Christian World (Rochester, VT: Inner Traditions/Bear and Company, 2005), 30.

231 Roger Beck, „Ritual, mit, doctrină şi iniţiere în misterele lui Mithras: New Evidence from a Cult Vessel": 145-180, în Journal of Roman Studies, vol. 90 (2000). „Eu vă botez cu apă; dar cel care vine după mine este mai puternic decât mine. El vă va boteza cu Duhul Sfânt şi cu foc.” - Matei, 3.11. Comparaţi Marcu, 1.8; Luca, 3.16; Ioan, 1.26, 33.

232 R. L. Gordon, „Reality, Evocation, and Boundary in the Mysteries of Mithras”: 19 etseq., în Journal of Mithraic Studies, vol. 3 (1980).

233 Joseph Campbell, The Masks of God: Occidental Mythology (New York: Viking, 1964), 260, după Franz Cumont, The Mysteries of Mithra (Chicago: Open Court, 1903, publicat iniţial ca Texts et monuments figures relatif aux mysteres de Mithra, Bruxelles: Lamartin, 1896-9), 180-1.

234 V 844:1. A. Richmond and J.P. Gillam, "The Temple of Mithras at Carrawburgh": 51, in Journal of Roman Studies, vol. 51 (1951).

235 Elmar Schwertheim, Mithras: Seine Denkmdler und sein Kult, in Antike Welt, Sondernummer 10 (1979).

236 Porphyrius, De antro nympharum, 6 (Euboulos).

237 Homer, Iliada, 24.443.

238 Lucan, Pharsalia, 9.806 et seq.

239 Strabo, 11.13.11.

240 A se vedea V 37, ilustrat mai jos. Aceasta este plasarea obişnuită a corbului, fie vizând capacul, fie cocoţat pe mantia cerească: comparaţi V 1902, 1906, 1907, 1920, 1924, 2000, 2001, 2073, 2168, 2171, 2196, 2198 etc. De asemenea, Sol acţionează uneori pentru a-l informa pe Mithras cu privire la sarcina sa de ucigaş de tauri.

241 Campbell, Mithraic Iconography, 121-2.

242 De aici şi reprezentarea vânturilor în iconografia tauroctoniei.

243 Comparaţi gradul vulturului în mitraismul kurd. A se vedea, de asemenea, Mark Hoffman, Carl A. P. Ruck şi Blaise Daniel Staples, „Conjuring Eden”: 13-50, în Entheos: Journal of Psychedelic Spirituality, vol. 1, nr. 1 (vara 2001) despre vultur-corb şi regalitatea mesopotamiană.

244 A se vedea Campbell, Mithraic Iconography, 221 et seq.; Carl A. P. Ruck, Blaise Daniel Staples şi Clark Heinrich, The Apples of Apollo: Pagan and Christian Mysteries of the Eucharist (Durham, NC: Carolina Academic Press, 2000), 170 şi următoarele.

245 Ruck et al., Apples of Apollo, 201.

246 Ruşii trimişi în taberele de muncă forestieră din Siberia în anii 1930 au atribuit supravieţuirea lor în condiţii nefavorabile disponibilităţii „”corbilor de pâine„” şi „”pâinii corbilor„”, a căror intoxicaţie a făcut aparent situaţia suportabilă, comparând-o cu hrana lui Ilie în deşert. A se vedea Aron A Toews şi John B. Toews, Mennonite Martyrs: People who Suffered for their Faith, 1920-1940 (Winnipeg, MB: Kindred Productions, 1990), 235.

247 Christian Ratsch, Enzyklopddie der psychoaktiven Pflanze (Stuttgart: Wissenschaftliche Verlagsgesellschaft, 1998).

248 Christian Ratsch, Dictionary of Sacred and Magical Plants (Santa Barbara, CA: ABC-CLIO, 1992), 83.

249 Vezi Ruck et al., Apples of Apollo, chapter 5; Ruck et al., Hidden World, chap. 2.

250 1 Kings, 17.1 et seq

251 V1045; 1211.

252 V 593, cea mai veche reprezentare databilă. Coada taurului lipseşte, astfel încât nu se poate şti dacă grâul a crescut tot de acolo.

253 Ruck şi colab., Hidden World, 287, 304. Cu privire la mitul arhicunoscut armean Mithras cu corb şi mană, a se vedea Ilya Gersheueitch, „Die Sonne das Beste”: 85-89, în Journal of Mithraic Studies, vol. 1 (1976).

254 Două inscripţii dintr-un Mithraeum roman, datate 358 şi 363, se referă la Cryfii sau Chryfii. Nu există niciun motiv pentru a-i interpreta pe Cryfii ca fiind copii sub vârsta de iniţiere, reprezentând speranţa viitoare a frăţiei. De asemenea, Cryfii nu sunt probabil un grad special de mithraişti care s-au ascuns, aşa cum sugerează Nabarz (Mysteries of Mithras, 67).

255 V268, 1.

256 Astfel folosit şi în engleză. Aristotel, Historic animalium, 551b2, 555a3.

257 Ioan, Apocalipsa, 19.5 et seq.

258 Herodotus, 1.131.

259 Firmacus Matericus, De errore profanarum religionum, 19.1.

260 Ruck et al., Apples of Apollo, 183 etseq

261 Vezi Morton Smith, Clement of Alexandria and a Secret Gospel of Mark (Cambridge, MA: Harvard University Press, 1973).

262 A se vedea K. J. Dover, Greek Homosexuality (New York: Vintage-Random House, 1980, reeditare Cambridge, (VIA: Harvard Universliy Press, 1978), 202 3 (ambivalent ascuns într-o notă de subsol, dar cu o indicație a apariției sale arhetipale sau interculturale).

263 Beck, „Ritual", susține în mod incomprehensibil (146) că termenul Nymphus nu poate fi tradus deoarece „este un non-cuvânt pentru un non-ceva", o „mireasă-bărbat", urmând opinia lui Gordon, „Reality", 19-99. Acum, se pare că Gordon și Beck ar fi putut folosi puțină imaginație! Nabarz este la fel de naiv când vorbește elocvent despre „celibatul" util al nimfei în mediul militar exclusiv masculin. Payam Nabarz, The Mysteries of Mithras: The Pagan Belief that Shaped the Christian World (Rochester, VT: Inner Traditions / Bear and Company, 2005), 114.

264 Graffito roman. Nu numai că este un ritual de purificare, dar această ungere poate fi paralelă cu magia simpatică (fungică) a adoratorilor lui Krishna, care ung cu lapte statuetele din balegă de vacă ale lui Krishna. Graiul Nymphus se întoarce probabil la cultul indo-european linga, adică '„revărsarea" asupra lui Mithras ca falus.

265 Sfântul Chiril al Ierusalimului a folosit pentru prima dată metafora „ostașului lui Hristos" pentru confirmare în predica sa de Paști din anul 350 d.Hr., folosind și palmă rituală pe fața inițiatului. Biserica urmărește sacramentul până la coborârea penticostală a Duhului Sfânt, așa cum este înregistrată în Faptele Apostolilor 2.1-41. Acesta a apărut mai târziu ca cultul medieval al cavalerismului, fondat pentru a perpetua ordinele militare ale cruciaților.

266 Tertullian, De corona, 15.

267 John, 18.36.

268 V 480.5.

269 Vezi Richard Frye, "Mithra in Iranian History": 62-67, in J.R. Hinnells, ed., Mithraic Studies (Manchester: Manchester University Press, 1975), 62.

270 Tertullian, De praescriptiones 40: (Mithras) signet illic in frontibus milites suos („Mithras își marchează soldații pe frunte"). Supraviețuiește ceea ce ar putea fi textul liturghiei pentru inițierea soldatului: W. M. Brashear, A Mithraic Catechism from Egypt (P. Berol. 21196), (Viena: Adolf Holzhaosens, 1992). Cu toate acestea, este necesară prudență în citirea relatării lui Tertulian despre marcare, deoarece picturile gradelor superioare de inițiere nu prezintă semnul marcat; Breskon (în Bianchi 487-501) respinge această practică în mitraism (Mithraic Conference, 32). Tertulian a interpretat acest semn ca fiind semnul Diavolului; a se vedea Mircea Eliade, A History of Religious Ideas, vol. 2 (Chicago: University of Chicago Press, 1982).

271 Cea mai veche mențiune a Miercurea Cenușii ca dies cinerum este făcută de abatele anglo-saxon Aelfric, din secolul al VIII-lea, în cartea sa Lives of the Saints. El sugerează că are un precedent în Vechiul Testament, în Iov 42.6 și în alte locuri. Cu toate acestea, originea sa provine din India vedică, unde cenușa este sămânța zeului focului Agni, și era practicată în Roma antică ca sărbătoarea de Anul Nou a ispășirii, când oamenii se scăldau în cenușă. Aceasta urma dies Martis, carnavalul de marți sau Ziua lui Marte, cunoscut în prezent ca Marțea Grasă sau Mardi Gras.

272 Sarcofagul Ludovisi, secolul al III-lea, aflat acum în palatul Altemps din Roma, dintr-un mormânt de lângă Porta Tiburtina; capacul său arată barbari supunându-se lui Hostilian. Robert Turcan și Antonia Nevill, The Cults of the Roman Empire, tradus din franceză de Antonia Nevill (Londra: Blackwell Publishing, 1996), 244.

273 Ioan, Apocalipsa, 13.15 și următoarele: „I s-a permis să dea suflare chipului fiarei, astfel încât acesta să poată vorbi și să poată face ca toți cei care nu se vor închina chipului să fie uciși. Mai mult, a făcut ca toți, mari și mici, bogați și săraci, sclavi și liberi, să fie marcați cu un semn pe mâna dreaptă sau pe frunte, și nimeni nu avea voie să cumpere sau să vândă dacă nu purta semnul acestei fiare, fie nume, fie număr. (Aici este cheia; și oricine are inteligență poate afla numărul fiarei. Numărul reprezintă numele unui om, iar valoarea numerică a literelor sale este șase sute șaizeci și șase)". Ioan proclamă în mod clar o enigmă, o provocare, iar fraza sa „oricine are inteligență" („cel care are inteligență, să voteze numărul") sugerează un mister sau ceva ce nu îndrăznește să numească deschis. Soluția este, evident, vechea tehnică magică a gematriei, în care fiecărei litere i se atribuie o valoare numerică. În acest caz, ar fi vorba de numele cuiva. Dar problema este dublă: nu știm în ce limbă și textul nu este sigur, deoarece unele manuscrise din secolul al III-lea descoperite recent dau numărul 616. În aramaică, 666 ar da împăratul Nero, care a fost probabil contemporanul lui Ioan. Deși Irineu știa de varianta 616, el a respins-o ca fiind o eroare, dar cel mai vechi fragment de papirus din Apocalipsa citește 616. Nero, în funcție de cum este scris și cu ce titlu, ar putea da, de asemenea, 616. La fel ar putea face și Caligula, în funcție de titluri, atât în aramaică, cât și în greacă. În mod similar, abrevierea tradițională pentru Domițian cu titluri dă 666 în greacă. Ceea ce este clar, totuși, este că gematria ca tehnică babiloniană a dat pătratul magic al soarelui. (Un pătrat, cu șase cifre pe fiecare latură, conține numerele de la unu la treizeci și șase, dispuse astfel încât suma în orice direcție rând, coloană sau diagonală să fie 111 și a căror sumă totală este 666). Posesia acestui pătrat magic, care era adesea purtat ca un talisman, a fost considerată o erezie după Convertire. În Babilonia, acest pătrat era un simbol al leului solar. Nabarz sugerează asocierea sa cu misterele mithraice (Narbarz, Mysteries of Mithras, 35), urmând argumentul prezentat în Walter O. Moeller, The Mithraic Origin and Meanings of the Rotas-sator Square (Leiden, Brill Archive, 1973). Creștinii au fost capabili să calculeze un număr pentru Iisus cel Înviat și să-l impună pe pătratul soarelui, astfel încât diagonala care se

intersectează să dea X, pe care l-au interpretat drept **chi** ca inițială a lui Hristos.

274 V191.

275 Apuleius, Metamorphoses, 11.22: Mithram ilium suum sacerdotem praecipuum; 11.25: Mithram sacerdotem et meum iam parentem.

276 Marcellinus (mort în anul 34) a fost primul episcop al Romei care și-a asumat primatul ca Papă.

277 Jonathan Ott, "Carved 'Disembodied Eyes' of Teotihuacan,"141-148, in R. Gordon Wasson, Stella Kramrish, Jonathan Ott, Carl A. P. Ruck, Persephone's Quest: Entheogens and the Origins of Religion (New Haven, CT: Yale University Press, 1986).

278 Identificat ca inel în M. J. Vermaseren, Mithras, the Secret God (London: Chatto and Windus, 1963), 152; și ca patera sau platou de libație de către același autor în V 299; de asemenea, Leroy A. Campbell, Mithraic Iconography and Ideology (Leiden: Brill, 1968), 313; Manfred Clauss, Mithras; Kult and Mysterien (Munchen: C.H. Beck, 1990), 144; Reinhold Merkelbach, Mithras (Konigstein: Hain, 1984), 295.

279 V326.

280 V49.

281 V 44.

282 În ceea ce privește semnificația fungică a cojilor de ouă ale Dioskouroi, a se vedea Ruck et al., Apples of Apollo, 121-125.

Cap. 8

283 A se vedea (Swami) Sri Yukteswar (Giri), numele monastic al lui Priyanath Karar, The Holy Science (Los Angeles, CA: Self Realization Fellowship, 1998, publicat inițial în 1894).

284 V 1247, B 2.

285 V 1283.

286 V 42.2-3: frescă din Dura-Europos; V 390.1: frescă de tauroctonie din Mithraeum Palazzo Barberini; V 491: soclu de statuie din Mithraeum Santa Prisca; V 650. 1: relief taurotonic din San Silvestro; V 667: cap de gigant muribund din Florentia; V 720: soclu de altar din Angera; V 723.3: relief din San Zeno; V 966.B2: relief taurotonic din Pons Saravi; V 183.A15: relief taurotonic din Heddernheim; etc.

287 V 1123: relief de la Heddernheim 111; etc.

288 V 695: relief de marmură din Mutina sau Roma; V 475: Inscripție grecească de la Roma, dedicată de un părinte și preot lui Zeus-Helios-Mithras-Phanes; V 860: relief de la Housesteads.

289 Vezi Franz Cumont, Recherches sur le symbolisme funeraire des Romains (Paris: Librairie Orientaliste Paul Geuthner, 1942), 74-76.

290 Nonnos, Dionysiaca, 21.247, 40.399; Franz Cumont, Textes et monuments figures relatif aux mysteres de Mithra (Brussels: H. Lamertin, 1896, 1899), vol. 1, 177, note 2.

291 Geminus Rhodius (astronomicus), De astronomia, 1.34.

292 Ovid, Metamorphoses, 2.1 et seq.

293 Plato, Phaedo, 84c5 et seq.

294 Carl A. P. Ruck și Blaise Daniel Staples, The World of Classical Myth: Gods and Goddesses, Heroines and Heroes (Durham, NC: Carolina Academic Press, 1994), 108.

295 Carl A. P. Ruck, Blaise Daniel Staples și Clark Heinrich, The Apples of Apollo: Pagan and Christian Mysteries of the Eucharist (Durham, NC: Carolina Academic Press, 2000), capitolul 5, nota de subsol 231, cu privire la agarici și scuipat, et cetera.

296 David Metzner, prezentare la A.C.E. Winter Star Symposium, 1997.

297 Yukia Ustinova, The Supreme Gods of the Bosporun Kingdom: Celestial Aphrodite and the Most High God (Leiden: Brill, 1999), 271.

298 Ruck et al., Apples of Apollo, 210 et al., cu privire la viziunea lui Ezechiel.

299 V 1591: altar din marmură, din Panonia. În spatele Călărețului se află capetele cailor din cvadriga sau carul său.

300 Sau o aureolă albastră cu coroană radiantă aurită: V 480.2: frescă, Santa Prisca Mithraeum.

301 V 299.10.

302 Vezi V480.1&2.

303 Platon, Symposium, 201d-212c. Pentru o discuție despre paternitatea spirituală, a se vedea A. E. Taylor, Plato: The Man and his Work (New York: Meridian, 1956, reprint), 224 etseq. Despre Erosul socratic, a se vedea Paul Friedlander, Plato: An Introduction (New York: Harper, 1958, traducere din limba germană din 1954), 44 și următoarele.

304 Comparați regele persan care primește autoritate de la Ahura-Mazda și Mithras. A se vedea Roman Girshman, Persian Art: The Parthian and Sassanian Dynasties 249 BCE-651 CE, tradus de Stuart Gilbert și James Emmons (Londra: Golden Press, 1962), 190, fig. 233. Mithras ține un toiag și stă pe un lotus sau crin.

305 V 1137B, Rückingen: Mithras și Sol întinși pe o canapea acoperită cu piele de taur; V 1247.11, Dieburg: aceeași scenă.

306 A se vedea Richard Gordon, „Authority, Salvation, and Mystery in the Mysteries of Mithras”: 45-80, în Image and Mystery in the Roman World, three papers in memory of Jocelyn Toynbee (Gloucester, UK: Sutton, 1988), covor magic la p. 68.

307 Ruck et al., Apples of Apollo, 105 et seq

308 V 641, Fiano Romano: masa este acoperită cu piele de taur.

309 V 1083B, Heddernheim: Mithras și Sol stând în spatele carcasei taurului sacrificat.

310 Nu în V. Din Lopodunum, vezi planșa 11 în Gordon, „Authority”.

311 Ruck et al., Apples of Apollo, 77 et seq.

312 V 42.13, din Dura-Europos: Mithras și Sol așezați sau întinși în spatele carcasei taurului.

313 Wasson Archives, Harvard Botanical Libraries.

314 Justin Martyr, Apologia, 1.86.

315 Pliniu, Letters, 10.96.

316 Vezi J. P. Kane, "The Mithraic Cult Meal in its Greek and Roman Environment": 313-51, in Mithraic Studies, Hinnells, ed., (Manchester, UK: Manchester University Press, 1975).

317 Arhiva Wasson, dosarul persan, Harvard Botanical Libraries, note din Henzi Masse, Persian Beliefs and Customs.

318 Cartea apocrifă a lui Enoh, mijlocul sfârșitului secolului al II-lea î.Hr., 7.1 și următoarele; comparați Geneza și următoarele. A se vedea Mark Hoffman, Carl A. P. Ruck și Blaise Daniel Staples, „Conjuring Eden”: 13-50, în Entheos: Journal of Psychedelic Spirituality, vol. 1 nr.l (vara 2001) 13-14.

319 Carl A. P. Ruck, Sacred Mushrooms of the Goddess: Secrets ofEIeusis (Oakland, CA: Ronin Publishing, 2006), 66 et seq.

320 Comparați rolul lui Dionysos ca zeu turnat ca ofrandă către zei: Euripide, Bacchae, 284-85, a se vedea Alfred Loisy, The Birth of the Christian Religion (New Hyde Park, NY: University Books, Inc. 1962, tradus din ediția franceză din 1933); Anne Katrine Gade Kristensen, Who were the Cimmerians? (Copenhaga: Poul Lindegard Hjorth, 1988).

321 Matthew, 26.39; Mark, 14.36; Luke, 22.42.

322 Matthew, 26.29; Mark, 14.25; Luke, 22.30.

323 Payam Nabarz, The Mysteries of Mithras: The Pagan Belief that Shaped the Christian World (Rochester, VT: Inner Traditions / Bear and Company, 2005), 5. O versiune a lui Mithras poate apărea și în mitologia chineză, unde a ajuns să fie cunoscut ca „Prietenul”. Mithras este reprezentat ca un general militar în statuile chineze și este considerat prietenul omului în această viață și protectorul său împotriva răului în viața următoare. A se vedea David Fingrut, Mithraism: The Legacy of the Roman Empire's Final Pagan State Religion (Toronto: SEED Alternative School, eseu pentru elevi de liceu, 1993, disponibil pe web), 7. El apare, de asemenea, ca Buddha Maitreya, al cărui nume este derivat din sanscritul maitri, care înseamnă „bunătate iubitoare”, din substantivul mitra în sensul de „prieten”. Maitreya va prezida lumea după Conflagrația finală într-un paradis etern. Cornells P. Tiele, The Religion of the Iranian Peoples (The Parsi Publishing, 1912, traducere din germană), 159. Sectele Maitreya au promovat numeroase rebeliuni mesianice începând cu secolul al VI-lea, combatanții fiind uneori frenetizați de droguri.

324 2 Regi, 23.11. A se vedea Chris Bennet și Richard Cowan, Sex, Drugs, Violence, and the Bible (Gibsons, British Columbia: Forbidden Fruit, fără dată), partea 1, 173.

325 Zamyad Yasht, 19.89.

326 V 650L.2.

327 V 350.2.

328 V 729 revers 2, San Zeno: Sol pe cale să îl lovească pe Mithras cu o piatră.

329 V 1815.12, Sarkeszi: Sol îngenunchează în fața lui Mithras, care ține o coadă de taur deasupra capului lui Sol; V 1430C.5, Vorunum: Sol cu coroana radiantă îngenunchează în fața lui Mithras și îl apucă de picior, în timp ce Mithras pare pe cale să îl lovească pe celălalt cu o coadă de taur. A se vedea Hoffman et al., „Conjuring Eden”, 16-17, cu privire la tradițiile mesopotamiene referitoare la coada taurului.

330 V 1083A.5.

331 PGM 4.481-702 (Dietrich). Importanța liturghiei pentru interpretarea mithraismului a fost respinsă de Franz Cumont, Textes et monuments figures relatif aux mysteres de Mithra (Bruxelles: H. Lamertin, 1896, 1899), vol. 2, 56. Pentru o reexaminare a importanței, a se vedea Roger Beck, „Interpreting the Ponza Zodiac IF: 87-147, în Journal of Mithraic Studies vol. 2, nr. 2 (1978); R. L. Gordon, „Mithras' Rindsschulter”: 213-219, în Journal of Mithraic Studies, vol. 2, nr. 2 (1978) Acceptat de David Ulansey, The Origins of the Mithraic Mysteries: Cosmology and Salvation in the Ancient World (Oxford: Oxford University Press, broșură revizuită 1991), 104 și următoarele.

332 Comparați acest lucru cu cei șapte Rishis sau „luminători” din India antică și cu cei șapte înțelepți din Grecia. Acestea, ca și preeminența numărului șapte în șamanismul eurasiatic și în religiile sale istorice, pot fi atribuite celor șapte planete vizibile. Ruck și colab., Apples of Apollo, capitolul 5, nota de subsol 75.

333 Bundahishn 30.10.

334 V 1083B.

335 V 1137B. Comparați scenele de vânătoare persane.

336 V 1584.

337 V 42.13: Dura-Europos fresco.

338 V 1496. Comparați V 1706, altar din gresie de la Carnutum: Corb deasupra unui mănunchi de cereale și șarpe.

339 V 1508 (suportul de lemn nu este original)

Cap. 9

340 Vezi E.S. Drower, Water into Wine: A Study of Ritual Idiom in the Middle East (London: John Murray, 1956).

341 Diogenes Laertius, 8.34 et seq.

342 Leroy A. Campbell, Mithraic Iconography and Ideology (Leiden: Brill, 1968), 109 et seq

343 John, 6.31-35.

344 V 659, fig. 185 şi 186.

345 Aristophanes, Wasps, five et seq.

346 V 1137 B, registrul superior; 1247 A, scena centrală; et cetera.

347 Valerius Maximus 1.3.2; Plutarch, Symposium, 4.6. Eugene N. Lee, „Sabazius and the Jews in Valerius Maximus: A Re-Examination": 35-38, în The Journal of Roman Studies, vol. 69 (1979). Cu privire la asimilarea lui Sabazios în riturile iudaice, a se vedea Ruck et al., Apples of Apollo, 148.

348 Clement of Alexandria, Protrepticus, 1.2.16.

349 V 1704.

350 V2364.

351 V390.

352 Cu privire la animalele de sacrificiu (inclusiv cai, câini etc.) în tradiţiile eurasiatice şi indo-europene, a se vedea Sarangerel Odigan (Julie Ann Stewart), Riding Windhorses: A Journey into the Heart of Mongolian Shamanism (Rochester, VT: Inner Traditions International, 2000).

353 V357.

354 V 1283.13; 1247.8.

355 Bundahishn: citat în Vermaseren, Secret God, 18, 68.

356 Payam Nabarz, The Mysteries of Mithras: The Pagan Belief that Shaped the Christian World (Rochester, VT: Inner Traditions / Bear and Company, 2005), 2. Haoma este unul dintre Yazatas sau epitetele lui Ahura Mazda.

357 Vezi Drower, Water into Wine.

358 Carl Kerenyi, The Heroes of the Greeks (Southampton, UK: Thames and Hudson, 1959), 221; episodul există doar în artă.

359 Vermaseren, Secret God, 78.

360 Firmicus Maternus, De errore profanarum religionum, 5.

361 Gabriele Finaldi, The Image of Christ: The Catalogue of the Exhibition "Seeing Salvation " (London: National Gallery Company Limited, and New Haven, CT: Yale University Press, 2000).

362 Cu privire la nsemificaţia şamanică a furtului vitelor lui Geryon, a se vedea Ruck et al., Hidden World, 256 et seq.

363 Commodianus, Instructiones (Instrucţiuni în favoarea disciplinei creştine împotriva zeilor păgânilor), 1.13.

Invictus de petra natus si deus habentur
Nunc ego reticeo; vos de istis date priorem!
Vicit petra deum, quaerendus est petrae creator.
Insuper et furem adhuc depingitis esse.
Cum, si deus esset, utique non furto vivebat.
Terrenus utique fuit et monstruosa natura,
Vertebatque boves alienos semper in antris
Sicut et Cacus Vulcani filius ille.

364 Rig Veda, 1.32.2; 1.11.12; 2.12.3.

365 Vezi Campbell, Mithraic Iconography, 248-49.

366 Comparaţi Peştera Corycaean de pe Muntele Parnassos: a se vedea Ruck et al., Apples of Apollo, 27 şi următoarele.

367 Vezi Campbell, Mithraic Iconography, 218 et seq.

368 Hoffman et al., "Conjuring Eden."

369 V 1283.13; 1247.8.

370 V 1083A.1-3; şi poate o altă bonetă frigiană aflată sub ea pe sol.

371 V 435: coloanele care flanchează tauroctonia sunt îndreptate în aceleaşi direcţii opuse ca şi torţele lui Cautes şi Cautopates.

372 W. M. Brashear, A Mithraic Catechism from Egypt (P. Berol. 21196), (Vienna: Adolf Holzhaosens, 1992), 6.

373 V 777, din Merida.

374 V 695. O inscripţie (V 696) ne spune că părintele Felix a plătit pentru el; numele Eufrosinei a fost şters - o femeie, ceea ce duce la speculaţia că relieful ar fi putut aparţine iniţial cultului orfic, deoarece femeile erau excluse din cultele mithraice. Felix este probabil un titlu, deoarece donatorul mozaicului din Ostia poartă aceeaşi denumire.

375 V543.

376 V383.

377 V326

378 V611.

379 V 611; comparați V 326, cu ochiul doar pe piept.
380 V312.
381 V879, 545, 611.
382 V314.
383 V103.
384 V 1298.
385 V312.
386 V 103, 125, 312, 314, 382, 503, 543, 544, 551, 589, 665, 833, 902, 1123, 1134.
387 V1136.
388 V312, 543.
389 V 543, 665, 833, 1326. Sceptrul poate fi împletit cu o spirală de douăsprezece ori pentru a indica căile planetelor.
390 V314, 103, 383, 589.
391 V1123.
392 V 103, 312, 544.
393 V125.
394 V382, 543, 551, 665.
395 Clark Hopkins, "The Sunny Side of the Greek Gorgon": 25-35, in Berytus, vol. 14 (1965).
396 C. Blinkenberg, „Gorgone et Lionne”: 267 et seq,, în Revue Acheologique, ser. 5, vol. 19 (1924). Primele interpretări ale gorgoneionului îl considerau în general o expresie a zoofobiei umane.
397 V 1123. Despre Gorgonă și zeul leontocefalic, a se vedea David Ulansey, The Origins of the Mithraic Mysteries: Cosmology and Salvation in the Ancient World (Oxford: Oxford University Press, revăzut în 1991), 30 și următoarele, 116 și următoarele.
398 Vezi Hoffman et al., "Conjuring Eden," 37.
399 Hopkins, "The Sunny Side of the Greek Gorgon."
400 A se vedea A. B. Cook, Zeus (New York: Biblio and Tannen reprint, 1965), vol. 3, partea 1, 805.
401 David Ulansey, "The Eighth Gate: The Mithraic Lion-Headed Figure and the World-Soul": forthcoming in The Ancient World.
402 S. Smith, "The Face of Humbaba": 440^12, in Journal of the Royal Asiatic Society, vol. 26 (1926).
403 Tableta V în versiunea akkadiană. Relatarea este fragmentară și chiar și atunci când este completată de versiunea hitită, relatarea decapitării efective lipsește.
404 V 194, 195. Interpretarea sigiliului urmează Campbell, Mithraic Iconography, 131 et seq.
405 Adrian Morgan, Toads and Toadstools (Berkeley, CA: Celestial Arts, 1995), 111-112.
406 Hoffman et al., "Conjuring Eden," 17.
407 Winterthur Museum, Elveția, nr. 2.364, de așa-numitul pictor lobates, după un vas similar din Eton College, Windsor, placa 167 #5-6, în A. D. Trendall, The Red-Figured Vases of Lucania, Campania, and Sicily (Oxford: Oxford University Press, 1967).
408 Hoffman et al., "Conjuring Eden," 18-19.
409 Campbell, Mithraic Iconography, 326 et seq. Numele au fost ulterior inversate în mod eronat în manuscris.
410 V 1430.C3. Comparați V 1247.A11, de la Dieburg.
411 V 1579.4.
412 2 Regi, 2.11.

Cap. 10

413 Porfirie, De antro nympharum, 2; Celsus, apud Origen, Contra Celsum, 22. A se vedea David Ulansey, The Origins of the Mithraic Mysteries: Cosmology and Salvation in the Ancient World (Oxford: Oxford University Press, broşură revizuită 1991), revigorând şi amplificând teoria prezentată de K. B. Stark, „Die Mithrasstein von Dormagen”: 1-25, în Jahrbucher des Vereins von Altertumsfreunden im Rheinlande, vol. 46 (1869). Teoria lui Stark a fost reintrodusă în studiul Mithraismului de Roger B. Beck într-o lucrare nepublicată citită la întâlnirea anuală din 1976 a Asociației Filologice Americane, rezumată ulterior în: „Cautes and Cautopates: Some Astronomical Considerations": 1-17, în Journal of Mithraic Studies, vol. 1, nr. 2 (1977); aparent neştiind de lucrarea lui Beck, Stanley Insler a prezentat aceeaşi teorie în 1980 la al doilea Congres Internațional de Studii Mithraice de la Teheran: „A New Interpretation of the Bull-Slaying Motif": 523 et seq., în Homages a Maarten J. Vermaseren, M. B. Boer şi T. A. Edridge, eds. (Leiden: Brill, 1978). Lucrarea lui Beck este acum publicată ca capitolul 8 în Beck on Mithraism: Collected Works with New Essays (Aldershot, Hampshire, UK: Ashgate, 2004), 133 şi următoarele.

414 Pentru identificarea lui Mithras ca Orion, a se vedea Michael Speidel, Mithras-Orion: Greek Hero and Roman Army God (Leiden: Brill, 1980).
Orion este menționat atât în Iliada, cât şi în Odiseea, însă descrierea completă a mitului provine din Astronomia pierdută a lui Hesiod. Cu toate acestea, toate aceste lucrări sunt înregistrări ale unei tradiții orale mult mai vechi decât data probabilă din secolul al VIII-lea a conservării lor în scris. Iar moartea sa prin intermediul scorpionului are analogii cu egiptenii Set şi Horns şi cu scoipion-menii mesopotamieni ai lui Gilgamesh. Ruck et alii, Hidden World, 226 et seq.

415 Salzburg Plaque şi the Codex Vossianus 79. For the identification of Mithras as Perseus, vezi Ulansey, Origins of the Mithraic Mysteries.

416 Platon, Timaeus 36c: universul este construit din două cercuri unite sub forma literei **chi**.

417 Numărul exact este variabil, deoarece durata exactă scade în timp din cauza accelerării vitezei precesionale. În plus, reperele zodiacale nu sunt de dimensiuni egale.

418 Nimic din scrierile lui Hipparchos nu supraviețuiește direct, deşi acesta a scris cel puțin paisprezece lucrări. Comentariul său la poemul astronomic al lui Aratus a fost păstrat de copiştii de mai târziu. Cea mai mare parte din ceea ce se ştie despre el provine din referințele din Almagestul lui Ptolemeu (aşa cum este cunoscut, din titlul său tradus în arabă) şi din comentariile ulterioare la această lucrare, precum şi din referințele din Strabon şi Pliniu cel Bătrân.

419 O. Neugebauer, "The Alleged Babylonian Discovery of the Precession of the Equinoxes": 1-8, in Journal of the American Oriental Society, vol. 70, no. 1 (January-March 1950).

420 Michael Rice, Egypt's Legacy: The Archetypes of Western Civilization 3000-30 BC (London: Routledge, 1997).

421 Giorgio de Santillana and Hertha von Dechend, Hamlet's Mill: An Essay Investigating the Origins of Human Knowledge and its Transmission through Myth (Cambridge, MA: David R. Godine, 1977).

422 Astfel, Marele An platonic şi cel mayaş au o durată comparabilă, fiind timpul necesar pentru ca stelele fixe vizibile şi planetele în mişcare să se întoarcă în punctul din care au plecat.

423 Acesta este argumentul de bază al lui Ulansey, Origins of the Mithraic Mysteries, pe care noi îl respingem.

424 Plutarch, Vita Pompeii, 24.

425 Ulansey, Origins of the Mithraic Mysteries.

426 Roger Beck, „Misterele lui Mithras: o nouă relatare a genezei lor”: 115-28, în Journal of Roman Studies, vol. 88 (1998).

427 Ulansey nu menționează nicăieri nici măcar sacramentul inițiatic central! Acest lucru este extraordinar, deoarece Ulansey a devenit cunoscut ca exponent al Renaşterii Entheogenice.

428 Vezi Carl A. P. Ruck, Blaise Daniel Staples, şi Clark Heinrich, The Apples of Apollo: Pagan and Christian Mysteries of the Eucharist (Durham, NC: Carolina Academic Press, 2000), cap. 3.

429 Ulansey (Origins of the Mithraic Mysteries, 8) susține că secretul nu a fost implicat în mitraismul iranian, deşi tradițiile vechii religii persane care supraviețuiesc în diferite secte, cum ar fi Yezidii kurzi, încă explicit şi autentic mitraici (a se vedea apendicele) şi Druses libanezi, adoptă rituri inițiatice secrete. A se vedea Bernard H. Springett, Secret Sects of Syria and Lebanon: A Consideration of their Origin, Creeds and Religious Ceremonies, and their Connection with and Influence upon Modern Freemasonry (Londra: Read Books, 2007). Un informator de etnie yezidi din SUA ne spune că ciupercile sunt un sacrament în religia lor, aşa cum erau practicate doar în urmă cu aproximativ treizeci de ani (a se vedea apendicele). Vom investiga influențele creştin-mitraice şi supraviețuirile mitraice în lucrări ulterioare.

430 V 242. A se vedea diagrama din Roger Beck, „Ritual, Myth, Doctrine, and Initiation in the Mysteries of Mithras: New Evidence from a Cult Vessel": 145-180, în Journal of Roman Studies, vol. 90 (2000), 161. Comparați Leroy A. Campbell, Mithraic Iconography and Ideology (Leiden: Brill, 1968), 55.

431 V 2327, un relief din calcar brut din Tracia.

432 W. Lentz, „Some Peculiarities Not Hitherto Fully Understood of «Roman» Mithraic Sanctuaries and Representations”: 358-77, în Mithraic Studies, ed. John Hinnells (Manchester, UK: Manchester University Press, 1975), vol. 2.

433 V844.

434 V 1935: leu scufundându-se în kraterul de lângă Cautes cu torța ridicată ținută în ambele mâini.

435 „Dacă vrei să arăți această [viziune] altcuiva, ia sucul din planta numită *kentritis* și unge-l, împreună cu ulei de trandafir, pe ochii celui pe care îl dorești; și el va vedea atât de clar încât te va uimi” (traducerea Meyer). Betz, Hans-Dieter, The Mithras Liturgy: Text Translation and Commentary (Tubingen: Mohr Siebeck Verlag, 2005), versetul 775 et seq. Această parte a textului conține indicațiile pentru obținerea viziunii cosmice. Nu poate exista nici cea mai mică îndoială că planta este psihoactivă. Acest text este singurul loc în care apare acest cuvânt. Numele său este metaforic pentru o „înțepătură”' sau un „ghimpe” și, prin urmare, este ca estrul înțepător aplicat văcuței maenadice, mai ales că cuvântul poate desemna și „înțepătura” masculului. Dincolo de metaforă, însă, planta este neidentificabilă. Ea crește pe la mijlocul lunii aprilie în Egipt. „Are o singură tulpină și este roșiatică până la rădăcină, iar frunzele sunt destul de încrețite și au fructe pline ca vârful sparanghelului sălbatic”. Este asemănătoare cu o altă plantă necunoscută numită **taiapes**, care este comparată cu o sfeclă sălbatică. Puteți testa dacă aveți planta corectă dacă ungeți sucul ei pe vârful negru al aripii unui ibis, ceea ce va provoca căderea penelor. Oricare ar fi identitatea sa egipteană, trebuie să i se dea o identitate persană, deoarece i se cere să folosească sucul pentru a scrie o formulă magică pe frunza fabulosului **persea** sau „copac persan”, iar apoi să lingă literele de pe frunză în timp ce merge spre est, arătând-o luminii soarelui răsare.

436 V 1599.

437 Rheinisches Landesmuseum, Bonn, probabil dintr-un Mithraeum, în Richard Gordon, „Authority, Salvation, and Mystery in the Mysteries of Mithras”: placa 7, în Image and Mystery in the Roman World, three papers in memory of Jocelyn Toynbee (Gloucester, UK: Sutton, 1988).

438 V84.

439 V326

440 Vendidad, Fargard 19.30 (Vendidad sau Videvdat este o colecție de texte incluse în Avesta; 13.9; Rig Veda 10.14.10 și următoarele.

441 Carl A. P. Ruck, Blaise Daniel Staples, Jose Alfredo Gonzalez Celdran, și Mark Alwin Hoffman, The Hidden World: Survival of Pagan Shamanic Themes in European Fairytales (Durham, NC: Carolina Academic Press, 2007), 261 et seq.

442 Erica Reiner, "Astral Magic in Babylonia": 1-150, in Transactions of the American Philosophical Society, new series, vol. 85, no. 4 (1995).

443 Vezi Jeremy Black and Anthony Green, Gods, Demons, and Symbols of Ancient Mesopotamia (Austin, TX: University of Texas Press, 1992).

444 Ulansey, Origins of the Mithraic Mysteries, 55.

445 Franz Cumont, The Mysteries of Mithra (Chicago: Open Court, 1903, originally published as Texts et monuments figures relatif aux mysteres de Mithra, Brussels: Lamartin, 1896-9), 136-37: "useful herbs and plants."

446 V 2120, 2122: statui de calcar din Dacia.

447 Euphorion, frag. 14.1 Powell. Alte etimologii pentruHyas sunt de la huein („a ploua”) și hus („porc”). James J. O'Hara, „Virgil's Best Reader? Ovidian Commentary on Vergilian Etymological Wordplay": 100-122 în Peter E. Knox, Oxford Readings in Ovid (Oxford: Oxford University Press, 2006).

448 Virgil, Georgics 1.136-138.

449 Cel puțin aceasta este etimologia care i-a fost impusă în Grecia. De fapt, numele ar putea proveni din akkadianul Uru-anna, ca lumină a cerului.

450 Orion este menționat atât în Iliada, cât și în Odiseea, dar descrierea completă a mitului provine din Astronomia pierdută a lui Hesiod. Cu toate acestea, toate aceste lucrări sunt înregistrări ale unei tradiții orale mult mai vechi decât data probabilă din secolul al VIII-lea a conservării lor în scris. Iar moartea sa prin intermediul scorpionului are analogii cu egiptenii Set și Horus și cu oamenii-scorpion mesopotamieni ai lui Gilgamesh.

451 Argol este de fapt un grup de trei stele care experimentează cicluri rapide de eclipsă.

452 Fred Schaaf, "Sirius": 83-103, in The Brightest Stars: Discovering the Universe through the Sky's Most Brilliant Stars (Hoboken, NJ, Wiley, 2008).

453 Homer, Iliada 14. 319 20.

454 William Lin Westermann, The Slave Systems of Greek and Roman Antiquity (Darby, PA: Diane Publishing, 1955, reeditare 1984); Henry Arderne Omerod. Piracy in the Ancient World: an Essay in Mediterranean History (Liverpool, UK: University of Liverpool Press, 1924, reeditare Baltimore, MD: Johns Hopkins University Press, 1996).

455 Plutarch, Life of Pompey 24.

456 Carl A. P. Ruck, Blaise Daniel Staples, and Clark Heinrich, The Apples of Apollo: Pagan and Christian Mysteries of the Eucharist (Durham, NC: Carolina Academic Press, 2000), chapter 4, "Jason the Drug Man," 87-142.

Cap. 11

457 Secțiuni din acest capitol au fost publicate ca Mark Hoffman și Carl A. P. Ruck, „Freemasonry and the Survival of the Eucharistic Brotherhoods”, Entheos vol. 2, nr. 1 (vara 2002). A se vedea http://entheomedia.org/Entheos_lssue_3.htm

458 Îi mulțumim lui Alan Piper pentru că ne-a adus la cunoștință aceste versuri. Strofa citată este a treia din patru. Lui Mithras i se adresează ca Zeu al dimineții, Zeu al amiezii și Zeu al miezului nopții, iar poemul se pretinde a fi un Imn al Legiunii XXX: circa 350 d.Hr., publicat în Puck of Pook's Hill, 1910. Cu privire la pook ca ființe zâne, a se vedea Carl A. P. Ruck, Blaise Daniel Staples, Jose Alfredo Gonzalez Celdran și Mark Alwin Hoffman, The Hidden World: Survival of Pagan Shamanic Themes in European Fairytales (Durham, NC: Carolina Academic Press, 2007), 175 et seq.

459 D. K. Malloch, Christ and the Taurobolium: Lord Mithras in the Genesis of Christianity (Lochan, Scotland: Lochan Press, 2006), 150 et seq.

460 David Lingstone, The Dying God: The Hidden History of Western Civilization (Bloomington, IN: iUniverse, 2002).

461 Gibbons (XXVIII) le descrie ca continuând sub nume diferite și sub pretextul unor întâlniri conviviale sau „petreceri de băut”. Maximus, episcop de Torino, în secolul al V-lea, a denunțat religia antică, care persista încă în plină forță în apropierea orașului său (Sermo 63.2, Sermo 98.3: în zonele rurale din Piemont, in campum „la țară”, extra civitatem „în afara orașului”). În mod similar, în Cartagina și Ravenna, continuarea păgânismului a incitat mânia lui Augustin de Hippo și a lui Petru Chyrysologos. Mark Humphries, Communities of the Blessed: Social Environment and Religious Change in Northern Italy, AD 200-400 (Oxford, UK: Oxford University Press, 2000), 175 et seq. Și împăratul Valentinian a acceptat petiția lui Praetextatus, proconsulul său din Achaea, de a permite continuarea riturilor eleusiniene, deoarece acestea erau esențiale pentru bunăstarea spirituală a supușilor săi greci. Robert Hewitt Brown, Stellar Theology and Masonic Astronomy (1882, reeditare Pomeroy, WA: Health Research Books, 1996; San Diego, CA: Booktree, 2002), 105.

462 Bardul celtic Taliesen, din secolul al VI-lea, prezintă cunoștințe despre religia mithraică și ar fi putut fi chiar un inițiat. Artefactele ar sugera că religia asimila obiceiurile locale și își pierduse exclusivitatea masculină. A se vedea Payam Nabarz, The Mysteries of Mithras: The Pagan Belief that Shaped the Christian World (Rochester, VT: Inner Traditions / Bear and Company, 2005), 67; urmând propunerea lui Sir James Frazer conform căreia „Cântecul Macrocosmosului” conține elemente mithraice. A se vedea, de asemenea, John Matthews, Taliesen: Shamanism and the Bardic Mysteries of Britain and Ireland (Dartford, Kent: Aquarian Press, 1991).

463 Templo Malatestiano (mormântul lui Sigismondo Pandolfo Malatesta, 1419-68) din Rimini este decorat cu aluzii neoplatonice la călătoria sufletului, folosind iconografia disertației lui Porfirie despre Peștera nimfelor (Odiseea, 13. 102 și urm.), cu interpretarea sa mitraică. Malatesta a fost judecat în absență și condamnat la iad pentru că, așa cum a susținut Papa Pius al II-lea: „A umplut [San Franceso] cu lucrări păgâne, astfel încât arată ca un templu, nu pentru creștini, ci pentru necredincioși, în care să se închine demonilor”. A se vedea Joscelyn Godwin, The Pagan Dream of the Renaissance (Boston, MA/York Beach, ME: Weiser Books, 2002), 39 et seq. Grotto-nymphaeum din Villa Giulia (1553) din Roma, acum Muzeul Etrusc, a fost construit pentru viitorul Papă Iulius al III-lea. După cum spune Joscelyn, „nu se poate evita suspiciunea unui cult alternativ supraviețuind «subteran» sub forma anticariatului, ca loc de evadare din creștinismul instituționalizat. Nu, desigur, ca o societate secretă organizată, ci ca ceva invocat de nevoile sufletului colectiv”, 149.

464 A. Romanenko, The Patriarch Chambers of the Moscow Kremlin State Museum and Reserve for History and Culture, 1994, citat de Anatoly Fomenko, History: Science or Fiction (Bellvue, WA: Delamere Resources, 2005, traducere din limba rusă), vol. 1, 443.

465 Harvey Goldblatt, „Notes on the Text of Ivan Vylenskyji's Epistle to the Renegade Bishops”: 47-75, în Harvard Ukrainian Studies, vol. 18, nr. 1/2 (iunie 1994), (Cambridge, MA: Ukrainian Research Institute, Harvard University) număr special Filologie și lingvistică ucraineană. Cei patruzeci de martiri au fost un grup de soldați care au fost forțați să zacă goi pe un lac înghețat la Sebaste în Armenia Mică (estică, situată la nord-vest de râul Eufrat) în anul 320 pentru că au profesat creștinismul. Ei au fost în cele din urmă canonizați în 1970. Am putea presupune că soldații erau foști mithraiști. Unul dintre gardieni a văzut o strălucire supranaturală plutind deasupra soldaților și s-a convertit imediat, luându-și locul printre cei patruzeci, pentru a-l înlocui pe unul dintre ei care dezertase pentru a se bucura de băile calde de pe țărm, prevăzute pentru oricine ar fi dezertat.

466 Ruck et al., Hidden World, 360 et seq.

467 Vezi Mark Hoffman, Carl A. P. Ruck, and Blaise Daniel Staples, "Conjuring Eden: Art and the Entheogenic Vision of Paradise": 13-50, in Entheos vol. 1, no. 1 (Summer 2001).

468 Joseph Campbell, The Masks of God: Occidental Mythology (New York: Viking, 1964), 260 et seq.

469 Vezi cap. 6

470 Ruck et al., Hidden World, 362 et seq.

471 Sufiștii, care își trag descendența din învățăturile lui Attar (1119-1220) și ale discipolului său, poetul Rumi, se declară musulmani, dar și creștini ezoterici. În ceea ce privește faptul că au avut sau au un cult al ciupercilor, nu există absolut nicio îndoială că ei consideră experiența mistică similară cu efectul pe care îl oferă ciupercile enthoogene, deși este calea ușoară către o experiență contrafăcută. În arabă, rădăcina FTR descrie „deschiderea” și, vocalizată ca FuTR, este un cuvânt pentru ciupercă, nu ca fiind psihoactivă, ci ca ceva care își forțează drumul în

sus, despicând solul, analog cu trezirea spirituală a stării mistice; în timp ce rădăcina arabă GHRB este folosită pentru experiența percepției modificate și pentru ciupercile psihoactive. A se vedea N. Hanif, Biographical Encyclopedia of Sufis: Central Asia and Middle East (New Delhi: Sarup & Sons, 2002, 84 et seq). Potrivit lui Nabarz, urme ale mitraismului pot fi găsite și în sufism, parțial din cauza opoziției persane față de dominația arabă în jurul anului 700 d.Hr. A se vedea Nabarz, The Mysteries of Mithras, 38. Sufiștii folosesc termenul **sukr** sau „intoxicație" pentru starea mistică, spre deosebire de **sahw** pentru starea obișnuită de „sobrietate". A se vedea William C. Chittick, The Sufi Path of Knowledge: Ibn al-'Arabi's Metaphysics of Imagination (Albany, NY: SUNY Press, 1989), 198.

Dervișii sufi poartă o pălărie conică, mai degrabă decât o șapcă cu ciorapi. Aceasta este o versiune a bonetei frigiene (de exemplu, capul lui Zeus-Ahuramazda, din mormântul lui Antiochos I de Kommagene de la Nemrud Dagh, cca. 64-38 î.Hr.; Antiochos însuși este îmbrăcat similar). În această formă rigidă, ascuțită, a devenit caracteristică vrăjitoarelor și vrăjitorilor medievali.

472 Atât arhitectul și artistul Antonio Gaudi, cât și patronul său, contele Guell, erau catolici fervenți și masoni. Cu toate acestea, există puține îndoieli că au împărtășit dragostea catalană pentru ciuperci și au experimentat viziunile Amanita muscaria, care au influențat aspecte fundamentale ale construcțiilor artistului. A se vedea Jose Manuel Gomez-Tabanera Garcia, „Para una semiotica de Antonio Gaudi (1852-1926), arquitecto y genio alucinado": 550-68, în Arte y nuevas technologies: X Congreso de la asociacion Espahola de Semiotica, 2004.

473 Prima mențiune a mitraismului în francmasonerie datează din 1870, în statutul Lojei Mithras din Washington D.C., care este menționată în documentele prezidențiale ale lui Garfield ca Loja Mithras a Durerii, căreia i s-a adresat, și care este încă în funcțiune. Au fost inițiate numeroase loji conexe, inclusiv Loja Mehr, deschisă în 1990. În afară de francmasonerie în sine, renașterea Mithraică populară poate fi urmărită până la cărțile publicate de autori asociați cu Societatea Teosofică în 1907 și 1913. Printre acestea se numără G. R. S. Mead, A Mithraic Ritual (Whitefish, MT: Kessinger Publishing Co) și Kenneth Sylvan Guthrie, Mithraic Mysteries, Restored and Modernized (Kessinger Publishing Co., 1993, reeditare din 1913). Ordo Templi Orientis, fondat de Karl Kellner și propus inițial în anii 1890, are ca al șaptelea grad: Mare Consilier al Templierilor Mistici-Magus al Luminii, Tovarăș Graal și Rosicrucian Teoretic, Frate al Luminii din cele șapte congregații din Asia, Misterele Cultului lui Mithra. A se vedea Nabarz, The Mysteries of Mithras, 7.

474 Samuel Parr Beswick, Swedenborg Rite and the Great Masonic Leaders of the Eighteenth Century, or Swedenborg and Phremasonry (1870).

475 Item, quod in receptione fratrum dicti ordinis, vel circa, interdum recipiens et receptus aliquando se deosculabantur in ore, in umbilico seu in ventre nudo, et in ano seu spina dorsii... aliquando in virga virili.—Proces, 1,91. Richard Payne Knight and Thomas Wright, Two Essays on the Worship of Priapus (London: Celepha'is Press, 1865), p. 189.

476 Jan Irvin and Andrew Rutajit, Astrotheology and Shamanism: Christianity's Pagan Roots, A Revolutionary Reinterpretation of the Evidence (Grand Terrace, CA: Gnostic Media, second edition 2009).

477 Un mic oraș de coastă al cruciaților din Levant.

478 Emblema craniului și a oaselor încrucișate a fost de fapt asociată doar cu patru pirați din secolul al XVIII-lea, deși desenul a fost remarcat deja spre sfârșitul secolului trecut. Piraților fluturau în mod tradițional steaguri negre pentru a-și teroriza prada și era numit Jolly Roger chiar și cu alte desene; steagul putea fi și roșu, cu amenințarea implicită de măcel.

479 Origen, Commentary on Matthew 27.33. Joan E. Taylor, Christians and the Holy Places: the Myth of Jewish Christian Origins (Oxford: Oxford University Press, 1993) 118 et seq.

480 De exemplu, Fra Angelico, ciclu de fresce în Mănăstirea dominicană San Marco din Florența, cca. 1437-1446, Răstignirea cu Maria și Craniul lui Adam.

481 William Wood Seymour, The Cross in Tradition, History, and Art (Whitefish, MT: Kessinger Publishing, 2003, reprint of 1898) 114.

482 Ernest L. Martin, Secrets of Golgotha (Alhambra, CA: Associates for Scriptural Knowledge, 1984), 43 et seq.

483 Vezi Carl A. P. Ruck și Clark Heinrich, "Old Gods in New Bottles: Alchemical Pharmacopoeia": 55-78, in Entheos, vol. 1, no. 1 (Summer 2001); Ruck et al., Hidden World, 51, 278.

484 James Joyce, Finnegans Wake, 42, „La umbra monumentului celui care ar fi trebuit să fie legiuitor (Eleutheriodendron! Cruță, om al pădurii, cruță!) la o reuniune a tuturor națiunilor din Lenster."

485 Despre Rip și ciupercă, a se vedea Carl A. P. Ruck, Blaise Daniel Staples, Jose Alfredo Gonzalez Celdran și Mark Alwin Hoffman, The Hidden World: Survival of Pagan Shamanic Themes in European Fairytales (Durham, NC: Carolina Academic Press, 2007), 143. Irving ironizează în mod jucăuș secretul inițiatului masonic în cartea sa Knickerbocker's History, capitolul XI, unde un dispreţuitor „deget dublu la nas și degete în aer" („ceva misterios și masonic") este de neînțeles pentru guvernatorul Noului Amsterdam, care „era profund versat în misterele francmasoneriei" și „se delecta chiar cu hieroglifele egiptene și simbolurile mistice ale obeliscului". Ilustrațiile lui Arthur Rackham pentru Rip Van Winkle (1905) identifică băutura intoxicantă care provoacă somnul ca fiind Amanitas, roșii cu pete albe, și, în general, el urmează tradiția victoriană de a descrie lumea ascunsă a zânelor cu ajutorul ciupercilor.

486 Vera B. McKnight și Roger Tory Peterson, A Field Guide to Mushrooms, North America (New York: Houghton Mifflin Harcourt, 1998), p. 303.

487 E. Cobham Brewer, The Dictionary of Phrase and Fable (Philadelphia, PA: Henry Altemus, 1898, reeditare New York, NY: Bartleby, 2000); a se vedea și Chris Bennett și Neil McQueen, Sex, Drugs, Violence and the Bible (Gibsons, BC: Forbidden Fruit Publishing Company, 2000), cu privire la derivarea maypole-ului din stâlpii Asherah ai iudaismului antic și din religiile extatice ale zeiței, emblematică a șarpelui și a sacramentului entheogenic.

488 Robert R. Hieronimus, America's Secret Destiny: Spiritual Vision & the Founding of a Nation (Rochester, VT: Destiny Books, 1989).

489 Republicat în Robert Hewitt Brown, Stellar Theology and Masonic Astronomy (San Diego, CA: Book Tree, 2002, publicat inițial de D. Appleton and Co., 1882).

490 Potrivit lui Geoff Kibby, editor al Field Mycology, care îl citează pe Cooke (o comunicare personală către Mike Crowley).

491 Leonidas Gerardis, A Guide Book to Eleusis, 28 (Eleusis, 1955 [Reprinted by Cyceon Tales, www.cyceon.gr).

492 Mark Hoffman și Carl A. P. Ruck, "Freemasonry and the Survival of the Eucharistic Brotherhoods": in Entheos vol. 2, no. 1 (Summer 2002).

493 Menționăm că, deși s-a convenit de comun acord ca informatorul nostru să rămână confidențial, acesta nu consideră că dezvăluirea informațiilor de mai sus reprezintă în vreun fel o încălcare a jurămintelor sale masonice. Nici unul dintre autorii prezentei lucrări nu este mason.

494 Acestea sunt, desigur, referiri la strângerile de mână masonice. Asemănările cu complexul de simboluri din jurul contractului de acord mithraic - sigilat printr-o strângere de mână între Mithras și Sol - reprezintă o paralelă interesantă.

ANEXĂ

495 Gradele strâns legate, împărtăşite de ambele religii, deşi într-o ordine ascendentă oarecum diferită, includ: Soldat, Leu, Corb, Soare persan (Runner) şi Tată. Doar gradul Nymphus pare să „lipsească” din gradele kurde. Siamak ne spune că din cele douăsprezece grade kurde, cele mai înalte trei sunt asociate cu Tatăl; celelalte grade din versiunea persană includ: Taurul, Cocoşul, Păunul şi Vulturul.

496 Taufiq Wahby, The remnants of Mithraism in Hatra and Iraqi Kurdistan, and its traces in Yazidism: The Yazidis are not devil-worshippers (London: T. Wahby, 1962).

497 W. B. Heard, "Notes on the Yezidis": 200-219, in The Journal of the Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland, vol. 41 (January-June 1911).

DESPRE AUTORI

CARL A. P. RUCK este profesor de studii clasice la Universitatea din Boston. Lucrările sale împreună cu chimistul elveţian Albert Hofmann şi etnomicologul R. Gordon Wasson au demonstrat că Misteriul Eleusinian din Grecia antică era o iniţiere care implica un sacrament vizionar asemănător LSD, derivat din ergot. În Persephone's Quest: Entheogens and the Origins of Religion, el a proclamat centralitatea sacramentelor psihoactive chiar la începuturile religiei, folosind neologismul „entheogen” pentru a elibera subiectul de conotaţiile peiorative ale unor cuvinte precum drog sau halucinogen.

JOSE ALFREDO GONZALEZ CELDRAN este profesor de greacă antică în Murcia, Spania. Este autorul unui roman istoric plasat în Egiptul antic, pe vremea faraonului eretic monoteist Akhenaton, şi al unei cărţi despre rolul ciupercilor psihoactive în mit şi religie, precum şi lucrează cu un arheolog la picturi rupestre preistorice.

MARK A. HOFFMAN este editor al revistei Entheos: The Journal of Psychedelic Spirituality şi entheomedia.org. A scris despre şamanism, religii antice, creştinismul timpuriu şi rolul sacramentelor vizionare în tradiţia misterioasă occidentală. Este licenţiat în Studii Religioase şi Filosofie la Universitatea de Stat din San Diego şi locuieşte în prezent în Taos, New Mexico.

Cei trei autori au colaborat cel mai recent la The Hidden World: Survival of Pagan Shamanic Themes in European Fairytales (Supravieţuirea temelor şamanice păgâne în basmele europene).

TRADUCERE REALIZATĂ CU :

DeepL Translator